Türk Edebiyatı / Roman

NEDİM GÜRSEL

YÜZBAŞININ OĞLU

Nedim Gürsel 1951'de Gaziantep'te doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve Paris Sorbonne Üniversitesi Modern Fransız Edebiyatı bölümünü bitirdi; aynı üniversitede Nâzım Hikmet ve Aragon üzerine Prof. Etiemble'ın yönetiminde karşılaştırmalı edebiyat doktorası yaptı. Halen CNRS'te (Fransa Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi) araştırma başkanı olarak görev yapmakta ve Paris INALCO'da (Doğu Dilleri Yüksek Okulu) Türk edebiyatı dersleri vermektedir.

Edebiyatın hemen her dalında ürün veren Nedim Gürsel'in kitapları Fransa başta olmak üzere yirmi beş ülkede yayımlandı, bazı öykülerinden yapılan tiyatro uyarlamaları Türkiye ve Avrupa ülkelerinde oynandı. Yazar DAAD adlı kurumun davetlisi olarak bir yıl Berlin'de kaldı; Fransa, Almanya, İtalya ve Türkiye gibi pek çok ülkede hakkında incelemeler ve doktora tezleri yapıldı, belgeseller çekildi.

Nedim Gürsel'in aldığı ulusal ve uluslararası ödüller şunlardır:

Türk Dil Kurumu Ödülü (1976), Abdi İpekçi Barış Ödülü (1986), Fransız PEN Kulüp Özgürlük Ödülü (1986), Haldun Taner Öykü Ödülü (1987), Struga Altın Plaket Ödülü (1992), Radio France Internationale Öykü Ödülü (1992), France-Turquie Ödülü (2004), Fransa Hükümeti Edebiyat Şövalyesi Nişanı (2004), Mevlâna Dünya Kardeşlik Ödülü (2009), Türkiye Yayıncılar Birliği İfade Özgürlüğü Ödülü (2009), Balkanika Vakfı Uluslararası Roman Ödülü (2012), Fransa Akdeniz Roman Ödülü (2013).

Nedim Gürsel'in kitapları Doğan Kitap tarafından yayımlanmaktadır.

Yüzbaşının Oğlu

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Uzun Sürmüş Bir Yaz (anlatı) 1975
İlk Kadın (roman) 1983
Cicipapa (toplu öyküler-1967-1990) 2002
Bir Avuç Dünya (toplu gezi yazıları 1977-1997) 2003
Dünya Şairi Nâzım Hikmet (inceleme) 1992
Bozkırdaki Yabancı (inceleme) 1993
Boğazkesen (roman) 1995
Paris Yazıları (deneme) 1996
Başkaldıran Edebiyat (inceleme) 1997
Resimli Dünya (roman) 2000
Yaşar Kemal-Bir Geçiş Dönemi Romancısı (inceleme) 2000
Öğleden Sonra Aşk (öykü) 2002
Güneşte Ölüm (gezi) 2003
Sağ Salim Kavuşsak (otobiyografi) 2004
İzler ve Gölgeler (deneme) 2006
Çıplak Berlin (anlatı) 2006
Yedi Dervişler (anlatı) 2007
Allah'ın Kızları (roman) 2008
Hatırla Barbara (anı-gezi) 2009
Türkiye: Yaşlı Avrupa'ya Genç Damat (deneme) 2010
Derin Anadolu (gezi) 2010
Şeytan, Melek ve Komünist (roman) 2011
Aragon (inceleme) 2011
Yine Bana Döneceksin (gezi) 2012
Aşk Kırgınları (deneme) 2013

YÜZBAŞININ OĞLU

Yazan: Nedim Gürsel

1. baskı / Ocak 2014 / ISBN 978-605-09-1823-6
Bu kitabın ilk baskısı 10.000 adet yapılmıştır.
Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Geray Gençer
Baskı: Ayhan Matbaa Basım Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Mahmutbey Mah. Deve Kaldırım Cad. Gelincik Sok.
No: 6 Kat: 3-4 / Bağcılar -İSTANBUL
Tel. (212) 445 32 38
Sertifika no: 22728

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL
Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16
www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Yüzbaşının Oğlu

Nedim Gürsel

DK
DOĞAN
KİTAP

Zor bir nakış gibi işliyorum
Liseyi ve aşkı
Hüzünden bir kanaviçeye.

Nihat Behram

Artık demir almak günü gelmişse zamandan
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.

Yahya Kemal

Sarı kırmızılı yıllara
ve sınıf arkadaşlarıma...

1

Hikâyemi anlatmaya annemin ölümüyle başlıyorum. O gün okumayı sökmüştüm. Okula yazıldığım yılın ortalarına doğruydu. Belki biraz geç kalmıştım ama artık benim için de harfler karatahtada karmaşık çizgiler olmaktan çıkmış, anlam kazanmışlardı. İşaretparmağımı üzerlerinde gezdirerek teker teker okuyabiliyordum onları. BABA BANA TOP AL! AL SANA TOP! YAŞA BABA YAŞA! Ve gerçekten de o güne dek oynadığım lastik toplardan farklı, pompayla şişirilen meşin bir top almıştı babam. Topçu subayıydı. Kışladan bir top da alabilirdi, ağzından hiç düşürmediği deyimle, "Maksat iktisat" deyip o top sesini andıran kahkahalarından birini patlatarak. Babamın, hele içki sofrasındayken patlattığı kahkahalardan ibaret değildi çocukluğumun sesleri, gerçekten top atıldığı da olurdu. Ramazan boyunca iftarı haber vermek için değil; manevralar başladığında kışladan karşı tepeleri vururdu toplar. Yazın güneşin yakıp kavurduğu, kışın karla kaplı tepeler toz dumandan görülmez olurdu. "Boşuna atıp duruyoruz işte" derdi babam, "ne düşman var tepelerde, ne in ne cin! Milletin parasına yazık". Eli sıkıydı evet, ama cüzdanı da fazla kabarık sayılmazdı. Hem şakanın sırası değildi, daha yeni cenaze kalkmıştı evden.

Annemin tabutunu musalla taşına koyanlar arasında merhumenin bir tek yakını yoktu ama babamın içki arkadaşlarıyla silah arkadaşları vardı. O gün, annemin hiçbir akrabası olmadığını, çünkü yetim büyüdüğünü, babamın onu çok genç, hatta çocuk yaşta bir yetimhaneden alıp evlendiğini bilmiyordum. Annemin öldüğü yaşı çoktan geride bıraktım, babamdan da fazla yaşadım. Her ikisinin de üzerimde fazla hakları olduğunu söyleyemem. Zaten annemi yalnızca beyaz, elmacıkkemikleri biraz çıkık, yuvarlak bir yüz olarak anımsıyorum. Bir de geceleyin başucumda karanlığa üflemeden önce kulağıma fısıldadığı duaları aklımda. Yatıştırıcı bir sesi vardı, yumuşacık. Ya da çocukluğumun karlı gecelerinde uykuya dalmadan önce bana öyle gelirdi. Babamın top gibi patlayan kahkahalarından da, içkiyi fazla kaçırdığında iyice cıvıklaşan sesinden de çok farklıydı. Şimdi düşünüyorum da, hayatını çok sonraları merak edip araştırdığım annem, "soframızdaki yeri öküzümüzden sonra gelen" demeye dilim varmıyor ama hiç yaşamamış gibi ölen Anadolu kadınlarındandı. Fazla güzel sayılmazdı. Bendeki fotoğrafında biraz zoraki gülümsüyor. Kara gözleri hafif çekik, bakışları dalgın. Terk edilmişliğin, yetimliğin onulmaz acısı sinmiş yüz çizgilerine. Alnı geniş ve ferah. Belki saçlarını, uzun siyah saçlarını arkada topuz yaptığı için öyle görünüyor. Şöyle bir güzel salsa onları, omuzlarına dökse. Babamın dinlerken ağladığı şarkıdaki gibi "tarumar" etse. Derken, bir kahkaha patlatmasa da, şöyle doya doya gülse. Kendini bıraksa biraz, öyle pencerenin önünde, karşıdaki çıplak, boz tepelere dalıp gitmese. Elindeki gergefi artık işlemese. Konu komşuya gitse biraz, garnizon lokantasında babama eşlik etse. Göle karşı birlik-

te kadeh tokuştursalar. Babamın sofra arkadaşlarıyla söylediği şarkılara o da katılsa.

Şimdilerde oldukça sık bakıyorum bu fotoğrafa, oysa üzerimde taşımama rağmen, yıllarca bir kentten bir başka kente, bir kadından ötekine savrulurken aklıma bile getirmediğim çok oldu. Demek ki yalnızca anılar değil, eski fotoğraflar da naftalin kokan sandıklardan çıkarılmak için bazı yaşları bekliyor. Zaman annemin suretini belleğime nakşetti zaten, böyle ikide bir fotoğrafına bakmama gerek kalmadı. Yine de, neden bilmem, belki bu dünyadan iz bırakmadan geçtiğini kabullenemediğimden, bir zaman olmuş o da yaşamış diyebilmek için yanımdan ayırmıyorum fotoğrafını; babamın kafayı bulunca tekrarlamaktan bıkıp usanmadığı deyimle böyle "zırt pırt" bakıyor, gözlerinden, kara saçlarından, kara kaderinden bir anlam çıkarmaya çalışıyorum. Bir zamanlar alfabedeki kara biçimlerden de bir anlam çıkarmaya çalıştığım gibi. BABA BANA TOP AL! Gerçekten de, annemin cenazesinin kalktığı gün, sözünün eri olduğunu kanıtlamak için mi, yoksa bana acıdığından mı bilmem, meşin bir top almıştı babam. Lojmanın duvarına şut atarken annemi bir daha göremeyeceğimi bilmiyordum. Babam elimden tutup zorla sürüklemeseydi sanırım cenazeye de gitmezdim. O meşin toptan alırdım öcümü, şutladıkça lojmanın yeni boyanmış sarı duvarından seken, kelle gibi yuvarlanıp giden, peşinden koşturdukça hızlanan toptan.

Annemin böyle ansızın, babamın görevi gereği yeni taşındığımız taşra kentinde çok sık kullanılan deyimle "durduk yerde" ölüvermesi elbette beklenmedik bir olaydı. Gençti daha, hamarattı. Evi derleyip topladıktan sonra kerevete bağdaş kurup oturur, sanki bu dün-

yadan erken gideceğini sezmiş gibi, kanaviçeye serviler işlerdi. Onun servilerini, Osmanlı çinilerindeki renk ve biçimleriyle anımsadığımda yalnızca kötü kaderi gelmiyor aklıma, geceleyin eve körkütük dönen babamın çıngıraklı çeyiz sandığını açıp annemin göz nuru el işlerini koklayarak ağladığını da anımsıyorum. Masa örtülerini sermeye kıyamazdı annem, hem babamın emir eri sakar adamın tekiydi, ortalığı derleyip toplarken bakarsın kirletiverirdi o canım işlemeleri. Temizliği annemle birlikte yaparlardı, alışverişeyse Ahmet yalnız gönderilirdi. Ne annem ne babam, hatta ne de muhacir kökenli babaannem adıyla çağırmazlardı emir erini. Memet derlerdi, Memet aşağı, Memet yukarı. O da, babaanneme bile, "Emret komutanım" diye karşılık verir, Memet diye çağırılmaktan hiç gocunmazdı. Kışlada bir dolu vardı bu Memet'lerden, hem komutanın emir eri olmak eğitime çıkmaktan da, kışlada gün saymaktan da yeğdi.

Doğrusu Azrail'in böyle tez yetişip anneciğimin canını alması için görünür bir neden yoktu ortada. Anevrizma dediler, aort damarı patlamış. Öyle durduk yerde nasıl patlar bir damar anlayamadım. Hadi ben neyse, doktorlar da anlayamadı. O zaman "anevrizma"nın da, "aort"un da anlamını bilmiyordum elbette. Öğrenmem için aradan yıllar geçmesi gerekti. Yaşlandıkça fark ettim bedenin kırılganlığını; doktorların elinden çektiğim çile sayesinde hayatta en hakiki mürşidin ilim değil, lastik tekerlekli arabasıyla her gün kapımızın önünden geçen Turşucu Hurşit de değil, zaman olduğunu öğrendim. Akreple yelkovanın yarışı örseledi dört bir yanımı, takvimden koparılan her yaprakla ölüme biraz daha yaklaştım. Anneme kavuşmama az kaldı. Kendi gelmeden önce bana annemin suretinde görünen Azrail'le baş

başayım artık, nicedir onunla düşüp kalkıyor, onunla yaşıyorum. Onda tüketiyorum annemin erken ölümüyle bana bağışladığı ömrünü. Annem usulca yaklaşıyor, ortalığa çekidüzen verdikten sonra kerevetin üzerine çıkıyor. Ne tuhaf, çocukluğumun evindeyim yine ama çocuk değilim. Olan biten her şeyi, tıpkı geçmişteki gibi görebiliyorum. Babaannemin komşulara annemi çekiştirdiğini bile duyuyorum babamın kahkahaları arasında. Subay lojmanlarının en üst katındaki evimizden karşı tepeleri ve gölü görüyorum. Aşağıda babamı her gün kışlaya götüren cip duruyor ama emir eri yok. Sırra kadem basmış Ahmet, hangi cehenneme gittiyse babaannemin çağırmalarına bile kulak astığı yok. Oysa bir koşu alışveriş yapıp gelmesi, annem mutfakta yemek yapar mezeleri hazırlarken içki sofrasını kurması gerek. Sonra da, "Başka bir emriniz var mı komutanım?" diye babama, babam ortalıkta yoksa babaanneme sorduktan sonra ayak altında dolaşmaması, ancak bu işler bittiğinde sır olması gerek, böyle güpegündüz, vakt-i kerahetten önce değil. Derken, yusyuvarlak, gümüş bir tepsi biçiminde ay doğuyor. Annemin sabırla işlediği gergefte, servilerin ardından doğuyor ay. Ve şavkı annemin yüzüne vuruyor.

Annemin tam olarak ne zaman ve nerede öldüğü benim için uzun süre bir sır olarak kaldı, gerçeği öğrendiğimdeyse çok geçti artık, "Ölenle ölünmez" diyen babaannem hayatta değildi, ölenle ölmeyeceği her halinden belli olan babamsa son yolculuğuna çoktan çıkmıştı. İlkokulda ezberlediğim o şiirdeki gibi, "Çocuktum top oynadım acıktım" demeyeceğim ama fazla da eşelemedim olayı; herkes gibi, komşular ve babamın silah arkadaşlarıyla içki arkadaşları gibi, hatta emir eri Ah-

met gibi, bana anlatılanlarla yetindim. Çocuk aklımla fazla akıl yürütecek durumda değildim. Babam, "Zırlayıp durma, erkek adam ağlamaz" deyince gözyaşlarımı içime gömmek zorunda kaldım. Babaanneminse etekleri zil çalıyordu. Gelinini günahı kadar sevmediği, oğluna layık görmediği öylesine belliydi ki, "Allah taksiratını affetsin" derken hiç tanımadığı bir başkasını kastediyordu sanki. Gözlerinde o zaman pek anlam veremediğim, ama şimdi gerçeği bildiğim için bana çok doğal gelen bir korku, dahası bir tedirginlik sezdiğimi anımsıyorum.

Ağzımda "hayat"ın tadı, okuldan yeni dönmüştüm. Öğretmenimiz okumayı söken her çocuğa yamalı bohçayı andıran o eski püskü, siyah el çantasında özenle taşıdığı "hayat" şekerlerinden verirdi. Ortası delik yüz parayı bastırdın mı bakkaldan da alabilirdin şekeri, ama ödül olarak yenilen "hayat"ın tadı başkaydı. Hem tren yoluna dek gidip raylara koyduğumuz yüz paralar, üzerlerinden lokomotif ve vagonlar geçtikten sonra, iyice büyümüş, neredeyse tanınmaz duruma gelmiş olurdu. Değerlerinin de büyüdüğünü zannedip kumbaraya atardık; ne de olsa, "maksat iktisattı", o yaşta başka bir maksadımız olamazmış gibi. İçini yer, ne yemesi neredeyse çiğnemeden yutar, kâğıdını da biriktirirdik. Çok şey biriktirmedim hayatta, annemin servileri hariç her şeyi, daha sonradan merak sardığım pul koleksiyonumu bile elden çıkardım da, "hayat" şekerlerinin kâğıtlarını, o eprimiş, renkleri birbirine karışmış dört köşe kâğıt parçacıklarını atmaya kıyamadım. Hâlâ saklarım sandıkta. Onlardan ayrılırsam "hayat"tan da ayrılırım endişesiyle belki, belki bana dünyayı, başka ülkelerle başka hayatların da olabileceğini öğrettikleri

için. Beni engin okyanuslara, balta girmemiş ormanlara, uzak mor dağların da ötesindeki çöllere çağırdıkları için. Kimi zaman rengi atmış hayvan resimleri de olurdu "hayat" kâğıtlarında, başlarından su fışkırtan balinalar, gür yeleli aslanlar, benekli leoparlar, bakışları babaannemin bakışlarına benzeyen kartallar... Seriyi tamamlayınca bir kutu bedava "hayat" kazanırdın. Hayat kazanılan bir şeydi evet, şimdi hayatını kazanmak isteyenin gerçekte onu kaybettiğini biliyorum ama ne kazanacak ne de kaybedecek bir şeyim kalmadı artık. Günler, göl kıyısındaki o küçük kentte, kışlayla okul, tren yoluyla lojman arasında geçen, yazlık sinemalarda gördüğüm *Ayşecik* filmleriyle şenlenen çocukluğumdan uzak, annemin ay yüzüyle o öldükten sonra artık top gibi patlamayan babamın kahkahalarından da uzak, burada da geçip gidiyor işte. Gecelerse bitmek bilmiyor.

Öğretmenimin verdiği şekerle sevincim ikiye katlanmıştı o gün. Hem hayatla aramdaki en büyük engeli aşıp okumayı sökmüş hem de kovandan bal çalan ayılı "hayat"la seriyi tamamlamıştım. Aklım kazandığım şekerlerdeyken annemin hayatını kaybettiğini söylediler. Sonraları şiir okuma yarışmasında bana birincilik kazandıracak o dizelerdeki gibi uyumuş, bir daha uyanamamış. Diyeceğim annemin de, "Otuzbeş Yaş" şairinin dediği gibi, bir namazlık saltanatı oldu taht misali musalla taşında. Tabutu önünde saf tutanların arasındaydım, babamın yanında. Babaannemse geride, cenaze namazı kılmaya hakkı olmayan kadınlarlaydı. Subay eşleriydi çoğu ve annemi hep küçümsemiş, ona tepeden bakmışlar, bir kez olsun konkene ya da çaya davet etmemişlerdi. Fısıldaşıp duruyorlardı aralarında. Hiçbirinin tek damla gözyaşı dökmediğini bugünmüş

gibi anımsıyorum. Babam üniformasını giymiş, çizmelerini parlatıp sinekkaydı tıraş olmuştu. Anlaşılan karısını bir şehit gibi uğurlamak istiyordu son yolculuğuna. Silah arkadaşları sivil giyinmişlerdi. Alay komutanı da son anda katılmıştı aralarına. Yüzbaşı babam, ilk kez kendisinden yüksek rütbeli birinin önünde olmanın keyfini yaşıyordu. Bunu, çocuk aklımla fark etmiş değildim elbette, ama şimdi çarşı camiinin avlusundan kaldırılan cenazeyi hayal ettikçe, babamın içinde bulunduğu ruh halini de tahmin edebiliyorum. Karısını kaybetmiş yaslı bir kocadan ziyade rütbesi gereği bir taburu değil de koskoca bir alayı komuta ediyormuş gibi davranıyordu. Silah arkadaşları onun bu tafrasından rahatsız olmuşa benziyorlardı. Sofra arkadaşları da, savcı (o zamanki adıyla müdde-i umumi) başta olmak üzere cemaatin içinde yerlerini almışlardı. Onları dikkatle inceleseydim yüzlerindeki ifadeden bir şeyler çıkarabilirdim belki. Örneğin savcının neden ikide bir iç çektiğini, “Lâ havle velâ kuvvete” diye mırıldandığını merak edip cenaze kalktıktan sonra bu sözlerin ne anlama geldiğini babaanneme sorabilirdim. Ama, dedim ya, şekerlerdeydi aklım; annemin, zavallı anneciğimin ölümünde değil. İmam, “Hatun kişi niyetine el Fatiha” dediğinde ben de herkesle birlikte avuçlarımı açıp duaya başladım. Arkada, cami avlusunun duvarı dibinde siyah başörtüsüyle yere saplı bir hançer gibi dimdik duran babaannemden öğrendiğim ilk ayetten sonrasını getiremedim. Aklımda Afrika’nın balta girmemiş ormanlarında daldan dala atlayan kırmızı kıçlı maymunlar, pençelerindeki tavşanla havada fır dönen kartallar, göğüslerini yumruklayan goriller, kaplanlar, gergedanlar ve kavak boyunda zürafalar vardı. Karga gak-

larken, "Çık bu dala bak"; leylek lekirderken, "Hani bana çekirdek" der gibiydi. Ve babamın dediğine bakılırsa civar dağlarda sayıları giderek çoğalan ayılar dolaşıyordu. Rastlantı bu ya, onlardan biri "hayat" şekerimin kâğıdında kovandan bal çalıyordu, bir başkasımysa babam avlamış, postundan annesine yumuşacık, güzel mi güzel bir namaz seccadesi yapmış; kafasını da, içine saman doldurup konuk odasındaki büfenin üzerine, düğün fotoğraflarının tam yanına koymuştu. O zamanlar benim için dünya, babamın yaş günümde hediye ettiği, ne var ki ancak heceleyerek okuyabildiğim *Hayvanlar Âlemi* adlı kitaptan ibaretti, insanlarla pek ilgilendiğim yoktu. Daha sonraları, babamın içki sofralarından aşina olduğum yüzleri hayvanlara benzetme alışkanlığımın nedeni de bu olsa gerek. Şimdi böyle düşünüyorum evet, oysa annemin öldüğü yıl dünya sözcüklerden çok resimlerden ve seslerden ibaretti, yüzlerden değil. Anlamdan önceydi ses, Turşucu Hurşit'in kavanoz dolusu lahana, hıyar, biber, domates turşularıyla sokaktan geçerken bağırışı, annemin dua ederken dudaklarının arasından çıkardığı fısıltı, yağmurun damda tıkırtısıyla rüzgârın göl boyunca salınan kavaklardaki hışırtısı, babamın top gibi gürleyen kahkahası, bütün bunlar ve hâlâ kulaklarımda çınlayan, geceleyin uykumu bölen sesler el yordamıyla keşfetmeye çabaladığım dünyanın bir parçasıydılar.

Neyse ki fazla sürmedi namaz; oysa ramazan boyu babaannem başını seccadeden hiç kaldırmaz, sabaha dek teravih namazı kılardı, babam yan odada sofra arkadaşlarıyla kafayı çekerken. Aralarında başöğretmen de vardı, sınıf öğretmenimize âşıktı sanırım, tabii bu aşkın anında dillere düşeceğini, zürafa boyunlu, oku-

la her sabah iki dirhem bir çekirdek gelen başöğretmenin reddedildikten sonra süklüm püklüm bir halde tüm otoritesini kaybedeceğini, teselliyi içkide aramaya başlayıp babamla canciğer kuzu sarması olacağını tahmin bile edemezdim o zaman. Sınıf öğretmenimiz bir zahire tüccarına vardı sonunda, başöğretmeninse eli böğründe kaldı. Aslında elinin böğründe değil çükünde kaldığı konuşuluyordu her yerde ama ben "pipi"nin dışında erkek organını tanımlayan bir başka sözcük bilmediğimden bu söylentilere bir anlam veremiyordum. Pipininse yalnızca işemek için, öyle boynu bükük, bacak arasından sarktığını sanıyordum. İşte eli çükünde kalan o başöğretmen, cenaze mezarlığa götürülmeden önce yanıma gelip yanağımı okşadı. Eli titriyordu. Bu titreyen elin bir şamarını da yemiştim oysa, tepemden yıldırım gibi düşüp doğduğuma pişman etmişti ama o gün yanağımı okşamasının bir hikmeti olmalıydı. "Allah annenin kalan ömrünü sana bağışlasın yavrum" dediğini anımsıyorum. O gün bugündür annemin hayatını gasp ettiğim, bir bakıma onu, kendi hayatımın uzaması için bizzat öldürdüğüm duygusuna kapıldığımı, hâlâ bu vehimle yaşadığımı itiraf etmeliyim.

Zürafa kılıklı başöğretmenin duası Tanrı katında pek makbulmüş demek, dili de boynu gibi uzun, el kadar çocuklara Osmanlı tokadı patlatan o kemikli, kocaman eliyse pek uğurluymuş. Oysa onu, zürafadan çok geviş getiren bir deveyi andıran suratıyla bir büyük rakı şişesinin karşısında iç çekip somurturken anımsıyorum, savcıyla mal müdürünü de. Savcı ufak tefek, maymun gibi çevik, eline ayağına çabuktu, mal müdürüyse kovandan bal çalan ayıya benziyordu. Hatta diyebilirim ki, büfenin üzerinden konukları süzen içi saman dolu

baş, mal müdürünün ya da ikizinin başıydı. Bana bunları yaşlılığımda söyleten Tanrı çocukluğumda semtime bile uğramadı, bir kez olsun düşünmedim onu. Düşündüğüm "hayat" şekerlerinin kâğıtlarındaki hayvanlardı, bir de annemin ay yüzü ve gergefinde hışırdayan serviler. Evet, hep onları düşündüm uykuya dalmadan önce, soğuk kış gecelerinde annemi karanlığa okuyup üfler, üzerimi örterken hayal ettim. İstanbul'da yatılı okula yazılmak için evden ayrıldıktan sonra mal müdürünü görmedim bir daha, başöğretmeni de. Nasıl görebilirdim ki, ölmüştü çoktan. Daha doğrusu intihar etmişti. Aşk yüzünden. Ah aşk, min-el aşk! Sen nelere kadirsin! Ama savcıyla yolum yıllar sonra İstanbul'da kesişti. Ne çevikliğinden bir iz vardı ne de maymunluğundan. Ölüm döşeğinde hepten küçülmüş, el kadar kalmıştı. Ben sormadan annemin gerçekte eceliyle ölmeyip babamın tabancasıyla intihar ettiğini o söyledi bana. Soruşturma açılıp babamın zor durumda kalmasını önlemek için adli tıp raporunu bizzat kendisi değiştirmişti. Babamınsa "anevrizma" yalanına rağbet etmeyip gerçeğin peşine düştüğüm olgunluk yıllarımda bana söylediği, annemin tabancayı temizlerken kaza kurşunuyla öldüğüydü. İntihar ya da kaza, anneciğim "öyle durduk yerde" ölüp gitmişti işte, elden ne gelirdi. "Kader" diyordu her ikisi de, "kaderi böyleymiş." Adı da Kader değil miydi zaten, o bir daha dönmemek üzere aramızdan ayrıldığında, sokak kapısını bile kapatmadan gittiğinde, meydan büsbütün maymunlarla ayılara, zürafalara kalmıştı. Bir de kartal kılıklı babaannemle duygusal babama. Artık her şey mubahtı. Kafayı bulunca ağlayıp zırlamalar da, belden aşağı fıkralar anlatıp kahkaha patlatmalar da. Her akşam birinin

evinde ya da göl kıyısındaki Muhtar'ın Yeri'nde sofralar kuruluyor, rakılar açılıyor, ince saz eşliğinde sabaha dek kafa çekiliyordu. Kadın getirildiği de oluyordu elbet, ama ben bunu daha sonra, biraz daha büyüdüğümde babaannemden duydum. Onun gözünde cehennemliktiler, babam hariç sırat köprüsünden geçerken ateşe düşeceklerdi hepsi. Babama kıyamadığı belliydi; savcı ve mal müdürüyle başöğretmene uyduğu için azarlardı onu, bu sefih hayatı sürdürürse zebanilerin elinden cehennem azabını tadacağını söyler, sonra yumuşayıp, "Uyma onlara aslanım!" derdi, "sen başkasın. Paşa olacaksın ilerde." Annesinden korkardı babam. Ağzını açıp da bir karşılık veremez, aklından geçeni söyleyemezdi: "Onlar da yargıç, belki müsteşar olacak ama" diyemezdi. Bunu babaanneme ben de söyleyemezdim. Aslında ikimiz de korkuyorduk ondan ama sanırım babam daha çok korkuyordu. Ne de olsa evin öksüzüydüm ben, artık annesiz büyümeye mahkûm bir zavallı. Babam bir daha evlenmedi zaten, beni üvey anneye teslim etmedi ama yatılı okula verdi. Paşa olamasa da içkiyi bırakıp saygın bir komutan oldu. Hatta iktidara el bile koydu. Ne var ki bir kez olsun annesine posta koyamadı. Ondan korkmakla kalmıyor, ödü patlıyordu. Annemin nasıl aort damarı patlamışsa babamın da, eğer böyle giderse, günün birinde ödü patlayacaktı.

Annemin kefene sarılı naaşını tabuttan çıkarıp mezara koyduklarında olan bitene bir anlam veremedim. Sanki başka biri vardı kefenin içinde, annemse, Ahmet'in yokluğunda bakkala kadar gitmiş, az sonra dönecekti. O gün bir başkasının üzerini örttüler toprakla, imamın çatlak sesiyle haykırdığı dua bir başkası içindi, mezara dökülen bir maşrapa su da. Belki bak-

kala değil de bir başka yere gitmişti annem, birkaç güne kalmaz eve dönecek, pencerenin yanında bıraktığı gergefini eline alacak, göl boyunca kavaklar hışırdar ay doğarken servilerini işlemeye devam edecekti. Ona "hayat" şekerlerinin kâğıtlarındaki hayvan koleksiyonumu göstermek için can atıyordum. Herhalde gittiği yerden memnun olmalıydı ki dönmedi bir daha. Onun yokluğuna alışmam, her akşam üzerimi örtmeden önce yuvarlak, beyaz yüzüyle karşımda ışıldayan kadının yakınlığını, şefkatini özlemeye başlamam içinse aradan yıllar geçmesi gerekti. Sahi nereye gitmişti böyle, hangi deliğe saklanmıştı. Yeri cennet ya da cehennem olamazdı, bu iki sözcük de fazla bir şey ifade etmiyordu bana, sonradan "Kader kurbanı Kader" adının kazındığı mezar taşının altında da değildi. Kim bilir nerede, hangi evde, kiminleydi? Hangi pencereden bakıyordu, hangi gergefe işliyordu yalnızlığını, öyle bir başına terk edilmişliğini, kötü kaderini?

Çocukluğum boyunca, mahalle arkadaşlarımla topun peşinden koşturduğum günler hariç, fazla oyun oynadığımı anımsamıyorum. Ama rüyalarımda hep saklambaç oynadım annemle. Yüzümü cami avlusunun duvarına dönüp saymaya başladığımda ya bir ağacın ardına saklanıyordu ya da sofadaki çıngıraklı çeyiz sandığını açıp içine giriyor, bir daha da çıkmıyordu. Öbür çocukların, "Elma dersem çık, armut dersem çıkma!" diye bağırmalarına aldırmadan sandığın içine bakıyordum önce, annemi el işlemeli masa örtüleriyle dantellerin, tül perdelerin arasında boşuna arıyordum. Serviler ay ışığında değil ellerimin arasında hışırdıyordu. Ağacın ardına baktığımda da kimseyi göremiyordum. Yer yarılmış da içine girmişti sanki. Sonraları yatılı okuduğum

İstanbul'da da, oradan uzak başka kentlerde de, geceleyin el ayak ortalıktan çekildikten sonra, karanlık parklarda, köprü altlarında, arka sokakların ıssızlığında annemi aradığım çok oldu. Bu umutsuz arayıştan vazgeçmiş değilim hâlâ, ama eskisi gibi alacakaranlığa dek uykusuz kalamıyorum artık. Hem onu bulsam da konuşamayız ki. Ölüler konuşmaz çünkü. Ne bir ses ne bir haber verirler.

2

Annemin ölümüyle hayatımızda fazla bir şey değişmedi. Pek az özlüyordum onu. Bu özlem zamanla çoğaldı, annemin öldüğü yaşa geldiğimde ise dayanılmaz bir hal aldı. Şimdiyse tuhaf bir duyguya yol açıyor. Annem ölmemiş de, gece yatısına bir tanıdığa gitmiş sanki. Sabahleyin gelecek, uyandıracak beni. "Hadi kalk bakalım" diyecek, "okula geç kalıyorsun." Ve sarılıp öpecek yanaklarımdan. Babamdan esirgediği sevgiyi bana, yalnızca bana verecek. Oysa biliyorum bir tek dostu bile yoktu, benden, biricik oğlundan başka. Ve o öldüğünde oğlu "hayat" şekerlerinin peşindeydi. Diyeceğim, penceredeki yeri boş kaldı, o kadar. Konuk odasında, büfenin üzerindeki ayı kafasının yanında duran, babamla düğün gecesi çektirdikleri ama nasılsa gelinlik giymediği, onun yerine beyaz bir döpiyesle yetindiği fotoğrafını da bir süre sonra kaldırdı babaannem. Konuklara sırıtan (konuklar babamın sofra arkadaşlarıyla babaannemi çok seyrek ziyarete gelen akrabalarından, bir de Orhan Amca'dan ibaretti) içi saman doldurulmuş ayı başı yalnız kaldı. Bir gün, herhalde annemin suretini hepten unuturum kaygısıyla, çekmeceden aldım o fotoğrafı, annemin başını kesip babamınkinden ayırdım. O gün bugündür muska gibi üzerimde taşıdığım, beni

yalnızca kötülük ve kazadan değil ölümden de koruduğuna inandığım, hâlâ arada bir baktığım fotoğraf işte o fotoğraftır.

Babam annesinin dualarına, uyarılarına, kışkırtmalarına, hatta tehditlerine rağmen paşa olamadı. Ama, sonradan solcuların dilinden düşmeyecek o ünlü deyimle 27 Mayıs 1960'ta "erke el koydu", hem de albay rütbesiyle. Sonra da, biri başbakan ikisi bakan olmak üzere üç siyasetçiyi asan ve nicesini mahkemelerde süründüren ama ülkeye de demokratik bir anayasa kazandıran ordudan emekliye ayrılarak tabii senatör oldu. Lakabı "Düztaban Hasan"ken "Asan Hasan"a terfi etti; buysa, doğrusu yıllar sonra babamla gurur duymamı engelliyor. Ona "Düztaban" denilmesinin nedeni de ayağında bir bozukluk olduğu için değil, yürümeyi sevdiği içindi. İzindeyken dağ taş demez, elinde çifte, "Serçe" lakaplı mal müdürüyle ava çıkardı. Öyle keklik, yabandomuzu falan da değil, göç mevsiminde göl kıyısındaki kamışları mekân tutan yabanördeklerini de değil, civar dağlarda sayıları giderek çoğalan bal hırsızı ayıları vururlar, postlarından seccade, kafalarından biblo yaparlardı. Nasıl mal müdürüne "Kocaoğlan" ya da "Yarma" demiyorlarsa babama da "Bücür" ya da "Bodur Hasan", hatta "Kel Hasan" değil de "Düztaban Hasan" diyorlardı. Ve bir zamanlar Türkiye gurur duyuyordu onunla, şimdi gıyabında yargılıyor. Çocukluğumda ona kızdığım anlarda dilediğim gibi ödü patlamadı, hayır! Sirozdan öldü. İçkiyi bırakmıştı oysa. Ya da, devrimci bir subayın akşamcı olması yakışık almayacağından, öyle diyordu yakın çevresine. Yakın çevresinde başöğretmenle mal müdürü yoktu artık, bakanlar, müsteşarlar, hatta kuvvet komutanlığından gelen Cum-

hurbaşkanı Cemal Gürsel de vardı. Ordunun "Cemal Ağa"sı Çankaya'ya oturuvermişti silah gücüyle, halkın seçtikleriyse darağacına çıkmadan önce Yassıada'da gün sayıyorlardı. Bana gelince, uzak çevresinde bile sayılmazdım. Sofra arkadaşlarından bir tek savcıyla devam ediyordu dostlukları, ne de olsa yıllarca aynı sırrı paylaşmışlardı. Ankara ya da yurtdışında buluşarak, bir büyük açıp eski günleri anıyor olmalıydılar. Süt içecek halleri yoktu ya. Aslan sütüyle yetiniyorlardı. Bir kadeh, sonra bir kadeh daha. Şişe bitince içkiyi bırakmaya karar veriyorlar, ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi yeniden başlıyorlardı sanırım. Ne var ki, "Düztaban Hasan" "Asan Hasan" olduktan sonra içkiyi bıraktı, kendini tümüyle devlet işlerine verdi, ilkokulda her sabah benim içtiğim andı sonunda o yerine getirip "varlığını Türk varlığına" armağan etti. Yalnızca orduda değil eski sofra arkadaşları arasında da "Düztaban"ın içkiyi bıraktığı, o zıkkımı değil ağzına, gelen giden için buzdolabına bile koymadığı söylentisi yayıldı. Evet, öyle oldu. Ne de olsa, savcıyla önemli mevkilere gelmişlerdi ihtilalden sonra. Biri Milli Birlik Komitesi üyesiydi, öteki Yüksek Adalet Divanı'nda Başsavcı Egesel'in yardımcısı. Ülkenin bölünmez bütünlüğünü koruyup kolladıkları, bu uğurda canlarını ve kanlarını feda etmeye hazır oldukları, hatta gözlerini kırpmadan Menderes, Zorlu ve Polatkan'ı astıkları gibi içkiyi bırakmaya da her an hazırdılar.

Babamın cenazesine gidemedim. Uzaklardaydım, başka bir ülkenin, sıkıntı ve yalnızlığın başkentlerinden birinde. O babaannemle birlikte Anadolu'yu karış karış, kışla kışla dolaşırken de pek görüşemedik. İkide bir komşu ya da akrabalara, "Yiğidim, aslanımdan da-

ha çok yaşayıp bu dünyaya kazık mı kakacağım?" diyen babaannem oğlundan daha uzun yaşadı. Muhacirdi ne de olsa, babamla birlikte kıtaya çıkar gibi Anadolu seferlerine başlamadan önce sulak yerde büyümüş, dağ havasını solumuştu. Rumeli'den, bir daha göremediği o gül kokulu bolluk ülkesinden geliyordu. "Bizim oralar bu kıraç Anadolu toprağına benzemez, oralarda bolluk içindeydik" dedikçe, "Bokluk içindeydiniz ha?" diye dalga geçer, sonra da onu üzdüğüme pişman olup özür dilerdim. Büyüyünce memleketi Bulgaristan'a götürmeye söz vermiştim ama yerine getiremedim sözümü. Çocukluğumun bu tek eli maşalı kadınının, hayatını oğluna vakfetmiş, onu paşa edemediyse de bir bakıma vezir etmiş babaannemin memleketine yolum düştüğündeyse artık yaşamıyordu. Savcı gibi o da küçülmüş, ölüm döşeğinde bir deri bir kemik kalmıştı. "Dağ dağa kavuşmaz ama insan insana kavuşuyormuş demek ki" diye fısıldamıştı son nefesini vermeden önce. Sonra tortop olmuş, kirpi gibi büzülüp öylece kalıvermişti. Yatağından kaldırıp kucakladığımda babamın ilk hediyesi o lastik top kadar hafif, yusyuvarlaktı. Anneme çektirdiği yetmiyormuş gibi babamdan da fazla yaşamıştı. Memleketinden, o savaş ve yıkım günlerinden beri yanında taşıdığı, çeyiz sandığında sakladığı gül kokan kefeniyle toprağa verildi.

* * *

Babaannemi andıkça hep evlere gider aklım. Çocukluğunun geçtiği, belleğinde dişi kuşun kurduğu yuvayla özdeşleşen Tırnova'daki kırmızı kiremitli, bahçeli, cumbalı, iki katlı o ahşap ev hariç şu ahir ömründe, mu-

hacirlik yılları boyunca hiç evi olmamış, kocasını genç yaşta yitirdikten sonra biricik oğluyla işçi izbelerinden asker lojmanlarına savrulmuş, Anadolu'yu karış karış dolaşmış bu sert mizaçlı kadının özlemle anımsadığı yurdunu düşünürüm. Ve bir zamanlar benim de yolumun düştüğü; evlerini, akar gibi görünüp de akmayan ya da çok yavaş kımıldayan Yantra Irmağı'nı görecek şekilde kurmuş, sokaklarını kayalar oyarak açmış Tırnova gelir aklıma. Babaannemin payitahttan uzak, bu kuytu yerde geçen mutlu çocukluğunu hayal etmeye çabalarım.

Osman Paşa nasılsa çıkmıştır Plevne'den, düşman karakolları yoklayıp Tuna'ya dayanmış, derken savaşlar birbirini izlemiş, felaketler başlamıştır. Babaannemin anlattıkları tarih kitaplarında gördüğüm soluk fotoğraflarla birleşip geçmişi, Rumeli Türk halkının yaşadığı acıları gözümün önüne serer. Yorgun, bir deri bir kemik kalmış öküzlerin çektiği arabalara yığılmış yatak yorganlarla açlıktan gözleri çukurlarından fırlamış çocukları, yollarda küpeli kulakları kesilmiş kadın cesetlerini görür gibi olurum. Başbakanımızın buyurduğu gibi at sırtından inmeyen ecdadım değil, çamura bulanmış Trakya düzlüklerinde taban tepen "evlâd-ı fatihân" girer rüyalarıma. Ne yapayım, hâlâ onun kanı dolaşıyor damarlarımda, kimi zaman babaannem gibi coşup benim de Osman Paşa'nın Plevne'den çıkmadığını haykırmak geliyor içimden. Biliyorsunuz aynı şarkıyı, sözlerini değiştirerek, zorba Menderes'e karşı gençlik de haykırmıştı sokaklarda. "Tuna Nehri akmam diyor / Etrafımı yıkmam diyor / Şanı büyük Osman Paşa / Plevne'den çıkmam diyor / Olur mu böyle olur mu / Kardeş kardeşi vurur mu / Kahrolası diktatörler / Bu

dünya size kalır mı." Oğlu Düztaban Hasan ihtilal yapıp bu dünyayı kahrolası diktatörlere bırakmadığında babaannemin duyduğu sevinci hayal edebiliyorum. İhtilal sabahında babamla belki hayatında ilk kez gurur duymuş muydu? Yoksa, her zamanki gibi, "Paşa olamadı gitti, ben asıl ona yanarım" diye söylenip durmuş muydu?

"Te buncağızı kendi emeğimle büyütmüşüm" derdi babamdan söz ederken, "Merinos fabrikasında avlu dokumuşum." Avlunun nasıl dokunduğunu anlayacak yaşta değildim. Babaannemin tüm Rumeli göçmenleri gibi "h"leri söyleyemediğini sonradan öğrendim. Babamı çağırırken, hatta onu anarken bile "Asan" deyip durduğunu anımsıyorum. Bir dil sürçmesi değil şive oyunuydu belki, ama onun dediği çıktı sonradan, darağacında sallanan üç siyasetçinin ölümünü Milli Birlik Komitesi üyesi Albay Hasan Hoşgör de imzaladı.

Evet, Hoşgör adını almıştı babaannem, soyadı yasası çıktığında. Bursa nüfus dairesindeki memur kendisine danışmadan, sanki zavallı kadının tüm çektikleri yetmiyormuş gibi Hoşgör adını uygun görmüştü ona. Gülhayat Hoşgör. Oysa ne hayata gülmüş, ne de hayat ona gülmüştü. Ama, hakkını yemek istemem, hoşgörülüydü milliyetçi damarı arada bir kabarsa da. Hoş görmediği tek şey tütün karşıtlığıydı. Sigaraların birini söndürmeden ötekini yakar, bırakması için babamın tüm ısrarlarına karşılık, "Nasıl bırakayım be kızanım, senin kadar emek vermişim buncağıza da" derdi. Ve annemin ölümünden sonra onun kerevetin üzerindeki yerini almıştı, ama gergef değil sigara vardı elinde. Dilindeyse eski günlerin, ona artık dönmeyecek olanların özlemi yollar boyuydu. Kendisinin görme mutlulu-

ğuna erişemediği ama ağababasının yanı başında savaşırken şehit düştüğü Osman Paşa'dan başlar, Gazi Paşa'yla devam ederdi konuşmasına. "Ah! Paşa olamadı gitti kızanım, pupulkam!" diye bitirirdi. Ve ağzından sanki bal akardı. Oralardayken, o gül kokan diyarlarda, evleri kendilerinindi. Bostanları, bağ bahçeleri, hatta haraları bile vardı. Bu nedenle atları severdi oldum bittim. Ama ne yazık ki süvari birlikleri kalkalı çok olmuştu, kızanı paşa olmak şöyle dursun, rüzgâr kanatlı bir süvari bile olamamış, topçu sınıfında karar kılmıştı. Haraları bile vardı, evet. Ve camide davudi sesli imamları. Evleri, daha doğrusu konakları, vadinin dibindeki durgun suya tepeden bakardı. Ve o çocukken, saçları örgülü sarışın bir kızken, kuyruklu uçurtmasını kalenin burçlarından aşağıya salardı.

Babaannem, gençliğini hiç yaşamamış gibi, hep çocukluğunu anlatırdı. Haralarındaki atları ve manastırları. O manastırların duvarlarını süsleyen, boyaları yer yer dökülmüş bin bir renkli fresklerle Balkanlar'ın gözbebeği, harcı kanla yoğrulmuş, yalnızca iki kıyıyı değil insanları da birleştiren taş köprüleri ve içinde kara entarili, kadın saçlı, gür sakallı papazların vaaz verdiği kiliseleri. Nedense camilerde insan tasvirleri yoktu. Duvarlar bomboş, çocukları korkutacak kadar beyazdı. Ama Alaca Cami dedikleri bir cami vardı ki, işte onun içi cennetten farksızdı. Serviler salınırdı duvarlarında, nilüferler açar, kuşlar kanat çırpardı. Ama gizliden gidip görmüştü bu bahçeyi, çünkü kız çocukları, cuma namazları da dahil camiye götürülmez, evin bir köşesinde büyükanneleriyle dua eder, tespih çekerlerdi. Ve erkekler yalnızca camiye ya da kahveye değil cepheye de giderlerdi.

Tırnova'da halleri vakitleri yerindeydi. Bulgar zulmünden kaçan, tarih kitaplarında fotoğraflarını gördüğüm yoksullar gibi yatak yorganı öküz arabasına yükleyip yola dökülmemişlerdi. Bin bir güçlükle de olsa bir yaylıyla aşmışlardı Balkan'ı. Pusuda bekleyen çetelerle hiç karşılaşmamışlar, doludizgin Meriç kıyısına ulaşabilmişlerdi. Ne var ki onlar da, Kırkkilise bozgunundan sonra Edirne düşmana teslim olmadan, bir hayvan vagonunda terk etmek zorunda kalmışlardı serhat kentimizi. Çatalca hattına dek çekilen Osmanlı ordusunu hayal meyal anımsıyordu babaannem. Yaralı ve yorgun askerler, toplarını cephede bırakmış, kaputlarına sarınmış zabitlerle erler yollara düşmüş, Trakya düzünde düşe kalka ricat ediyorlardı. Sonbaharın son günleriydi. Eli kulağındaydı kışın ve soğuk, düşman kadar acımasızdı. Vagonda üst üste yığılmış, birbirlerine daha da sokularak ısınmaya çabalarlarken, Gülhayat'ın seksek oynadığı avlu düşüyordu aklına. Papazların kışkırtmasıyla köy basıp taze gelinlerin ırzına geçen komitacıların, bebeleri havaya attıktan sonra altlarına süngü tutan Bulgar askerlerinin vahşeti anlatılıyordu her yerde. Ama onun yüreğinde korkudan eser yoktu. Gülhayat'a bir oyunmuş gibi geliyordu savaş. Vagondaki çocuklarla koşmaca oynayamadığına hayıflanıyordu. Aklından ırmaklar, dağlar, ormanlar, kalenin burçlarına değen bulutlar geçiyor, hep güzel şeyler düşünüyordu. Bir imparatorluk hızla çöküyor, masum çocuklar ölüyor, bozgundaki bir ordunun askerleri kuru peksimet için birbirlerini boğazlıyor, onun içinse yeni bir hayat başlıyordu.

Güçbela varabilmişlerdi Sirkeci Garı'na. Ve İstanbul'u ilk gördüğünde her şeyi unutmuştu. Camiler, güvercinli

avlular, kurşun kubbeler ve masmavi, pırıl pırıl bir deniz. İlk kez gördüğü o uçsuz bucaksız, kanatlanıp uçma arzusu veren, çocuk yüreğinde çırpınan engin. Çınarların gölgesinde takalar, bacalarından kara dumanlar püskürten vapurlar, bin bir çeşit kayıklarla dolu bir liman vardı. Ve Galata Köprüsü'nden hışımla geçen atlı tramvaylar. O köprüden bindikleri yandan çarklı gemiyle Mudanya'ya, oradan da Bursa'ya gelmişler, Uludağ'ın eteklerindeki beyaz çadırlara yerleştirilmişlerdi. Burçlarından kuyruklu uçurtmasını saldığı kale geride kalmıştı artık, ama çadırların etrafında koşmaca oynamak için de bir engel yoktu.

Sonradan yok olup gitti bütün bir geçmiş, Rumeli Türklerinin ortak belleğinde derin izler bırakmış olsa da, savaş günleri geride kaldı. Cepheye gidenlerin çoğu dönmedi. Koskoca bir imparatorluk çökmedi yalnızca, babaannemin alçakgönüllü hayatı da sarsıldı. Memleketini dilinden düşürmeyen, al beyaz sancağımızı şu dünyada kızanından bile daha çok sevdiğini her fırsatta dile getirse de Rumeli toprağının özlemiyle yaşayan, "pupulkası" yüzbaşıdan başka hayatta tutunacak dalı olmayan babaanneciğim de toprağa karıştı çoktan. Ankara'ya, Türkiye'nin kalbine gömüldü. Asıl vatanı bildiği yerlerden uzakta kaldı ölüsü. Şimdi sıra bende. Ölüm parayla değil sırayla. Babaannemden ve babamdan sonra ölme sırası artık bende. Yine de belli olmaz kimin önce gideceği. Ağzımdan yel alsın ama, bakarsın, karımla kızım benden önce giderler. Onlardan sonraya kalmak istemem tabii, ama hayata da doyum olmuyor. Şu canım İstanbul manzarasına mesela ya da rakı kokusuyla şarabın tortusuna. Ağızda dağılan mezelerle bahçelerde açan bin bir renkli çiçeklere. Ve ar-

tık ulaşılmaz da olsalar kadınlara. Öylesine çekiciler ki sanki göktaşı gibiler. Bana çarpmadan ışık hızıyla geçip gidiyorlar yanımdan. Oysa bir zamanlar öyle değildiler. Hele ilk tanıdığım kadın, ilk aşkım Cazibe. Onu tanıdığımda göktaşı bendim. Cazibesine kapılmış, serseri bir mayın gibi enginde dolaşıp dururken çarpışmıştık. Neyse, Cazibe'nin hikâyesi de bir başka güne kalsın. Vakit geç oldu. Ne demiş şair: "Sular karardı yüzün perde perde solmakta / Seyret ki bu havaları akşam olmakta."

* * *

İlkokul yıllarım boyunca "hayat" şekerlerine ve hayvanlara duyduğum ilgi azalmaya yüz tuttuğunda pul koleksiyonu yapmaya başladım. Yalnızca babama gelen mektupların değil, (zaten İstanbul'daki akrabalarıyla çok seyrek haberleşiyordu) kışlada erlere gönderilen mektupların da zarflarını alır, pullarını sıcak suda çıkardıktan sonra biriktirirdim. Çoğu Atatürk'le İnönü'nün portrelerinden ibaret mavi, yeşil, turuncu pulların üzerinde neyse ki başka şeyler de olurdu. Kanatları rengârenk kocaman bir kelebek örneğin ya da bin bir börtü böcek, bazen de yelkenliler. Yandan çarklı Şirket-i Hayriye vapurları bile vardı. Ve kentler. Oturduğumuz kent de dahil, Edirne'den Ardahan'a Anadolu kentleri serisini tamamlamıştım. Sıra yabancı kentlere gelmişti ama dış ülkelerin pullarını bulmakta çok zorlanıyordum. Derken babamın ne sofra ne silah arkadaşlarından olan ama babaannemin hemşerisi sıfatıyla arada bir evimize uğrayan lise Fransızca öğretmeni Orhan Bey sayesinde bu eksiğimi de giderdim.

Orhan Amca kıvırcık saçlı, sarışın, orta boyluydu.

Bana getirdiği pulları incelemek için yuvarlak çerçeveli siyah gözlüğünü taktığında daha yaşlı gösterirdi. Oysa babamdan daha genç, çok daha yakışıklıydı. Hem Avrupa görmüştü ne de olsa. Fransa'da dostları vardı. Biri kız biri oğlan iki çocuk sahibiydi. Kızı Leyla'yı da yanında getirirdi bazen. Babaannemle memleketlerini özlemle anar, savaş ve yıkım günlerinden söz ederlerken Leyla bir köşede uslu uslu oynardı. Ona küçükken birlikte uyuduğum boz ayımı hediye etmiştim. Babasının İstanbul'a tayini çıktıktan sonra da bir daha görmedim. İyi ki de görmedim, yoksa âşık olur, bakarsın Mecnun gibi çöllere düşerdim. Kadın nedir az buçuk biliyordum ama hiç âşık olmamış, o yakıcı duyguyu tatmamıştım. Henüz tatmamıştım.

Orhan Amca Balkan Savaşı'nı yaşamamış, babaannem gibi felaketin doğrudan tanığı olmamıştı. Onun çocuk gözleriyle de bakmamıştı olan bitenlere, bunca acı ve gözyaşına. Ama Orhan Amca'nın da Üsküp kökenli kalabalık ailesi yollarda telef olmuş, sağ kalabilen annesi Mersin'de evlenip çocuğunu Akdeniz güneşinin aydınlattığı o sakin kıyıda doğurabilmişti. Bu nedenle, hiç sıkılmadan, can kulağıyla dinlerdi Gülhayat'ı. Ve ona derin bir sevgi duyduğu her halinden belliydi. Gülhayat oğlunu bir gün paşa olup Balkan'da yitirdiklerinin öcünü alsın diye Kuleli'ye gönderdiğinde, o da muallim mektebine yazılmış, daha sonra Yüksek Öğretmen'in Fransızca bölümünden birincilikle mezun olmuştu. Rumeli felaketinin öyküsünü yıllar sonra yabancı dilde yazılmış kitaplardan da öğrenme fırsatını bulabilmişti. Diyeceğim, dönemin milliyetçi yazarlarının anlattıklarından farklı düşünüyor, ne var ki bu görüşlerini babaannemle değil, yaşım pek el verme-

se de benimle paylaşıyordu. Ve babaannemin anlattıklarına kayıtsız kalmasa da, aklımda kaldığı kadarıyla, İttihat Terakki'nin zorba yönetimini de göz ardı etmiyordu. Babaannemden dinlediklerimi sonradan tarihsel gerçeklerin ışığında tartabilmişsem, gazetecilik hayatımda her felaketin yalnızca bir tarafın gözüyle yansıtılmasına karşı çıkmışsam, bunu büyük ölçüde Orhan Amca'ya borçlu olduğumu belirtmeliyim. Özellikle annesinin doğup büyüdüğü Makedonya'da Hıristiyan halka Türk vatandaşlığının dayatılma siyasetinden, direnenlerin sorgusuz yargısız ipe çekildiklerinden haberdardı. Orada da, Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihatçılar, halka emir-komuta zinciri içinde ve emirle Türk olmalarını söylüyorlardı, yıllar sonra İttihatçı uzantılarının burada Kürtlere aynı şeyi söyledikleri gibi. Şimdi savaş Rumeli'de Bulgarlarla değil Anadolu'da Kürtlerle sürüp gitmekte ama ne gam! Şanlı ordumuz görev başında yine, Osman Paşa Plevne'ye geri döndü ve Tuna Nehri hâlâ akmam diyor. Etrafımı yıkmam diyor. Bakalım başbakanımız, ak sakallı ve fesli Gazi Osman Paşamız gibi Plevne'de kalmayı başarabilecek mi.

Orhan Amca'nın babamla paylaşacak fazla bir şeyi yoktu, babaannemleyse epey sıkı fıkıydılar. Onları yakınlaştıran muhacir kökenleri miydi, yoksa başka bir şey mi vardı aralarında bilmiyordum. Bilmek de istemiyordum. Orhan Amca'nın her gelişinde getirdiği bir sürü yabancı pul, merakımı yeterince gideriyordu. Çoğu, yazıştığı Fransız dostlarının, Avrupa'ya staja, o zamanki deyimle "bilgi ve görgü" kazanmaya giden meslektaşlarının gönderdikleri kartpostallardan çıkarılmış pullardı. Kartpostallar ben yaştaki oğlu Nedim'in, pullar benim payıma düşüyordu. Nedense yıldızımız bir türlü

barışmamıştı Nedim'le. Onu babasından kıskanırdım. Daha doğrusu benim de onun gibi bir babam olmasını isterdim. Bilgili, görgülü ve terbiyeli. Paris'i de, daha o yıllarda, Orhan Amca sayesinde hayal etmeye başladım ama daha çok İstanbul giriyordu rüyalarıma. Paris'in öne çıkması için Fransızca öğrenmem, geceleri yatakhanede öğrenciler uykuya daldıktan sonra cep lambamın ışığında Fransız şairlerini okuyup ezberlemem gerekecekti. Önce dağ taş, köy kasaba demeden Anadolu'yu dolaşıp kendi ülkemi tanımalı, ancak İstanbul'a demir attıktan sonra başka denizlere, uzak kıyılara yelken açmalıydım. O zaman, söylemesi dile kolay tam altmış yedi vilayet vardı, şimdi sayıları sekseni aştı. Artık istesem de tümünü dolaşamam. Pul koleksiyonumdaki hemen tüm kentlere de yolum düştü sonradan. Gittiğim her ülke, sokaklarında gezindiğim, kahvelerinde sabahladığım her kent kalıcı izler bıraktı belleğimde. Hayatıma giren kadınları kolayca unuttum da, yabancı bir kadın gövdesini keşfeder gibi arşınladığım kentleri unutmadım. Yine de İstanbul'a değişmem hiçbirini.

Sabah uyandığımda Boğaz'ın girişini görüyorum yatak odamdan. Üsküdar, pencerelerinde mavi ışıltılar benimle birlikte uyanıyor. Kız Kulesi kirli beyazıyla yavaşça sıyrılıyor sisin içinden. Köprü'den kalkan ilk vapur adalara doğru yol alıyor. Peşine takılan martıları bile görebiliyorum yattığım yerden. Çığlıklarını duymasam da havada kanat vurup suya dalışlarını yanımdan ayırmadığım dürbünümle izliyorum. Onlar da tedirgin benim gibi. Sanki bir şeyler olacak. Ya vapur batacak ansızın ya denizde balık kalmayacak. Ya da denize kayıp derinde kaybolacak İstanbul. Açıkta demirlemiş gemiler de var dürbünümün görüş alanında, Sivriada'yla

Yassıada da. Bir zamanlar tüm ülkenin dilindeydi, siyasi gündeminse merkezinde. Artık ne adını anan var ne semtine uğrayan. Yatakta fazla oyalanmadan salona geçtiğimde tarihsel yarımada ayaklarımın altına, mavi-yeşil-kurşuni bir Acem halısı gibi seriliyor. Bu "tarihsel yarımada" deyimini de yeni uydurdular, ergenlik yıllarımda İstanbul'du adı. Ve kurşun kubbeleri, minareleri, Galata Kulesi'nin ötesinden başlayan güvercinli, kalabalık alanlarıyla, sokak satıcıları, tramvayları ve onlara asılan yoksul çocuklarıyla, Haliç'in iki yakasını bağlayan iki köprüsüyle bir tek İstanbul vardı.

3

Geçende kapı çalındı. Pek kimsenin uğradığı yoktu günlerdir. Yerimden güçlükle kalkıp açtım, postacıydı. Aylardır görmediğim karıma taahhütlü bir mektup getirmiş. Yurtdışında olduğunu söyleyince şaşırdı. Üzerine vazifeymiş gibi, "Peki siz yalnız mı yaşıyorsunuz burada?" diye sormadan da edemedi. Ona kızımın arada bir ziyarete geldiğini söyleme gereğini duymadım. Elindeki kâğıdı imzalayıp aldım mektubu. Burada yalnız değil, hayatımın ölüleriyle birlikte yaşadığımı söyleme gereğini de duymadım. Karım, yurtdışında da olsa, hâlâ yaşadığına göre onu ölülerimin arasına katmam doğru olmaz. Kızımı da. Sahi ne diyordum, babaannemin memleket hasretinden söz ediyordum galiba, belki de babamın işlerinden. Ve içkisinden. Bazen ikisini karıştırıyorum da. Doktorların erken bunama dedikleri bu olsa gerek, ama gerçeği gizliyorlar benden. Belleğimin hâlâ yerinde olduğu konusundaysa hemfikirler. Öyleyse geçmişe bu denli sarılma eğilimim niye? "Allah'ın ipine sarılın!" demiş peygamber ya da Kuran'ın bizzat kendisi, her ne hal ise. Ne birinden ne ötekinden pek anlamam. Benim sarılacağım, geçmiş günlerden, geçmiş ölümlerden, ölülerimin geçmişlerinden başka ne kaldı ki. Böyle yarı yatalak değil gerçek

bir yatılıyken, yani yatılı okurken ağzı bozuk bir sınıf arkadaşım vardı. Adını çoktan unuttum gerçi, ama lakabı Fırlama'ydı. Geçmişine koyduğumun diye başlardı söze. Neden böyle ikide bir geçmişe hakaret eder, andığı her insanın geçmişine koymaya yeltenirdi hâlâ anlayabilmiş değilim. Geçmiş benim hayatımın tek gerçeği oysa, belki de tek avuntusu. Postacı da dahil herkes bilsin ki, bilin ve bildirin ki, yalnız yaşamıyorum bu koskocaman apartman katında, anılarım ve ölülerimle baş başayım.

Evet, önüne gelenin geçmişine koyan o arkadaşım ve daha başkalarıyla birlikte İstanbul'da lise öğrencisiydim babam "erke el koyduğunda"; kışladan pek de farkı olmayan bir okulda o zamanki deyimle "leyli meccani"ydim, yani parasız yatılı. Babam da, kışladan geceleri eve geç dönse, içki sofralarında sızıp kalsa bile, babaannemin sultası altında ezilen bir subaydı, kuşkusuz bu nedenle, Ankara'da Genelkurmay'da görevliyken Milli Birlik Komitesi'ne girip devrim yapmaya, daha doğrusu hükümeti devirmeye kalkıştı. Başardı da bunu, ama gel gelelim ne doğru dürüst bir koca ne de paşa olabildi. İyi bir baba olduğunu söyleyecek de değilim, ne büyük bir komutan olacak çaptaydı ne de, neredeyse taptığı Atatürk gibi mavi gözlü, şahin bakışlıydı. Yalnızca babamdı ve öyle olduğu için de gözümde bir kahramandı. Şimdi düşünüyorum da, albaylığı ona paşalıktan daha çok yakıştırıyorum. Lisedeyken yatılı oğlunu ziyarete gelen bir tuğgeneralin arkasından, "Peder paşa / Sıçtı taşa / Taş yarıldı / Baştan başa" diye alay ettiğimiz için belki, belki de oldum bittim dilimizdeki şu paşa sözcüğünü, "paşa kahvesi" deyiminin dışında hiç sevmediğimden. O kahveye de bol

şeker konur, çocuklara içirilirdi zaten. Hâlâ öyle midir bilmiyorum. Ama Atatürk'ün, "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri!" emrini verdikten sonra Yunan'ı kovalarken İzmir Belkahve'de durduğu, kahveci Etem'in ağzı kulaklarında paşadan bir sade kahve emrini beklerken incecik, kadınsı bir sesin, "Yap bir şekerli kahve!" demesiyle tüm dünyasının ve hayallerinin yıkıldığı, uzun süre de kendine gelemediği anlatılırdı. Paşa hazretleri o masmavi kartal bakışlarıyla Körfez'de yanan düşman gemilerini süzdükten ve çok şekerli kahvesini yudumlayıp bitirdikten, yaverine fal baktırıp az biraz eğlendikten sonra da otomobiline binip geldiği gibi tozu dumana katarak ayrılmış Etem Efendi'nin kahvesinden. O başkomutan Gazi Mustafa Kemal iken Atatürk bile olmuş sonradan, ama kahveci Etem Efendi bir daha iflah olmamış.

Babam teğmen, üstteğmen, yüzbaşı, binbaşı, derken yarbay ve albay olarak "omzu kalabalıklar" arasında ayakta durmaya çalıştı hep, ama rakı sofrasından bir türlü kalkamadığı da çok oldu. O malum şarkıları dinleyip ağlayarak, belki kucağında bir yosmanın, belki annemin hayaliyle. "Gözlerinin içine başka hayal girmesin / Bana ait çizgiler dikkat et silinmesin." Babaannem gibi ufak tefek, çelimsizdi o da. Keldi üstelik, bu nedenle fötr şapkasını, sivil giyindiğinde başından eksik etmezdi. Görevdeyken sırmalı subay şapkasını ya da kepini kelini örtmek için değil selam vermek için giydiğini söylerdi. Onu alaya almalarına da kesinlikle izin vermezdi. Sertleşir, celallenirdi birden. Kaşlarını çatar, "sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal" der gibi al bayrağa selam dururcasına ciddileşirdi. Sonradan böyle çarçabuk değişiveren, bir duygudan karşıtına

savrulan insanlara "lunatik" denildiğini öğrenecektim, ama çok sonradan, tası tarağı toplayıp yurtdışına çıktığımda. Yoksa babamın lakabını değiştirir, ona "Düztaban" ya da "Asan" yerine "Aycıl"ın daha çok yakıştığı söylentisini yayardım. Kim bilir belki de yaymazdım. Annem de, "aycıl" olmasa bile ay yüzlüydü çünkü. Ve babamla arasında, kötü kaderi de dahil, hiçbir benzerlik yoktu.

"Düztaban Hasan", nam-ı diğer babam berbere gitmediği gibi beni de götürmezdi. Bu görevi emir eri üstlenirdi. Aynanın karşısına her oturuşumda Mareşal Fevzi Çakmak'ın duvardan yansıyan fotoğrafına hayranlıkla bakardım. Badem bıyıklı mareşalin gözleri de, Gazi Paşa'nınkiler gibi çakmak çakmaktı. Hem rütbesine bakılırsa en azından bir meydan savaşı kazanmış olmalıydı. Ülkenin tek mareşaliydi çünkü. Ama, okulda nedense hep Gazi Paşa'nın adı geçerdi, bir de Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa'nın. Çakmak'ın adı bile anılmazdı. Gazi paşaların kahramanlıklarını anlata anlata bitiremezdi öğretmenimiz. "Çıktık açık alınla on yılda her savaştan" diye marş söylemeye başlar, "Tuna Nehri akmam diyor"la bitirirdik. Derken, "Sana borçluyuz ta derinden / Çünkü yurdumuzu sen kurtardın / Hasta yorgun düşmüştük / Yaralarımızı sen sardın" diye haykırırdı ağlamaklı bir ses. Ona hep birlikte şöyle cevap verirdik: "Muhtaç olduğumuz kudret damarlarımızdaki asil kanda mevcuttur!" Başöğretmenin zürafa boyuyla dimdik oturduğu bürosunun arkasındaki duvarda da iki paşanın fotoğrafları asılıydı, bir de Sakarya ve Dumlupınar muharebelerinin tasvirleri. Planları desem daha doğru olur belki, çünkü bu temsili duvar resimleri askeri haritalardan farksızdı. Karargâhın du-

varlarındakiler gibi. Bu bakımdan, okulun kışladan pek farkı yoktu sanki. Her sabah ant içerdik, "Türküm, doğruyum, çalışkanım" diye başlayıp, "varlığım Türk varlığına armağan olsun!" diye biten andımızın ve Atatürk'e bağlılığımızın bir başka biçimini kışlaya hâkim çıplak tepelerin üzerinde de okumak mümkündü: "Ne mutlu Türküm diyene!" Bizim de askerler gibi üniformalarımız vardı. Siyah önlük, beyaz yakalarımızla bir anda doldururduk bahçeyi. Teneffüslerde daldan dala atlayan kargalar, gün ortasında kanat vuran yarasalardık. "Yat-kalk" dediğimiz askercilik oynarken kızları aramıza almaz, sınıfta da onlardan uzak, kendi aramızda oturmaya çalışırdık. Ne de olsa "eksik etek"tiler, hem altları da çatlaktı galiba. Gerçi biz de, önlüklerimizle onlara benziyorduk az biraz, ne var ki önlüğün altında pantolonlarımız, bacaklarımızın arasından kasatura gibi sarkan, dokunup çektikçe uzayan pipilerimiz vardı. Askerler kışlada silahlı eğitimdeyken, "Yaylalar yaylalar!" ya da "Annem beni yetiştirdi bu ocağa gönderdi" diye kan ter içinde avazları çıktığı kadar bağırırken biz de okulda her sabah, "Korkma sönmez bu şafaklarda"yla avaz yarışına çıkardık. Akşamları gölde mehtaba çıkanlarsa başkaydı. Koskoca adamlardı onlar ve "Ada sahillerinde bekliyorum"u, "Ufacık tefeciktin sevgilim, sende bir başkalık vardı"yı söylerlerdi. Savcı, mal müdürü, başöğretmen ve başında fötr şapkası, elinde rakısıyla babamdı mehtaba çıkanlar. Dördü bir yerdeler gibi ya da o yıllarda elimden düşmeyen *Red Kit*'ten tanıdığım Dalton kardeşler gibi birbirlerinden hiç ayrılmazlardı. Barışta ve savaşta hep beraberdiler. Neyse ki, savaş görmemişti hiçbiri. Henüz görmemişti. Yoksa kahramanca giderlerdi Kıbrıs'a, ama or-

du Kıbrıs'a çıktığında onların sokağa çıkacak halleri bile yoktu. Kocamıştılar çoktan ve Zürafa bu dünyadan göçmüştü. Beni de aralarına aldıklarında beşi bir yerdeler olurduk ama ben onların korosuna katılmaz, yalnızca dinlerdim. Hadi aşk ve meşk şarkılarını anladım, ama "Kuş sesleri ovalara yayılıııır!" da ağızlarından düşmezdi. Zürafa, Serçe, Savcı (ona "Sancı" dedikleri de olurdu) ve "Düztaban" bir ağızdan söylemeye başlarlardı: "Kuş sesleri ovalara yayılır / Herkes buna hayran olur bayılır." Ve babam, annesini taklit ederek Rumeli şivesiyle, "Herkes buna ayran olur bayılıııır!" diye tekrarlayarak patlatırdı o meşhur kahkahasını. Gecenin ilerleyen saatlerindeyse, Zeki Müren'in yeni ünlenmeye başlayan şarkısını kendi hayatına uyarlayıp, "Saçların tarumar / Kader'e benzerdin" diyerek ağlardı.

Muhtar'ın Yeri salaş bir meyhaneydi, mezeleri de yok denecek kadar az. Muşamba kaplı birkaç tahta masayla boyası atmış sandalyelerden ibaretti. Mutfak demeye bin tanık ister bir bölme vardı arka tarafta, duvardaysa Atatürk'ün smokinli bir fotoğrafı asılıydı. Yalnızca müşteriler değil tüm kent halkı smokini ilk kez bu fotoğrafta görmüşlerdi diyeceğim ama, kent halkının Muhtar'ın Yeri'ne uğradığı yoktu ki. Önünden bile geçmezdi çoğu, akşam iner inmez evlerine kapanır, kendi dünyalarıyla baş başa kalırlardı. İn cin top oynardı karanlık sokaklarda. Anacaddenin ışıkları bile geceyarısından önce söndürülür, "Akşam oldu yine bastı kareler" şarkısındaki ortam gerçekleşirdi. Bir tek kışlanın nizamiye kapısıydı gece gündüz aydınlık kalan; çitle çevrili alanda nöbetçi kuleleri de karanlığa gömülür ama içlerindeki erler her an karşı tepelerden bir saldırı olacakmış gibi elleri tetikte nöbet tutarlardı. Garnizon lokantası

hariç kentin tek içki içilebilen mekânıydı Muhtar'ın Yeri. Sonradan çarşı içinde bir başka meyhane daha açıldı ama babam Muhtar'ın Yeri'nden vazgeçmedi. Sanırım silah arkadaşları arasında adının "akşamcı"ya çıkmasından çekiniyordu. Bu nedenle garnizon lokantasına pek uğramıyor, Muhtar'ın Yeri'ne hafta sonları beni de götürüyordu. Mesai bitiminde Ahmet'in sürdüğü ciple eve gelip üstünü değiştikten sonra çarşıya yayan gidiyorduk. Başında fötr şapka, kıçında ütülü pantolon, elimden tutup adımlarını hızlandırıyordu babam. Dindar esnafla karşılaşmamak için her türlü çareye başvuruyordu. Alışveriş yaparken de dükkânda fazla oyalanmıyordu. Kuruyemişçiden fındık fıstık, ciğerciden sakatat, eğer taze gelmişse manavdan mevsimine göre kavun karpuz, birkaç caneriği, salatalık alıyorduk. Muhtar da, bulabilirse balık, yoksa köfte kızartıyor, meyhane bir anda dumanla doluyor, yağ kokusu günlerce üzerimizden çıkmıyordu. Aslında "maksat iktisat"tı, dışarıdan alındığında daha ucuza geliyordu mezeler; beyazpeynir ve kalamata zeytini tamam da, pahalı diye ne pastırma ne sucuk alınıyordu ama Muhtar'a da, kafalar iyice dumanlandıktan ve birkaç büyük rakı devrildikten sonra, epeyce yüklü bir bahşiş bırakılıyordu.

Fileyi ben taşıyordum. Babam, "İlerde" diyordu içini çekerek, "bu filenin yükünü taşıdığın gibi hayatın da yükünü taşıyacaksın." İşte o zaman *İnsanlar Âlemi* kitabının Arabistan bölümündeki deve kervanları geliyordu gözümün önüne. Çöl bir anda göle dönüşüyordu. Balya yüklü eşeklerin göl boyunca yürüdüklerini, katırların inşaatlara güçbela malzeme taşıdıklarını, istasyonda oradan oraya koşuşan hamalları görür gibi oluyordum. Haklıydı babam. Epey yük taşı-

dım sonradan ve hiç kimseye de yük olmadım. Şimdi, hikâyemi anlatırken de bu ses kaydını dinleyecek olanlara yük olmak istemem ama, işin doğrusu artık sıkıldım bu hayattan. İlaç içerken su bardağını bile doğru düzgün tutamıyorum elimde, iki adım atmayayım soluk soluğa kalıyorum. Yerçekimi neymiş biliyorum artık. Newton'un başına düşen elma kurşun olmuş ayaklarıma takılıyor. Dizlerim kemik ve kıkırdaktan ibaret değil sanki, çatırdayıp duruyorlar. Eve çağırdığım o bir içim su *call girl*'lerin bile zar zor diriltebildiği, pörsümeye yüz tutmuş erkekliğim de öyle. Eski günlere, çocukluğuma döndüm yine, bir türlü büyümeyen pipimi çekiştirip durduğum günlere. Oysa gün gördüm, günler gördüm, ne vartalar atlattım şu fani dünyada. Gün oldu İstanbul'un yarısına, gün oldu Paris'in tümüne atladım. Ne kadınlar geçti elimden. Abartıyorum sanmayın, öyle yaptım gerçekten.

Ya da, inanmıyorsanız koleksiyon merakıma verin. Fırlama, "babafingo" derdi aletine, kocaman bir şeydi. Utanıp sıkılmadan çıkarır, gündüz helada, gece yatakhanede meraklısına gösterirdi. Bense utancımdan yerin dibine batardım gece uyumadan önce yatakta çadır kurarken. Fırlama'nın çadırı padişah otağından bile yüksekti de benimkinin içinde bir çocuk bile barınamazdı. Şimdi size yatakhanede mastürbasyon yapmadan önce dikilen erkekliklerimizle yorganı üzerimize çekip çadır kurmaca oynadığımızı anlatsam abarttığımı sanırsınız. Bütün bunlara rağmen yine de utangaç, içedönük bir ergen olduğumu söylesem inanmazsınız. En iyisi Muhtar'ın Yeri'ne döneyim. Ama, şunu eklemeden de olmaz. Gecenin bir saatinde, yanımdaki yataktan fırlayıp, "Senin top ateşe hazır mı?" diye bağırırdı Fırlama.

Bazı öğrencilerin, "Kes ulan, sırası mı şimdi? Yat zıbar da uyuyalım!" demelerine aldırmaz, "Benimkisi ağır top, tekerlekler de çetin ceviz" diye dalgasını geçerdi. Onunki "ağır"dı evet, benimkiyse kışlada yan yana dizilmiş, köpekler gibi havlamaya hazır "hafif toplar"dan mıydı, attıkları güllenin cirmi kadar bile yer yakmadığı cinsten? Hâlâ karar verebilmiş değilim.

"Şu gördüğün takım taklavat var ya topçu oğlu, bir vurdu mu tam vurur" diyordu Fırlama ve her hafta sonu ben ön bahçedeki çınarların altında kitap okurken Abanoz Sokağı'na gidip "kadına vuruyordu". Bir kadın vurmuyordu, hayır, artık nasıl yapıyorsa kocaman aletini çıkarıp kadına vuruyor, sonra da yatakhanede ballandıra ballandıra anlatıyordu. Besbelli kadına vurmak için gidiyordu Abanoz'a, babamın mal müdürüyle ava ayı vurmak için gittiği gibi. Bu ayı muhabbeti de, içki sofrasında, Fırlama'nın yatakhanedeki Abanoz muhabbeti gibi bitmek bilmiyordu.

Şimdi, yıllar sonra, babamla mal müdürü Serçe'nin konuşmalarını duyar gibiyim.

"Komutanım" diyor Serçe, "o katil ayıyı gidip vurmamız şart oldu artık."

"Katil ayıyı mı? Bu da nerden çıktı şimdi?"

"Bilmezden gelme, geçen gün dağdan aç inen ayının bir kız kaldırdığını duymayan mı kaldı?"

"Evet duydum ama, kız kaçırana ırz düşmanı derler, katil değil."

"İyi de, kaçırmakla kalmamış, bir güzel yemiş zavallı kızı."

"Yok canım" diye araya giriyor Zürafa, "becerdikten sonra kızı babasının evine geri göndermiş." Babam hiç altta kalır mı?

"Hayır" diye karşılık veriyor Zürafa'ya, "kızın babası çifteyi kaptığı gibi gitmiş ayının inine. Seni kurtarmaya geldim, hadi bakalım doğru eve, deyip ayıyı öldürdüğünde kız ağlamaya başlamaz mı? Babası, 'Ne oldu kızım, neden iki gözün iki çeşme ağlıyorsun?' diye sorunca da, 'Ben ne yapayım senin evinde, artık kimse almaz beni. Bu kocaoğlan ayı idi uyu idi, kocam idi ya' demiş." Der demez de, kızı taklit edip patlatıyor meşhur kahkahasını. Ötekiler de gevrek gevrek gülmeye başlıyorlar. Zürafa uzun boynunu kıvırtıp sarı dişleriyle sırıtıyor, Savcı "kih kih kih" diye sarsılarak içten içe gülüyor, Serçe de gülecek ama güç tutuyor kendini. Çünkü o, ayının kızı yediği konusunda ısrarlı. "Bir an önce" diyor, "yola çıkıp kızın namusunu temizleyelim."

Sonra da hızını alamayıp bir başka ayı fıkrasına geçiyor. "Her zaman ayı tecavüz etmez insanoğluna. Daha doğrusu insan kızına. Bunun tersi de geçerlidir."

" Nasıl yani?" diye hayretle soruyor savcı.

Serçe kasılarak, "Dişi ayılara tecavüz edildiği de olur" diye çok bilmiş bir edayla devam ediyor.

Bu kez, "Yok canım!" diye gerçekten şaşkınlığını dile getiriyor savcı. "Bendeniz ayılar üzerine epeyce bilgi sahibi sayılırım. Daha çok da etimolojik konuda. İlk kez böyle bir şey duyuyorum."

Ötekilerse ayı muhabbetinin uzayıp gitmesinden, böyle dal budak sarmasından gayet memnun, ilgiyle dinliyorlar. Ya da dinlermiş gibi görünüp dalgalarını geçiyorlar.

Mal müdürü, "Bakın dostlarım" diye sürdürüyor konuşmasını, "sizlere bu konuda bilimsel bir konferans verecek değilim. Bu savcı beye düşer. Kendisinin yanın-

da ayı katlini öven bir nutuk atmak da haddim değil. İzin verirseniz bir fıkrayla görüşlerimi arz edeyim."

Sofradakiler, "Buyrun hocam, sizi dinliyoruz" diye onaylıyorlar bir ağızdan.

"Bizim buralara pek turist uğramaz ya, nasılsa uğrayacağı tutmuş. Öyle turist deyip de geçmeyin. Dünya güzeli, sarışın, boylu boslu bir Alman kadından söz ediyorum. Belki biraz yaşlıcaymış ama ne gam. O kocaman memeler, rüzgârda buğday tarlası gibi salınan sarı saçlar, efendime söyleyeyim o gök mavisi gözler benim karıda olsaydı vallahi boşamaya kalkmaz, gül gibi geçinip giderdim. Her neyse, belki biraz yaşlı ama hâlâ güzel bir kadınmış. Hani 'hâlâ mihrap yerinde' derler ya, işte öyle. Tabii Antalya'ya gidiyormuş ama, gölün kıyısındaki şirin kentimizi görünce dayanamamış, kışlanın tam yanına kurmuş çadırını. Akşam olunca da içine girip bir güzel uykuya dalmış. Rastlantı bu ya, sözüm meclisten içeri, bizim cehennem yüzbaşının her gün topa tuttuğu boz tepelerde keçilerini otlatan bir çoban çadırı fark etmiş uzaktan. Merak edip yaklaşınca bir de ne görsün. İçerde bir sarışın afet uyumuyor mu! Uyurken de, nefes aldıkça kocaman memeleri bir inip bir kalkmıyor mu! Tabii şehvet duyguları kabarmış. Siz olsanız sizin de şehvet duygularınız kabarmaz mıydı?"

"Elbette kabarırdı. Yalnız şehvet duygularımız değil belden aşağımız da kabarırdı" diyerek mal müdürüne gaz veriyor sofra erbabı. O da, takdir edilmekten memnun, iri gövdesiyle daha da kasılarak devam ediyor fıkrasına.

"Çoban yavaşça süzülmüş içeriye, abanın altından kavalı hatunun ağzına dayamış. 'Hadi biraz da sen çal bakalım!' diyerek. Alman turist bu, hiç yutar mı! 'Ben

çok saksofon çaldım hayatta ama kaval çalmayı bilmem' demiş. Sen misin diyen. Çoban bir üstüne çıkmış kadının çıkış o çıkış. Sabaha dek inmek bilmemiş."

"Eee" diye Serçe'nin sözünü kesiyor Zürafa. "Ne var bunda? Ayıdan haber ver sen, ayı nerde?"

"Sabret biraz, oraya da geleceğim. Daha bitmedi. Madem ayıyı merak ediyorsunuz kısa keseyim. Efendim ertesi gün çoban keçileri kaçırınca şeytana ve hatuna uyduğuna bin pişman kulübesine dönmüş. Az sonra da jandarmalar dayanmış kapıya. Ve çobanı yaka paça götürmüşler."

"Ya anladık, ayıya gel sen!" diyerek bu kez de savcı kesiyor mal müdürünün lafını.

"Hatun, 'Bu çoban bana sabaha dek tecavüz etti, şikâyetçiyim' demez mi?"

"Der tabii" diye sofra erbabı onaylıyor bir ağızdan. Ama Serçe sözü hâlâ döndürüp dolaştırıyor, bir türlü ayıya getiremeden şöyle devam ediyor:

"'Bir şartla geri alırım şikâyetimi' demiş hatun, 'bu çoban benimle Almanya'ya gelip kocam olursa. Ben böyle kocayı bir daha nerde bulurum? Sabaha dek ziyaret etmediği yerim kalmadı.' İyi de, çoluk çocuğunu, kulübesinde onun dönüşünü dört gözle bekleyen gül gibi karısını bırakıp nereye gidecek çoban, 'Olmaz' demiş tabii. Ama öte yandan kodesi boylamak da var."

"Doğru" diyor savcı, "yabancıya tecavüzden en az yirmi yıl ceza yer."

"Her ne hal ise, çoban şunu önermiş hatuna: 'Bak güzelim, ben keçilerimi, çocuklarımı, evde beni bekleyen gül gibi karımı bırakıp da öyle Almanyalara falan gidemem. Ama kardeşim bekâr, hem benden daha genç. Belki o seninle gelebilir.' 'İyi de' demiş hatun, 'o da senin gi-

bi sapına kadar erkek mi bakalım?' Çoban da, 'Orasını bilmem ama, geçen yıl bir dişi ayıya tecavüz etmişti. Ayı hâlâ ona taze bal getirir' diye cevap vermiş."

Savcı sanki biraz daha terbiyeliydi, onlardan daha fazla mürekkep yalamıştı. Çokbilmiş edasıyla belden aşağı ayı hikâyelerinin düzeyini yükseltmeye çabalardı. Ufak tefek cüssesine bakmadan, kasıla kasıla işin etimolojik boyutunu ele aldığını duyar gibiyim. "Söz hazır ayıdan açılmışken, onun isimlerinden bahsetmeden geçemeyiz" diyor. Bu konuda bir araştırma yaptığını, bazı Türk lehçelerinde "ayı"ya "ece" de dendiğini, bu sözcüğünse malum-u âliniz "ata" anlamına geldiğini, dolayısıyla Türklerin bozkurttan değil o ırz düşmanı boz ayıdan türemiş olabileceklerini anlatıveriyor bir çırpıda. Sonra da, kendinden memnun, kadehinden bir yudum alıp ağzını elinin tersiyle siliyor. Bu etimoloji dersini ilk kez dinlemediğimizi belli etmiyoruz tabii. Hele babam kulak kesilmiş, pür dikkat dinliyor. Zürafa dinler gibi yapıp başını iki yana sallıyor. Serçe ise sözün ve topun savcıya geçmiş olmasından pek memnun olmuş gibi görünmüyor. Savcıya bakılırsa, Yakutçada "ayı"ya "ece" denildiğine, onunla bir başka eşanlamlı sözcüğün de "apa" olduğuna, "ece-apa" teriminin Orhun yazıtlarından daha eskilere dayandığına göre, hatta Türkçeye yakın akraba Moğolcada "ayı"ya "babagay", bazen de "ihtiyar" anlamında "ötege" denildiği de göz önünde bulundurulduğunda, Türk kavimlerinin Ergenekon Destanı'nda anlatıldığı gibi gökböri, nam-ı diğer bozkurttan değil boz ayıdan türemiş olabilecekleri kuvvetle muhtemeldi.

Belediye başkanına, kent merkezindeki ata binmiş Atatürk heykeliyle yetinmeyip Türk büyüklerinin büstlerini koyma fikrini de savcı vermişti yanlış anımsamıyorsam. Ben İstanbul'a geldikten çok sonra, Ergenekon Destanı'ndaki bozkurttan başlayıp belli başlı başbuğların büstleri de eklenmiş heykele; Mete Han'dan Osman Bey'e, Atilla, Bilge Kağan, Cengiz Han, Alpaslan, büyük başlardan aklınıza kim gelirse –Tonyukuk da dahil– çepeçevre sıralanmışlar heykelin etrafina, miğfer, sarık ve kalpaklarıyla, o şahin bakışları ve çatık kaşlarıyla kentimizi şereflendirmişler. Ben gidip görmedim ama babamdan duydum. Onun yalancısıyım, herkes bilir ki çocuklar yalan söyler ama babalar yalan söylemez. Bununla da yetinilmeyip, "Türk genci ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır" diye de yazılmış bozkurt büstünün altına.

Demem o ki, ben oralardan terk-i diyar eyledikten sonra, biz "Türk gencinin muhtaç olduğu kudretin damarlarındaki asil kanda mevcut olduğu"nu zannederken bir de bu "türeyiş" efsanesi başımıza musallat edilmişti savcı tarafından. Lakabı gibi belki "sancılı" olmuştu biraz ama sonunda ecdadımızı daha yakından tanıma fırsatını bulmuştuk. Yine de bozkurdun yerine bir boz ayı büstünün konulmasını, savcı da dahil, kimsenin önermeye cesaret edemediğini belirtmeliyim. Ama Muhtar'ın Yeri'nde gecenin geç saatlerine dek ayı hikâyeleri anlatılmaya devam ediliyordu. O hikâyelerde gerçek ecdadımız ayılar kız kaçırmıyorlardı yalnızca, kovandan bal çalanlar –zaten "ayı"nın Rusçası da, yine bizim çokbilmiş, etimoloji uzmanı savcıya bakılırsa "medved", yani "balçalan" değil miydi?– hatta kış uykusundan uyanıp aç biilaç köylülere saldıran-

lar da oluyordu. Burada şu ayrıntıyı belirtmekte yarar görüyorum. Savcı Rusça bilmiyordu elbette, o devirde bu dili öğrenmek isteyenlere bile komünist gözüyle bakılıyordu, ama "medved" sözcüğüne etimoloji sözlüklerinden birinde rastlamış olmalıydı. Tabii, ayıların kimi zaman tilki tarafından kandırıldıkları da gündeme geliyordu. Serçe'nin diline pelesenk olmuş o hikâyedeki gibi.

Tilkiyle ayı ahbap olup yola çıkıyorlar, dere tepe düz giderken karınları acıkıyor. Ne yapsak da karnımızı doyursak derlerken nadasa bırakılmış bir tarla görüyorlar. Tarla göz alabildiğine, öylesine geniş; toprak yağlı ve gebe. Ne ekersen anında bitecek. Tilki buğday ekmeyi, üstünü kendisinin, altını da ayının almasını öneriyor. Ekin yeşerip sıra hasada gelince de, başaklar tilkiye, sapları ayıya kalıyor. Aptal ayı aldatıldığını anlayınca basıyor küfrü. Sonra da tam tilkiye saldıracakken bizim kurnaz, "Sinirlenme yahu" diyor, "sakin ol! Bu sefer de soğan ekeriz olur biter. Sen üstünü alırsın ben altını." Ve yine kandırıyor ayıyı. Mal müdürünün, bu çocuk masalından bile ciddi bir "kıssadan hisse" çıkardığını anımsıyorum. Sesi kulaklarımda hâlâ: "Tilkiden dost olmaz" diyor, "ama ayıdan da bir fayda gelmez. Vuralım gitsin deyyusu." Savcı, iyice kafayı bulmuş olmalı ki, bu kez çok sert karşı çıkıyor: "Ayıyı vurmakla ecdadını vurmuş olursun!" Bilmem şu ecdat meselesini bugünlerde eşelemek doğru mu? Bakarsın iktidarın hoşuna gitmeyebilir, televizyondan izliyorum. Her gün ecdadımıza övgüler yağdırıyor başbakan, kaleler fetheden, dünyayı dize getiren, ömürleri boyunca at üstünden inmeyen cihangir padişahlarımızı haremde kadınların esiri olmuş, zevk-u sefa düşkünü gösteren dizileri yargıya şikâyet ediyor. Yönetmenlerini hapse atmakla

tehdit ediyor. Ya bir de benim ecdadımıza ayı dediğimi duyarsa! Gerçi hikâyemde ben değil savcı söylüyor bunu ama olsun. En iyisi, bu ecdat ve ayı konusunu tadında bırakmak. Hem etimoloji ve antropoloji bilimleri de, aslına bakarsanız, ecdadımızın ayı olduğunu değil, bozkurttan türediğimizi de değil, her iki hayvanın da geleneğimizde tabu olduğunu söylüyor.

Muhtar'ın Yeri'nde belden aşağı ayı hikâyeleri anlatılmazdı yalnızca; belli bir saatten sonra kafalar iyice dumanlanınca sofradakileri efkâr basar, başta babam olmak üzere, kaybettiklerinden, geçmiş aşklardan, kahrolası kaderden ve kahpe felekten söz etmeye başlarlardı. Yine de, radyoda Tamburi Cemil Bey çalar ya da Müzeyyen Senar söylerken bir tek babam ağlardı. Ötekiler kendi dünyalarına çekilip hayale daldıklarında radyonun sesi de kısılırdı. İşte o zaman, bir kasvet çökerdi meyhaneye. Savcının çokbilmişliği Zürafa'ya geçerdi. "Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden / Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak" diye başlamayagörsün, babam tez davranıp sözü kapardı ağzından: "Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak." Zürafa, onu duymamış gibi bu kez bir başka telden devam ederdi çalmaya: "Artık demir almak günü gelmişse zamandan / Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan." Eğer yazsa, masalar dışarıya çıkarılıp gölün üzerindeki köhne iskelenin üzerine taşınmışsa, bizim Dalton kardeşler ay ışığında kadeh kaldırıp şiir okuyorlarsa, iskele yavaşça kıyıdan uzaklaşıyormuş gibime gelirdi. Ve babamı haki yüzbaşı üniformasıyla değil, beyazlar giyinmiş bir bahriye subayı, karşı dağlara doğru yol alan geminin kaptanı olarak hayal ederdim. Gülmeceden melankoliye geçildiğinde beni de efkâr basar, o gü-

ne dek aşka, doğaya, ölüme dair hiç söylenmemiş sözler söyleme ihtiyacını duyar, aklıma hiçbir şey gelmeyince de, hani ne derler –eli böğründe mi?– susar kalırdım. Zürafa'nın işte böyle bir gecenin sonunda, her zamanki gibi bizi ciple almaya gelen Ahmet'in yanına oturmayıp biraz yürümek istediğini, boğulmuş cesedinin ertesi sabah gölden çıkarıldığını söylesem bilmem inanır mısınız. Ama gerçekten öyle oldu. Sınıf öğretmenimize sevdalıydı hâlâ ve birçok Anadolu delikanlısı gibi bu ateşi söndürmek için az çaba göstermemiş, sonunda o da kadere teslim olmuştu.

Cenazesini çarşı camiinden kaldırdılar ama ben gitmedim. Gitseydim bile, anneminkine benzediğinden, tekrar olmasın diye anlatmazdım. Dalton'lar üç kişi kalmışlardı artık, ama sofrada Zürafa da aralarındaymış gibi davranıyor, sık sık onu anıyorlardı. Ve Ahmet gecenin geç saatinde ciple gelip bizi Muhtar'ın Yeri'nden topluyor, savcı ve Serçe'yi evlerine bıraktıktan sonra babamla beni de lojmana götürüyordu. Uyumadan önce yan odadan babaannemin, "Oğlunu da kendine benzetecek" diye homurdandığını duyuyordum. Neyse ki benzemedim babama. Belki onun "lunatik" karakterini aldım ama, ne milliyetçiliği, ne de hal ve davranışları bana sirayet etti. Çok şükür fizik olarak da babama çekmedim. Babaanneme bakılırsa boyumu bosumu ve saçlarımın rengini annemin tanımadığım akrabalarından birine borçlu olmalıydım, gözlerimin rengini de.

4

Doğduğum kentle ilgili hiçbir anım yok, ama hayal meyal de olsa evimizi anımsıyorum. Bahçe içinde iki katlı bir yapıydı. Biz bahçe katını kiralamıştık. Ev sahibi yukarda oturuyordu. Benim yaşımda bir kızı vardı, adını unuttum şimdi. Yalnız onun adını mı? Tanıdığım, kimini yakından kimini uzaktan izlediğim, kimiyle sıkı fıkı dost kimiyle kanlı bıçaklı olduğum, hatta bir zamanlar sevip bağlandığım o kadar çok insanın adını unuttum ki, bazen kendiminkini nasıl aklımda tutabildiğime şaşırıyorum. Yüzler belleğimde hâlâ canlılığını –tazeliğini mi demeliydim yoksa?– koruyor, ne var ki onlar da, çoğu gidip azı kalan şu hayatım gibi parça bölük. Bazen bir gülüş, ama dünyanın en güzel gülüşü, bazen bir çift mavi göz, ama dünyanın en güzel gözleri, bazen de Divan şiirindeki gibi keman kaşlarla gül yanaklar düşüyor aklıma. Gövdelere de çekildiğim oluyor, beyaz, uzun bacaklı, karanlıkta su gibi akıp giden kadın gövdelerine. Her biri kendini teslim etmeyen bir asi ırmak artık, uzaktan seyrine doyamadığım, erişip de dalından koparamadığım bir yemiş. Lisede yatak komşum Fırlama, "Yeme de yanında yat!" derdi güzel bir kadın gördü mü! Gördü diyorsam *Hayat* dergisinin kapağında elbette, ya da hafta sonları birkaç saatliğine

çıkabildiğimiz İstiklal Caddesi'nde. O çapkın şarkıdaki gibi "Beyoğlu'nda gezerdik / Gözlerini süzen güzeller"le ama cesaret edip konuşamaz, laf bile atamazdık. "Of be" diye geçirirdik içimizden, "yeme de yanında yat!" Sonradan yanlarında yatmak bile hayal oldu, kimini yemiş olsak da. Son sınıfta flört etmeye başladığı, İtalyan Lisesi'ndeki o kara kuru kızı nasıl "yediğini" anlata anlata bitiremezdi Fırlama, bense sessizce dinlerdim. Fırlama'dan farkım şuydu ki, sinemaya götürüp karanlıkta bir kez öpebildiği sevgilisine inat ben kadın nedir biliyordum o yaşta ama sırrımı hiç kimseye, Fırlama'ya bile –hele ona– açamıyordum. Açamazdım. Nedenini merak ettiğinizi tahmin edebiliyorum, boşuna ısrar etmeyin, size de söylemem. Daha zamanı gelmedi o sırrı açıklamanın, şimdilik annemin anevrizma nedeniyle değil babamın beylik tabancasını temizlerken kaza kurşunuyla öldüğünü ya da intihar ettiğini bilin yeter. Zürafa'nın ölüm nedeniyse, söylemeye ne gerek, düpedüz intihardı. Sahi ne tuhaf, kimden söz etsem, hangi ölüyü anımsasam annem düşüyor aklıma, bütün yollar anneme çıkıyor. Yollar deyince, şu ahir ömrümde kat ettiğim yolları da bir güzel anlatmak isterdim ama sırası değil şimdi; yolları, yolculukları anlatmanın da sırası gelmedi, daha hikâyemin başındayım. Yani doğduğum evin bahçesinde, adını çoktan unuttuğum ev sahibi Bekir Bey'in kızıyla –yahu ne tuhaf, babasının adını şıp diye anımsayıverdim de kızınınki bir türlü gelmiyor aklıma, her neyse–, işte o kızla bahçede salıncağa biner, uçar giderdik. Sonra birbirimizi sallardık sırayla. Etekleri uçuşur, kırmızı donu görünürdü. Bak donunun rengini nasılsa unutmamışım. Oysa çok kadın donu gördüm sonradan, çıkarırken kalbim hızla çarpardı ardın-

da define varmış gibi, belki de bir defineydi her kadının apışarası ama donun gizlediği deliklerin –her ikisinin de– tadı başkaydı. Biraz kaba bulabilirsiniz anlatımımı, ne var ki herkesin içinden geçirip de söylemeye cesaret edemediği gerçekleri bu yaşta benim dile getirmem neden kabalık olsun, hem biliyorsunuz görecelik yasası yönetiyor evreni, dolayısıyla kabalık da görece bir kavram, "don" sözcüğünü telaffuz etmemi de kaba bulabilirsiniz, "külot" desem ne değişecek, zaten varlığıyla yokluğu belli olmayan –adına *string* mi ne diyorlar– donlar moda oldu sonradan, çok şükür o zamanları da görmek kısmetmiş, az *string* geçmedi şu titrek ellerimden; kara, kırmızı, beyaz, hatta yeşildiler ve tüy kadar hafiftiler. Diyeceğim o ki Bekir Bey'in kızı bir keresinde don giymemişti, ilk onun apışarasını gördüm ve çok şaşırdım. Çatlaktı. İki elinle tutup ortasından ayırabileceğin gibi bir şey. İçindekini merak etmedim desem yalan olur, ama cesaret edip kimseye soramadım. Annemin de aynı çatlağa sahip olabileceği ihtimalinin hâlâ tanımlayamadığım bir endişeye yol açtığını anımsıyorum. Meraktan ben de çatlayacaktım neredeyse ama kime sorabilirdim ki? Sonunda dayanamadım ve babama açtım konuyu, o da bana çatlak iki yana açıldığında içinden ne çıkacağını söyleyecek yerde bir kahkaha patlattı. Çatlağı ayırırsan içinden çocuk çıkacağını öğrendiğimde o evden de, doğduğum kentten de çoktan taşınmıştık. Önce anaokuluna, sonra ilkokula gittiğim, göl kıyısındaki kentte oturuyorduk artık.

Kent dediysem sözgelişi elbette, yoksa herhangi bir Anadolu kasabasından farkı yoktu. Vilayet sayıldığından derme çatma bir hükümet binası ve Ziraat Bankası vardı, onlarsız vilayet olmaz biliyorsunuz, üniversi-

te yoktu ama lise vardı, tabii basık tavanlı ve tek katlı istasyon binasıyla önünde bekleyen faytonlar da. Bir de yolcuların üzerine yıkılacakmış gibi duran otellerin sıralandığı İstasyon Caddesi. Kara tren günde bir kez uğrar, iki üç yolcu inip bindikten sonra oflaya puflaya çekip giderdi. Merkezde, orduevinin tam karşısında at binmiş devasa bir Atatürk heykeli dikilmiyordu yalnızca, çepeçevre kabartmalarda Memetçik'in kahramanlıkları da anlatılıyordu. Sonradan savcının önerisi, belediye başkanının onayıyla Türk büyüklerinin büstlerinin de eklendiği anıttan söz ediyorum. Çarşı, kuyumcuları, attarları, tezgâhta uyuklayan kunduracı ve manifaturacılarıyla az ilerdeydi. Lonca döneminden kalma demircilerle kürtüncüler de. Bu kürtüncülerden biriyle ahbap oldum sonradan. Zanaat ehli, posbıyıklı, babacan bir ustaydı. Ondan sanatının inceliklerini öğrenemediysem de o penceresiz, karanlık, tek göz dükkânında sabırla yaptığı semerleri civar köylerden gelen köylülerin binek hayvanlarına nasıl özenle yüklediğini dikkatle gözlemledim. Bu “gözlemlemek” fiilini de hiç sevmem, bana saçta kızartılan gözlemeleri anımsatıp iştahımı kabartır. Müşahede ettim diyeyim hiç olmazsa, ama bu sefer de gençler anlamaz. Oysa ben onlara anlatıyorum hikâyemi, yaşlılar dinlemese de olur. Onların da benim gibi bir ayağı mezarda çünkü. Ya elleri? Bir eli yağda bir eli balda olanlarını biliyorum, genç bir karı alıp sefa sürenlerini de. “Burada yalnız mı yaşıyorsunuz ha?” Yalnız yaşıyorum evet, ya ne sanmıştın postacı kılıklı deyyus! Taahhütlü mektubu açıp bakmadım bile, canı cehenneme. Ben çocukluğumun geçtiği kentteyim şimdi, karıma gelen mektup umurumda bile değil. Vız gelir tırıs gider. Salih Usta'nın palan vur-

duğu eşekler gibi. Sahi Salih'ti adı, bak unutmamışım. Hem neden unutacakmışım, bunamadım ki. Kürtüncüler de çoktan tarihe karıştı artık. Köylüler bile ata eşeğe binecek yerde Mercedes'le dolaşıyor. Bir ben kaldım o zamanları anımsayan, gücümün yettiği günlerde sokağa çıkıp durakta otobüs bekleyen, pistonlarını çalıştırmakta zorlanan lokomotif gibi uflaya puflaya da olsa İstanbul'un yokuşlarını inip çıkan.

Kentimizde Selçuklu ve Osmanlı'dan miras ne gerekiyorsa onlar da vardı. Toz toprak içinde bir kümbet, çarşıdaki cami ve hamam, sonra Tepemezarı dediğimiz ve içine girmekten korktuğumuz harap kervansaray. Onun yanında, gece gündüz yanan titrek mumuyla bir evliya yatırı. Tepelerden birine tünemiş, kente hâlâ meydan okuyan kale. Alay merkeze uzaktı, bozkırın bitip engebeli arazinin başladığı tepelerin yamacındaydı. Oradan ötesi de, gölün karşı kıyısındaki dağlardı. Başı dumanlı, etekleri Akdeniz'den başlayan Toroslar. Kışladan bakıldığında uzak ve ulaşılmazdılar. Çocukluğum boyunca bir kez olsun dağları aşıp kıyıya inmedim. Akdeniz'in mavisini doyasıya seyredemedim. Denizi ilk gördüğüm kent İstanbul'du. Yasak meyveyi de ilk orada yedim. Tadı hâlâ damağımdadır.

Annemin ölümünden sonra, aradan çok geçmeden eve bir hizmetçi kız geldi. Elif. Alfabenin ilk harfi olduğu için aklımda kalmış demeyeceğim, adı gibi uzun ve ince bir kızdı, yazın yaylaya konan, kışı Toroslar'ın eteklerindeki köylerinde geçiren yörüklerdendi. Babaannem pek memnun olmadı bu duruma, oysa evi silip süpürmek, babamla benim söküğümüzü dikip çamaşırımızı yıkamak, yemek yapmak için birini bulmak gerekiyordu, Ahmet'in üstesinden gelebileceği iş değil-

di üç nüfuslu evi çekip çevirmek, babaannemse elini sıcak sudan çıkarıp soğuk suya sokmamakta kararlıydı, gençliğinde çalışıp gül gibi bakmıştı oğluna, sonra da asker ocağına –daha doğrusu Kuleli'ye– gönderip bugünlere getirmişti. Paşa olmasından başka dileği yoktu Allahü Teâlâ'dan, ama söküğünü dikecek hali de yoktu.

Elif kısa sürede benimsedi beni, kendi çocuğu gibi sevip okşadı, annemin yokluğunu unutturdu. Hatta bir gün hamamda yıkarken, pipimi de tutup çekiştirmeye başladı, "Bakalım ne zaman büyüyüp paşa olacak bu da!" diyerek. Öyle boynu bükük, büyümeden duruşuna pek üzülmüş olmalı ki, bir dahaki sefere tutup çekiştirmekle kalmayıp öpmeye de başladı. "Aşkımsın" diyordu bir yandan da, "aşkımsın. Babana sakın söyleme olur mu?" Belki ben onun aşkıydım ama o benim bakıcımdı yalnızca. Aşkım olacak kadını İstanbul'da, hamamda değil okulda tanıdım.

* * *

O yıllarda babamla gurur duyar mıydım? Sanırım evet. Ama çok küçükken. Sonra külahları değiştik. Belki tıknaz, gösterişsizdi; komando birliğindeki iri yapılı subaylara benzer bir yanı da yoktu. Ama komutandı ne de olsa, koskoca Yüzbaşı Hasan'dı. "Yüzbaşı"nın yüz tane başı olanlara değil yüz askere emir verene denildiğini biliyordum elbette, ne var ki babamı yüz başlı bir canavara benzettiğim de oluyordu. Düşlerime giriyordu bazen. Başlarını saymaya başlıyor, sonunu bir türlü getiremiyordum. Her biri başka görünümdeydi ama tümü de keldi. Anadolu'dan asker ocağına gelmiş köylülerin başları gibiydiler. Kara göz, kara kaş, karga burundan

ibarettiler. Dişleri de sapsarıydı. Kulaklar kepçe, alınlar dardı. Hem benzeşiyor hem ayrışıyorlardı. Biçimleri ve renkleri aynı olsa da bakışları farklıydı. Babaannemin anlattığı masallarda Keloğlan'ın hileyle hakkından geldiği devlerin bile o kadar çok başı yoktu ama babamın vardı. Yüzbaşının başları emrindeki erbaşlardı.

Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki hiyerarşiyi de çok küçük yaşımda ve babam sayesinde, yani emir-komuta zinciri içinde ve emirle ezberlemiştim. Yukardan aşağıya tüm kademeler bilgim dahilindeydi. Bu da yalnızca okul arkadaşlarım değil öğretmenlerim nezdinde de belli bir üstünlük sağlıyordu bana. Her ne kadar "ast", "üst", "manga", "kıta", "içtima", "takım", "bakım" gibi terimlerden pek bir şey anlamasam da erbaştan genelkurmay başkanına tüm rütbeleri, koyun sayar gibi bir solukta sayabiliyordum. Babamı görmek için kışlaya her gidişimde, nizamiye kapısından içeriye adım atar atmaz batarya duvarlarına asılmış tuhaf yazılar çarpıyordu gözüme. Büyük harfleri okumakta güçlük çekmiyordum: "EĞİTİMDE TER DÖKMEYEN MUHAREBEDE KAN DÖKER", "DÖNER TEKER ZAFERİ MÜJDELER", "SÖYLEME SIRRINI DOSTUNA O DA SÖYLER DOSTUNA". Kim bilir ne sırlar saklıydı bu çorak, boz tepelerle çevrili yerde, branda bezine sarılmış bu topların, uçaksavarların, bu zırhlı araçların içinde; kellerini örten kepleri ve postallarıyla bir örnek giyinmiş, hiza istikamete bakarak hep beraber yatıp kalkan, talim yapan, her sabah ve her akşam silah çatan, yoklamalarda sancak asan, esas duruşta kasatura sarkıtan bu garip askerlerin gönlünde.

Bir defasında okul çıkışı yine babamı görmeye gitmiştim. Her zamanki yerinde yoktu. Planlama oda-

sına baktım, orada da yok. Güzel havalarda demli çayını içtiği kameriyenin altında da bulamadım. Eğitim alanı bomboştu, kantin de. Yer yarılmış da içine girmişti sanki. Birden, babamsız kışlanın ıssız bir çöle benzediğini fark ettim. Oysa toplar yerli yerindeydiler. Tepelere çevriliydi namluları, uçaksavarlar da öyle, gökyüzünde düşman uçaklarını tarar gibiydiler. Al bayraklar gönderde dalgalanıyordu. "Yaylalar yaylalar!" diye haykırarak, elde tüfek, dış eğitimden dönüyordu birlikler. Yer gök, "Yaylalar yaylalar!" diye inliyordu ama görünürde ne yaylalar vardı ne de dağlar. Manzara her zamanki gibi ağaçsız tepelerle gökyüzünden ibaretti. Ve babam manzaraya dahil değildi. Bildik deyimle arazi olmuştu. Bir de revire bakayım dedim. Eğitimden muaf iki torpilli asker duvarın dibine oturmuş çene çalıyorlardı. "Yüzbaşının oğlu gelmiş yine" dediklerini duydum. Tam o sırada babam çıktı revirden. Koşarak kollarına atıldım. Kucakladı beni, kaldırıp omuzlarına oturttu. Kepini çıkarıp başıma koydum. Askerler aralarında gülüştüler. Sonra yerlerinden kalkıp hazır ola geçtiler. Babam, "Selam dur!" deyince de aynı anda selam verdiler. "Bak gördün mü" dedi babam, "paşa oldun işte." At binmiş muzaffer bir komutan edasıyla, "Rahat!" diye bağırdım. Askerler oralı olmadılar. Emri tekrarlayınca, "Emir üniformayla verilir komutanım!" diye tepki gösterdiler babama. Bir an sessizlik oldu. Derken, "Yaylalar yaylalar!" başladı yeniden. Babam şaşırmıştı. Omzundan indirdi beni, sonra askerlere, "Rahat!" diye bağırarak oradan uzaklaştı. Peşine takılmadan önce askerlerden birinin, "Yüzbaşının oğlu değil alafortanfonisi!" dediğini duydum.

Bu sözcüğün anlamını bilmiyordum, babama sorma-

yı da göze alamadım. Günlerce kendi kendime “Alafortanfoni! Alafortanfoni!” diye tekrarlayıp durdum. Okulda ve sokakta kime sorduysam bilmediğini söyledi. Babamın emir eri Ahmet’in bile “alafortanfoni”den haberi yoktu. Babaannem de, “Bir şey anladıysam Arap olayım” diye yanıtladı sorumu. Aradan yıllar geçti. Babam gibi hükümet devirip iki bakan, bir başbakan asmadıysam da kendimce bir şeyler yaptım hayatta. Ama “alafortanfoni”nin anlamını öğrenmem için yolumun yeniden kışlaya, bu kez “yüzbaşının oğlu” olarak değil “yedek subay” rütbesiyle düşmesi gerekti. Bir gün eğitime çıkarken o güne dek hiç görmediğim bir aleti tüfeğin namlusuna takan bir asker dikkatimi çekti. Ne yaptığını sorduğumda esas duruşa geçip bir selam çaktıktan sonra, “Bu alafortanfonidir asteğmenim” diye karşılık verdi. O anda yıllar önce, benzer bir kışlada karşımdaki kel askerin tıpkısı bir başka kel askerin revirin duvarı dibinden beni “alev örten huni”ye benzetmiş olduğunu anladım. Babamın omuzlarında at binmiş muzaffer bir komutan değil, onun kelini örten bir “alev örten huni”ydim demek ki. Bu cihaz, karanlıkta ateş ederken hedef olmaktan koruyordu kullananı. Artık düşlerimde yüzbaşıyla değil kel başında “alafortanfoni”siyle görüyorum babamı. Ve ne tuhaf, onunla hâlâ gurur duyuyorum. Ama yalnızca düşlerimde, gerçek hayatta değil.

5

Şimdi, babam liderliğindeki Dalton kardeşlerin içki muhabbetini anımsarken, o günlerin içinden çıkıp gelen bir resim canlanıyor belleğimde. Sepya bir fotoğraf değil bu, albümün köşesinde unutulmuş da değil, tümüyle gerçek bir çağrışım. Bir gece Muhtar'ın Yeri'ne fasıl gelmişti. Belki de "emir-komuta zinciri içinde ve emirle" babam tarafından getirilmişti. Onlar da dört kişiydiler ve dördünün de belirleyici özelliği, bizimkiler gibi sarhoş olmalarıydı. Bir yerde kafayı çekip geldikleri ilk bakışta belli oluyordu. Muhtar da, birer dublenin yanı sıra bir meyve tabağı koymuştu önlerine. Hem çalıyor hem içiyorlardı ve hicazdan girip nihaventten çıkıyor, ille de rastın canına okuyorlardı. Ben o zaman makamları tam olarak değerlendirecek durumda değildim tabii, ama fasıla epeyce aşinaydım. "Kuş sesleri ovalara yayılır"a oranla çok daha derin, insanı sarıp sarmalayan, alıp götüren bir şeyler vardı bu musikide. Ve sözlerin yarısı benim için anlaşılmazdı. Bu da, merakıma bir gizem katıyordu kuşkusuz. Hem çalgıcılar da başka bir dünyadan gelmiş gibi tuhaftılar. Kendileri coştukça bizimkileri de coşturuyorlardı. Meyhanedeki diğer müşteriler de katılıyordu bazen. Atatürk'ün duvarda tempo tuttuğunu hayal edebiliyordum. İçki sofrasın-

da değildi kurtarıcımız, smokin giymiş ama kılıç kuşanmamıştı. Sevecen mavi bakışlarıyla süzüyordu bizleri. Çalgıcılara, "Ha gayret aslanlarım!" der gibi, sanki onlar cepheye savaşmaya giden yiğit erlermiş gibi, cesaret veriyordu. Elinde her zamanki gibi bir rakı kadehi tutsa daha inandırıcı olabilirdi kuşkusuz, ama ne yazık ki bir kahve fincanı bile yoktu. Hem de şekerlisinden. Gazi Paşa'nın bomboştu elleri, oysa çalgıcılar çalgılarına yumulmuş, milleti coşturuyorlardı. Muhtar'ın Yeri yelken açmış, her birinin hayal dünyasına doğru gölün sularında yol alıyordu.

Kemanda, gülünce tüm dişleriyle gülen ufak tefek bir çingene vardı. Ön dişlerinden biri altın kaplamaydı, saçlarıysa vaktinden önce ağarmış gibiydi. Top sakalı da öyle, bembeyaz değilse bile kıra çalıyordu, o esmer parmaklarıyla keman çalarken. Belli ki değirmende ağartmamıştı bu saçı sakalı. Anadolu'nun tüm salaş meyhanelerini, garip yuvalarını, bar ve pavyonlarını dolaşmış, kim bilir ne sarhoşlar, ne kabadayılar, ne boyalı kadınlar görmüştü. Belki, Chagall'ın tablosundaki gibi, dama çıkıp orada bile çalmıştı. Evet, kemanda kır çingene vardı. Şimdi düşünüyorum da ona Altındiş demek geliyor içimden.

Kanunkeş, Altındiş'in aksine bayağı şişkoydu. Ama incecikti parmakları. Tellere tepeden bakıyor, masada meyve tabağından kanunu koymaya yer kalmadığından çalgısını ezermişçesine göbeğinin altında tutuyordu. İşaretparmaklarına takılı yüzüklere sıkıştırılmış bağadan mızraplar, tellere değil sineye vuruyordu sanki. Vurdukça da "mazide kalmış o eski yarayı" kanatıyordu. Onun yanındaki iskemleye alıcı kuş gibi tünemiş darbukacının işi de kolay değildi. Sol bacağıyla sol

koltuğunun arasına iyice sıkıştırmıştı darbukasını, her vuruşta derinin patlamasına ramak kalıyordu. Eski bir daktilonun tuşlarına vurur gibi çalışıyordu parmakları. Çalgısına bir kez olsun bakmıyordu. Gözlerini sabit bir noktaya dikmiş, bir hayalin peşine dalıp gitmişti. Aralarında en şıkları zurnacıydı. O da, kanunkeş gibi irikıyımdı ama, kostüm kravatlıydı. Bacaklarını iki yana açtığından takım taklavatı iyice sıkıştırmıştı pantolonunu. Zurnanın zırt dediği yerde düğmeler patlayacak, dükkânda ne varsa ortalığa yayılacaktı. Üfledikçe yanakları şişiyor, onu olduğundan daha da şişman gösteriyordu. Kan çanağı gözleri de öyle, kara kaşlarının altında fıldır fıldır dönüyor, sanki tutunacak bir zemin arıyorlardı.

Derken, herkes kendini fasıla kaptırmışken ansızın sustu zurna. Ardından öbür çalgılar da sustular. Bir an sessizlik oldu. Dünyanın sonu gelmiş sanırsın, öyle bir sessizlik. Sonra Altındiş, Mozart'ın "Türk Marşı"na geçiverdi. Bu beklenmedik gelişmenin müsebbibi babam mıydı, yoksa çingene bizimkilere hoş görünmek için kendiliğinden mi bu işe kalkışmıştı bilmiyorum. Ama donup kalmış yüzlerdeki şaşkın ifadeyi hâlâ görür gibiyim. "Türk Marşı"yla birlikte alışılmadık bir ezgi doldurdu meyhaneyi. Diğer müşteriler sus pus olmuş, ne yapacaklarına karar veremeden bekliyorlardı. İşte tam o anda bizimkiler, "durumdan vazife çıkarır" gibi masaya vurup tempo tutmaya koyuldular. Sofrada rakı şişesi, uzun bardaklar ve meze dolu tabaklar zangır zangır titremeye başladı. Ezgiye uyum sağlamaya çalışan biri daha vardı. Masaların altında dolaşan uyuz kedi. Ayaklara sürtünmeyi bırakıp tiz perdeden bir miyavlama tutturdu. Ona, dışardan gelen köpek havlamaları anında cevap verdiler. Muhtar da mutfaktan tez yetişip kedi-

yi susturmak için bir tekme savurdu. Bunun üzerine Zürafa ayağa kalkmaya yeltendi ama babam yerine oturttu onu. Sonra da, Viyana kapılarına doğru bir yürüyüş eyleyecekmiş gibi orta yere fırladı. Mozart'ın içine eden Altındiş'e verdiği işmarla bu kez de Mehter Marşı başladı. Bir ağızdan, "Ceddin deden neslin baban / hep kahraman Türk milleti / orduları / pek çok zaman / vermiştiler / dünyaya şan" diye haykırmaya başladılar. Oysa bir önceki sofra muhabbetinde savcı Türk kavimlerinin ayıdan türediklerini, görevi ve makamı gereği ama etimolojik verilere de dayanarak, iddia etmişti. Neyse ki mahkemede iddia makamında değil, sofrada oturuyordu. Ama o da yerinden kalktı birden, babamın koluna girip birlikte iki adım öne bir adım geriye atmaya başladılar. Ve "Yaşa var ol!" sesleriyle alkışlar arasında yere yıkıldılar. Ya da yıkılır gibi yaptılar, şimdi pek iyi anımsamıyorum. Ama Altındiş'in zeybek havasına dönmesi ve diğer çalgıcıların da ona katılmalarıyla birlikte kollarını iki yana açıp ayaklarını sallayarak "İzmir'in Kavakları"nı söylediklerini, sonra da hiçbir şey olmamış gibi masaya oturup kaldıkları yerden içmeye devam ettiklerini çok iyi anımsıyorum. 27 Mayıs darbesinden sonra yine kol kola girip sabık yöneticilere kök söktürdüklerini de.

Yıllar geçti aradan, Muhtar'ın Yeri'ne dönmedim bir daha. Çalgıcıları da görmedim. Avrupa'nın en gözde konser salonlarında Mozart dinlerken Altındiş'i anımsadığım oldu kimi zaman. Neden durup dururken, hani ne derler, "ortada fol yok yumurta yokken" mi, gülmeye başladığımı kimseye anlatamadım. Oysa ortada fol da vardı yumurta da, ama çevremde o günleri anlatabileceğim, anlatsam da anlayacak kimse yoktu. Şimdi yeri geldi anlatıyorum işte.

Çok ender de olsa, kızım ziyaretime geldiğinde, ısrarıma dayanamayıp bir çilingir sofrası kuruyor, şu canım İstanbul'a karşı, giderayak demleneyim diye. Çilingir sofrası dediysem sözgelimi elbette, eksik olmasın peş peşe önüme diziyor meze tabaklarını. Pastırmadan, hem de bir zamanlar pahalı olduğu için babamın paraya kıyıp da alamadığı "çemensiz"inden kavuna, türlü Ege otlarından Ermeni topiğine ve Rum lakerdasına ne ararsan var. Ama eski günlerin, Muhtar'ın Yeri'ndeki muhabbetlerin tadı yok. Bir lokma alıyorum her birinden, fazlası boğazımdan geçmiyor. Bir duble rakıyla yetiniyorum. Aslında tek içmem bile yasak ama neyleyim, babam kadar olmasa bile şu zıkkımdan vazgeçemiyorum işte. "Ah bu şarkıların gözü kör olsun", artık hangi şarkılarsa onlar. Bildik şarkılar canım, çingenenin kemanından, kanun ve zurnadan çıkan fasıl işi ezgiler. Hem ne demiş şair: "Tabağımda bulut / Kadehimde gökyüzü!" Burası da öyle bir yer, İstanbul'un seyrine doyum olmuyor, rakısız sofranın tadı olmadığı gibi. Sadi Hoşses'in hicaz şarkısı dönmeye başlıyor kasetçalarda. "Gülmedi şu bahtım gülmedi gitti / Sevdiğim her şeyi el aldı gitti." Evet "kasetçalar"da, yanlış duymadınız. O son moda aletlere, CD mi ne diyorlar işte onlara rağbet etmeyen bir kuşaktan olduğumu anımsatmama bilmem gerek var mı? Bak "nesil" demem de "kuşak" derim, o başka. Dilin içinde suda balık kadar kıvrak olmak isterim yazar olmasam da. Ama "iPhone"lar –söylemesi bile bir tuhaf!–, "internet"ler, daha ne bileyim, haa "iPod"lar bana göre değil. Hele o kitapsız kitap okunan aletler var ya, onlar hiç değil. Ben kendim çalar kendi köşemde söylerim, sevgilim İstanbul ile karşı-be-karşı. "Sevmek ayrı ıstırap, gurbet ondan da beter." Gü-

nümüzde kim bilir bu rast şarkıyı, kim söyler? Kızım kadehimi doldururken ben söylerim ama. Gurbet nedir bilirim çünkü, sevmenin ıstırabını da. Hikâyemi sizlerle paylaşmamı da kızım istedi zaten, bana kalsa bu işe hiç kalkışmazdım. Hikâyem o şarkıdaki gibi sevmenin ıstırabını anlatacak çünkü, siz güldüğüme bakmayın. Geçmişte kalan bir aşkı, bir acıyı anlatacağım ama hâlâ İstanbul'a doğru yola çıkmadım. Hâlâ Muhtar'ın Yeri'nde babamın sofra arkadaşları ve çalgıcılarlayım. Sabredin biraz, hayatımın tek aşkının hikâyesini de dinleyeceksiniz. Rast makamında bir şarkıdan değil elbette, şu berbat sesimden.

Bir gün, "Babacığım" dedi bizim kız, "bunca şey yaşadın. Dünyayı dolaştın. Savaşlar, acılar, nice ülkeler gördün. Gurbet ellerde kaldın yıllarca. Anlatacak, bu huysuz ve çapkın ihtiyar imajından başka bizlere bırakacak başka şeyin yok mu?" Huysuz ihtiyar ha? Daha dur bakalım, diye geçirdim içimden, hadi huysuz ve çapkın olduğumu kabul edeyim ama ihtiyar değilim ki! Ve ister istemez yine yatılı okul günlerine gitti aklım, belden aşağı şakalarımızın olağan karşılandığı eski zamanlara. Şimdi de bir dubleyle kafa bulup Türk sanat musikisinin unutulmaz şarkılarında yüzüyorum, gereğinden fazla duygusal sularda. "Nasıl oluyor da hem bu kadar kaba hem de bir şarkıyı dinler ya da anımsarken bu kadar duygulu olabiliyorsun?" diye sorduğunuzu duyar gibiyim. Siz hiç Dr. Jekyll ile Mr. Hyde'ın kim olduğunu merak etmediniz mi? Etmediyseniz etmenizde bir sakınca görmüyorum.

* * *

Merak ederseniz Londra gecelerinde dolaşırsınız biraz, evlerin içine dek girip odalara dolan, ruhları karartan siste yolunuzu şaşırır, sokak fenerlerinin yarı aydınlığında çarpık yüzlü, taş yürekli, korkunç bakışlı canilerle tanışırsınız. Elinde bastonuyla Soho'nun çamurlu, dar sokaklarını arşınlayan bu canilerden biri bodur Mr. Hyde'sa; ona can veren, kendi bünyesinden yaratıp ortalığa salan da fidan boylu, bilgili, iyiliksever Dr. Jekyll'ın ta kendisidir. Diyeceğim, bir paranın iki yüzü gibidir insanoğlunun ruhu. İyilik de kötülük de, hadi biraz ukalalık edeyim –ne de olsa son sınıfta felsefe okuduk, hem de Fransızca–, "varlıkta içkindir". Ya da şöyle söyleyeyim, fazla felsefe yapmadan: "Yazı mı tura mı?" diye sormaya hiç gerek yok. İnsanlık var oldukça dolaşımda kalacak bu bozuk para. Boşuna, "Paranın tuncu insanın piçi" dememişler.

Aslında sıradan bir vatandaşın hikâyesini anlatmaktayım size, cinayetler saati de henüz gelip çatmadı. Zaten benim hikâyemde pırıl pırıl, güneşli İstanbul sabahları var, karanlık Londra geceleri değil. Yine de takıldığım bir şey olmuştu Stevenson'un kitabını okurken. Sisin, Sienna toprağı renginde olduğunu yazıyordu. Bizzat bu konuyu araştırmak için gitmedim Sienna'ya, her yıl gerçekleşen bir turistik gösteriyi çekmek için gittim. Çok sık olmasa da Londra'ya da yolum düştü bir zamanlar, baktım yazar haklı. Diyeceksiniz ki ne kadar önemsiz ayrıntılarla uğraşıyorsun böyle. Doğru, ikide bir başbakana da takıyorum ya, bu saplantım Sienna toprağının rengiyle Londra'daki sisi karşılaştırmak gibi bir şey olmalı. Adam tam bir hayal makinesi ve ülkenin en yüce bilmişlik abidesi. Ucube diyerek yıktırdığı heykele bir bakın! Tam bir sanat

eseri. Oysa o Dr. Jekyll'ın laboratuvarından fırlamış gibi davranıyor.

Fırlamış gibi deyince aklım ister istemez okul günlerine gitti yine. Bizim Fırlama'nın dostu Neco'ya. Bu zat okulun vazgeçilmezlerindendi. Hatta, teşbihte hata olmaz, orta direğiydi diyebilirim. Aslında çoktan emekli olmuş, yine de, gidecek başka yer bulamadığından bizlerle kalmıştı. Kimi kimsesi yoktu. Doğu Anadolu'nun uzak bir dağ köyündendi. Kürttü. Ama hepimizden daha iyi konuşurdu Türkçeyi. İstanbul'a göçen bir aileye küçük yaşta evlatlık verilmiş, memleketine dönmemişti bir daha. Belleğinde hâlâ karlı dağlar, kışın kapanan yollar, kıvırcık koyunlarla yaylalar ve mağaralar var mıydı bilmiyorum. Hiçbir şey anlatmazdı oralara dair. Aklını "vatan millet Sakarya"yla bozmuştu. Bu deyim, ben lisede öğrenciyken yoktu elbette, çünkü malul gaziler ve Kuvayı Milliyeciler, yani gerçek kahramanlar ve kalpaklılar hayattaydı henüz. Oysa şimdi, pek sevdiğim bir filmin adına atfen söylemem gerekirse, "modern zamanlar"da yaşıyoruz. Neco, okuldan Çanakkale Savaşı'na gidip de dönmeyen öğrencileri görmüş, onlar için mevlütlerinde dua etmişti. Askerlik çağında değildi henüz, ama okulda hademeydi. Kurtuluş Savaşı'na da katılmamış; nasılsa, Cumhuriyet'in ilanında hademelikten aşçı yamaklığına terfi etmişti. "Şehitlik mertebesi"ne eremediği için yakınır; ikide bir, "Bu cennet vatanı şehitlerimize ve Gazi'ye borçluyuz" diye nutuk atmaktan bıkıp usanmazdı. Gazi hazretlerinin okulumuzu ilk teşriflerinde mutfakta soğan patates soyuyor, hıyar doğruyordu. İkinci ve üçüncü teşriflerinde kapıcıydı artık. Ve dışarıya kuş uçurtmuyordu. Yavuklusu olacak o muhacir karısını taklit eder gi-

bi, “Yapamadım Gazi’ye şöyle güzel bir yemek” demeye başladı sonradan, “donatamadım rakı sofrasını.” Ben onu tanıdığımda, emekli olmasına rağmen hâlâ kapıda görevliydi. Her cumartesi bayrak törenini izler, bizimle birlikte İstiklal Marşı’nı söyledikten sonra yaşlı gözlerle koşar adım kapıya gider, giren çıkanı yakından denetlerdi. Öğrenciler gelip geçmiş, nice hoca, etüt abisi, muavin ve muavin yardımcısı, müdür değişmiş ama hiç kimse Neco’yu yerinden edememişti. O hepimizden çok okullu, herkesten daha sarı kırmızıydı. “Bayrağımızda bile” derdi, “okulumuzun bir rengi var, daha ne olsun.” Fırlama’yla da pek iyiydi arası. Oysa Fırlama onunla gizliden dalga geçer; yatakhanede, “Bugün yine Neco’ya giren çıkan olmamış” diyerek sırıtırdı. Neco, Fırlama’nın hafta içinde bir koşu Abanoz’a gidip gelmesine göz yumardı. Fırlama da, söylentilere bakılırsa, Abanoz’dan bir muhacir karısı ayarlamıştı Neco’ya. Ne var ki Rumeli’yle Anadolu’nun beraberliği fazla sürmemiş, araya kara kedi, daha doğrusu kabadayı bir pezevenk girip Neco’nun elinden yavuklusunu kapmıştı. Bu olaydan sonra bir daha iflah olmamıştı Neco, dünyaya küsmüş, ev bark hayalinden vazgeçmiş, “Karı kısmına güvenilmez” deyip amirlerinin de izniyle okula demir atmıştı.

Öldüğünde okuldan kalktı cenazesi. Artık o mu Fırlama’yı Abanoz’a alıştırdı, yoksa Fırlama mı, boyuna bakmadan ama takım taklavatına güvenerek Neco’yu yoldan çıkardı bilemem. Ama aralarından su sızmadığına tanığım. O muhacir karısının sonradan Fırlama’yı dost tuttuğuna da. Ne var ki lakabı Fırlama kaldı yine, hiçbir zaman pezevenkliğe terfi edemedi. Ya da, tarafımdan, ettirilmedi. Neden mi anlatıyorum bunları?

Vatan millet sevgisinin kadın sevgisine engel olmadığını, tam tersine her ikisinin de bir paranın iki yüzü gibi aynı yürekte barınabileceğini kanıtlamak için. Geldik mi yine Dr. Jekyll'la Mr. Hyde meselesine. Artık hangisi Dr. Jekyll'ın, hangisi Mr. Hyde'ın yüreğine çöreklenmiş ona siz karar verin.

Şu Fırlama'dan hep olumsuz söz ettiğimin farkındayım. Oysa kalbi temizdi, aradan bunca yıl geçtikten sonra artık itiraf etmeliyim: Görünüşünün ve küfürbazlığının gizlediği zengin bir iç dünyası vardı aslında, duygusalın tekiydi. Geceleri yatakhanede çadır kurarken söylediği bir şarkı vardı ki, hâlâ anımsarım: "Sabahları erken kalkar / Bacak arasından sarkar / Kızlar ondan korkar / Bom bili bili bom! / Başı soğan gibi / Ortası yılan gibi / Dibi orman gibi / Bom bili bili bom bom / Bom bili bili bom!" Meğer gizliden şiir de yazarmış, hem şöyle böyle değil, bayağı güzel şiirler. Yıllar sonra, okulda yazdığı şiirlerden birini gönderdi bana, hâlâ saklarım. O sarı kırmızılı yılların içinden çıkıp aklıma takılır bazı dizeleri, mırıldanmaktan kendimi alamam. Sizinle de paylaşayım: "Sarı kırmızı güller olsun isterim mezarımda / Ve sınıf arkadaşlarım yas tutsun / Yüzbaşının oğlu / Eğer hayattaysa / Gelip diz çöksün toprağıma / Ağzı bozuk uçkuru çözüktü belki / Ama kalbi temizdi / Yazık oldu Fırlama'ya." Önce hangimiz gideceğiz belli değil, eğer Fırlama benden önce ölürse elbette yerine getirmek isterim son arzusunu.

Az önce gurbet nedir bilirim dedim, çünkü Paris'e demir attım liseyi bitirince. Bir seçim değil, zorunluluktu. Hayatımın tek kadınını, o yasak ve imkânsız aşkı unutmamın da başka yolu yoktu. Beni aşk sürükledi gurbet ellere, merak değil. Siyaset hiç değil. Ve Paris, beni

adam etti demeyeceğim ama –çünkü ne adam olabildim şu hayatta ne de bir baltaya sap– dünyaya açtı. Çok savaşlar, acılar, insanlar, ülkeler gördüm, evet. Ve benim gördüklerimi sıcak yuvalarında koltuklarına yan gelip uzanmış, haber kanallarını izleyenler de gördü. Sıradan bir muhabirdim, diyeceğim, bir ara gazetecilik de yaptım ama hikâyemi yazmak için gerekli yeteneğim olduğunu düşünmüyorum. Yazmak çok özel bir iş, ne mutlu becerebilene. Ben iyi bir muhabir olmayı bile beceremedim, hatta bir süre çalıştıktan sonra kovuldum işimden. Sonra ticaretle uğraştım az biraz. Emekliliğimi yarım kalan gazeteciliğime borçluyum. "Öyleyse" dedi kızım, "kayda al hikâyeni. Okurlara anlatır gibi teybe anlat." Ve öyle oldu. Ama hikâyemin başındayım daha. Sıkılmadıysanız, böyle geçmişle gelecek arasında gidip gelmelerimden, derken şimdiye, bu güzel manzaralı apartman katındaki yalnızlığıma dönmelerimden bıkmadıysanız devamını da merak ediyorsunuz demektir. Öyleyse önce saza, sonra söze devam!

Sahi ne diyordum? Bugün kim bilir o rast şarkıyı, bestecisi Kâzım Nami Erdölen'in sekseninde bir trafik kazasına kurban gittiğini kim anımsar, diye sormuyordum değil mi? İşte şimdi soruyorum. Onun, "Sen nazla gezerken güzelim güller içinde / Ben şiir okusam hüsnüne bülbüller içinde / Yaslan şu yetim kollara bir kerecik olsun / Ben can vereyim şevk ile kâküller içinde"sini de çok sever, dinlerken hüzünlenirim. Hatta ağlarım. Çünkü bana annemi anımsatır. "Şevk ile kâküller içinde" olmasa da babamın beylik tabancasının namlusundan çıkan kurşunla can veren anneciğimi. Saz merakımı babama borçluyum belki, hatta içki düşkünlüğümü de. Ama nedense ona "babacığım" demek gelmiyor içim-

den. Bir dönem gazetelerin yazdığı gibi "ihtilalci", hatta "vatansever" miydi? Hiç sanmıyorum. Darbeci subayın tekiydi aslında, ama babamdı. Hem ergenliğimde sevdiğim kadının sevdiği kocasını ipten o kurtarmadı mı? Burada, tam da zurnanın zırt dediği yerde duralım biraz. Devamı yarın. Ben yine, her sabahki gibi, erkenden kalkıp tuvaletimi güçbela yaptıktan ve kahvaltı niyetine çay demleyip içtikten sonra geçerim İstanbul'un karşısına. Ayaklarımın altında inişli çıkışlı sokaklar, karşımda Galata Kulesi. Üç köprüsüyle Haliç ve ötesinde Sarayburnu, yeşillikler içinde Topkapı Sarayı. Kurşun kubbelerle kalem minareler. Daha ne isterim! Ve masmavi deniz. Orada, denizin ortasında Sivriada ile Yassıada. Zurnanın zırt dediği yer.

6

Bazen, sabaha karşı, uykudan yeni sıyrıldığım anlarda henüz gün doğmamışken ıssız istasyonlar düşüyor aklıma. Bir kara tren perona yanaşıyor. Lokomotifin pistonundan çıkan buhar bulutu kaplıyor her yeri. Ama hiçbir ses duyulmuyor. Ne inen var ne de binen. Hatta kırmızı şapkalı hareket memuru da görünmüyor ortalıkta. Sarı perçemli bir çocuk trenin penceresinden bakıyor. Uykusuz gözleriyle bir şeyler arar gibi. Bu ilk yolculuktaki bakışı hiç yitirmedim. Hızlı trenlerin durmadan geçtiği, Avrupa'nın güngörmüş, kalabalık istasyonlarında bile. Pancar yüklü marşandizlerle su depolarını da anımsıyorum. Makasçıyı da. Lokomotif oflaya puflaya dururdu yol ayrımında. Ve makasçı, sabah alacasında, ağır manivelaya tüm gücüyle yüklenerek makas değiştirirdi. İnsana hayattaymış, bu dünyanın, üzerinden geçtiği ırmaklarla yapraklarını döken ağaçların, sürülü tarlalarla gökyüzünün bir parçasıymış duygusunu veren yolculuk. O bavullar, kat kat çamaşırlar, önünde faytonların beklediği garlar. Ve yeni bir kente ayak basmanın heyecanı.

Sahi ne güzeldir yolculuk! Eğer bir bekleyeniniz yoksa, hiç kimseye, hiçbir yere bağlı değilseniz. Limandan ayrılan bir geminin güvertesinden son kez bakıyorsa-

nız kente. Doğduğunuz eve, arşınladığınız sokaklara, ömrünüzü tükettiğiniz odalara kederlenmeden el sallıyorsanız. Bazen de uçağa biner, camın kenarındaki koltuğa kurulursunuz. Güzel hostesin sunduğu içkiyi yudumlarken bulutların üzerinde bulursunuz kendinizi. Onlar rüzgârla şişmiş, aşağıdan pupa yelken geçerler. Derken arınır gökyüzü. Dünya aşağıda, ayağınızın altında, içkinize meze olsun diye sunulmuş bir lezzet, rengârenk bir sofradır artık. Kentler ufalmış, evler neredeyse görünmez olmuştur. Ama ırmaklar yine, onlara yeryüzünden bakıyormuşsunuz gibi, akar gider. Dağların zirveleri karlı, vadiler derindir. Ve çok geçmeden başka bir iklimde, keşfedilmeyi bekleyen uzak bir kentin sokaklarında bulursunuz kendinizi. İşte böyle her zaman keyifle, yeni şeyler keşfetmenin heyecanıyla dolaştım dünyayı. Hem çalıştım hem dolaştım. Gel gelelim hiçbir yere kıpırdadığım yok epeydir. Bu apartman katına demirlemişim bir kez, kalkıp da hiçbir yere gidemem. Gideceğim tek yer, çok seneler geçip de seferinden kimsenin dönmediği o yer olabilir ancak. Burada meçhule kalkan bir gemide gibiyim. Elimde çay bardağımla bir koltuğa çöküyorum. Manzara nefes kesici, İstanbul her zamankinden daha güzel. Dünyaya doymak olmuyor ama her sabah kıyı biraz daha uzaklaşıyor. Giden, geri dönmeyecek olan İstanbul aslında, gemi değil.

Bir zamanlar işim gereği Fransa'da çıktığım yolculuklardan birinde ülkenin en geniş, en ışıklı, akışı en hızlı ırmağı boyunca sürmüştüm arabamı. Elden düşme bir Volkswagen'di, "kaplumbağa" dedikleri cinsten. İçinde akvaryumun dibinde unutulmuş balık gibiydim ama memnundum halimden. Akarsuyun hızına yetişemeyecek kadar yavaş gidiyordum. Neyse ki acelem yok-

tu; o yıllarda hayat da külüstür arabam gibi ahesteydi zaten, ben yaşlandıkça hızlandı. Şimdi sabah erkenden uyanmayagör, bir de bakmışsın akşam olmuş. Gece mi gündüzü kovalıyor, yoksa gündüz mü geceyi, belli değil. Kentler değiştikçe çocuklar da büyüyor. Benim kız gibi.

Daha dün elime doğdu, artık kocaman kadın. Evlenme çağında. Önceden de pek sık görmüyorduk birbirimizi, şimdi de öyle. Oysa ikimiz de İstanbul'da yaşıyoruz.

Eski taş köprülerin altından akıyordu ırmak. Beyaz, birbirinden alımlı şatolar suda suretlerini seyreyliyor, arduvaz çatılarla kulelerin gölgesi düzenli, neredeyse geometrik bahçelerde uzayıp gidiyordu. Taş evlerin sıralandığı dar sokaklar kiliseli alanlara çıkıyor, manastırların iç avluları yüksek duvarların ardında kayboluyordu. Bizim Kapadokya'daki gibi kayaların içine oyulmuş evler de görmüştüm, oysa Fransa'nın kalbine doğru çıktığım bir yolculuktaydım, kızım bu dünyada yoktu daha. Ama Vietnam'da savaş vardı. Aç çocuklar, yangınlar, cepheden dönmeyen babalar vardı. Irmağı ters yönde, kaynağına doğru izleseydim, yerleşim merkezlerinden uzak bir dağ başında bulabilirdim kendimi. Issızlığın ortasında kalabilirdim. Ama okyanusa ulaşmaktı amacım, çocukluğumda okumaya doyamadığım, her satırında beni alıp uzaklara, hayal bile edemeyeceğim diyarlara götüren *İki Çocuğun Devriâlemi*'ndeki deltaya.

Günün birinde kızımın o deltanın ağzında, Loire'ın engine kavuştuğu yerde dünyaya geleceğini bilemezdim. Denizin, ardında çamura saplanmış öksüz tekneler bırakarak başını alıp gidebileceğine de ilk kez orada tanık oldum. Okyanus bile çekip gidiyordu keyfince, ben nasıl karımla kızımın dizi dibinde kalabilirdim.

Hatta bir gün, Nantes'ın yağmurlu göğünde güneş bu-

lutlarla saklambaç oynarken –bu benzetmemi çocukça bulup beğenmeyebilirsiniz ama ne yapayım, elimde değil, şair damarım kabarıyor kimi zaman; aslında iyi bir gazeteci sayılırdım o yıllarda, şimdi, ihtiyarlığımda kötü şair olsam da, her neyse–, Loire bölgesinin arada bir görünüp kaybolan o eşsiz ışığında bir de baktım ki tersine akıyor ırmak. Yanlış duymadınız, ben de yanlış görmedim. Kabarıp coşan sular geriye doğru, ters yönde akmaya başlamıştı. Bunun "gelgit" dedikleri doğal hareketle, ayın halleri ve kaprisleriyle ilgisini düşünememiştim bir an. Gittim evet, karımla kızımı o tekneler gibi ardımda bırakarak. Ve ters yönde akan ırmakların ağzından girdim uzak ülkelere. Ama, tekrar gitmek üzere de olsa, geri döndüm her seferinde. Bu gitgeller yüzünden iyi bir baba olamadığımı itiraf edip huzurunuzda kendimi temize çıkarmaya çalışmıyorum. Zaten, kural gereği, "iyi baba" yoktur, olsaydı benim kel babam da oğlunu Mekteb-i Sultani'de unutmazdı bir ömür boyu. Ankara'ya demir atıp ihtilal yapacağına başkentle eski payitaht arasında mekik dokurdu.

Kızım elime doğdu dedim, ama Paris'te değil Nantes'ta. Limanı ölmüş, kanalları tek tek toprakla doldurulmuş, bir zamanlar üç direkli gemilerle yandan çarklı vapurların gidip geldiği kıyı boyunca yükselen yapıların mahzenlerindeki depolara yük boşaltıldığı o kentte, kayınvalidemin eski limana bakan yüksek tavanlı, külhanbeyi gibi hafif yana kaykılmış evinde. Ve ben dünyayı dolaşır, acı ve gözyaşıyla yoğrulmuş haberleri refah içinde yaşayan insanlara ulaştırmaya çalışırken o, çocuk yuvalarında büyüdü. Annesiyle gelişip serpildi. Babası yalnızca bir sesti telefonda. Olur olmaz saatlerde arayan, okyanus aşırı ülkelerden, yıkılmış kentlerden hatırını

soran, sağlığını merak edip de nasıl büyüdüğünü, ne kadar tatlı bir kız olduğunu göremeyen bir babanın suçlu sesi. Tatlı deyince aklıma geldi. Kızımın anne tarafı köle ticareti sayesinde zenginleşmiş, Afrika'dan yükledikleri zencileri Karayipler'de satıp oradan satın aldıkları şekeri Nantes'ta depolamışlardı. Kızım belki de bu nedenle şekerkamışı gibi endamlı, onun kadar tatlı bir genç kadın oldu ama damarına basmayagör. Açar ağzını yumar gözünü, sonradan ve biraz da sayemde edindiği Türkçesiyle önüne geleni bir güzel kalaylar. Neyse ki çabuk yatışır öfkesi, annesi gibi de sevecen, onun kadar yumuşaktır.

Sonunda kavuştuk birbirimize ama neye yarar. O kendi havasından çalıyor, ben bir başka havadan. Aynı kentte yaşadığımıza da bakmayın, eskisinden daha az görüyoruz birbirimizi. Ya da bana öyle geliyor. Yaşlandım ya belki ondandır. Alıngan bir ihtiyar olup çıktım sonunda, suçlu babalıktan –karımın kulakları çınlasın– yaşlı kocalığa terfi ettim. Yüzbaşının oğluydum bir zamanlar, şimdi sarhoş babanın akşamcı oğluyum. Ve dertlerimi içime atmayı alışkanlık edindim. Bu konuyu da çevremle değil sizlerle paylaşıyorum işte. Çevrem dediysem, sözgelişi elbette, yoksa eski sınıf arkadaşlarımın dışında pek kimseyi gördüğüm yok. Yapayalnızım. Tek dostum, biricik yoldaşım, her gün karşı-be-karşı oturup yarenlik ettiğim bir İstanbul kaldı.

Sevgilim İstanbul! Sen kızımın doğduğu kent gibi henüz yitirmedin limanını. Kurşun kubbelerle ulu çınarların gölgelediği limanından gemiler engine açılıyor hâlâ, şilepler depolarına yük boşaltıyor. Demir almak günü geldiğinde zamandan, meçhule kalkan o gemiyle birlikte ben de engine yelken açacağım mavi limandan.

Ama vakit gelmedi daha, "dönülmez akşamın ufkunda" olsam da. Ve ağzımda, "Kimseye etmem şikâyet" diye başlayan o şarkı, her akşam kadeh kaldırıyorum sağlığına. Ben doğmadan önce de vardın, ben bu dünyadan çekip gittikten sonra da olacaksın. Kimi zaman başka bir şarkı daha düşüyor aklıma, kızımın doğduğu kente doğru alıp götürüyor. Kasetçalarda Barbara, Nantes'a yağmur yağdığını söylüyor. Hayatı boyunca hiç görmediği babasından şikâyet ediyor özlemle. Onu son yolculuğuna uğurlamakta geç kaldığını haykırıyor. "Elini ver bana" diyor, "Nantes'ta gökyüzü kalbimi sızlatır hâlâ." Benim de kalbimi sızlatan ne çok şey var bir bilseniz. Ama onların bu hikâyede yeri yok.

* * *

İstanbul'a ilk gelişimdi ama ilk tren yolculuğum değildi. Üç yaşındayken, doğduğum kenti bırakıp okula gideceğim, okuma ve yazmayı söktükten sonra annemi toprağa, tüm varlığımı her sabah "vatan ve milletim"e vereceğim o göl kıyısındaki uzak taşra kentine taşınırken de tahta sıraları köylülerle dolup taşan bir kara vagona bindiğimizi anımsıyorum. O zaman babamla annem vardı yanımda, böyle yapayalnız, sokağa bırakılmış bir kedi gibi savunmasız değildim. Babaannemi yeşil koltuklu ikinci mevkiye yerleştirdikten sonra bir tahta sıraya sıkışmış, yol boyunca kıpırdamak şöyle dursun, pencereden dışarıya bile bakamadan karanlık ve soğuk bir istasyonda inmiştik.

Bu kez başkaydı. Büyümüştüm artık. Örneğin yıkanmak için Elif'in yardımına ihtiyacım yoktu. Erkekliğimi kanıtlamak için de. Ama tek başımaydım işte,

Zürafa'nın alçak sesle okuduğu şiirdeki gibi "meçhule giden" bir gemide olmasam da, kara trenin üçüncü mevki vagonunda İstanbul yolcusuydum. Meçhule gidiyordum ben de, babam istasyona dek geçirmiş, ama yine o şiirdeki gibi, tren kalkarken ne bir el sallayan olmuştu ne de bir mendil. Kimsenin gözü yaşarmamıştı. Arkamdan bir maşrapa su döken de olmamıştı. İstasyona faytonla gelmiştik. Kentin en külüstür faytonuydu. Tekerlekleri gıcırdıyor, atları Allah'a yan bakıyordu. Babaannemin deyimiyle birinin "kagidi çıkmıştı", öteki, ne hikmetse, biraz daha besiliydi. Kırdılar ikisi de ama Köroğlu'nun efsanevi kır atıyla uzaktan yakından bir ilişkileri yoktu. Faytonun üzeri de açıktı. Neyse ki soğuk değildi hava, sonbaharın ilk günlerindeydik. Tahta bavulumu dizlerimin üzerine koyup eski koltuğun karşısındaki banka iliştiğimde bir daha geri dönmeyeceğimi bilmiyordum. Babam sivil giyinmişti. Başında fötr şapkası, üzerinde yazlık bir ceket, heykel gibi duruyordu karşımda. Koltuğa iyice kurulmuştu. Kaşlarını çatmış, durumdan vazife çıkarırcasına en ciddi tavrını takınmıştı. Kolay değil, "meçhul"e yolcu ediyordu biricik oğlunu. Onu içki sofralarında bile yalnız bırakmayan öksüzünü. Durum bunu gerektiriyordu evet, her asker gibi o da bilincindeydi olayın, yani durumdan bir vazife çıkarması gerekiyordu. Oğlunu İstanbul'a dek olmasa da istasyona dek geçirmek vazifenin ta kendisiydi şimdilik. Sonrası ne olacak belli değildi. Hele şu günü bir atlatsın da, sonrası çorap söküğü gibi kendiliğinden gelirdi. Gelmese de ne gam. Oğlu artık çocuk sayılmazdı. Yeri geldiğinde durumdan o da vazife çıkarırdı vesselam.

Bazı geceler kışla dönüşü babama Muhtar'ın Yeri'nde eşlik etsem de, ödevlerimi bitirmeden derin uykulara

daldığım kış geceleri hâlâ kötü bir alışkanlık olsa da, iyi bir öğrenci sayılırdım. Babaanneme bakılırsa sınıf arkadaşlarımdan daha çalışkan değildim belki, ama onlardan daha zeki olduğum kesindi. Elif de artık hamamda pipimi çekiştirip durmuyor, buna karşılık ikide bir sarılıp yanaklarımdan öpmekten de kendini alamıyordu. O da, babaannem gibi, beni hep Allah'a emanet ediyordu. Bulunmaz Hint kumaşıydım gözünde, hem akıllı hem yaramaz, hem de ser verip sır vermeyen bir afacandım.

O yıl ilkokulu birincilikle bitirmiş, parasız yatılı sınavını da kazanmıştım. İstanbul'un en ünlü liselerinden birinde okuyacaktım artık. Siyah önlük beyaz yaka değil, sarı kırmızı armalı, lacivert ceket, gri pantolon giyecektim. Ve Elifin dediğine bakılırsa İstanbul'u mesken tutup herkesi unutacaktım.

Yeni bir hayatın eşiğindeydim. Yeni duyguların, başka heyecanların peşinde. Babam tedirgindi biraz. O gün ilk kez alnındaki kırışıkları fark ettim. Yüzü vaktinden önce yaşlanmış genç bir adamın yüzüydü. Bir çöküşün eşiğindeydi sanki, bense yeni bir başlangıcın. Konuşmuyordu. İstasyona varıncaya dek ağzını açmadı. Bakışlarını da üzerimden hiç ayırmadı. Onu burada, çıplak tepelerle çevrili bu çukur yerde bırakıp gittiğim için bana küsmüş gibiydi. Arabacı da hiç konuşmuyor, ağzında küçülüp kalmış sigarasından derin nefesler çekiyordu. Bir ara çocuklar faytona takılınca arkaya doğru şaklattı kırbacı, sonra, herhalde iş olsun diye, kır atların sırtlarına da şöyle bir dokundurdu. Ağır aksak giderken hızlanır gibi olduk. Derken tırısa döndük yeniden. At binmiş Atatürk heykelinin çevresinde bir tur attıktan sonra İstasyon Caddesi'ne yöneldik. Çınarlar he-

nüz yapraklarını dökmemişlerdi. Oteller de, evler gibi, cadde boyunca çarpık çurpuktular. Onları böyle görünce tanımlaması güç bir keder duydum. Ömrümün çoğunun otel odalarında geçeceğini, İstanbul'u da böyle bırakıp gittikten sonra bir kentten ötekine dolaşıp duracağımı, hiçbir limana demir atmadan, palamarlarını çözmüş sarhoş bir gemiyle dünyayı dolaşacağımı sezmiş gibi hıçkırarak ağlamaya başladım. Sonra da gülmeye. Belki zoraki bir gülüştü ama babamın, "Zırlayıp durma öyle, erkek adam ağlamaz" demesine de fırsat vermemiştim.

Artık taşıyamadığı bir yükten kurtulmak istermiş gibi çarçabuk trene bindirdi beni, el bile sallamadan uzaklaştı. Üçüncü mevkinin tahta sıralarından birinde tahta bavulumla yalnız kaldım. Ne de olsa "maksat iktisat"tı, ikinci mevkinin yeşil koltuklarında seyahat babaannemin ayrıcalığıydı, benim değil. O an, sonradan çok pişman olsam da, babamdan nefret ettiğimi anımsıyorum.

Vagonda benden başka kimse yoktu. Pencerenin yanına oturup bavulumu yukarıya koydum. İçinde birkaç iç çamaşırıyla giysilerim vardı o kadar. Bir de *İki Çocuğun Devriâlemi*'nin son, yani onuncu cildi. Okulu bitirip parasız yatılı sınavını da kazandıktan sonra yaz boyu Yanik ile Jano'nun serüvenlerini okumuş, Fransa'dan yola çıkarak onlarla dünyayı dolaşmış, başlarından geçen serüvenleri sanki ben de yaşamıştım. Okyanuslarda fırtınalar, balta girmemiş ormanlarda yırtıcı hayvanlar, karlı dağlarda buzullarla boğuşup durmuş, Anadolu'nun ücra kentlerinden birinde yaşadığım iç sıkıntısını bir ölçüde de olsa bu kitap sayesinde giderebilmiştim. Dokuz cildi bir solukta devirmiş,

iki ahbap çavuşun akıbetini merak ettiğimden onuncuyu yanıma almıştım. Ama yol boyunca bir kez olsun kapağını bile açmadım. Çevremde olan biten, sürekli ilgimi çeken o kadar çok şey vardı ki! Önce pencereden akıp giden, hiç değişmeyecek gibi dururken birden değişiveren manzara, sonra her istasyonda birer ikişer çoğalan yolcular, derken satıcılar, piyangocular... Tekdüze bozkır görüntüsü, babamı kışlaya ziyarete gittiğimde onu gölgesinde çay içerken bulduğum kameriyeden görülen çıplak tepelerin bitip bulutsuz, mavi göğün altında göz alabildiğine düzlüğün başladığı bir coğrafya, insansız doğanın yol açtığı sonsuzluk duygusu, sonra bir yalnız ağaç, öyle mahzun, tek başına, derken keçi sürüleriyle kerpiç evler, uzakta beliren mor dağlar ve tarlalar, hep tarlalar, günbatımında kızıla çalan bir minare, onun yanı başında fabrika bacaları ve beni başka bir dünyaya, çocukluk hayallerimin kenti İstanbul'a götüren trenin üçüncü mevki vagonunda tanıştığım köylüler... Bütün bunlar, hatta üzerinden hışımla geçtiğimiz çelik putrelli köprülerle çamur rengi ırmaklar öylesine merak uyandırıcıydı ki, o kitaptaki iki çocukla ama onların peşinden değil sanki kendi devriâlemime çıkmış gibiydim. Yolcuların her birinin anlatacak bir hikâyesi vardı. Kadere boyun eğmiş, yaşadıkları yoksul ve yoksun hayatı önceden kabullenmiş gibiydiler. Onların yol boyunca dinlediğim hikâyelerini de anlatırım belki bir gün, ama şimdi kendi hikâyemle, kendi çocukluğumla, kendi alın yazımla baş başayım. Ve tren istasyonlarda durup kalktıkça ellerinde öteberileriyle inen binenler oluyor. Çoğu civar köylerden, kadınlar şişman ve şalvarlı, erkeklerin kasket var başlarında, ayaklarında kundura, bazen de çarık. Sonradan öğrendiğim bir

deyimle söylemem gerekirse "çarıklı erkân-ı harp"le seyahat ediyorum, babam ve silah arkadaşları gibi "omzu kalabalıklar"la değil. Kendi hikâyemin bir parçasını oluşturan bu uzun tren yolculuğunu ayrıntılarıyla anlatmayacağım. Ama kısa kesmeden önce, şunu da belirtmekte yarar görüyorum: O kara tren, bir anlamda, benim de alın yazım oldu, o günden bu yana çıktığım yolculukların sonu gelmedi. Şimdi bir ayağım mezarda, geçmişe doğru yaptığım bir yolculuktayım ama benden başka kimse yok vagonda. Az sonra, tren tünele girip bir daha çıkmadığında, karanlık yerini bir kez daha aydınlığa bırakmadığında, ben de olmayacağım. Babaannem oğlundan fazla yaşadı, benimse kızımdan uzun yaşamayacağım besbelli. Yine de Allah'ın işine karışmak istemem, benim işim, şimdengerü, dirilerden çok ölülerle olsa da.

Felsefe ağır basmaya başladı yine, hem de metafizik cinsinden. En iyisi bir fıkra anlatıp efkâr dağıtayım. Hem siz hem ben, bu sayede kurtulmuş oluruz ölüm saplantısından. Ve şu felsefe safsatasından. Köylülerle sohbete dalmış, hayatımda ilk kez kendi sınıfımdan olmayan insanlarla konuşup dertleşirken bir de baktım akşam olmuş. Ne dağlar görünüyor pencereden ne de köy ve kasabalar. İstasyonlarda da pek fazla durmuyoruz. Hava serinleyince gün boyu vagona yayılan ter kokusu sanki biraz azaldı. Birden, sanıyorum aynı kokuyu babamın emir eri Ahmet'in kaldığı bodrumda da duyduğumdan, Muhtar'ın Yeri'nde anlatılan belden aşağı bir fıkra düştü aklıma. Bu fıkrayı ilk kez duyduğumda yüzümün kızardığını bugünmüş gibi anımsıyorum. Oysa şimdi, ne tuhaf, yalnızca güldürüyor. Orduya hakaretten içeriye atılmayı bile göze alarak sizinle paylaşmak isterim.

Hani olmaz ama, hâşâ diyelim ve olduğunu varsayalım, çok yakışıklı ve eşcinsel bir genç subay varmış, bir de onun erkek mi erkek emir eri Memet. Bizimki gibi o da lojmanın bodrum katında kalırmış. Genç subay şeytana uyup şehvet duyguları kabardığında aşağıya inerek köşeden seslenirmiş Memet'e: "Hadi gel de becer beni!" Ve Memet anında emri yerine getirirmiş. Gel zaman git zaman, Memet'in komşusu bir başka emir eri Memet de tanık olmuş bu olaya. Ve onun da şehvet duyguları kabarınca yakışıklı subayın emir eri Memet'in kafasına taşla vurup bayıltmış, davete kendisi icabet etmiş. Karanlıkta göz gözü görmüyormuş. Yakışıklı subaya arkadan yaklaşırken birden yüzünü dönmüş bizimki ve "Memet ya" demiş, "sen beni çok becerdin. Arkanı dön de bu kez ben seni becereyim." İşte böyle, Muhtar'ın Yeri'nde o koskoca adamlardan dinlediklerim bir türlü çıkmıyor aklımdan.

Dinlediğimde pek bir şey anlamadığım ama şimdi nasılsa kulağıma hoş gelen, anlatmaktan utanç duymadığım, tam tersine herkesin bildiği, arkadaş sohbetlerinde eksik olmayan, ne var ki kimsenin yazmaya cesaret edemediği kuraldışı sözler söylediğim için haz duyduğum bu fıkradan sonra Zürafa'nın azıdişlerini göstererek, "Yine de çavuşu tokatlamaktan yeğdir, değil mi yüzbaşım?" dediğini anımsıyorum. Ömrümün ilk tokadını ondan yemiştim, tadı hâlâ yanağımdaydı. İzi de. Ama bu "çavuşu tokatlamak" da neyin nesiydi? Babam kışlada bir çavuşu tokatlamış da sofrada bu olaya mı atıf yapılıyordu? Bodur babamın esas duruşta aslan gibi dikilen bir çavuşa tekme tokat giriştiğini görür gibi oldum. Oysa bir kez bile elini kaldırmamıştı bana. Boylu boslu çavuş ona karşılık veremezdi tabii, hem subay-

ların erleri dövmesi sıradan olaylardandı, buna yıllar sonra askerliğimi yaparken de tanık olacaktım, ne var ki o gece Muhtar'ın Yeri'nde anlatılan fıkradan sonra Zürafa'nın her zamanki gibi sırıtarak, "Çavuşu tokatlamaktan yeğdir" sözüne bir anlam verememiştim. Şimdi bu deyimin yalnızca kışlada değil yatılı okul argosunda da "mastürbasyon yapmak" anlamına geldiğini biliyorum. Ve tabii yine Fırlama düşüyor aklıma. Hamamda "çavuşa birkaç tokat" yarışını başlatan hep oydu çünkü, kazanan da.

Neyse ki, babamı bilmem ama, benim ömrüm "çavuşu tokatlamakla" geçmedi, başka hazlar, tek kürek gerektirmeyen durumlar da yaşadım hayatta. Ve hamam yetmiyormuş gibi her gece yatakhanede "çavuşutokatlayan" Fırlama, sonunda bir tokat da etüt abisine attı.

Herif kasıntının tekiydi aslında, sırf eziyet olsun diye, ya da otoritesini kabul ettirmek için, etüt boyunca kimseyi kenefe bile göndermezdi. İriyarıydı üstelik, çalımından da geçilmezdi. Ama Fırlama bu, kabadayılığıyla ünlü, raconu var, nasılsa çok sıkışmış, neredeyse altına yapacak. Fiyakası da, tüm sınıfın önünde bozulacak. Herkes diyecek ki, "Ulan o koca babafingonla bir çişini tutamadın!" Etüt abisinin adı Recep'ti. "Gemilerde talim var / Bahriyede yarim var" diye başlayıp, "Hani benim Recep'im / Karakola gideceğim" diye devam eden, bu arada sarı liralardan da söz eden o şarkıyı etüt saatine yakın mırıldandıkça kafa bulur, geceleyin yatakhanede karanlıktan yararlanıp avazımız çıktığı kadar haykırırdık.

Recep bundan hiç hoşlanmazdı tabii, sertliği biraz da olur olmadık yerde bu şarkıyı söylememizden kaynaklanıyordu. Düşmandı hepimize, ama galiba Fırlama'ya

özel bir gıcığı vardı. Bu "gıcık" lafını da hiç sevmem. Yeri geldi kullanıyorum işte. Hadi özel bir garezi vardı diyeyim, her ne hal ise, Recep eziyette kimseye kusur etmiyor, üstüne bir de hindi gibi kabarıyordu. Ona, "Kabaramazsın kel Fatma / annen güzel sen çirkin" dediğimiz de oluyordu kimi zaman, ama yukarda Allah var, hakkını yemeyeyim, belki keldi gerçekten, ne var ki bayağı yakışıklıydı. O arkaya taranmış briyantinli saçlar, bir kez bile kırışmayan alın, parıltılı siyah gözler, biraz kemerli de olsa bıyığa doğru düşerken genişleyen burun, kapçık ağız ve inci gibi dişler... "Kapçık" da ne demek diye soracak olursanız söyleyeyim, muhacirler bilir, "vajina" anlamına gelir. Oysa sapma dek erkekti Recep, ama ağzını bir açmayagörsün, dünyanın en geveze vajinası dile gelmiş konuşuyor sanırdınız. Her neyse, Fırlama'nın yalvarıp yakarmaları para etmedi. "Gidemezsin" diye tutturdu Recep, "kimse kusura bakmasın ama Fırlama da olsa, ben başınızdayken kimse kenefe gidemez" diye de ekledi. Fırlama sabretti önce, ondan beklenilmeyecek ölçüde uysal davrandı. Boynunu büküp oturdu yerine, zilin çalmasını bekledi. Ne var ki zil çalmıyordu bir türlü, Saint-Antoine Kilisesi'nin çanları bile çalıyor, uzaktan tramvayların çıngırak sesleri geliyor, ama teneffüs zili bir türlü çalmıyordu. Zavallı sırada kıvranıp duruyor, ah al moru mor, o yusyuvarlak yüzünden alevler fışkırıyordu.

Recep kürsüden keyifle izliyordu durumu. Kapçık ağzının kıvrımından dişleri parıldıyordu. Sonunda, "Altına yapmadın mı daha?" diye kışkırtmaya kadar vardırdı işi. Fırlama hiç bozuntuya vermedi. Bunun üzerine dayanamayıp, "Recep Abi" diye seslendim yerimden, "bırak gitsin!"

Recep, "Sana ne lan!" diye kabardı, "sana giren çıkan mı

var?" Bu deyim Fırlama'nın ağzından hiç düşmezdi ama bu kez Recep Abi'nin kapçık ağzından çıkmıştı nasılsa. Fırlama gülümsedi önce; sonra, "Ona girip çıkan yok tabii" diye kükredi, "bana giren var ama." Ve kalkıp kapıya doğru yürüdü. Recep de arkasından. Önüne geçip yolunu kesti. Fırlama, "Bırak gideyim" dedi önce, lafım dinletemeyince Recep'e sille tokat girişti. Recep de boş durmadı ama ilk tokadı yiyen o oldu. Ve Fırlama'nın kapıyı açıp kenefe doğru kelle götürür gibi fırlamasına engel olamadı. İş büyüdü tabii. Muavine, başmuavine, derken müdüre kadar ulaştı. Disiplin kurulu falan filan, uzatmayayım. Tekdir cezası alması beklenirken disiplin kurulundan uzaklaştırma cezası çıktı Fırlama'ya. Hem de bir hafta. "Canına minnet" ya da "Oh olsun kerataya!" diye düşünebilirsiniz ama öyle olmadı. Bu cezadan sonraki aşama kesin tarttı çünkü. Biz bu sözcüğü Fransızcadan mülhem bir tür "pasta" sanırdık, oysa iş ciddiydi. O zamanın deyimiyle "ehemmiyet kesp eden" bir durum çıkmıştı ortaya. Neyse ki Fırlama'mn yolu bir daha düşmedi disiplin kuruluna, nasıl yaptıysa her defasında "yırttı". Recep de yediği tokatla kaldı. Fırlama, "Çavuşu hamamda tokatladığım gibi tokatladım iti!" diye dalgasım geçti durdu bir süre. "İti" tokatladığını söylerken kafiye düşürmek için, "Yere serdim ibneyi" diye eklediği de oluyordu ama çam yarması Recep'in bir tokatla yere serilebileceğine kimse inanmıyordu.

Bu olay gereğinden fazla etkilemişti sınıfı. Unutulması yakışık almazdı. "Fırlama" lakabının "Tokatlıyan"la değiştirilmesi önerildi ama nedense bu öneri kabul görmedi. Fırlama'nın kendisi de, "Ulan o adı taşıyan bir han var zaten" diyordu, "bir de lakabım mı olacak!"

O yılları andıkça Zürafa'dan yediğim tokadın Recep'in

yanağında patladığını görür gibi oluyorum kimi zaman. Ve elimde değil, televizyon ekranlarında gün boyu boy gösteren etüt abisinin adaşına bir tokat da ben patlatmamak için kendimi zor tutuyorum. O da abiliğini gösterip her şeyi yasaklamaya kalkıyor çünkü, bu gidişle gün gelecek kenefe gitmemize bile izin vermeyecek.

***

Anlattığım fıkraların hikâyeme bir çeşni kattığını öne sürecek değilim, ama ne yapayım anlatmadan da olmuyor. Affınıza sığınarak devam edeyim mi? Yolculuğa değil, fıkra anlatmaya. Bakın bu da içki sofrasında dinlediklerimden.

Kışlada hayat zor, günler geçmiyor. Çoğu yirmisinde erler eğitimden perperişan, geceleri deliksiz uyuyorlar koğuşta. Ama herkes öyle değil, aralarında torpilliler de var. Onlar her sabah, “Yaylalar yaylalar!” diye bağırarak silahlı eğitime çıkmayıp revire hasta götürüyor, hatta kameriyenin altında komutanla çay içiyorlar. Çok şükür dinlenikler, keyiflerine de diyecek yok ama geceler uzun, ne yapsınlar karda kışta. Yarin dudağından getirilmiş bir katre alev bile yok hayatlarında. Nöbetçilerle anlaşıp köpekleri yem vaadiyle kandırarak kışlaya sokuyorlar. Köpekler de, bu işten pek hoşlanmış olmalılar ki, her gece daha kalabalık geliyorlar tel örgülerin yanına. İçlerinden birine, herhalde evden kaçan süslü püslü bir dişi köpeğe, toplu tecavüzde bulunanlar bizzat köpeğin sahibi tarafından şikâyet edilince, kızılca kıyamet kopuyor tabii. Türk Ceza Yasası’nda köpeğe tecavüz, hadi daha bilimsel olalım, “zoofili” suç sayılmaz ama burada ordunun onuru söz konusu. Ve askeri

savcı fena cezalandırıyor köpek düşkünü erleri. Gerekçesi de şu: "Belsoğukluğuna iyi geldiğini söylediler, oysa revirde bu hastalığa karşı penisilin stokumuz daha tükenmemişti."

Tahta bavulumun içinde birkaç iç çamaşırla giysilerimden başka şey olmadığını söyledim. *İki Çocuğun Devriâlemi*'yle kunduralarımın dışında ne kitap ne defter, ne de herhangi bir tuvalet eşyası, havlu ya da diş fırçası almıştım yanıma. Bu ihtiyaçlarım İstanbul'daki akrabalarım tarafından karşılanacaktı. Ders yılının başlamasına bir hafta vardı daha, okul açılana dek onlarda kalacaktım. Babam, şimdi adını bile anımsamadığım, daha doğrusu anımsamak istemediğim, banka memurluğundan emekli bir uzak akrabasını veli tayin etmişti. Hafta sonları o çıkaracaktı beni, iki gün evlerinde kalmam gerekmiyordu, parasız yatılı sınavını boşuna kazanmamıştım değil mi ya? Bir sinemaya götürüp muhallebi ya da dondurma yedirdikten sonra tekrar okula bırakabilirdi. Ama hiç de umduğum gibi olmadı. Velim ya bir ya iki hafta sonu şöyle bir uğradı, sonra ne aradı ne sordu. Kendi kaderime terk edilmiş, benden büyük leyli meccani öğrencilerin insafına kalmıştım. Uzun yıllar neredeyse hiç kimse ilgilenmedi benimle, ta ki sıra arkadaşım Metin'in annesi duruma el koyana dek. Babamla da ancak yaz tatillerinde KaKaKa'da görüşebildim. Bu da nereden çıktı şimdi, KaKaKa da neyin nesi diye soracak olursanız söyleyeyim: Kısaca KKK, yani Kara Kuvvetleri Kampı'ydı. Erdek'te, Çuğra nam plajdadır. Ve hâlâ subay aileleriyle dolup taşmaktadır. Babam orada yazın yer ayırtır, babaannemle artık Anadolu'nun hangi kışla kentindeyse oradan, ben de İstanbul'dan Bandırma vapuruyla gelip kamp-

ta buluşur, hep birlikte deniz ve güneşin tadını çıkarırdık. Tatil bitince de, platonik yaz aşklarına veda edip, bir zamanlar mahalle arkadaşlarımızla sokaktan evlerimize dağılmadan önce birbirimize söylediğimiz gibi, "evli evine, köylü köyüne / evi olmayan sıçan deliğine" dönerdik, bir dahaki yaza dek görüşemeyeceğimizi bilerek. Babamla babaannemin, adı lojman da olsa bir evleri vardı ama benim döndüğüm yer, sıçan deliği değilse de bütün kış kapalı kaldığım yatılı okuldu.

İlk yıllarım yalnızlık içinde, Metin'i saymazsak yakın bir arkadaş bile edinemeden geçti. Sonradan açıldım tabii, o başka. Fırlamaların arasına ben de katıldım. Ama ondan önce epeyce çile çektiğimi itiraf etmeliyim. Büyükler, abilerimiz, isteklerini yerine getirmezsem basarlardı tokadı. İstekleriyse hep olmayacak şeylerdi. Yeteneğin varsa –ki benim fazlasıyla vardı– ödevlerini yapmaya zorlarlardı örneğin, o zamanın deyimiyle, az "tahrir" döşenmedim. Zil çalmadan önce sınıftan sıvışıp bin bir güçlükle kaptığım top sahasını elimden alırlardı. Yemekhanede sigaraböreğimi, yatakhanede terliklerimi çalarlardı. Kantinden bir şey almayagör, cep harçlığını haraca bağlarlardı. Hatta bütün parana el koyarlardı. Aslında abilerin zorbalığıydı bu işler; öteki abilere, yani etüt abilerine gelince, onların da çalımından geçilmezdi. Sessizliği bozacak en küçük girişimi –bir fısıldaşmayı bile– gizli isyan hareketini bastırıyormuş gibi önlerlerdi. Ders kitaplarından başka kitap okumak da yasaktı. Bu nedenle babamın gönderdiği cep harçlığından biriktirdiğim parayla ilk işim bir cep lambası almak oldu. Geceleyin yatakhanede elektrikler söndürülüp herkes uykuya daldıktan sonra yorganı başıma çeker, lambamın ışığında kitap okurdum. Ertesi gün de,

teneffüslerde, sıraya boylu boyunca yatıp uyumaya çalışırdım. Bu nedenle Jean Valjean'a çıkmıştı adım. Lakabım Sefil'di, Paris kloşarları gibi Mahmutpaşa işi, elden düşme satın aldığım paltoma sarınıp teneffüslerde uyukladığım için. "Yüzbaşının oğlu" dedikleri de olurdu. Hay Allah! Yatılı okul günlerime gittim yine, ergenlik yıllarıma fena daldım. Yorgan altında okuduğum kitaplardan da söz ederim belki bir gün, ama şimdi zamanı değil. Şimdi kara trenin üçüncü mevki vagonunda tahta bavulum ve hayallerimle baş başayım. Aklım o yolculuktan ilerisine gitti yine, zamanları karıştırmaya başladım. Toparlamam gerekirse İstanbul'u görmedim daha, ama çok hayal ettim. Paris'i de. Zaten pul koleksiyonumdan her ikisine de az biraz aşinayım. Ve beni çocukluk hayallerimin kentine götüren Anadolu Ekspresi'nde pencerenin yanındayım. Akşam olmuş, dışarıda pek bir şey görünmüyor. Zifiri karanlığın içinde oflaya puflaya ilerliyor tren. Ve uykuya dalmış köylülerin başları zikir yapan dervişler gibi çıplak ampulün ışığında bir sağa bir sola sallanıyor. Koridora çıkıp pencereyi açıyorum. Açar açmaz da kurumla doluyor gözlerim. Bacasından kara dumanlar püskürten dev lokomotifin peşine takılmış vagonların sarsıntısından güçlükle durabiliyorum ayakta. Altımda çelik tekerlekler döndükçe dışarda, açık pencerenin ötesinde karanlık da dönüp duruyor; içine, hep daha derine çekiyor beni. Ve yarı uyur yarı uyanık, kâh oturup kâh koridorda dikilerek, sabahı zor ediyorum.

7

O uykusuz ve yorgun gecenin sabahında Haydarpaşa Garı'na ayak basar basmaz, eylül güneşinin ısıtmaya başladığı merdivenlerden iner inmez sevdalandım İstanbul'a. Önce denizi gördüm, sonra martıları. Yörük kilimlerinden tanıdığım mavi beyaz bir nakıştı kent. Sabah alacasında belli belirsiz bir düş, bir hayaldi. Adlarını çok daha sonra öğreneceğim Sarayburnu, Ayasofya'nın kubbesiyle Sultanahmet Camii'nin minareleri, Haliç'e doğru sisin içinden sıyrılan başka kubbelerle minareler, bir daha silinmemecesine kazındı belleğime. Galata Kulesi'nin başına o kurşun külah geçirilmemişti henüz, Ceneviz yadigârı yapı yeni sünnet edilmiş bir erkeklik organı gibi saplanmamıştı kentin bağrına. Yine de hayal meyal seçilen taş yapıların ortasında başka bir gezegenden gelmiş gibi aykırı duruyordu. Martılar denizde çığlık çığlığaydılar, iki yaka arasında mekik dokuyan vapurların iskeleye boşalttığı yolcular da öyle, yuvalarının üzerindeki taş kaldırılınca dört bir yana kaçışan karıncalar gibi telaş içindeydiler. Açıkta demirlemiş gemiler vardı. Her biri umut yüklü, tayfalarını kentin bağrına salıp rahatlamış, yalnız gemiler. Sarı, kırmızı, küf yeşili mavnalarla çatanalar gemilerin arasından limana doğru süzülüyorlardı. Uzak-

tan limandaki beyaz mı beyaz, devasa yolcu gemilerini, üst üste yığılmış apartmanları ve Galata Köprüsü'nün kalabalığını seçebiliyordum. O güne dek hiç duymadığım, yerin yedi kat dibinden gelirmiş gibi merdivenlerde yankılanan bir uğultu vapur düdüklerine karışıyordu. Bir an tüm varlığımın bu uğultuyla dolduğunu, artık nereye gitsem, hangi uzak limana demir atsam, denizi, martıları, vapurları ve çınarlarıyla önümde bir top kumaş gibi kat kat açılan, kurşun kubbeleri ve minareleriyle göğe kat kat yükselen bu kentin peşimi bırakmayacağını hissettim. Kartpostallardaki bir manzaraya benzetebilirsiniz tasvirimi. Ben de öyle düşünüyor, yılların ötesinden çıkıp gelen bu resmi biraz fazla klişe buluyorum. Ama öyleydi gerçekten, elimden ne gelir. Dilim bu kadarına dönüyor, dilimden ne gelir. Her şey nasıl da hareketli, yoğun, çekiciydi. Kalabalığın arasına karışmadan, elimde bavul, bavulun içinde İstanbul'da giyilmek üzere özenle katlanmış yeni giysilerimle boyalı kunduralarım, merdivenlerin üzerinde durdum bir süre. Deniz havasıyla yosun kokusunu soludum. Sonbahar göğünü içime çektim doya doya. Sonra bir gariplik çöktü üzerime. Trene binerken, mendil sallamasa da bir uğurlayanım vardı; buradaysa, bu güzelim diyarda bir karşılayanım yoktu. Babamın tembih ettiği gibi, vapurla Karaköy'e geçip Aksaray tramvayına bindim. Köprü'den geçtik önce, iki yanda olup bitenlere, o atak vapurlarla mavna kayık karmaşasına şaşakaldım. Eminönü'nde güvercinlerin arasına düştük, derken yokuşa vurduk. Kaldırımlardan taşan kalabalığın içine daldığımız da oldu, dura kalka dar sokaklardan düze çıktığımız da. Laleli'den Aksaray'a inişe geçtiğimizde uçuyorduk. Bir an devrileceğimizi sanıp çok

korktum. Valide Camii'nin önünde tramvaydan indiğimde kalbim küt küt atıyordu hâlâ. Size beylik bir deyim gibi gelebilir, ama ilk kez tramvaya biniyor, eski İstanbul'u baştan başa kat ediyorsanız, taşradan yeni gelmiş bir yeniyetmeyseniz, Haydarpaşa Garı'nın merdivenlerinde denizi ilk kez görmenin, martı ve vapurlarla hemhal olmanın heyecanını varlığınızın derininde hissetmişseniz, kalbiniz küt küt de atar, pat pat da. Ve İstanbul dolaşır damarlarınızda.

Aksaray'dan Yenikapı'ya dek, dükkânların önü sıra yürüdüm. Otellerin, kahvelerin, lokantaların önünden geçtim, lunaparkın arkasından dolandım. Sonunda ulaştım menzile. Bütün bu yolu bana bir hoş geldin demeyi bile çok gören akrabalarım için tepmiştim. Evleri deniz gören ama güneş görmeyen dar bir sokaktaydı. Ahşap, cumbalı ve iki katlıydı. Oldukça köhne, ön pencereden çıkan soba borusu gibi biraz çarpıktı. Ne çarpığı, üflesen yıkılacaktı. Bana özel bir oda ayrılmamış, babaannemin tembihlerine rağmen yatağıma sakız gibi tertemiz çarşaflar serilmemişti. Oturma odasındaki sedirde, odun sobasıyla yemek masasının arasında uyuyacaktım. Velim olacak adam ertesi gün kendi kaderime terk etti beni, sabah erkenden çekip gitti. Karısı da, akşam önüme sürdüğü bir kap yemeğin dışında hiç ilgilenmedi. Elime evin anahtarını tutuşturmakla yetindi o kadar. Gönlümce gezip tozmamı, öğleyin bir sandviçle idare etmemi söylemeyi de unutmadı. Oysa çocukları yoktu, evleri de uygundu. Hafta sonları onlarda kalabilirdim. İkisi de bir tuhaftılar. Yalnızca bana değil sanki herkese uzaktılar. Kendi dünyalarında, belki de hâlâ, terk etmek zorunda kaldıkları memleketlerinde yaşıyorlardı. Yabancıymışım, onlardan biri değilmişim

gibi karşıladılar beni, bağırlarına basmalarını beklemiyordum elbette, ama biraz ilgi, bir parça şefkat gösterseler fena mı olurdu? Tek kaygıları, giderek bir saplantıya dönüşen "istimlak"tı. Daha önceden hiç duymamıştım bu sözcüğü, anlamını da, birçok başka sözcük gibi sonradan öğrendim. "İstimlak"ı onların ağzından ilk duyduğumda, babamın ağzından düşmeyen "infilak"la karıştırdığımı anımsıyorum. Kışlada yanlışlıkla bir top mermisi infilak etmiş, iki er hafif yaralanmış, babamı sorumlu tutmuşlardı. Bu "istimlak"ın sorumlusu kimdi acaba? Başvekil Adnan Menderes'ti elbette, başka kim olacak! Sur dışını Aksaray'a bağlamak amacıyla biri Topkapı öteki Edirnekapı'dan başlayan iki büyük cadde açılıyormuş. Bu nedenle yıkım başlamış, yani istimlak. İnfilak gibi bir şeymiş o da, eski evler öyle teker teker de değil, hep birden ortadan kaldırılıyor, hükümet kimsenin gözünün yaşına bakmıyormuş. Gün kodamanların, arsa kapatanların, vurguncuların günüymüş. Elden gidiyormuş eski İstanbul. Yerine apartmanlar dikiliyor, Ankara'dakiler beş kuruş tazminat verip zavallı halkı sokağa atıyormuş.

Her ikisi de, sabah kalkar kalkmaz Menderes'e lanet okuyorlardı. "İstimlak"ın eninde sonunda gelip Yenikapı'ya dayanacağından emindiler. Ama öyle olmadı. Vatan ve Millet caddeleri açılınca trafik rahatladı. Kuyruklu Amerikan arabaları bir çalım, geniş mi geniş caddelerde gidip gelmeye başladı. Ne var ki onların oturduğu mahalle eski konumunu koruyabildi. Çamurlu, dar sokağa dokunan olmadı. O sokağın ucunda, yıkık dökük Bizans surlarıyla tren yoluna bakan, bir parça Marmara Denizi'ni de gören, ama dedim ya, neredeyse hiç güneş görmeyen ahşap evlerini biraz ke-

der, bir hayli de öfkeyle anımsarım hâlâ. Sonraları, Beyoğlu'nda dolaşıp İstiklal Caddesi'nde bir aşağı bir yukarı volta atmaktan sıkıldığım hafta sonlarında, çok ender de olsa yolum düştü Yenikapı'ya. Kıyıdaki salaş meyhanelerden birinde açıkta demirlemiş gemilere ve Yassıada'ya karşı sınıf arkadaşlarımla kadeh kaldırdığım da oldu, sandal kiralayıp balık tuttuğum da. Ama, hadi veliliklerinden vazgeçtim, akrabam olacak o iki ihtiyarın, babaannemin anısına duyduğum saygıdan "pis muhacır / götü cırcır" demeye dilim varmıyor ama, o iki bencil yaratığın değil evlerine, semtlerine bile uğramadım. İstimlak ile başlarına yıkılmayan evleri şimdi çoktan temize havale olmuş, yerine betebe mozaikli çirkin bir apartman dikilmiştir herhalde. Belki de kazı alanı olmuş, o apartman da yıkılıp gitmiştir. İstanbul'da ilk uyuduğum evin yerinde yeller esmiyorsa da vinçler çalışıyor, toprağın altı üstüne geliyordur. Televizyonda görüyorum, nicedir ulaşıma kapatıldı oralar, tünel kazacağız diye, bu kez de Sarayburnu'nu denizin altından Üsküdar'a bağlamak amacıyla ekskavatörler toprağı köstebek yuvasına çevirdi. Derken Bizans'tan kalma çok eski bir liman bulundu daha derine inildikçe. Ve hükümet inşaata el koydu. Kimileri, fırsat bu fırsat, başbakana bela okumaya başladı ama o, sabık Menderes gibi, "Pilavdan dönenin kaşığı kırılsın" diyerek azim ve şevkle ilerliyor kendi yolunda, ne eleştiriden hoşlanıyor ne uyarılara kulak asıyor. Bu gidiş hiç de iyi değil, benden söylemesi.

"Başka bir hikâye bu, sen sadede gel, kendi hikâyeni anlat bize" dediğinizi, bu sapmalarıma, konuyu da saptırmalarıma isyan ettiğinizi duyar gibi oluyorum ama sabredin biraz. Kendi hikâyeme de geleceğim, ama ön-

cesinde içimi dökmek, İstanbul'u bu hale getirenlere verip veriştirmek istiyorum biraz; siz her ne kadar, "Sana ne iktidarın yaptıklarından, başbakanın eleştiriden hoşlanıp hoşlanmadığından, bir ayağın mezarda zaten, ölüp gideceksin yakında" diye düşünseniz de. Evet öleceğim. Kazık kakacak halim yok bu dünyaya. Hem kim ölmemiş ki, Hazreti Süleyman'a bile kalmamış dünya. İş vaktinde çekip gitmekte, fazla sürünmeden ya da Menderes gibi ipe çekilmeden. Bir ayağım mezarda diye köşemde oturmalıyım öyle mi? Sesimi çıkarmadan, melül mahzun, boyun bükmüş, iki bacağımın arasında büzülüp kalmış, Fırlama'nın deyimiyle "babafingo"m gibi. Ben dik başlı bir adamım, dayanamıyorum olan bitene, memleketin gidişatından da hiç hoşnut değilim. Babam Düztaban Hasan da memnun değildi. Ama o Ankara'ya babasının evine yerleşir gibi yerleşip, ne yerleşmesi bir güzel taht kurup git desen de gitmeyen koskoca hükümeti devirmekle kalmadı, biri başvekil üç siyasetçiyi, siyaset günleri gelip çattığında yağlı urganın ucunda sallandırdı ve Hasan'ken Asan'a çıktı adı. Oysa benim yerimden kalkıp kendime bir kahve yapacak gücüm bile yok. Hiç olmazsa bırakın da konuşayım. Hem sözden kim ölmüş, kime zararım var kendimden başka. Keskin sirke kendi küpüne zarar verir derler, doğru. Bu saatten, bu yaştan sonra başbakana zarar verecek halim yok ya! Bırakın şu başbakanla biraz da ben uğraşayım. Herkes dut yemiş bülbül gibi susuyor çünkü. Yalnızca kazıbilimden değil, kazıkbilimden de anlıyor. Ama benden başka "durumdan vazife çıkaran" yok. Ayrıca adama gıcık oluyorum, elimde değil. Başta duruşu ve moda deyimle "vücut dili", her şeyi sinirime dokunuyor. Sizin de sinirinize dokunmuyor mu? O çokbil-

miş, kendinden emin tavırlarına, yerli yersiz özgüvenine, nutuk atarken görüntüye girmeyen ama önündeki camdan akan metni biz televizyon izleyicilerine çaktırmadan okurken doğaçlama yapıyormuş, sanki o iri lakırdılar kendisininmiş gibi kasılmasına, daha ne bileyim, haa evet, her cümlenin başına, ortasına ve sonuna, "Bilmem ne noktasında" ya da "Süreç sürüyor" gibisinden abuk sabuk deyimler yerleştirmesine, evet başbakanımızın her şeyine tilt oluyorum. Siz olmuyor musunuz? Neyse keseyim burada, yoksa ipin ucu gerçekten kaçacak. Hangi ipin ucu diye soracak olursanız yanıtım hazır. Sabık başvekil Menderes'in sallandığı ipin ucu değil tabii ki, bir başka başbakanın deyimiyle sarılmamız gereken "Allah'ın ipi"nin ucu da değil, hikâyemin bozuldukça çözülen, çözüldükçe orta yere dökülen ipini kastediyorum, ipten ve kazıktan kurtulmuş biri olarak değil, eski bir muhabir, yaşlı bir vatandaş olarak. Bu ip, siz ne derseniz deyin, ne sanırsanız sanın Ariadne'nin ipine benziyor. O da kim diye sormayın artık, merak ediyorsanız araştırın. Ariadne'yi bilmem ama, merak ettiğinizi artık adım gibi bildiğim hikâyemin sonu da bu ipe bağlı, onu da biliyorum. Yine de, milletin huzurunda –bakın ben de başbakan gibi konuşmaya başladım– şu gerçeği belirtmek zorundayım, kimse kusura bakmasın:

Siyasal erk otoriterleşmeye başladığı zaman mutlak varlığa dönüşmek derdine düşer. Her yerde olmak, herkese görünmek, her şeye el atmak ihtiyacını duyar. Ve, elbette, her şeyi bilmek. Ülkemiz, babamın her lafın başında söylediği gibi "cennet vatanımız", izleyebildiğim kadarıyla, başbakanın şahsında böyle bir görünüm sergilemeye başladı artık. Televizyonlarda birinci haber,

eski bir haberci olarak iddia ediyorum ki, başbakanın o gün attığı bir nutuk, ikinci birinci haber yine o, bu kez bir başka konuda kamuoyunu –bizleri– bilgilendiriyor, üçüncü birinci haber yine başbakan. Her şeyi biliyor, örneğin hangi heykelin güzel, hangisinin çirkin olduğuna, hangisinin yıkılması gerektiğine karar veren o. Ne yiyip ne içeceğimize de karışıyor. Tövbe estağfurullah, beyaz ekmekten uzak durmamızı buyurdu. Siyahı daha sağlıklıymış. Durun daha bitmedi. Kasımpaşalı olmaktan kaynaklanan bir öç alma dürtüsüyle, aydınları aşağılayabiliyor. Bir zamanlar görevim gereği sofralarında ağırlandığım, kerameti kendinden menkul bir cevher olan değerli diplomatlarımızı "monşerler" diyerek küçümsüyor. Tiyatroların özelleştirilmesi de onun yetki alanında, dış politika da. Çocuk aldırma ya da oruç bozma da.

Şimdi adını anımsamadığım bir büyük şairimiz –ah bu isim unutmalarım, daha da çoğalarak, ben ölene dek böyle sürüp gidecek mi?– Stalin'i eleştirirken bıyığının her sabah çorbamızda olduğunu yazmıştı. Başbakanın bıyığı ve lafları da her Allah'ın günü televizyon ekranlarında. Ne var ki bununla da yetinmeyip bir adım daha attı. Bu kez kadınlarla kafayı bozdu. Onların gövdeleri üstünde hak iddia etmeye başladı. Çocuk aldırma konusu, Frenklerin deyimiyle "kürtaj" bu durumun en belirgin göstergesi. Artık kazanılan haklar geriye alınacak, çocuk aldırma ve kadının kendi gövdesi üzerindeki tasarrufu yasaklanacak, ona da siyasi erk yani başbakanın bizzat kendisi karar verecek.

12 Eylül darbesinden sonra Milli Güvenlik Konseyi'nin beş üyesi ülkeyi köy kent demeden dolaşmaya başlayıp, General Evren vilayet konaklarının bal-

konlarından günlük spor yapar gibi nutuk atmayı bir alışkanlık haline getirdiğinde halk, bu ekibe "beşi bir yerde" lakabını uygun görmüştü. Birbirlerinden ayrılmayıp her yerde birlikte göründükleri için. Hadi onların omzu kalabalıktı, peki başbakana ne oluyor? Şimdi "biri her yerde" dönemine girdik. Muhafazakârlığın erdem sayılıp eleştirel düşüncenin horlandığı, hatta yasaklandığı bir döneme. Umarım bu sözlerim de yasaklanmaz bir gün. Ses kaydı deyip de geçmeyin, bakarsınız bu anlattıklarım kitap olur, evet, olur mu olur. "Olur mu böyle olur mu / Kardeş kardeşi vurur mu / Kahrolası diktatörler / Bu dünya size kalır mı?" diye, kelle koltukta az aşındırmadık sokakları. İlk devrim şehidimizi 28 Nisan'da, ihtilalden önce Beyazıt Meydanı'nda verdik. Bakın gördünüz mü, dönüp dolaştım ama bağladım sonunda. Hikâyemin içinde o günler de var çünkü, babamın diktatörleri devirip erke el koyduğu kutlu mayıs günleri. O günleri anlatmama az kaldı, ne var ki İstanbul'a yeni gelmişim henüz, örfi idare ve ihtilal değil, şimdilik istimlak var gündemde. Ve İstanbul kazan ben kepçe, okula kapatılmadan önce kentin altını üstüne getiriyorum.

Okula yıl boyu kapanmadan önce bir hafta, Yenikapı'nın altını üstüne getiren ekskavatörler gibi ben de altını üstüne getirdim İstanbul'un. Gitmediğim, görmediğim yer kalmadı. Son günlerini Park Otel'de, zamanın başvekili Menderes'in süitinin yanındaki odada geçiren şişko şairin yaptığı gibi kente bir tepeden bakmadım. Bizzat gittim, gördüm ama gördüklerimi anlatmadan içime gömdüm, şimdi sizlerle paylaşıyorum. Siz kimsiniz, bilmiyorum, ama sözlerime kulak verdiğinizden eminim.

Babam gezilip görülmesi gereken yerlerin, içilip ye-

nilmesi gereken şeylerin kendine göre bir listesini çıkarmış, cebime koymuştu. Bozdoğan Kemeri'nin altından, Galata Köprüsü'nün üstünden geçilecek – geç! Eminönü'nde güvercinlere yem, Eyüp Sultan'da dilencilere sadaka verilecek – ver! Galata Kulesi'ne çıkılıp manzaraya kuş bakışı bakılacak – bak! Oradan Kızkulesi'ne bir selam çakılacak – çak! Karaköy'den Beyoğlu'na tünelle çıkılacak – çık! Cihangir'de "Sormagir Sokağı"na sormadan girilecek – gir! Abanoz'a girilmeyecek – girme! Vefa'da boza, Taksim'de demirhindi içilecek – iç! Kanlıca'da yoğurt, Hacıbekir'de şeker, Saray Muhallebicisi'nde keşkül yenecek – ye! Boza da içtim, demirhindi şerbeti de. İkisini de hayatımda ilk kez tadıyordum. Sosis, hatta tost da hayatımın "ilk"leri arasına bu emir-komuta çerçevesinde hazırlanmış liste sayesinde girdi. Sosisin derisini sıyırmaya, sucuklu tostu makinede ısıtmadan yemeye, boza içerken, "Kurda sormuşlar: 'Ensen neden kalın?' 'Kendi işimi kendim yaparım da ondan' diye cevap vermemiş, 'Ensemde boza pişirdiler de ondan' demiş" diye düzelttikten sonra o meşhur kahkahasını patlatan babamın listesindeki şaka yollu emirleri büyük bir özenle yerine getirmeye kalkışmıştım, nasıl unuturum! Kâbe'yi tavaf ediyormuşum gibi bir duygu içindeydim. İstanbul katı kurallar çerçevesinde, emir-komuta zinciri içinde ve emirle ziyaret edilmeliydi, ben de öyle yaptım. Ama emirlere uymadığım da oldu. Abanoz Sokağı'na girmeye çalışırken kapıdan döndüm, Çiçek Pasajı'nda, garsona bol bahşiş vaadiyle bir arjantin bira yuvarladıktan sonra Ağa Camii'nde annemin ruhuna fatiha okudum. Bu arada harçlığım da suyunu çekmişti. Velim olacak adamdan ne bir kuruş almış ne bir ikram görmüştüm. Gün ge-

lip vakit erişince, ceket pantolon giyip kravat takmış, ayağımda cilalı siyah kunduralar, cebimde beyaz mendil, elimde tahta bavul, kışlaya girer gibi tek başıma gidip okula teslim olmuştum.

8

Okul, her zaman kapalı duran devasa tören kapısı, yeşil parmaklıklarla çevrili bahçesi, bahçesindeki büstler, küçük havuzlar ve çınar ağaçlarıyla, adını taşıyan semtin ortasında geniş bir alana yayılıyordu. İstiklal Caddesi'yle İngiliz Sefareti'ne doğru kıvrılan yolun kavşağında, üzerinde Cité de Pera yazılı meyhaneler pasajıyla Galatasaray Postanesi'nin tam karşısındaydı. Kuruluş tarihi çok eskilere, neredeyse yüz yıl öncesine gitmeseydi Beyoğlu'nun göbeğinde değil, kent merkezinden uzak, Boğaz manzaralı bir tepeye inşa edilirdi kuşkusuz. Adını semtin adından almıştı ama, azınlıklar da dahil Osmanlı seçkinlerinin çocuklarını yetiştirdiği için, Mekteb-i Sultani denildiği de oluyordu. Üç katlı, sarı badanalı, üç kanattan oluşan görkemli bir yapıydı. Yan kapıdan girip ön bahçeyi geçtikten sonra solda, voleybol sahasının olduğu yerde Ticaret Bölümü'ne ayrılmış "Şato"yu görebilirdiniz. Asıl "şato" ana yapı olmalıydı ama nedense bu derme çatma, üst katında Ayı Şaban nam hastabakıcının, eline düşen herkese, hasta mı usta mı olduğuna bakmadan o iri gövdesi kadar korkutucu iğneleri bir kelebek hafifliğiyle vurduğu revirin de bulunduğu binaya bu ad verilmişti. Öyle Kafka'nın şatosu gibi ulaşılmaz değildi, başarısız ya da aklı ticarete

eren öğrencilerin barınağıydı o kadar. Sınıfları oldukça bakımsız, sıraları kırık döküktü. Aslında çoktan kapatılmasına karar verilmişti ama bunun için sayıları beş altıyı geçmeyen son sınıf öğrencilerinin mezun olmaları gerekiyordu. Anadolu'nun eşraf ailelerine mensup bu "çift dikişler"in çaka çaka başları dönmüş, yaşları çoktan kemale ermişti. Gel gelelim okul tatlıydı, keyiflerince bir yaşam sürdürebiliyorlardı "Şato"larında. Bu nedenle de bir türlü mezun olamıyor, daha doğrusu olmuyorlardı. Hepsinin işi gücü vardı dışarıda, ya bir ticaret yeri ya da kahvehane işletiyorlar, kumardan kazandıklarını spor totoya yatırıyorlar, kaybettiklerini ailelerinden telafi ediyorlardı. Okulla pek ilgileri kalmamıştı. Ama ekmek elden su gölden son sınıfta yatılı takılmak, memleketlerinden gönderilen harçlık ve dışarıda kazandıklarıyla "Şato"da yaşamak işlerine geliyordu. Arada bir derse girdikleri de oluyordu ama asıl etkinlik alanları başkaydı. Örneğin haraca bağlamışlardı küçükleri. Elebaşları da Ayı İhsan'dı.

İhsan'ın doğuda sayıları giderek azalan ama hâlâ yol kesen eşkıyalardan birinin yeğeni olduğu, kıçında tabancayla dolaştığı söyleniyordu. Doğrusu ben o tabancayı hiç görmedim ama mutfaktan aşırılmış kocaman bir ekmek bıçağıyla yatakhanede elma, yemekhanede haşlanmış patates soyduğunu birkaç kez gördüm. Ticaret'in son sınıfında da olsa, bir öğrenciye yakışmayan tavırları vardı. Esmer, palabıyık, çam yarmasıydı. Hepimiz korkuyorduk ondan, isteklerini anında yerine getiriyorduk. Ödevlerini yaptırmak, sigara ikram ettirmek, hatta ayakkabılarını boyatmak gibi çeşitli angaryalar yüklüyor, gece yatakhanede içimizden yetenekli olanlara, özellikle de Çarşambalı Seyhan'a (la-

kap olarak, Karadeniz kıyısındaki memleketini sulayan Yeşilırmak'a inat, Akdeniz'e dökülen ırmağın adını vermiştik ona) hocaların ya da zamanın politikacılarının taklidini yaptırarak kafa buluyordu. Yalnızca biz değil, sanırım okul yönetimi de, ortalığı haraca kesen, arkadaşlarına bile gözdağı vermekten çekinmeyen bu "ihtiyar" öğrenciden çekiniyordu. "Şato"da, öbür "ayı" hastabakıcı Şaban ile paylaştığı ininde keyfince yaşıyor, kabadayılığın raconunu da elden bırakmıyordu. Çok şık giyiniyordu bir kere, topuklu iskarpinleri yaz kış ayağından eksik etmiyordu. Kolalı, beyaz gömlek üzerine yelek giyiyor, koyu renk çizgili ve her zaman ütülü pantolonuyla uyumlu ceketinin üst cebine kırmızı bir mendil iliştirmeyi hiç ihmal etmiyordu. Bu kırmızı mendil yüzünden başı derde girdi zaten, sanki hal ve gidişten tam not almış gibi, komünistlikle suçlandı. Ve tart alıp okuldan bir süreliğine uzaklaştırıldı. Geri döndüğünde bambaşka biriydi artık. Eski İhsan gitmiş, yerine herkesle iyi geçinen, küçüklerini seven, büyüklerini sayan yeni bir İhsan gelmişti. Bu değişimin o zamanki deyimle "esbab-ı mucibesi"ni bir türlü anlayamadık. Hâlâ merak eder, kendi kendime düşünür, bir yanıt bulamam. Sonradan bu Ayı İhsan'la yeniden karşılaştım tabii, eğer öyle olmasaydı hikâyemde bu kadar çok yer tutmazdı. Oraya da geleceğim, ama "Şato"nun özelliklerini bitirmedim daha.

Yan tarafta, yüksek duvarların ötesinden, Galatasaray Hamamı'na giden sokak boyunca çirkin apartmanlar görünüyordu. Bazıları buluşma eviydi bu yapıların ve gecenin bir saatinde kızlar pencereden laf atarlardı öğrencilere. Onlar da, eğer Anadolu kökenliyseler, "Sen cama yaslan / can sana kurban!"; kent kültürün-

den geliyorlarsa, "Duhul ne zaman?" diye karşılık verirlerdi. "Şato"nun tam karşısında yalnızca son sınıfların girmesine ve orada sigara içmelerine izin verilen Grand-Cour'un duvarları yükseliyordu. Bu alan, kaleleri yağmurda yamulmuş bir futbol sahasıydı. Ana yapının içindeki küçük avludaysa fileleri yırtılmış, boyaları yer yer dökülmüş basket potaları yer alıyordu. Arka bahçeye gelince, gizli bir cennetti burası, hatta sarayın has bahçesiydi diyebilirim. II. Bayezid devrinde buralarda sarı kırmızı güller yetiştirdiği ve inzivaya çekildiği rivayet edilen, dervişandan Gül Baba'nın beyaz mı beyaz, mermer mezarı havuzun ortasındaki çıplak denizkızı yontusuyla tam bir tezat oluşturuyor, nilüferler çiçeklere, çiçekler ağaçlara, ağaçlar kuşlara, kuşlar Boğaz'ın mavisinden Süleymaniye'nin kurşun kubbelerine dek sere serpe uzanmış yosma İstanbul'a ilanı aşk ediyorlardı. Buraya da son sınıf öğrencileriyle öğretmenler girebiliyorlardı ancak. Hademelerin mekânıysa beride, mutfakların bulunduğu bölümdeydi. Arka bahçeye sokaktan girmek olanaksızdı. Parmaklıkların ötesi derin bir uçurumdu çünkü. Aşağıda, Tophane'ye inen dar sokakların oluşturduğu bir labirent ve parmaklıkların düzeyinin de altında kalan kırmızı kiremitli çatılar, teraslar, eğri büğrü apartmanlar vardı. Yan bahçe ve avlular da yüksek duvarlarla çevriliydi. Bu konumuyla okuldan çok bir kışlayı andırıyordu Mekteb-i Sultani. Zaten Sultan Abdülaziz'in Fransa ziyareti ertesinde yapımına karar verildiğinde, zamanın gazetelerinin yazdığına bakılırsa, "Beyoğlu'nda, Boğaz'a nazır, kışla yapılmak üzere inşa edilmiş olan Galatasaray'ın güzel binası, ilk tecrübe için münasip görülmüştü." Beyoğlu'nun tam ortasında, yani eğlence ve fuhuş yu-

vasının bağrına, kentin hayhuyundan, zevkü sefaya davetinden yoksun kalmayı kabullenen gençlere azap olsun diye dikilmiş gibiydi.

İlk gün ön bahçede toplanıp İstiklal Marşı'nı söyledik, sonra sıra müdür beyin konuşmasına geldi. Tıknaz, sevimli, babacan biriydi ama "disiplin", "ahlak" ve "çalışmak" sözcüklerinin sıkça geçtiği zehir zemberek bir nutuk attı. Derken sınıflara dağıldık ve ağladık. Daha doğrusu benimle birlikte ihzariye –"hazırlık" anlamında, yabancı dil yani Fransızca öğretilen sınıfa bu ad veriliyordu. Şimdi "yetiştirici" denildiği de oluyor; zaten müdür bey de konuşmasını, "Ey vatan, gözyaşların dinsin, yetiştik çünkü biz!" diyerek bitirmişti– yazılan arkadaşlarımın çoğu ağladı ama ben gözyaşlarımı tuttum. "Erkek adam ağlamaz"dı, "maksat iktisat" bile olsa. Yatılı okuyacaktık. Gündüzlü öğrenciler azınlıktaydı. O zamanki deyimle "leyli" olmuştuk artık. Aramızda "leyli meccani"ler de vardı, yani parasız yatılılar. Benim gibi hafta sonu bile okulda kalmaya mahkûm olan bedavacılar. En çok da onlar ağladı zaten, hem de hüngür hüngür. Bana gelince, gözyaşlarımı tuttum evet. Hem kimin için ağlayacaktım ki. Ne annemden ayrılıyordum ne babamdan. İkisi de çok uzaktaydılar. Annem, galiba, biraz daha yakındaydı. Kalbime gömmüştüm onu. Yatılı bile olsalar, çoğu sınıf arkadaşlarımın velileri, hatta ebeveynleri vardı yanlarında, benimse kimim kimsem yoktu. Ne velim gelmişti ne sevgilim. Sevgilim deyince aklıma geldi. Nedense Elif'i düşündüm bir an. Sonra kendimi öğrenci kalabalığının devinimine bıraktım.

* * *

İlk derste ilk Fransızca sözcüğü hiç duraksamadan telaffuz edişime hâlâ şaşarım. "Lölivr"di, söylemesi kolay bir sözcük. Ama karatahtaya *le livre* diye yazılıyordu; "latabl" da öyle, *la table*. Biri eril öteki dişiydi, artık ne demekse. Neyse ki bizim güzel Türkçemizde böyle saçmalıklar yoktu. Sözcüklere cinsiyet atfetmek zorunda değildik. "Lölivr" ya da "latabl"a oranla, mesela "lo" biraz daha çetrefildi. Karatahtaya *l'eau* diye yazılıyordu çünkü, ama bir başka "lo" bu sefer de *lot* gibi yazılabiliyordu. Hem keçi sakallı, çakır gözlü Fransız hocanın sorusu içinden çıkılacak gibi değildi: "Kesköse?" O da, *Qu'est-ce que c'est?* olarak yerini almakta gecikmedi karatahtada. Diyeceğim, sözcüklerin yazılışıyla söylenişi arasında gerçek bir uçurum vardı. Daha ilk derste umutsuzluğa kapılmıştım. Sırayla herkese, "Kesköse?" diye soruyordu Mösyö Topaze, "lölivr" ya da "latabl" diyen bir aferin alıp oturuyordu yerine. Sıra bana gelip de hoca, "Kesköse?" diye sorunca, sıra arkadaşım, "Kes kafanı gir kümese!" diye fısıldayıverdi kulağıma, ne cevap vereceğimi bilemedim. Gülmeye başladım elimde olmadan ve ilk sıfırı çektim. Metin'le de böylece tanışmış olduk.

Mösyö Topaze Marcel Pagnol'un ünlü piyesindeki gibi sevimli, saf bir hocaydı, sonradan ne oldu bilmem. O yıl Fransızcayı iyice söktürdü bize ama kök söktürmedi. Bir daha da görüşmedik. Pagnol'un piyesindeki gibi dikte yaparken çoğul sözcüklerin sonundaki "s"leri telaffuz etmezdi. Sıkı sıkıya bağlıydı kurallara. Ama Fransızcada kurallar kadar istisnalar da çoktu. Tümünü belleyene dek canım çıktı. Ama Mösyö Topaze'ın sabrı sayesinde sevdim Fransızcayı, ilerde de, yalnız Paris günlerimde değil, dünya kazan ben kepçe, ülke ülke dolaştığım muhabirlik yıllarımda da çok yararını gördüm.

Sınıfımız giriş katındaydı. Yemekhaneler de aynı kattaydı. İkinci katta daha büyük sınıflar ve laboratuvarlar, müdür ve muavin odaları, kapısı hiç açılmayan bir konferans salonu vardı. Üst kattaysa yatakhaneler. Okulda geçen sekiz koca yıl boyunca bir kez bile konferans salonunun kapısından içeriye girmedim, ama bir sekiz yıl sonra, Mekteb-i Sultani'nin yüzüncü kuruluş yıldönümü vesilesiyle okulumuzu ziyaret eden General De Gaulle'le birlikte o kapının eşiğinden içeriye adım atabildim. Paris'ten resmi delegasyonla gelmiştim, Fransa cumhurbaşkanının Türkiye ziyaretini çalıştığım televizyon kanalına haber yapmak için. Avrupa Birliği ortada yoktu henüz, Avrupa Ekonomik Topluluğu altı üyesiyle yeni bir yapılanma sürecindeydi. Türkiye'nin Avrupa sevdası bu ziyaret sırasında depreşti yeniden, De Gaulle'ün de gaza getirmesiyle kendimizi Avrupalı saymaya başladık. Bu sevda devam etmiyor artık, ülkemiz o zamandan bu yana süregelen neredeyse yüzyıllık adaylıktan sonra Avrupa defterini dürdü kanımca. Avrupa Birliği'nden sorumlu bakanımız odasında sinek avlıyor. Ben daha o zamandan bu işin tam üyelikle sonuçlanmayacağını anlamış, şu haberi geçmiştim: "Cumhurbaşkanı, yüz yıldır Fransızca öğretim yapan Mekteb-i Sultani'yi ziyaret etmekle çok önemli bir mesaj verdi. Türkiye'nin tümü Avrupa Birliği'ne girmese de bu okul şimdiden girdi bile." Evet, bu meyanda bir haberdi, yarı şaka yarı ciddi. Bugün öngörümün gerçekleştiğini gördükçe göğsüm kabarıyor. Zaten o günlerde gündeme gelen Avrupa tartışmasına özgün bir katkı da, şimdi adını anımsayamadığım bir siyasetçiden gelmişti. "Biz neden Avrupa'ya girecekmişiz, Avrupa bize girsin" demişti hazret.

General De Gaulle'ün onuruna okulun iki dar kanatlı dökme demirden tören kapısı ilk kez açılmıştı. Dönemin dışişleri bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in refakatinde ve üstü açık bir resmi arabayla okulumuzu teşrif ettiler sayın cumhurbaşkanı. Uzun ve loş koridorlar boyunca konferans salonuna doğru ilerlerken ben de yanındaydım. De Gaulle birden durdu. Çevresindekiler de onunla birlikte durdular. Uzun boyuyla eğilip bir sınıfın penceresinden içeriye baktı. Biz de baktık. Karatahtada, "İbne De Gaulle" yazılıydı. Fırlamanın biri nasıl cesaret edip de bu haltı yiyebilmişti, doğrusu şaşakaldık. Sonra da dehşete düştük tabii. General çevirmenine bu Türkçe sözcüğün anlamını sordu. Çevirmeni kem küm edip sonunda "ibne"nin "yaşasın" anlamına geldiğini söyleyerek işin içinden çıktığını sandı. Sandı diyorum, çünkü yer yer alkışlarla kesilen nutkundan sonra, âdeti üzere (General De Gaulle konuşmalarını mutlaka ziyaret ettiği yabancı ülkenin dilinden birkaç sözcükle bitirirdi), "İbne Galatasaray!" diyerek noktaladı nutkunu. Ve salonda herkesin nutku işte o anda tutuldu. Neyse ben, "Yaşasın Galatasaray!" deyip ilk günün hikâyesine döneyim yine.

İlk gece, akşam yemeğini yiyip etütte sıralarımızın gözüne defter, kitap, kalem ve silgilerimizi yerleştirdikten sonra yatakhaneye çıktığımızda, iç çamaşır, giysi ve tuvalet eşyamı asma kilitli dolabıma istif ederken bir hafta önce Haydarpaşa Garı'nın merdivenlerinde hissettiğim gariplik çöktü üstüme. İçimden ağlamak geldi ama yine gözyaşlarımı tuttum. Pencereden arka bahçenin havuzu ve çınarlar görünüyordu. Denizkızının çıplak göğüsleri nasıl da uzak, ulaşılmazdı. Havuzu boydan boya kaplayan nilüferler de öyle. Bahçe par-

maklıklarının ötesinde İstanbul'un ışıkları yanıyordu. Boğaz'ın girişinde Kızkulesi her zamanki yerindeydi. Şehir büyüklüğünde bir gemi, tüm ışıklarını yakmış, engine açılıyordu. Camilerle minareler karşı yakada, küçük kuleleri ve kubbeleriyle karanlığın içinden fışkıran Topkapı Sarayı'nın yanı başında aydınlatılmışlardı. Birden bütün bunlara, bu güzelliklere ancak uzaktan bakabileceğim, onlara bir daha kesinlikle ulaşamayacağım endişesine kapıldım. Yatakhanede herkes kendi havasındaydı. Etüt abisi ışıkları söndürüp kendisine ayrılmış bölüme çekildikten sonra tümüyle karanlıkta kalmadık. Mavi karpuzlu gece lambasının ışığı yüksek tavandan yataklara vuruyor, uyumaya çalışan öğrencileri kefene sarılmış ölülere dönüştürüyordu. Yorganı başıma çekip yatak komşuma arkamı döndüğümde hıçkırıklarımı tutamadım artık. Sonradan Fırlama lakabı ve edepsiz şakalarıyla anımsayacağım komşumun çenesini tutmasına da engel olamadım. Yatağından kalkıp başucuma yanaştı, "Ne var lan!" diye hafifçe vurdu omzuma, "Karadeniz'de gemilerin mi battı?" Fırlama'yı tanıyorsunuz zaten, daha önceden de söz etmiştim. Bu kez belden aşağı bir küfür savurmadı nedense, bana acıdığını ima etmekle yetindi.

* * *

Galatasaray'da eğitim sekiz yıldı. Hazırlık sınıfında benimle birlikte okuyan kırk öğrencinin ancak üçü çakmadan son sınıfa ulaşabildi. Ötekiler ya çift dikiş gittiler ya başka okulları bitirdiler. Ya da yarı yolda telef olup sahayı terk ettiler. Diyeceğim hiç de kolay değildi Mekteb-i Sultani, ama gırgır ve şamata da eksik olmaz-

dı. Etüt abisinin yokluğunda sınıfta minder, yatakhanede yastık savaşları, helada pandik, Grand-Cour'da hava atmalar, peş peşe sigara yakıp dumanını savurmalar, küfür ve açık saçık fıkralar gırla giderdi. Son sınıfa dek hiç çakmadan gelen o üç öğrencinin arasındaydım. Öteki iki öğrenci sıra arkadaşım Metin ve sonradan, lakabı gereği diplomat olan, ülkemizi tüm uluslararası kuruluşlarda başarıyla temsil eden "Teşrifatçı"ydı. Hocaları koridorda karşılayıp sınıfa girinceye dek yağ çektiğinden bu lakabı takmıştık ona.

Metin'le daha ilk günden bağlanmıştık birbirimize, aramızdan su sızmaz olmuştu. Tarih öğretmenimiz Allâme'nin dediğine bakılırsa "Süleyman'la İbrahim" gibiydik, İstanbul Üniversitesi'nin Biyoloji Bölümü'nde okuyan etüt abimizse bizi, kendi uzmanlık alanına girdiği için olmalı, "etle tırnak" olarak tanımlıyordu.

Kanuni Sultan Süleyman ile Pargalı İbrahim Paşa'nın yakın dostluğunun nasıl kötü sonla noktalandığını Allâme'den öğrenmiştim zaten, şimdi *Muhteşem Yüzyıl*'dan da izliyorum. Kanuni Kanuni olmadan önce, Frenklerin deyimiyle "Muhteşem" de olmadan önce, henüz çiçeği burnunda bir şehzadeyken Rum kökenli bir devşirmeyle arkadaş oluyor. Kısa zamanda yakın bir dostluğa, hatta sırdaşlığa dönüşüyor ilişkileri. Öyle ki, birinin dişi ağrısa öteki yataklara düşüyor. Ne yiyip içseler ayrı gitmiyor. Birinin var dediğine öteki yok demiyor. Aynı yatağı bile paylaştıkları oluyor, aynı acıları, aynı sevinçleri, aynı siyasi görüşleri, hatta aynı kadınları paylaştıkları gibi. Bütün bunlar yetmiyormuş, sanki yeterince sıkı fıkı değilmişler gibi, aralarında kayınpeder-damat ilişkisi de var. Ama sonradan, İbrahim'in Süleyman'a sunduğu bir küçük cariye giriyor aralarına,

çevirdiği entrikalarla her şeyi berbat ediyor. Adı Hürrem, kızıl saçlı, şeytan bakışlı, fettan bir şey. Padişahın önce gözüne, sonra yatağına girmeyi ve artık o yataktan hiç çıkmamayı beceriyor. Koskoca Süleyman'a büyü yaptığını söyleyenler bile var. Beş çocuk edinmekle kalmıyor padişahtan, başka kadınlardan olan şehzadeleri boğdurduktan sonra sıra tabii ki İbrahim'e geliyor. Tıpkı Metin'le aramıza giren o kadın gibi. O küt saçlı, kalın dudaklı, mat tenli kadın, anımsadıkça hâlâ canımı yakan o canan gibi. Ve İbrahim Paşa en yakın dostu, hamisi, canı ciğeri Sultan Süleyman'ın buyruğuyla Maktul İbrahim Paşa'ya dönüşüp tahtalıköyü boyluyor. Lakap değişikliği hayra alamet değildir, bela getirir insana. İbrahim için de öyle oluyor.

Allâme, "Çocuklar" derdi, "hiç dert etmeyin. Değişen sadece bir nokta. Evet yanlış duymadınız, her şey bir noktadan ibaret bu Şekspiryen trajedide. Olmak ya da olmamak, işte sorun bu noktada." Böylece olaya Şekspir de dahil olur ama biz yine de sorunun hangi noktada olduğunu anlayamazdık. Fırlama, yırtık dondan fırlar gibi tam da İbrahim'in canı uçmağa doğru kanatlanmış uçarken yapıştırırdı can alıcı soruyu: "Hocam, hangi nokta yani, tam olarak neyi kastediyorsunuz?" Allâme de sanki bu soruyu bekliyormuş gibi kasıla kasıla, o kendinden emin tavrıyla, "Anlayamazsınız tabii, anlamanıza imkân yok. Eski yazıyı bilmiyorsunuz ki. Kabahat sizde değil eski yazıyı müfredattan çıkaranda" derdi.

Bu nokta hikâyesi yıllarca bir sır olarak kaldı, çözmek için de özel bir çaba harcamadım açıkçası. İbrahim'in kelle gitmiş, meydan Hürrem'e kalmıştı ya, gerisi beni fazla ilgilendirmiyordu. Konuşma tarzıyla, ikide bir ka-

sıla kasıla söze girmesiyle bana Allâme'yi anımsatan başbakan her cümlenin sonunda "şu noktada, bu noktada, yok müzakere yok mülahaza, yok bilmem ne noktasında" diye işin suyunu çıkarmaya başlamasaydı çözeceğim de yoktu. Ama dayanamadım, Allâme çoktan rahmetli olduğuna göre bir başka bilene danıştım. Ve eski yazıda "b"nin aşağıda bir nokta, "t"ninse yukarda iki noktayla yazıldığını, İbrahim "makbul" iken, tek noktanın yukarıya fırlayıp iki noktayla tokuşmasıyla "maktul" oluverdiğini öğrendim.

Metin'le iki kardeş, hatta kardeşten de öteydik, üstelik tamamlıyorduk birbirimizi. O Kırım Tatarlarından gelmeydi, ben Rumeli'den. Onun gözleri çekik, benimkiler çakırdı. O babasına çekmişti, ben anne tarafıma. Onun fen dersleri iyiydi, benim kompozisyonum. Bu uyum sonsuza dek sürmedi ne yazık ki; bir kadın, tıpkı İbrahim Paşa ile Sultan Süleyman'ın ilişkisinde olduğu gibi, aramızı açana dek sürdü ama. "Peki, kimdi bu kadın?" diye sorduğunuzu duyar gibiyim. Onun da yanıtını vereceğim elbet, niyetim sabrınızı sınamak, sonunda sizi de, taşa sıçıp çatlatan paşa gibi meraktan çatlatmak değil, inanın bana. İnanın ve güvenin. Çok da acele etmeyin, vaktimiz var daha. Hem ölmedim, bu gidişle öleceğim de yok. Öyleyse, başbakan her gün her televizyondan start veriyor ya: "Durmak yok yola devam!"

Çoğu öğrenci gibi Metin'in de bir lakabı vardı: Cımbız. Ve son sınıfta lakabı değişince, o da İbrahim Paşa gibi bir daha iflah olmadı. Soluk yüzlü, çekik gözlü, ince mi ince bir çocuktu. Elleri, kolları, hayatı boyunca at sırtından inmeyen ecdadımız gibi parantez bacakları, kaşları, her şeyi incecik ve biraz çarpıktı. Üflesen uçacak, dokunsan kırılacak gibiydi. Ama müthiş bir irade,

sağlam bir duruş vardı bu kırılgan görünüşünün ardında. Hem hepimizden daha çok iştahlıydı. Zengin bir ailenin tek çocuğu olmasına rağmen "muhallebici" değildi. Hiç nazlanmadan yemekte kuru fasulyeyle pilavı silip süpürdükten, üzüm hoşafını da son damlasına dek içtikten sonra kantine geçer, orada da çift kaşarlı tostla ayranı bir güzel mideye indirir ve bir gram bile almazdı. Mutlaka bir çikolata ya da gofret taşırdı cebinde. Son sınıfta beklenmedik bir şey oldu. Cımbız Metin'le kara kedi girdi aramıza. Lakabı da o yıl değişti. Babası ihtilalden sonra Yassıada'ya düşünce tutuculuğuyla bilinen Allâme derste, aklına nereden estiyse birden, "Metin ol yavrum Metin! Rabbim seni tez zamanda babana kavuştursun!" deyiverdi. Metin'in dramı sınıfın umurunda mı, kimse acımadı Cımbız'a, lakabı da o günden sonra "Metin Metin" oldu ve hep öyle kaldı.

Şimdi tüy kadar hafif cüssesiyle gözlerimin önünde canlanıyor. Her zamanki gibi şık giyinmiş. Geceleyin şiltesinin altına koyup bir güzel ütülemiş İspanyol paça siyah pantolonunu, üzerine fıstık yeşili bir ceket giymiş, ceketinin üst cebine de göğsünde beyaz bir nilüfer gibi açan, elini yüzünü silsin diye anneciğinin verdiği mendili iliştirmiş. Saçlar briyantinli, arkaya taranmış, incecik kaşlar, badem gözler, hokka ağız ve sivri çenesiyle Osmanlı minyatürlerinde tasvir edilen içoğlanlarına benziyor. Aklınıza kötü bir şey gelmesin. Biz arkadaştık yalnızca, hatta annesi ikimize de kol kanat gerdikten sonra kardeş olduk, aramızda başka bir şey olmadı. Süleyman'la İbrahim arasında bir şey oldu mu, onu da bilecek durumda değilim. Allâme'ye de soramam artık, bilse bilse o bilirdi. Cımbız Metin, nam-ı diğer Metin Metin yalnızca iki dirhem bir çekirdek giyinişiy-

le canlanmıyor gözümün önünde, Mösyö Topaze'ın elindeki kitabı göstererek, "*Qu'est-ce que c'est?*" sorusuna, "Kes kafanı gir kümese!" diye verdiği yanıtla ya da aynı mealde, birkaç yıl sonra ikinci yabancı dil olarak İngilizceyi seçtiğimizde, yine ilk derste bu kez İngilizce hocamız "Sıfırcı Melahat"ın, "*Where is the duster?*" sorusuna cevaben kulağıma fısıldadığı, "Haydi bastır!" sözüyle de canlanmıyor. Yatakhanede, uyumadan önce bir şeyler atıştırırken görüyorum onu. Teneffüslerde hararetle tartışır, hocalarla not pazarlığı yapar ya da basketbol oynarken de görüyorum. İncecik parmaklarıyla topaç gibi döndürüyor kocaman topu, sıçrayıp fileye göndermeden önce. Akşam etüdünde gizliden Yassıada'daki babasına mektup yazdığı da oluyor. Ve elimde değil, annesini de görüyorum elbet, sımsıkı sarılıyor biricik oğluna, kollarıyla kuşatıp boğarcasına bağrına basıyor, beni de, aramız Metin'le bozulduktan sonra evlerinde, salondaki kadife koltuktan kaldırıp bağrına bastığı, derken yatak odasına sürüklediği gibi. Utanıp sıkılıyorum biraz, ama çok da hoşuma gidiyor. Kalın dudaklarının arasından dilim, diliyle birleşiyor içime bir ateş düşmeden, onun kokusuyla kendimden geçmeden önce. Kocası Yassıada'dan dönmeyecek belki, bir daha hiç sevişemeyecekler. Bu acının, umarsızlığın etkisiyle mi sarılıyor böyle, "İçimden hiç çıkma!" diye fısıldıyor kulağıma, sesi de Metin'in sesi ama alaycı değil. "Kes kafanı gir kümese!" demiyor hayır, "Haydi bastır!" da demiyor, terbiyesi müsait değil buna, ama "Bırakma!" derken neyi kastettiğini de tam anlayamıyorum, onu terk etmemden korktuğu için mi söylüyor bunu, yoksa boşalmadan hep içinde kalayım, bu hep böyle sürüp gitsin diye mi? Dedim ya, hayatımın ölüleriyle yaşıyorum

burada, bazen sesler, fısıltılar, inlemeler duyduğum da oluyor. Bir adam can mı veriyor yağlı urganın ucunda, yoksa bir kadın hazdan mı inleyip çırpınıyor altımda?

Metin'in annesini ilk gördüğümde ihzarideydik daha, dersler başlayalı bir hafta bile olmamıştı. Akşam etüdündeydik. Metin Fransızca fiil çekimine dalmıştı, ben imla kurallarına. Bir ara başımı kaldırdığımda, sınıfın penceresinde sarışın bir kadın başı gördüm. Saçları zamanın modasına uygun biçimde kesilmişti. İnci küpelerinin parıltısını oturduğum yerden seçebiliyordum. Mavi bakışlarıyla neredeyse göz göze geldik. Gülümsedi. Ve etli, kırmızı dudaklarının arasından bembeyaz dişleri göründü. Alnı geniş, burnu ince uzun, çok az kemerliydi. Küpeleriyle birlikte gözlerinin içi de parıldıyordu. Eliyle sus işareti yaptı bana ve bir süre Metin'e baktı. Sonra sınıf kapısına doğru yöneldi, çalıp içeriye girdi, etüt abisine oğluyla görüşmek istediğini söyledi. Metin fiil çekimindeydi hâlâ, dürtüp annesinin geldiği haberini verdim. Sevineceğine şaşırmış gibi, "Ya öyle mi? "diyerek fırladı yerinden, etüt abisinden izin alıp annesinin ardından koridorda kayboldu. Zilin çalmasına çok az kala döndü sınıfa. Yerine oturup fiil çekimine kaldığı yerden devam etti. "Allah kavuştursun!" dedim. "Merak etme yine gelir" diye yanıtladı, "hasretime dayanamaz."

"Keşke benim annem de gelebilseydi."

"Üzülme, senin de baban gelir."

"Hiç sanmam. Hem gelmesini de istemem."

"Annemin de böyle ikide bir gelmesi doğru değil. Utanıyorum."

"Ana kuzusu sanırlar diye mi?"

"Evet."

"Varsın sansınlar, ana kuzusu değil misin?"

"Çarparım ha!" diye öfkelendi birden. Cımbız'ın çarpmasından ne olurdu ki, bastım kahkahayı. "Hastir şuradan!" diye de ekledim. İlk kapışmamız böyle oldu. Zil çaldıktan sonra akşam yemeğine indik. "Hadi barışalım artık" diyerek yanıma geldi, cebinden çıkardığı bir İsviçre çikolatasını uzattı: "Annem getirdi, paylaşalım mı?" Annesinin getirdiği çikolata da dahil, her şeyi paylaştık sonradan.

* * *

Çoğumuzun bir lakabı vardı ama, Mekteb-i Sultani'de okuduğum sekiz yıl boyunca sanırım bir tek Cımbız'ın lakabı değişti. Ve yeni lakabı da, en az eskisi kadar tuttu. Bazı lakaplar, örneğin benimki gibi –Sefil–, fazla tutmaz, bir süre sonra da unutulurdu. Ama öyle lakaplar vardı ki, aradan yıllar geçse bile aklınızda kalırdı. Şiş Kemal gibi. Ya da Şiddet Celal, Götgöbek, Piç Selim, Puşt Kerim, Hırt, Kürt, Zırt vs. Bir gün ders başlamadan önce, sınav tarihi saptanırken herkesi memnun etmek amacıyla, "Beyler, ne şiş yansın ne kebap!" dediği için "Şiş" lakabı uygun görülmüştü Kemal'e; Celal'e ise, pazartesi sabahları beyaz sütunlu kapının önündeki kürsüden bir orkestra şefi gibi bizi yöneten musiki hocamızın denetiminde İstiklal Marşı okunurken havaya girip "Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilal / Kahraman ırkıma bir gül ne bu hiddet bu celal!" nakaratını avazı çıktığı kadar bağırarak söylediğinden Şiddet Celal denir olmuştu. Piç Selim zekâsı, Puşt Kerim kalleşliği sayesinde lakaplarını hak etmişler, özbeöz Türk olduğunu iddia etse de doğudan geldiği için Abdullah'a "Kürt" lakabı verilmişti. Sofu, lakabı ölçüsünde dindardı gerçekten, ona Cennet-

lik dediğimiz de oluyordu. Demir'e neden Hırt Demir denildiğini şimdi anımsamıyorum ama gerçek adını unuttuğum Zırt'ın "zırt pırt" okuldan kaçtığı için bu lakabı aldığını çok iyi biliyorum. Tapet Mehmet'se belki biraz "efemine"ydi ama onu yakından tanıyan herkes şahidimdir ki, sapına kadar erkekti. "Çük"ün boyu kısa, "Kuğu"nun boynu uzun olduğu, "Hödük"ün boynu olmayıp kafası vücuduna yapışık durduğu için, lakapları da fizyolojilerine göreydi. İnek Naci'ye lakabı, kalk zilinden önce uyanıp sabah etüdüne indiği ve okul yönetmeliği de dahil eline ne geçerse ezberlediği için Manitu dediğimiz müdür muavini tarafından verilmiş, bizim olayda dahlimiz olmamıştı. Mustafa Hazinses ise, yalnızca sesi dolayısıyla değil ikide bir hüzünlenmesiyle lakabını hak etmişti.

Hocalarımızın da lakapları vardı elbet, hiç olmaz mı. "Allâme"den "Keş"e, "Bok Servet"ten "Kıble"ye, "Titrek" ve "Motor Kenan"a, hepsi de değme tuluatçılara taş çıkartacak kadar nev-i şahsına münhasır karakterlerdi. Kıble, söylemeye bile gerek yok, din dersine girdiği için bu lakabı almıştı, Titrek'se beden eğitimi hocasıydı ama öylesine yaşlıydı ki, bir kıpırdamayagörsün, yalnızca elleri değil her tarafı titrerdi. Ona "Parkinson Hilmi" dediğimiz de olurdu. Hatta "itlik"te öylesine ileri giderdik ki, bu durumdan en çok karısının memnun kaldığını söyleyerek hiç tanımadığımız kadının iffetine söz dokundurmaktan çekinmezdik. Sonradan karısının adının İffet olduğunu öğrenince hiç şaşırmadım dersem yalan olur. Hava muhalefetini bahane edip öğrencileri dışarıya çıkarmaz, aletli jimnastiği bile sınıfta yaptırırdı. Motor Kenan hem hızlı yürür hem de çok hızlı konuşurdu. Anlattığından hiçbir şey anlamazdık.

Coğrafya hocamızdı o da, Bok Servet'se işbilgisine geliyor ve bu dersin önemine, ilerde en az matematik kadar işimize yarayacağına gerçekten inanıyordu. Otobüs Osman, çok sert olup bir otobüs dolusu adamı çaktırdığı için; Osuruk Hamdi, "osuruk" lafını ayıp bulup yerine "yellenme"yi önerdiği ama bu öneri kimse tarafından benimsenmeyip herkes "osuruk"ta ısrar ettiği, hatta Hergele yatakhanede kıçına kibrit çakıp kendi osuruğunu Hamdi Hocamızın şerefine yaktığı için, lakaplarını hal ve karakterlerinden ötürü almışlardı.

Rastlantı bu ya, askerlik hocamız Ali Yüzbaşı babamın Kuleli'den sınıf arkadaşı çıktı. Harp Okulu'nu da aynı yıl bitirmişler, sonra da yolları bir daha kesişmemişti. İkide bir, "Baban nasıl?" diye sorup durur, ne cevap vereceğimi bilemezdim. Babamdan hiç haber almıyordum ki! Ne arayıp soruyor ne de bir haber gönderiyordu. Çok seyrek de olsa yazışıyorduk ama, mektupları "emir-komuta zinciri içinde ve emirle" neler yapmam gerektiğini bildiren listelerden ibaretti. Karargâh planlarından tek farkları telsizle birliklere değil postayla bana gönderilmiş olmalarıydı.

Bir gün Ali Yüzbaşı, "Ben binbaşı oldum, baban da oldu mu?" diye sordu. "Nerden bileyim?" diyeceğime, "O yarbay artık" deyiverdim. "Allah Allah, nasıl olur, aynı dönemdeniz" diye söylenmesini fırsat bilip, "Orasını ben bilmem, yukardan torpil yapmışlardır" diye de ekledim. Çocuklaştı birden: "Torpilse benim de var, hem Genelkurmay'dan!" "Belki onunki Bayar'dandır." "Olamaz, bu işlere karışmaz reis-i cumhur." Hâlâ sidik yarıştırmaya çalışıyordu babamla. "Hem onun boyu da küçüktür" diye sürdürdü konuşmasını ve beni yukardan aşağıya şöyle bir süzdükten sonra, "İyi ki ona benzeme-

mişsin, boyun bosun da yerinde maşallah" diye kestirip attı. Önceden Askeri lakabını takmıştık ona, şişmancaydı biraz ve hayattan bezmiş gibi ağır adımlarla koridorun tam ortasından yürürdü. Topçuların hafif, orta ağır ve ağır olmak üzere üç sınıfa ayrıldığını biliyorum ya "Askeri"nin "Orta Ağır"la değiştirilmesi önerim hemen kabul gördü. Ve Orta Ağır kaldı Ali Yüzbaşı'nın lakabı. Fizik bilgisi bizimkinden de azdı ama ne hikmetse sürekli atom bombasını anlatmaya çabalar, ikinci cümleden sonra çuvallayıp, "Bilmem kaç megavat gücündedir, hem yakar hem yıkar" diye noktayı koyardı. Derken Hiroşima, Nagazaki gibi, o güne dek hiç duymadığımız ve tatil beldeleri sandığımız uzak kentlerden söz ederdi. Bir keresinde de Einstein'ın "izafiyet kuramı"nı anlatmaya çalışmış, ünlü formülü karatahtaya yazdıktan sonra gerisini getiremeyince, "Siz artık bir çözüm bulursunuz" demekle yetinmişti. Askerliğin her şeyden önce bir bilim olduğunu söylüyor, cezalı helanın önünde içeriye kimse girmesin diye nöbet tutturulan erlerden hiç söz etmiyordu. Geceleyin geç vakit herkes uykuya daldıktan sonra koğuşta olup bitenlerden de. Askerliğin bilim değil gerçek bir eziyet olduğunu öğrenmem için bu sınavdan bizzat geçmem gerekti. Evet, gerçek anlamda bir sınavdı askerlik ve kopya çekme, bir başka deyimle "eğitimden yırtma" imkânı hemen hiç yoktu, torpilliler hariç. Ve ben, söylemek bile gereksiz, o torpillilerdendim. Milli Birlik Komitesi üyelerinden "Asan Hasan"ın oğluydum ne de olsa. Hem zaten Mekteb-i Sultani'de okumakla askerlik görevimi yapmış sayılırdım bir bakıma. Boru değil, Orta Ağır'dan topçuluk dersi bile almıştım. Bu lakap konusunu kapatmadan önce Patlıcan'ı da anmalıyım. Tahmin edeceğiniz gibi bur-

nundan dolayı bu lakabı hak eden “Patlıcan” ticaret dersine geliyor, ama biz onun burnuyla erkeklik organı arasında yapısal biyoloji açısından sonu gelmez kuramlar üretir, karşılaştırmalar yaparken o bize ticaretten başka her şeyi, hamamcı olmanın en ince ayrıntılarını bile anlatıyordu. Gusül aptesi konusuysa, neredeyse hepimizi “cenabet olmak”la itham eden Kıble’nin uzmanlık alanına giriyordu bittabii. Bu “bittabii” deyimi de pek modaydı o yıllarda, artık kimsenin, başbakanın bile kullandığı yok.

Nedense Fransız hocalarımızın, Matmazel’i saymazsak, lakapları yoktu. Ya da ben öyle anımsıyorum. Fransız edebiyatına gelen Matmazel de yaşını başını almış ama mihrap yerinde, hiç evlenmemiş bir kadındı. Hepimiz âşıktık ona. Ne var ki, adı üstünde yalnızca Fırlama eteğinin altına ayna tutma cesaretini gösterebilmişti, gördüğünüyse, tüm ısrarlarımıza ve tehditlerimize rağmen söylemeyerek merakımızı ikiye katlamıştı. Öyle ki ders boyunca Matmazel’in giydiği donun rengi, don giymiyorsa orasının tüylü olup olmadığı, en az George Sand’la Musset’nin Venedik’te alevlenip yine orada son bulan, ama Paris’te yeniden alevlenen aşkları kadar ilgimizi çekiyordu. Yine de, bütün bu saydıklarım ve şaka bir yana iyilikle andığım hocaların içinde en çok etkilendiğim, bana en çok emeği geçenin Küfe Sabahat olduğunu itiraf etmeliyim. O da Matmazel gibi evde kalmıştı, hem onun kadar güzel de değildi. Hatta balıketliydi yanlış anımsamıyorsam. Fırlama’nın, “Ne balıketi ulan, düpedüz şişkoydu” diye karşı çıktığını duyar gibiyim. Lakabına bakılırsa belki öyleydi, ama benim gözümde bir şefkat abidesiydi. Nedim’in şiirlerini Lale Devri’ne yakışan şuh bir eday-

la okur, Servet-i Fünun'u ezbere bilir, Sultani'den abimiz Tevfik Fikret'in altından girip üstünden çıkar, gel gelelim yenilikçi edebiyattan fazla anlamazdı. Özellikle de yeni şiirden. Anlamamakta pek de haksız sayılmazdı. Her akım yenilik getirmek uğruna canına okumuştu şiirin. Ne kafiye bırakmıştı ne vezin. Yok "Birinci Yeni" yok "İkinci Yeni" derken yenilikten geçilmez olmuştu. Hele o Nâzım Hikmet yok muydu, Ruslardan ruble alıp Moskova'da keyif süren, vatan haini, komünist Nâzım Hikmet. Şiirimizin başına ne geldiyse hep onun yüzünden gelmişti. Zaten adını anmak bile yasaktı. Maazallah değil bir şiirini okumak, bir dizesini söylemeye kalkışmak bile suç sayılıyordu. Küfe Sabahat son sınıfta Halit Ziya'nın *Aşk-ı Memnu*'sunu ödev olarak vermekle başımı belaya soktu. Okul yönetimiyle değil kendimle hesaplaşmama neden oldu. Hiç olmazsa Nâzım üzerine bir ödev vereydi de başım bu nedenle belaya gireydi. Heyhat öyle olmadı.

Ah! Ah gidi ah! Nerde o günler, o hocalar, arkadaşlıklar, o şamatalar! Geçmişte kaldı hepsi. Ne güzel çocuklardık. Nasıl da şen şakraktık. Ve fırlamaydık. İşte büyüdük sonunda. Ve hocalarımız gibi öldük. Çok şükür ben hayattayım daha, ama yaprak dökümü bizim sınıfta erken başladı. Ah! Sabahat Hocam ah! Ne hoş, siyaseten ne kadar da boş bir kadındın. Seni unutmam mümkün mü? Hem nerde bıldır yağan kar şimdi? Hepiniz, hepimiz şöyle bir çıksak sahneye. Koskoca General De Gaulle'ün koskoca Galatasaray'a bilmem ne dediği konferans salonunun sahnesinde geçit törenine başlasak. Titrek titreyerek, Kıble şükrederek, Küfe iç çekerek, Matmazel göz süzerek, hep birlikte bir güzel halay çeksek. "Geliyor düğün alayı / Kaynanalar çeksin

halayı"nın oynak havasına uyup cuş-u huruş içinde öne fırlayan Fırlama'nın ardından biz öğrenciler de katılsak aranıza. Hep birlikte, omuz omuza, sonra sarmaş dolaş, hora teperek sevincimizi haykırsak dünyaya! Sahi nerde o güzel insanlar, o eski dostluklar, bıldır yağan kar nerde şimdi? Ya o gizli sevdalar, çocuksu aşklar? Der demez burada kesiyorum. Halayın artık çekilmez olduğu yerde.

* * *

Şimdi hiç üşenmeden kalksam yerimden, terzime yeni ısmarladığım Galatasaray armalı lacivert ceketimle kolalı beyaz gömleğimi dolaptan çıkarıp giysem, sarı kırmızı kravatımı bağlasam boynuma, ayağımda kül rengi pantolon ve cilalı potinlerimle sokağa çıksam, ilk uğrağım Mekteb-i Sultani olmazdı. Oturduğum semtin anacaddesinde hiç oyalanmadan Beyoğlu'nun ara sokaklarına dalar, bir zamanlar Yeşilçam figüranlarıyla emekçilerinin tavla oynadıkları, sigara dumanından göz gözü görmeyen kahvelerin, "renkli Türkçe sinemaskop" film afişlerinin, çoktan toprak olmuş, artık o afişlerde yaşayan efsane oyuncuların, birbirinin üzerine yıkılacakmış gibi duran eski yapıların, avuç içi kadar dükkânlarla lokantaların önü sıra yürüyüp İstiklal Caddesi'nin kalabalığına karışırdım. Ergenlik yıllarımda olduğu gibi homurtulu, külüstür otobüslerle mor camlı tramvaylar da geçmezdi caddeden, hâlâ zamana direnen Saray Muhallebicisi'nde tavuk suyu çorbanın üzerine bir kazandibi yedikten sonra Çiçek Pasajı'nda alırdım soluğu. Fırlama'yla yaptığımız gibi fıçı masalardan birinin karşısındaki yüksek iskemleye tüneyip

arjantin biramı ısmarlar, garsona içine bolca votka dökmesini söylerdim. Heyecanım yatıştıktan, biraz da kafayı bulduktan sonra okulun kapısını çalabilirdim ancak. Ne çalması, geç kalmış leyli meccani ya da bir hayalet gibi kimseye görünmeden dalardım içeriye. Çınarların altından bir koşu değil ağır aksak yürüyerek geçer, sütunlu kapıdan girip merdivenlerden müzeye çıkardım. Bir süre öyle, hiç kıpırdamadan, kalbimin atışını dinler, beklerdim. Derken yıllarını bu müzeye vermiş, yaz kış demeden okulun arşivlerini derlemiş o iriyarı, benden de yaşlı, "Karınca Ezmez" lakaplı abimiz açardı kapıyı. Tozlu raflarda üst üste yığılmış, siyah ciltli yoklama defterlerinden birinde adımı arar bulurdum. Tam karşısında da okul numaram olurdu: 1133. Ve lacivert ceket, sarı kırmızı kravatımla çektirdiğim bir vesikalık fotoğraf. Benim gibi artık bir numara ve addan, o soluk fotoğraflardan ibaret olan sınıf arkadaşlarım hora tepmeye, halay çekmeye başlarlardı hayalimde. Müze bir anda onların haykırışları, "Ah o günlere dönebilseydik!" diyen yakınışlarıyla dolardı. Onlar, "Bir zaman oldu biz de geçtik bu okuldan. Yemekhanelerinde açlığımızı, yatakhanelerinde abazanlığımızı bastırdık. Ders ve etütlerde sınıflarını, teneffüslerde avlularını doldurduk. Bahçelerinde hüzünlenip parmaklıklarından atladık" diyerek hora tepedursun, arka bahçeye uzanır, bir de oradan seyreylerdim İstanbul'u. Bu kez özgürlüğün değil tutsaklığın tadını çıkarırdım.

9

Bugün hava öylesine günlük güneşlik, o denli pırıl pırıl ki, içim yaşama sevinciyle dolu. Romatizmalarım olmasa zil takıp oynayacağım. Karşımda sere serpe İstanbul, gökyüzünde küçücük, top top bulutlar var. Ve insanı alıp götüren bir derinlik. Top top deyince aklıma geldi, yaz günleri kışlanın üzerinden de geçerdi böyle beyaz, akça pakça bulutlar. Çıplak, boz tepelere doğru uzaklaşırlardı. O tepelerin ardında dağlar, dağların ötesindeyse Akdeniz vardı. Bir kez olsun görmeye imkân bulamadığım, yıllar sonra limanlarını bir bir dolaşacağım, kıyısında uzanıp yorgunluk atacağım "Mare Nostrum", çocukluğumda benim olmayan "Bizim Deniz". Bulutlar hareket halindeyken leylekler de sökün ederdi. Dağları aşıp düze indiklerini, bir süre sazlıklarda oyalandıktan sonra kırmızı kiremitli çatılara yuva kurduklarını hayal ederdim. Buradan da geçiyor leylekler, çok yukardan kanat vurup uzaklaşıyorlar, göğün mavisinde siyah beyaz lekeler bırakarak. Bu lekeler bulut mu, yoksa başka kuşlar mı fark edemiyorum. İçim yaşama sevinciyle dolu ama, hava ne denli güzel dünya ne kadar yaşanası da olsa, gövdemin günbegün güçten düştüğünü hissediyorum. Bulutlar da çocukluğumun leylekleri gibi güneye, sıcak ülkelere mi

göç ederler, yoksa rüzgârda savrulup kararır, yağmur olarak mı düşerler yeryüzüne? Bunu bilse bilse coğrafya hocamız Motor Kenan bilirdi ancak, ama onun sözlerinden de hiçbir şey anlaşılmazdı. Hem o da hayatta değil artık. Yaşamıyor ki bulutların akıbetini anlatsın, "Çocuklar" desin her zamanki telaşıyla, "dünya böyle günlerde mavi bir portakaldır." Şairliğim mi tuttu nedir, ama yemin ederim ki öyle, bu sabah gerçekten bir mavi portakal dünya, İstanbul'sa onun küfünün yarısı. Ne varsa bu küfte var, küf meyveyi pas demiri yer, her şey yok olur gider, anılar kalır geride. Onlar da bir gün kaybolur eğer kayda geçmemiş, yağmur olup belleğe yağmamışlarsa. Belki günlük güneşlik ortalık ama belleğim sağanak altında, bir gidip bir geliyor geçmişle şimdi arasında, çocukluğuma, ergenlik yıllarıma doğru savruluyor. Onu dizginleyip hikâyeme bir düzen vermeliyim. Usta meddahlar gibi.

Biliyorsunuz bir zamanlar İstanbul'da kahve kahve, Anadolu'da köy köy dolaşıp hikâyeler anlatan, yeri geldiğinde taklit yapmasını, hatta eşek gibi anırmasını bilen meddah nam sanatçılar vardı. Belde cevgân, omuzda kırmızı renk bir makreme, elde kamış değnek, yüksek bir iskemleye çıkıp anlatmaya koyulduklarında dillerine doyum olmazdı. Kuşkusuz bu nedenle birkaç saatte toparlayıp bitirirlerdi olayı. Benim hikâyemse uzayıp gideceğe benziyor, hem benden başka dinleyen de yok. Kendim çalıp kendim söylüyorum bir köşede. Köşe dediysem sözgelişi elbette, yoksa bu apartman katını, bu geniş salonu, bu eşsiz manzarayı bulana dek karımla birlikte az çile çekmedim, ama o da bir başka hikâye. Kiralık ev arayan körün önce manzarayı sorması gibi bir şey. Aslında hikâyelerim var benim de, tek

bir hikâyem yok. Evet, satılık hikâyelerim var. Alıcısı Bağdat'tan gelirmiş, yeter ki kovanında satacak bal bulunsun.

Şimdi, bir zamanlar İstanbul kahvehanelerini kırıp geçiren, hem güldürüp hem ağlatan Kız Ahmet gibi, yanımdaki zembilden Allâme'yi taklit etmek için bir molla sarığı ya da Motor Kenan'ı taklit için fötr şapka çıkarsam, Kuvayı Milliyecilere özenip kalpak giysem başıma, Küfe Sabahat'a sıra gelince sesimi iyice inceltip bülbül gibi şakısam neye yarar ki. Ben nargile içen kalabalığa değil banda anlatıyorum hikâyemi. Her sabah –hani ne derler, "karga bokunu yemeden" mi?– Nuh Nebi'den kalma Grundig marka teybimin karşısına geçip besmeleyle başlıyorum söze. Ve sözlerimin, eski savaşlarla efsaneleri anlatan İzmirli kör ozanın sözleri gibi kanatlanıp uçmasa da, bir gün mutlaka meraklısına ulaşacağını biliyorum. İşte bu nedenle, arada bir başbakana sataştığım da oluyor. Eski ustalara bakılırsa, alaycı ve kırıcı sözler söylemek yakışık almazmış. Almasın varsın. Ne yapayım, elimde değil, başbakana takmışım bir kere. Onunla alay etmeyi, dalga geçmeyi, yeri geldiğinde ve fazla ağır olmamak koşuluyla küfür bile etmeyi bir tür yurttaşlık görevi sayıyorum. Bu iş çorbadaki tuza benzer biraz. Ne az ne çok olmalı, orta yolu bulacaksın. Yoksa hayatını karartırlar adamın. Mahkeme mahkeme dolaştırıp süründürürler, hapse atarlar, hızlarını alamayıp cop bile sokarlar. Evet, aynen öyle yaparlar. Çorbadaki tuz gibi ne az koyacaksın ne de fazla kaçıracaksın. Neyi mi? Topuzun kantarını değil herhalde, lafın dozunu. Hem başbakanın bıyığı sabah akşam çorbamızda değil mi? Tuz yerine onu koyuyoruz çorbaya, çayımızın şekerinde, kahve-

mizin köpüğünde hep o var. Belli ki çok seviyor bizi, bazen döver gibi yapsa da, eğitip yetiştiriyor. Her şeyimizi ona borçluyuz, babamız bizim. BABA BANA TOP Al! AL SANA TOP! YAŞA BABA YAŞA. Hay sen de çok yaşa e mi Düztaban Hasan, gerçek babam benim, çoktan toprak olup gittin ama Muhtar'ın Yeri'ndeki halin bir türlü gözümün önünden gitmiyor. Başbakanın televizyondaki halleri gibi. "İyi de, tadında bırak artık, yoksa başın belaya girer" mi diyorsunuz, peki öyle olsun, gerçi ferman padişahın dağlar bizimdir ama yine de tadında bırakayım. Alt tarafı bir çorba değil mi, bana ne tuzundan!

İşte bu minval üzere, usta bir meddah gibi olmasa da hikâyemi halimce anlatırken bir yandan da kim duyar sesimi diye kendi kendime soruyorum.

* * *

Orta üçteydik yanlış anımsamıyorsam. Küfe ezber ödevi vermişti. Herkesin tahtaya kalkıp ezberden bir şiir okuması gerekiyordu. Cımbız, Cahit Sıtkı'nın – ona Sıktı derdik aramızda, Baudelaire taklidi şiirleriyle gerçekten de sıkardı– "Otuzbeş Yaş"ını, ben Yahya Kemal'in "Sessiz Gemi"sini seçmiştik. Onun şiiri epeyce uzun, benimki oldukça kısaydı. Bu nedenle ikinci bir şiir daha seçmemi söylemişti hoca. "Sis" ile "Ses" arasında bir türlü karar veremiyordum. Sonunda yazı tura attım. "Ses" çıktı ve tahtaya çağrıldığımda gizemli bir edayla okumaya başladım: "Geceleyin bir ses böler uykumu / İçim ürpermeyle dolar, nerdesin?" Üçüncü dizeye sıra gelmeden Fırlama yerinden fırlayıp, "Ben buradayım, asıl sen nerdesin?" diye espriyi patlatınca sınıfta bir dalgalanma oldu. Havam bozulmuş, işin tadı

kaçmıştı. Cımbız'ın "Haydi bastır!"ı gibi bir şeydi bu da, hatta ondan da beterdi. Üstelik kulağa fısıldanmıyor, orta yere söyleniyordu. Ve sınıf gülmekten kırılıyordu. Gerisini getiremedim. Küfe de kendini tutamayarak gülmeye başlamıştı. Neden sonra, "Aldırma yavrum" diye teselli etmeye çalıştı beni, ne de olsa gözde öğrencisiydim; Fırlama'ya dönerek, "Nerede olduğunu gösteririm ben sana!" diye gözdağı vermeyi de unutmadı.

O gün bugündür, bazı geceler bir ses böler uykumu. "Nerdesin?" diye sorar, ne cevap vereceğimi bilemem. "Nerde olacağım, buradayım işte!" demek gelir içimden ama dilim damağıma yapışır, sesim çıkmaz. Şimdi teybe konuşurken de bir ses bölüyor sesimi, bu yaşlı, bu berbat, bu kısık sesimi. "Nerdesin?" diye sormuyor hayır. "Haykırsam kim duyar sesimi kadılar katından!" diye yakınıyor. Yanlış duymadınız, "kadınlar" değil "kadılar" katından dedim. Gözlerimin içine bakın ne demek istediğimi anlarsınız da diyebilirdim ama ses göze görünmez ki.

Sahi haykırsam kim duyar sesimi kendimden başka. Hayat mutlak bir yalnızlıkta uzun konuşmalarmış, yeni fark ettim bunu. Ama sesimi benden başka bir duyanın da olduğunu, yumurta gelip kapıya dayanmasa fark etmeyecektim. Meğer, gerçekten de bir duyan varmış sesimi, keşke olmasaydı. Bir sabah yine erkenden kalkmış, bir zaman semaya o şiirdeki gibi ağlayarak değil sevinçten uçarak bakıp bulutlarla yarenlik ettikten sonra, tam teybin başına geçmiştim ki zil çaldı. Kızım gelmeden önce mutlaka telefonla haber verir, o olamazdı. Başka kimse de böyle sabah sabah kapımı çalmaya cesaret edemezdi, postacıdan başka. Yine postacı geldi sandım, hışımla yöneldim kapıya. Bir de ne göreyim, yaşını başı-

nı almış bir kadın, sürmüş sürüştürmüş, süslenip püslenmiş, lavanta kokuları içinde karşımda durmuyor mu! Bana sürtünmeye, belki de sürtüşmeye geldiğini hemen anladım ama hiç bozuntuya vermedim.

"Buyrun, kimi aradınız?"

"Rahatsız etmedim umarım."

"Evet, ettiniz" desem ne olacak. Güya misafirliğe gelmiş, hemen gidesi de yok. Ben davet etmeden daldı içeriye. Salona doğru yürüyüp koltuğa çöküverdi.

"Manzaranız da pek güzelmiş!"

Tam, "Kiminle müşerref oluyorum?" diye soracakken,

"Ben komşunuz Nigâr" dedi. "Geçende kapınızın önünden geçerken sesinizi duydum. Biriyle konuşuyorsunuz sandım. Ama soluk bile almadan, peş peşe yuvarlıyordunuz lakırdıları. Elimde olmadan kulak kabarttım. Kusuruma bakmazsınız değil mi? Kendi kendinize konuştuğunuzu anladım. Sonra fark ettim ki bir şeyler anlatıyorsunuz ama kime? Herhalde hiç kimseye. İşte o zaman kapınızı çalmaya karar verdim. Bundan böyle hiç olmazsa bana anlatırsınız."

Susuyordum. Teyp masada boşuna dönüyor, belki de Nigâr Hanım'ın söylediklerini kaydediyordu. Ben sustukça o devam ediyordu konuşmaya. Meraklı bakışlarla etrafı incelemeyi de ihmal etmiyordu. Neden sonra çaresiz:

"Bir çay alır mıydınız?" diye sordum.

"A tabii, açık olsun" diyerek iyice yerleşti koltuğa. Şişman, geçkin bir kadındı. Feministleri kızdırmak pahasına da olsa söylemeden geçemeyeceğim. Ne mihrap yerindeydi ne balkon, iri göğüslerinin arası görünsün diye beyaz puanlı siyah gömleğinin yakasını özellikle açmış, lobut bacaklarını gizlemek için şalvar gibi

bir pantolon giymişti. Ayağında yüksek topuklu, sanki hiç giyilmemiş gibi yepyeni duran iskarpinler, kulağında gümüş taklidi küpeler vardı. Kirpiklerine epeyce rimel sürmüş, kaşlarını aldırmış, saçlarına fön çektirmişti. Boyacı dükkânına dönmüştü yüzü, yanakları Rus bebekleri gibi yuvarlacık, pudralıydı. En az ben yaştaydı, belki daha da fazla.

Mutfağa geçip demli çaydan getirdim, "Yanında bir şey veremeyeceğim, kusura bakmayın" diyerek sürdüm önüne.

"Hiç üzülmeyin, rejimdeyim zaten."

"Ben de sabahları bir şey yemiyorum."

"Ama ben öğlen de yemiyorum."

"Peki ama bu kilolar nerden?" diye sormak geldi içimden, dilimi zor tuttum. Çenemi de kapattım, öyle susuyorum. Top top bulutlar geçiyor gökyüzünden. Bir bulutlara bir bana bakıyor, ince belli bardakta rujunun izi kalıyor, kızım görse bir şey sanacak. Temizliğe gelen hizmetçi kadın da sabah sabah yine bir *call girl* çağırdığımı cümle âleme anlatacak. Çayını içip gider diye bekliyorum ama uzattıkça uzatıyor. Aslında çayı yudumlamıyor bile, yudumlarmış gibi yapıyor. Neden sonra bitirdi.

"Bir bardak daha rica etsem?"

Artık dayanamadım, bir yere yetişmem gerektiğini söyledim. Biraz bozulur gibi oldu.

"Eh, ben artık gideyim öyleyse."

"Yine beklerim hanımefendi, bu bir şeye benzemedi" dememi bekliyormuş gibi iri gövdesiyle bir süre ayakta dikildi kaldı, sonra kırıtarak çıktı gitti. Tabii ben de arkasından. Sokakta bir tur atıp geri döndüm. Keyfim kaçmıştı biraz ama teybin başına oturdum yine de.

Bu meddah konusu açılmışken şunu da ekleyeyim: Onların hikâyeleri kısa ama dinleyenlerin üzerindeki etkisi uzun sürerdi. Ne yazık ki ben meddah değilim. Anlatacak bir hikâyem var o kadar. Hem onların yeteneğine de sahip değilim. Farkındaysanız ne taklit yapıyor, ne ses değiştiriyor, ne de çok şükür işkembe-i kübradan atıyorum. Meddahlara benzeyen tek yönüm de bu zaten, onlar gibi gerçekçiyim. Her ne kadar siz hikâyemi kurmaca olarak algılasanız da. Meddah gibi hem anlatıp hem oynamaya kalkışacak değilim, zaten istesem de beceremem bunu. Ama inanın o pırıl pırıl gökyüzünü, gökyüzünde salınan top top bulutları görünce bir zil takıp oynamadığım kaldı.

10

Frenklerin deyimiyle *contemplatif* yani temaşgâr oluşumu büyük ölçüde yatılı okula borçluyum. Bu güzide karakter özelliğim Beyoğlu'nun orta yerinde, ama kentin sunduğu hazlardan ve manzaralardan yoksun bırakılmanın bir sonucudur belki de. Üç denizin birleştiği yarımadaya kurulmuş, surlarla çevrili eşsiz bir tarihsel mirasa, yine eşsiz bir coğrafi konuma sahip İstanbul'dasın ama yüksek duvarlarla çevrilisin. Ancak Saint-Antoine Kilisesi'nin çan kulesini görebilirsin ön bahçeden baktığında, bir de, dökme demirden tören kapısının iki yanı boyunca Cadde-i Kebir'le arana giren yeşil parmaklıkların ötesindeki Galatasaray Postanesi'ni. Kavşağı dönen tramvayların çıngırak sesleri gelir uzaktan. Arka bahçeye girmen yasaktır, Grand-Cour'a da. Son sınıfta olacağın günü iple çekersin o yerlere ayak basabilmek için. Oysa, girsen de bir şey değişmez. Başını kaldırıp Grand-Cour'un duvarlarından yukarıya baktığında gördüğün çarpık çurpuk yapılar, perdeleri çekili buluşma evleridir. Oralarda neler yaşandığını hayal etmekten, o boyalı kadınlara ulaşamamaktan, kabaran iştahını içine gömmekten bir hal olursun. Arka bahçe gerçekten bir cennettir ama oradan görülen manzara da İstanbul özlemi-

ni depreştirmekten başka bir işe yaramaz. Tophane'ye inen Çukurcuma'nın dar sokaklarından sen de denize inemezsin çünkü, Galata Köprüsü'nden karşıya geçip Yeni Cami'nin güvercinlerine yem atamazsın. Bir gidip bir gelen vapurları seyreyleyemezsin. Dilediğince dolaşamazsın eski İstanbul'un güngörmüş sokaklarında. Bizans dehlizlerine, sarnıçlara, Ayasofya'nın bir balina karnı gibi ıslak ve gizemli bodrumlarına inemezsin. Okula hapsedilmiş, dört gözle hafta sonunu bekleyen bir tutsaksındır artık.

Sekiz yıl boyunca Beyoğlu'nun bağrında, ama hem Beyoğlu'na hem İstanbul'a hasret yaşadım. Sonra da, Zeki Müren'in şimdilerde çok sevdiğim, sık sık dinlediğim o kederli şarkısındaki gibi "bahtımın rüzgârına kapılıp" kapağı Paris'e attım. Ancak şimdi giderebiliyorum İstanbul hasretimi, oturduğum yerden Haliç'i, kubbelerle minareleri, surların ötesindeki pırıl pırıl denizi, o denizde yol alan yük gemileriyle tankerleri seyredebiliyorum. Böyle yavaş ve sessiz nereye gider gemiler? Şairin dediği gibi, gidip de bir daha dönülmeyen meçhule mi? Neyse, keyfinizi kaçırmak istemem. Hem, yine şairin dediği gibi, "Elbette gidenler memnun ki yerinden / Çok seneler geçti dönen yok seferinden."

Mesleğim dolayısıyla gitmediğim, görmediğim yer kalmadı şu ahir ömrümde. Dünya kazan ben kepçe az dolaşmadım. Akdeniz'de günbatımlarını, Orta Avrupa'da çamurlu ırmakları, karlı dağlarla kuytu koyakları seyreyledim. Alıp başını giden okyanusa dalıp gittiğim de oldu, beyaz kentlerin medinalarında yolumu yitirdiğim de. Köprülerden geçtim, parasız günlerimde köprü altlarında yattım. Otel odalarından, balkonlardan, kayalık tepelere tünemiş köyler ve kuleler-

den dünyaya baktım. Ama hiçbir manzara, gemi güvertelerinden gördüklerim de dahil, İstanbul'unki kadar derin izler bırakmadı belleğimde. İşte şimdi yine, yıllarca içimde taşıdığım, nereye gitsem yanımda götürdüğüm, hep sağ beraberime aldığım bu kentle baş başayım. Ve şairin dizeleriyle selamlıyorum onu: "Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!"

Uzak ülkeler, yeni kentler, değişik yüzler ve her defasında daha derin denizler keşfetmek güzeldi ama yorulduğum da oluyordu kimi zaman. Beni alıp götüren yolculuğun çağrısı değildi çünkü, görev gereği dolaşıyordum yeryüzünü. Yeryüzünü dediysem sözgelişi elbet, yoksa *İki Çocuğun Devriâlemi*'ndeki çocuklar gibi beş kıtaya da gittiğimi, her yerde başıma olağanüstü serüvenler geldiğini söyleyecek değilim. O kitabı okuduğumdan bu yana dünya da değişmişti zaten, balta girmemiş ormanlar, daldan dala atlayan kırmızı kıçlı maymunlar azalmıştı. Göğsünü yumruklayan gorillerin de, okyanuslar aşan dev kaplumbağalar gibi soyları tükenmek üzereydi. Doğanın değil savaşların, kıyımların, yıkımların izini sürüyordum. O kıta senin, bu kıta benim, dolaşıp duruyordum ama, acıyla yoğrulmuş insanların, bir deri bir kemik çocukların peşindeydim, akıl almaz serüvenlerin değil. Kameramı dünyada olan bitenlerin, acı çekenlerin görüntüleriyle doldurduktan sonra bezgin ve umarsız, çoğu kez de sarhoş dönüyordum otelime. Yanımda beni avutacak, yaralı gövdemi okşayıp diriltecek bir kadın istemiyordum, hayır. Karımla kızımdan uzakta oluşum da pek umurumda değildi. Beni beklediklerini, çok geçmeden kavuşacağımı-

zı, savaşın kol gezmediği bir ülkeye geri döneceğimi biliyordum.

Gençliğimde terk-i diyar etmekle gurbetin acısını tatmıştım bir kez, yuvamı bozmaya niyetim yoktu. Ama o dervişin hikâyesindeki gibi yalnızca bana ait, meşrebime uygun, her akşam içinde rahat uyuyabileceğim, ertesi gün katlayıp cebime koyduktan sonra yola devam edebileceğim bir kent istiyordum.

İstiyordum ki yanımda taşıyabileyim onu, yeri ve zamanı geldiğinde mendil çıkarır gibi cebimden çıkarabileyim. Bir su kenarına ya da bir yamaca serip üzerine uzanabileyim. Sokaklarını keyfimce arşınlayabileceğim, dört duvar arasında geçen yatılı okul yıllarıma, ergenliğimde volta attığım o karanlık koridorlara, ilk çekişte yarıladığım sigara izmaritleriyle dolu Grand-Cour'a inat geniş caddeli, aydınlık, tertemiz bir kent. Yorgam üzerime çektiğim gibi derin uykuya dalabileceğim bir döşek. Nereye gitsem, hangi limana demir atsam, peşim sıra gelecek sadık bir sevgili. Gölgemin gölgesi.

Artık biliyorum, böyle bir kent hiçbir zaman olmayacak hayatımda. Burada tükenip, burada öleceğim. O kent yedi deryalar aşan dervişin hikâyesinde kalacak. Artık başka bir deniz bulamam, ne de başka bir kent.

Çocukluğumun o kuytu taşra kentindeki subay lojmanında, anneciğimin boş bıraktığı kerevete çıkıp camdan baktığımda çıplak tepelerle kışlanın üzerinden geçen bulutları görürdüm. Geceleyin göl ay ışığında parıldardı. Karanlık inmeden, Haşim'in şiirindeki gibi kararırdı sular. "Akşam, yine akşam, yine akşam / Göllerde bu dem bir kamış olsam." Kamışıma su yürümemişti daha, babam ve babaannemin güvencesinde mutlu yaşıyordum. Annemin hayalinden başka kadın yoktu ha-

yatımda. Bir de Elif'in sarılışları, okşayışları, ah o dokunuşları! Ama, dedim ya, kamışıma su yürümemişti daha, hazzın kırbacını tatmamış, acıyı yaşamamıştım. Cazibe'nin cazibesine kapılmamıştım. Saatlerce, hiç sıkılmadan, bakabilirdim aynı manzaraya.

Erdek'te KaKaKa'da tatildeyken –anımsayacaksınız, yaz tatillerini babaannem ve babamla Kara Kuvvetleri Kampı'nda geçirdiğimi söylemiştim– plajda güneşlenen subaylardan, onların şişman karıları ve çocuklarından, babamın top gibi patlayan kahkahalarından sıkıldığımda Battal Seyit Gazi Tepesi'ne çıkar, oradan görülen manzaraya günbatımına dek bakmaktan sıkılmazdım. Kasaba, zeytinliklerin arasından Kapıdağ'a dayardı sırtını. Ve dağın yamacına dek inerdi beyaz mı beyaz, küçük bir bulut. Ama bir tek bulut. Limanda oyuncak gibi duran mavi, kırmızı, sarı birkaç balıkçı teknesi olurdu. Ve onların tam karşısında Zeytinli Ada, denizden fışkırmış bir zeytin denizine benzerdi. Tavşanlı Ada'nın da bir başkaydı Seyit Gazi Tepesi'nden görünümü. Türbenin gölgesine oturur, sırtımı yıkık duvara dayardım. Rüzgâr adak çaputlarını dalgalandırırken, kâfirleri tüm Anadolu'da olduğu gibi tarih boyunca Rumların mesken tuttuğu bu coğrafyada da kılıçtan geçiren Battal Gazi'nin cenklerini hayal ederdim. O, efsaneye bakılırsa, babama pek benzemiyordu. Onun gibi bodur değildi; çam yarması, tuttuğu başı koparan bir yiğit, gerçek bir bahadırdı. Hamza gibi kuvvetli, Ali gibi heybetli, bir tasvir kadar güzeldi. Rumlar, kiliselerindeki azizlerin arasına onun da bir tasvirini boşuna koymamışlardı. Bir vuruşta hakkından gelirdi Bizans ordusunun. En çok da, yaz boyu elimden düşmeyen *Battal Gazi Destanı*'nındaki, "Gök demür içine gark olmuş

küffar leşkeri" deyimini severdim. Battal yalnızca küffara kılıç üşürmekle kalmamış, Bizans imparatorunun kızım da almıştı çok sevdiği, uğruna ölümlere gidip geldiği biricik karısı Zeynep Banu'dan sonra. Ne de olsa Resul-ü Ekrem'in soyundandı. Aç kurt koyuna nasıl girerse o da öyle tarumar etmişti kayser kızını, yüreğini yakmış, elini gözünü bağlamış, kendine köle yapmıştı.

Battal Gazi, bu tepede şehit düşmeden önce, tüm diyar-ı Rum'u Müslüman etmişti de, benim kel ve bodur babam ne Kore'ye gitmiş ne de "Gül üstüne gül koklamak sevaptır" deyip annemin üstüne bir başka kadın alabilmişti. Ama bir şeyler karıştırdığı da her halinden belliydi. Eskisi kadar içmiyordu artık, geceleri başını uzun uzun kaşıyıp derin düşüncelere daldığı oluyordu. Arada bir beni de yanına alıp Kapıdağ'ın yamacındaki Apostol'a gidiyor, ikinci kadehten sonra çenesini tutamayıp, "Göreceksin bak neler olacak! Babanla gurur duyacaksın" diyordu. Hiç oralı olmuyordum. Yolu bu meyhaneye düşen, sonradan şiirleri bana kötü günlerimde eşlik edecek, iç sıkıntımı giderecek o şair gibi, "Kadehimde bulut / Tabağımda gökyüzü / Apostol bu ne biçim meyhane!" diye geçiriyordum içimden. Şimdi, babamın boyundan büyük işlere neden ve nasıl kalkıştığını anlamaya çalışıyor ama onunla gurur duymuyorum. Battal Gazi'nin de, Erdek halkının hâlâ inandığı gibi o eşsiz manzaraya karşı değil, Afyon Karahisar'da şehit düştüğünü, liseden edebiyat hocam Küfe Sabahat sayesinde değil, hayır, bir zamanlar merak sardığım Bizans tarihinden biliyorum.

11

Orta ikideydim yanlış anımsamıyorsam, belki de lise birinci sınıfta. O yıllar geride kaldı artık, puslu kış ikindilerinin, sisli sabahların içinde eridi. Ama etkisi sürüyor hâlâ. Kurt puslu havayı sever, alacakaranlıkta düşer avının peşine. Ben de kurt misali okul anılarımın peşindeyim işte. Her sabah o buz gibi yatakhanede uyanıyorum sanki, yaz ya da ilkbahar hiç fark etmiyor, kış sabahlarına açıyorum gözümü. Yorganın altında titremekteyim ve hamamcı olmuşum akşamdan. Su dökünmem gerek, yoksa akıbetim cehennem olacak. Bu şehvet düşkünlüğüyle zor kurtulurum zebanilerin elinden. Oysa hurileri hayal ediyor, onlarla düşüp kalkıyorum geceleri. Esirgeyen ve bağışlayan Tanrı bütün günahlarımı affedecek ama bir bu günahtan, mastürbasyon yapmaktan ceza alıp boylayacağım cehennemin dibini. Sırat köprüsünden geçerken de yanımda Fırlama'dan başka kimse olmayacak.

Yatılı okul yıllarım çok geride kaldı ama her gece bir karabasanla bölünüyor uykularım. Lise bitirme sınavlarına girmemişim daha. Üniversiteden mezun olmuş, doktora bile yapmış, muhabir sıfatıyla dünyanın dört bir yanını dolaşmışım. Emekliyim artık, karımın da beni terk etmesinden sonra İstanbul'da, bir ayağım çu-

kurda, yaşayıp gidiyorum halimce. Ama lise bitirme sınavına girmemişim nasılsa. Diyorlar ki, sen bütün bu söylediklerini yapmış, hayatını yaşamış olabilirsin ama bitirme sınavından muaf olamazsın. Kurtuluş yok, gireceksin sınava. İyi de aklımda ne cebir denklemleri kalmış ne kimya formülleri. Fizik kurallarından da habersizim tabii. Servet-i Fünun'la Tanzimat'ı bile karıştırıyorum bunca mürekkep yalamış olmama rağmen. Nasıl geçerim ben bu sınavı, şimdengerü hayatı neresinden tutarım? Kan ter içinde uyanıyorum. Ve, ne tuhaf, lise bitirme sınavını yıllar önce başardığımın farkına varınca seviniyorum. Ölmeye bile razıyım, yeter ki tekrar o sınava sokmasınlar beni.

Cımbız o yıl basketbola yeni başlamıştı, bense voleybola. Dizlerine dek inen mavi şortu, annesinin İstanbul'un en ünlü terzilerinden birine diktirdiği sarı kırmızı üniforması ve beyaz lastikleriyle umut veren genç bir sporcuydu. Yer darlığından hep tek kale oynanıyordu maçlar. Tenis topuyla ön bahçede tek kale futbol, tek pota basket, ağsız sahada voleybol oynadığımız zamanlardı. İç avluda ağı hepten sökülmüş, boyası yer yer dökülmüş bir pingpong masası da vardı ama meraklısı yoktu. Ben voleybol takımında pasördüm ve hep öyle kaldım. Oysa bizim sınıftan milli takıma bile girenler oldu sonradan. Değil milli takıma girmek, Abanoz'da bile milli olamadım. Abanoz da nerden çıktı şimdi diye sorduğunuzu duyar gibiyim. Açıklayayım. Genelevde gerçekleşen ilk ilişkiye "milli olmak" derdik aramızda. Bu deyimin zamane gençlerine bir şey ifade edeceğini sanmıyorum. Ama bizim kuşak cinsel tabularla büyüdü, tüzüklerle çarpıştı ömür boyu ve sanırım bu nedenle hep abazan kaldı, iflah olmadı bir türlü. Yi-

ne de günün birinde milli olmak hevesinden vazgeçmiş değilim. Abanoz için çok geç belki, ama bakarsınız kayda aldığım bu sözler yayımlanır bir gün, üne kavuşur milli yazar olurum. "Bizim bir başka milli yazara ihtiyacımız yok, Nobel Ödüllü yazarımız yetip de artıyor" diyebilirsiniz, o zaman ben de, iyi ama o milli mi bakalım diye sorabilirim size ama sormuyorum. Bu sözlerim karşılıklı bir atışma değil çünkü, bir söyleşi de değil. Olsa olsa bir iç dökme, belki de sayıklama. Her ne hal ise, Cımbız tek pota basketbol oynuyordu arkadaşlarıyla, ben de sahanın dibindeki banka oturmuş seyrediyordum. Son dersle ilk etüt arasındaki, bir buçuk saat süren ve bir türlü geçmek bilmeyen –oysa şimdi değil günler, haftalar hatta aylar bile göz açıp kapayana kadar geçiyor, bir de bakmışsın akşam inmiş, gece lise bitirme sınavı var, sonra sabah, hadi bu sefer de sıcak yatağında değil yatakhanedesin ve artık çükün kalkmasa da hamamcı olmuşsun, evet hamamcı olmuşsun ama ne sen farkındasın bunun ne Allah farkında!– büyük teneffüsteydik. Yanımda Fırlama vardı. Ve bir süredir Cımbız'a gıcıktı nedense. Kendimizi maça iyice kaptırmıştık. Oyuncular da öyle, top elden ele geçtikçe heyecan artıyor, yırtık filenin her dalgalanışında coşuyorduk. Önemli olan topun fileyi bulmasıydı, kimin kazanıp kimin kaybettiğinin fazla önemi yoktu. Topun çemberden her geçişinde sağ elini sol avucuna vurarak, "İyi soktun, bravo!" diye bağırıyordu Fırlama. Bazen de hızını alamayıp sahanın ortasına fırlıyor, bu kez de iki kolunu sallayarak, "Geçirdik!" diye yeri göğü inleten bir feryada başlıyordu. Heyecan doruktaydı diyeceğim. Takımlar arasındaki gerilim de.

Birden, maçın en kritik anında, Cımbız topu tam file-

ye göndermek üzereyken duruverdi birden, sahadan ayrılıp koşmaya başladı. Ben annesinin geldiğini anlamıştım ama Fırlama'nın durumdan haberi yoktu. "Yuh olsun!" diye bağırdı oturduğu yerden, "Bıraktığın o top götüne girsin!" Bunun üzerine oyunculardan biri, "Hangi top?" diye sordu, "Tenis topu mu, yoksa bizim top mu?" Fırlama'nın keyfi yerine gelmişti. Bu gibi durumlarda kendi deyimiyle "taşı gediğine, takım taklavatı deliğine" koyardı her zaman. "Benim tekerlekli top canım!" diye karşılık verdi sırıtarak. O anda, neden bilmem, Fırlama'nın dikleşen erkekliği çaktı belleğimde. İlk kez hamamda yıkanırken peştamalın altından görmüştüm. Biz leyli meccaniler peştamala sarınıp yıkanırdık hamamda. Ama giydiğimiz her şey gibi onlar da yırtık pırtıktı. Bir köşede, peştamal altından karşılıklı mastürbasyon yaptığımız da olurdu. Yarışır gibi. Kim önce boşalırsa o kazanırdı yarışı ve alkışlanırdı. Fırlama da, benim gibi belki iyi bir sporcu değildi ama hamam maçlarının mastürbasyon şampiyonuydu. Şimdi düşünüyorum da, şişkin hayalarıyla gerçekten Kurtuluş Savaşı'ndan kalma tekerlekli toplara benzetiyorum Fırlama'nınkini. Ve aynı o toplar gibi, kalın namlusu ve tekerlekleriyle bir köşede paslandığını tahmin edebiliyorum.

Cımbız annesine doğru koşarken Cazibe Hanım da iki yanında çınarların sıralandığı ana girişin parkeleri üzerinde sekerek yürüyordu. Ama ne yürüyüş! Ayağında yüksek ökçeli, siyah iskarpinler, üzerinde yine siyah, beyaz benekli dar tayyör, berber elinden yeni çıkmış sarı, küt saçlar ve ince endamıyla tam bir hanımefendi izlenimi veriyor, ama yürüyüşü pavyon yosmalarının iş dönüşü "hal ve gidişleri"ni de andırıyordu biraz. Bir elinde timsah derisinden çanta, ötekinde Cımbız'ın

hediye paketi vardı. Elimde olmadan o yana doğru seğirttim. Fırlama hiç geri kalır mı, o da peşime takıldı. Kadın biricik oğlunu görmeye geliyordu, şaşılacak ne vardı bunda, elbette bir şey yoktu. Peki ama bize ne oluyordu? Tahmin edebileceğiniz gibi olan bize oluyordu. Yine de, belirgin bir felaket yoktu ortada. Felaket kadınsızlığımız, böyle bir başınalığımız, ikimizin de öksüz oluşuydu.

Cazibe Hanım oğluna sarıldı, hediyelerini verdi, bir süre boş bıraktığımız bankın üzerine oturup konuştular, koklaştılar, sonra Cımbız bıraktığı yerden maça dahil oldu, Cazibe Hanım da geldiği gibi çekti gitti. O gidedursun, biz de akşam etüdüne doğru ana binaya yöneldik. "Ah ulan" diye içini çekti Fırlama, "karı dediğin böyle olmalı. Abanoz'dakiler de bir şey mi?"

"Kapa çeneni" diye uyardım.

"Bununki var ya" diye devam etti, "Cımbız'ı doğurduğuna bakma, daracıktır hâlâ. Hem öyle bir sıcaktır ki..."

"Saçmalama!"

"Sana ne lan, karıya âşık mısın yoksa? Tasası sana mı düştü?"

"Senin anan için böyle konuşsam hoşuna gider mi?"

"Konuş istersen, anam yok ki."

"Benim de yok, ama Cımbız'ın var."

"Varsa var. Bundan böyle hamamda onu düşünüp otuz bir çekicem."

Kendimi tutamayıp bir yumruk attım suratına, derken kapıştık. Sonunda dayak yiyen ben oldum. Fırlama, "Orospu çocuğuna bak sen! Anan değil avradın değil, sana giren çıkan mı var?" diye söylenirken ben kanayan burnumu silmeye çalışıyordum. Etüdün başla-

masına az kalmıştı. Cımbız'sa hiçbir şey olmamış, sanki annesi yüzünden Fırlama ile boğuşmamışım gibi maça devam ediyor, uzun ince bacakları üzerinde yaylanarak ve beyaz lastikleriyle yerçekimine meydan okuyarak her atışta topu yırtık filenin içinden geçiriyordu.

* * *

Galatasaray Hamamı'nın bulunduğu sokaktaki buluşma evlerinin pencerelerinden bakan, hatta laf atan boyalı kadınlara çoğu sınıf arkadaşlarım gibi ben de karşılık veriyordum ama hafta sonları dışarıya çıktığımda o gizemli, çarpuk çurpuk evlerin kapısından içeriye adım atmaya cesaret edemiyordum. Oysa serpilip gelişmiştim, çocuk sayılmazdım artık. Öte yandan tam bir erkek de değildim, ne var ki öyle sanıyordum kendimi. Bir keresinde Fırlama'yla Çiçek Pasajı'nda kafaları çektikten sonra Abanoz'a dek gitmiş, sokağın başından geri dönmüştüm. Fırlama ise ilk evin kapısından dalmıştı içeriye ve akşam yatakhanede, her zaman yaptığı gibi, "kadına nasıl vurduğu"nu ballandıra ballandıra anlatmıştı. Bizimkini çıplak görünce, "Bu ne takım taklavat lan, at mısın katır mı?" demiş kadın. Fırlama da hiç durur mu, âdeti gereği anında yapıştırmış cevabı: "Ne at ne katırım, anadan doğma âdemoğluyum yavrum!" "İyi o zaman" diye gülümsemiş kadın, "yine de yavaş ol. Yoksa altına yatmam senin." Belki de bu "vurma" sözcüğüydü beni genelevden uzak tutan, bu belden aşağı imalar, küfürlerdi. Ama küfürlerin de kendine göre bir raconu, tadı vardı. Kabaydık, evet. Çünkü çekingen, çünkü savunmasız, çünkü başımıza buyruktuk. Ama güçlü değildik. Sahi biz ne utangaç ergenler-

dik! Sonradan buluşma evlerinin devamlı müşterisi olduysam da Abanoz'a adım atmadım.

Neyse kuş, maşallah her akşam kalkıyor, bir telaş çadır kurup doyuma varıyordum. Erkekliğimi öyle sert, istekli, kızgın demir gibi avucumda tutmak da güzeldi, bir yarığa girmese de. Hem aşk sevişmek değil hayal kurmaktı. Sonra da, çok lazımmış gibi bir yuva kurup çoluk çocuğa karışmak. Cinsel arzularımızı doyurmak içinse başka kadınlar vardı. Pencereden laf atan, Abanoz'da yarı çıplak bekleyen, nasılsa kötü yola düşmüş "hayat" kadınları. Bu deyimin de kaynağını doğrusu merak ediyor ama kimseye sormaya cesaret edemiyordum. Elime geçen bütün sözlükleri taramış, bir yanıt bulamamıştım. Çocukluğumun "hayat şekerleri" kadar tatlı olmalıydılar, onları da sıraya dizip bir bir elden geçirmeli, biriktirmeliydim. Ama olmuyordu işte, Abanoz'a daha varmadan geçiyordu hevesim, kalbim küt küt atmaya başlıyor, gerisingeriye okula dönüp ya helada tatmin oluyor ya geceleyin yatakhanede çadır kuruyordum. Sonra da cenabet oldum diye içim içimi yemeye başlıyordu. Günahkârdım. Önce kabir azabı çekecek, sonra cehennemin dibini boylayacaktım. Orada yeryüzündekinden yedi kez daha yakıcı bir ateş bekliyordu beni. Kaynayan kazanlar, yılanlar, çıyanlar, akrepler bekliyordu. Yırtıcı kuşlara yem, zebanilere maskara olacaktım. Hemen su dökünmeliydim öyleyse. Geç vakit, yatakhane derin uykudayken, etüt abilerinin teftişi de bitince, kalkıp helaya gidiyor, yemekhaneden getirip bir köşeye gizlediğim sürahiye musluktan su doldurarak bir güzel dökünüyordum. Kıble'nin deyimiyle "gusül aptesi" alıp cehennemden olmasa da cenabetlikten sıyırıyordum yakayı. Şimdi, geceyarısı üşüyen çıplak gövdemden akan o soğuk suları düşündükçe

Heraklitos geliyor aklıma. Ama ben sanki hâlâ aynı ırmakta yıkanıyorum, her defasında üzerimden başka sular aksa da.

Cımbız'ın annesine işte o günlerde ilgi duymaya, gözüne girebilmek için süslenip taranmaya, pantolonumun arka cebinde horoz desenli yuvarlak bir ayna taşımaya ve milletin diline düşmeye başladım. Sınıf arkadaşlarım, başta Cımbız olmak üzere, bendeki bu değişikliğin farkındaydılar ama neden ve amacından habersizdiler. Durduk yerde aynaya bakıp oramı buramı düzeltiyor, sağa sola efeleniyor, kimi zaman da derin düşüncelere dalıyor, daha doğrusu dalar gibi yapıyordum.

Cazibe Hanım çok sık geliyordu oğlunu görmeye, her gelişinde de mutlaka bir hediye getiriyordu. Cımbız bu hediyelerin çoğunu paylaşıyordu benimle ama annesini paylaşmaya yanaşmıyordu. Yanlış anlamanızı istemem. Annesiyle arasına hiçbir biçimde ve hiç kimseyi sokmak istemiyordu desem daha doğru olur. Benden çok az söz etmişti ona. Sanki arkadaş, hatta arkadaştan da öte kardeş değilmişiz gibi, aynı sırayı, aynı gönye, cetvel, pergel, silgi, kalem kalabalığını, aynı kitapları ve sırları paylaşmıyormuşuz gibi, sanki bir yabancı, herhangi biriymişim gibi annesinin adımdan bile haberi yoktu. Birkaç yıl öyle, önce Fransızcayla, sonra diğer derslerle, özellikle de cebir ve geometriyle boğuşarak ve Cazibe Hanım'ın her gelişinde yüreğim parçalanarak geçti. Adı gibi cazibeli bir kadındı; bense, fark etmeden, geçen yıllar boyunca onun çekim gücüne kapılmış, sanki Cımbız'la daha çok yakınlaşmış, kanka olmuştum. Ama Cımbız hafta sonları eve gidiyordu. Koskoca okul da boş sınıfları, bahçeleri, karanlık koridorları, sessiz yatakhaneleri ve yatakhanelerindeki mavi karpuzlu gece lambalarıyla benimle

birlikte volta atan birkaç leyli meccaniye kalıyordu. İhzarideyken dışarıya çıkmamıza da, eğer velimiz gelip almazsa, izin verilmiyordu. Biraz büyüyünce durum değişti neyse ki, hafta sonları birkaç saat de olsa dışarıya çıkmaya başladık. O zaman da ben, neredeyse her hafta sonunu Cımbızlarda geçiriyordum zaten.

Belki bir velim bile yoktu ama kısa zamanda, talih bu ya, yeni bir ailem oldu. Cımbızların Bebek'teki villası ikinci evimdi artık ve okuldan da, taşradaki asker lojmanından da çok farklıydı. Boğaz'ın kıyısındaydı ama Osmanlı'dan kalma tarihsel bir yapı değildi. O yılların en modern mimari özelliklerini taşıyan, balkonlu, bol pencereli, iki katlı bir villaydı. Arka bahçeden giriliyordu eve, mutfağın yanından piyanolu salona geçiliyor, geniş bir merdivenle yukarıya çıkılıyordu. Hollywood filmlerinden aşina olduğum bir atmosfer vardı her yerde ve tüm eşya, perdeler de dahil, ithal malıydı. Ön bahçe arka bahçeden çok daha büyük ve düzenliydi. Yalnızca güller, hanımelleri, kınaçiçekleri açmıyordu dört bir yanda, bir merdivenle denize de iniliyordu. Ve erik, incir ağaçları, hatta bir manolya bile vardı. Dutun dibinde ne işe yaradığı belirsiz, kırmızıya boyanmış bir tahterevalli duruyordu. Denize bakan odaların tümünün tavanında, güneşli günlerde Boğaz'ın ayna suları dans ediyordu. Benim odam arkadaydı, Cımbız'ınki de öyle. Ama biz annesiyle babasının büyük aynalı, Boğaz manzaralı yatak odalarının bitişiğindeki kitaplıkta geçiriyorduk vaktimizin çoğunu, Halim Bey'in o kapkara, kalın ciltli hukuk kitaplarını merak ettiğimizden değil, çekmecelerden birinde *Playboy* dergilerini keşfettiğimizden. Ödevlerimizi de orada yapıyorduk. Cımbız'ın babası çok ender geliyordu İstanbul'a, hep Ankara'da, Anadolu'da ya da başveki-

lin gezilerindeydi. Halim Kurban Bey vekil olalı kopmuştu bu evden, başkentte bir metres tuttuğu söyleniyor, çok sevdiği küçük teknesi villanın önündeki iskelede, yine çok sevdiği köpeği Âlicenap'sa arka bahçedeki kulübesinde bağlı bekliyordu.

Âlicenap'la pek iyiydi aram. Öyle kocaman, atak, villaya yakışan, gelen geçene havlayan bir köpek değildi. Yaşını başını almıştı çoktan. Ufacıktı. Cinsini şimdi anımsamıyorum ama bembeyaz, uzun tüylü, mavi gözlüydü. Sahibesininkiler gibi onun da bakışları içine işliyordu insanın, sanki gözlerinden mavi bir alev fışkırıyordu. Gündüz, vaktinin çoğunu kulübesinde geçiriyor, gece Cazibe'nin kucağında uyukluyordu. Âlicenap, adı üstünde, soylu bir hayvandı. Sahibesinin gösterişi, çekim gücü, özeni ona da geçmişti. Halim Bey'in elinde büyüseydi bu kadar yumuşak huylu, böylesine uysal ve cana yakın olmazdı herhalde. Cımbız'dan olmasa da, benden iyi beslendiği, daha iyi bakıldığı kesindi. Onun yanında hırpani kalıyordum. Ne de olsa yatılıydık. Ergenlik çağındaydım üstelik. Âlicenap'sa hayatını yaşamış, son günlerinde kendini büsbütün koyvermiş, kulübesinde inzivaya çekilmişti. Yine de, takdir-i ilahiye bakın ki, Cazibe'den çok yaşadı. Oysa insanoğlunun ömrü, biliyorsunuz ya da bilmiyorsunuz, köpeğinkinden daha uzun ama karganınkinden alabildiğine kısadır. Halim Bey belki öleyazdı, ne var ki, sayemde o da hem köpeğinden hem eşinden uzun yaşadı.

* * *

Halim Ağa Akhisarlıydı. İstanbul'da "bey", memleketi Ege'de "ağa"ydı hâlâ. Toprak sahibi bir ailenin

tek çocuğuydu. Kırım göçmeniydiler ama, bağları, tütün tarlaları, zeytinlikleri vardı. Çocukluğu Gediz kıyısında geçmiş, liseyi İzmir'de okumadan önce çiftlikte el bebek gül bebek büyütülmüş, sert mizaçlı bir annenin elinden az çekmemişti. Adı Halim'di belki, gel gelelim aksi, hırslı, haz düşkünü biriydi. Onun bu özelliklerini çok sonradan öğrenecektim, daha yeri gelmedi ama, ağzımdan kaçıverdi işte, söylemiş oldum. Menderes hükümetinin en zorba vekillerinden birisi olduğunu da söyleyeyim öyleyse. İstanbul'da hukuk eğitimi almış, Demokrat Parti saflarında siyasete atılmadan önce İstanbul'un en varlıklı olmasa da en görgülü kızlarından biriyle evlenmişti. Karısıyla arasında neredeyse ortak hiçbir yan yoktu. Ama işte böyle uzaktan, bazen dalaşıp bazen barışarak, seviyorlardı birbirlerini. Bir dalda değildiler belki, ama aynı yolun yolcusuydular. Buluştuklarında birbirlerine nasıl sarıldıklarını bir görmeliydiniz. Tartışmalarını da. Evlerinde kaldığım zamanlarda, çok seyrek de olsa, tanığı oldum aşklarının. Ve kavgalarının. Kuşkusuz bu nedenle evlenmemeye, günün birinde bir kadınla yaşasam bile çoluk çocuk sahibi olmamaya karar verdim ama heyhat! Heyhat ki ne heyhat! Her iki naneyi de yedim sonunda. Ve ne karıma yaranabildim ne kızıma. Onları düşünmediğim gün yok gibi. Özellikle de karımı. Nasıl da beyaz, endamlı, güzeldi. Kızım da ona çekmiş ama huyu bana benziyor. Huysuzun biri diyeceğim, ne var ki hakkını yemek istemem. Yaşlı babasına çilingir sofrası düzmek için uğruyor ara sıra. Daha sık gelmesini, benimle daha yakından ilgilenmesini isterdim ama onun da işi gücü, hadi yatılı okul argosuyla söyleyeyim, bayıldığı bir tokmakçısı var. Olan bitenlerden pişman mı-

yım peki? Elbette hayır. Dünyada kim pişman olmuş ki zürriyetinden! Şu "zürriyet" lafını da hiç sevmem. Bari "hürriyet" deseler, bak işte o başka. Hürriyet gibisi var mı! Tabii ki yok, hayatta en büyük mürşit ilim değil, Turşucu Hurşit de değil, hürriyettir. Halim Ağa'nın ortadan kaldırdığı hürriyeti babam Kel Hasan getirdi memlekete. Neyse biz, babaların hikâyesini erteleyip annelerimize dönelim yine. Dönelim ki olaylar hızlansın, olacaklar bir an önce olsun artık. Evet, Halim Bey ile Cazibe Hanım kendilerine özgü bir aşkla seviyorlardı birbirlerini. Ama Cazibe Hanım, galiba kocasından çok oğlu Cımbız'ı seviyor, kuşkusuz bu nedenle bana da bir parça yakınlık duyuyordu. Aslında, adından başka Anadolu'yu anımsatan hiçbir şey yoktu konumunda, Halim Bey ise sertliği ve esmerliğiyle, çekik gözleri, çıkık elmacıkkemikleri ve kapkara kaşlarıyla, yolun orta yerinden yuvarlana yuvarlana yürüyüşüyle buram buram toprak kokuyordu. Hukuk fakültesini bitirmiş ama ne avukat, ne savcı, ne yargıç olabilmiş, hep Halim Ağa olarak kalmıştı. Topraklarını işleyenleri oy deposu olarak görüyor, ancak seçim dönemlerinde onların sorunlarıyla ilgileniyor, sağa sola epeyce para da dağıtıyordu. Adı gibi yumuşak değildi, vekil olmasaydı mutlaka Cımbız'ın başına bela olurdu. Ne var ki kendi başı belaya girdi sonradan. Ama daha sonradan, babam Kel Hasan da içlerinde birkaç albay erke el koyup ortalığı darmaduman ettiklerinde. Zürriyeti çok ama hürriyeti yok olan memleketi adam ettiklerinde.

Cazibe bir kez olsun kocasının memleketine gitmemiş, köydeki akrabalarıyla tanışmamıştı. Evlendiklerinde İstanbul'a göçen ve bir süre onlarla oturan kaynanasıyla kayınpederi ölüp gitmişlerdi zaten; kendi aile-

sinden de, yurtdışında yaşayan yaşlı babasının dışında, pek kimse kalmamıştı. Hayatta oğlundan başka yakını yoktu. Bir de kocası vardı ama o da siyaset denilen girdaba kaptırmıştı kendini, bayram günlerinde bile elinde fenerle arasan bulamazdın. Kocasının yokluğunda gezip tozacağına oğluyla ilgilenen, neredeyse tüm varlığını ve vaktini ona ayıran bu genç kadının gözünde önceleri silik ve çekingen bir taşralı, kendi halinde bir leyli meccaniydim. Cımbız'ın sıra arkadaşı olmanın dışında bir özelliğim ve marifetim yoktu. Hatta başka bir gezegenden gelmiş gibiydim. Cazibe Hanım için yalnızca taşra hayatı değil, ömrünü kışlada tüketen subayların dünyası da meçhul bir gezegenden farksızdı. Sorularıyla beni bunalttığı oluyordu bazen. Babam nasıl biriydi, babaannemin neler geçmişti başından, ailesini gerçekten Balkan Savaşı'nda mı kaybetmişti, yoksa bütün muhacirler gibi abartıyor muydu çektiklerini? Nasıl yaşıyorduk taşrada? Ne yiyor, ne içiyor, kimlerle görüşüyorduk? Neyse ki, beni üzmek istemediğinden olmalı, annemle ilgili soru sormuyordu. Yalnızca bir kez üzerimde bir fotoğrafı olup olmadığım öğrenmek istemiş, olumsuz yanıt alınca bu konuyu bir daha hiç açmamıştı. Babamın özel hayatıyla da yakından ilgiliydi. Neden bir daha evlenmemişti, bir kadın var mıydı hayatında, yoksa kendini hepten vatanına mı adamıştı? Emekliliğinde ne yapmayı düşünüyordu? Ayı avlamaya devam edecek miydi yine? "Ben nerden bileyim!" diye karşılık veriyordum her seferinde ama o bıkıp usanmadan aynı soruları tekrarlıyor, beni bunaltıyordu. "Babam içkiyle evli, bir başka kadına ihtiyacı yok" deyiverdim bir gün. Sen misin diyen! Bu kez de ona Muhtar'ın Yeri'ndeki içki sofralarım, geyik muhabbetlerini –ayı muhabbetleri diyeceğim ama öyle bir ifa-

de yok dilimizde–, hatta Mozart'ın canına okuyan çalgıcıları bile anlatmak zorunda kaldım. Tümünü ilgiyle dinledi. "Babanla bir gün tanışırız umarım" diye kestirip attı sonra da.

Cazibe Hanım'ın gözünde oğlunun sıra arkadaşı değildim yalnızca, dünyanın en güzel kentlerinden birinde dört duvar arasına kapatılmış bir leyli meccani de değildim. "Yüzbaşının Oğlu"ydum. Ya bir de, Puşkin'in ünlü hikâyesindeki gibi "Yüzbaşının Kızı" olaydım? Onun başına gelen felaketler benim de başıma gelseydi? Ülkenin ücra bir köşesinde, bir kışla kentinde büyümüştüm ben de, babamın görevi düşmanı beklemek, ona göre savunma planları hazırlamaktı. Oysa düşman yoktu görünürde, hiçbir zaman da gelmeyecek, kışla ya da kaleyi kuşatıp ortalığı kasıp kavurmayacaktı. Karla kaplı tepeler, talime çıkan askerler ve başkentten çok uzakta bir taşra kasabası vardı benim de hayatımda, bir köşede paslanan toplar da vardı ama şiddet ve ölüm yoktu. Henüz yoktu. İpte sallandırmalar sonradan girdi hayatıma, daha doğrusu hayatımıza. Asiler, Puşkin'in öyküsündeki gibi dehşet saçmıyor, kahraman subaylar kanlarını cennet vatan uğruna dökmüyorlardı. Ama iç düşmana karşı savaşacaklardı sonradan. Çok sonradan değil birkaç yıla varmadan. Annemle babam Yüzbaşımn Kızı Maşa'nınkiler gibi asilerce öldürülmemiş, ne var ki babaannem oğlunu Puşkin'in öyküsündeki Vasilisa Yegorovna'nın benzeri bir zorbalıkla zapturapt altına almıştı. Bense, İstanbul'a gelip yatılı okula girmekle kendimi güvenli bir ortamda bulmuştum. Talihim yaver gitmişti anlayacağınız; yine de Cazibe Hanım, "Ah kıyamam!" diyordu, "Parasız yatılı sınavını kazanmasaydın kim bilir neler gelirdi başına, nerelerde harcanır giderdin!"

Cımbız ona babamın subay olduğunu söylerken küçük yaşta öksüz kaldığımı söylemeyi de unutmamıştı. Cazibe Hanım önceleri ikinci oğluymuşum gibi davranmaya başladı bana, ilgi ve şefkatini esirgemedi. Ama son sınıftayken durum değişti. Büyümüş, ergenlik dönemini geride bırakıp delikanlılığa adım atmıştım. Olgunlaştığımın farkındaydım artık, hem kendime güvenim artmış, çekingenliğimden sıyrılmaya da başlamıştım. Yine de, Cazibe Hanım o koyu mavi, derin bakışlarını gözlerimin içine yönelttiğinde ya da etli dudaklarının arasından parlayan – inci gibi demek istemiyorum ama Küfe Sabahat'ın ağzından düşürmediği deyimle, "teşbihte hata olmaz"– bembeyaz dişleriyle gülümsediğinde, mavi bir alev yalıyordu her yerimi. Saçlarını düzeltmek için o güzel, bakımlı parmaklarını başına götürdüğünde nasıl olup da kalbimin göğüs kafesimden fırlamadığına şaşırıyordum. Cazibe'nin cazibesine çoktan kapılmıştım evet, ama önceden olduğu gibi yanındayken başımı öne eğmiyordum. "Ah kıyamam!" diye söze başladığında yüzüm kızarmıyordu artık.

Birbirimize ilk dokunduğumuz an, bu biraz duygusal kaçtı, Fırlama'dan esinlenerek şöyle desem daha doğru olacak, "Cımbız'ın annesinin beni ilk düzdüğü an" –hani ne derler, bugünmüş gibi mi?– aklımda. Dün ya da bugün, zaten aklımdan hiç çıkmadı ki. Ne kadınlar, ne dokunuşlar, ne düzüşmeler ve tehlikeli sevişmeler aklımdan çıktı da, Cazibe'nin –artık ona "hanım" sıfatını eklemeden Cazibe diyebilirim– beni kollarına bir anne gibi değil de bir sevgili gibi aldığı anı unutmam mümkün değil.

Bebek'teki villanın giriş katında, Boğaz'a nazır deri koltuklardan birinde oturuyorum ama manzaraya bakmıyorum. *Hayat* dergisi var elimde, onu karıştırıyorum. Muhterem Nur'a ne olmuş, Ayhan Işık en son hangi

filmde oynamış, hepsinden haberim var. Cilalı İbo'nun maceralarından da. Ayşecik, son filmini izleyenleri kırmış geçirmiş yine. Zeki Müren Maksim'de kadın hayranlarıyla buluşmuş. Hilton'da beş çayları sosyetenin katılımıyla daha da renkleniyormuş. Ve ufak tefek siyasi haberler. Kaynayan üniversite, kaynayan siyaset kazanı, kanı kaynayan gençlik ve bir köşeye sıkışan hükümetin seçim vaatleri. Ne var ki bunların hiçbiri ilgilendirmiyor beni, göz ucuyla Cazibe'yi seyrediyorum. O, manzaraya dalıp gitmiş, her zamankinden daha güzel, çok daha cazibeli. Cımbız basket antrenmanında, babası yine Ankara'da, belki de başvekille birlikte o hiç bitmeyen yolculuklardan birinde. *Hayat* dergisi elimden düşüveriyor. Ben de Cazibe'den manzaraya kaydırıyorum bakışlarımı. Günbatımında deniz kızıla çalıyor ama martılar hâlâ beyaz. İçlerinden biri yosunlu dubanın üzerine tünemiş, sanki bizi gözetliyor. Bebek Koyu'na demirlemiş yatlar da öyle. Halim Bey'in teknesi yelkenleri indirmiş. Uzaktan bir şilep geçiyor. Derken, park içindeki caminin bodur minaresinden akşam ezanı duyuluyor. Bunun üzerine Cazibe oturduğu yerden kalkıp kırkbeşlik bir plak koyuyor pikaba. Edith Piaf'ın erkeksi, gür sesi müezzininkini bastırıyor.

"Non, rien de rien / Non, je ne regrette rien / Ni du bien qu'on m'a fait / Ni du mal; tout ça m'est bien égal."

Bir süre birlikte dalıp gidiyoruz şarkıya. Piaf alıp götürüyor bizi, uzaklara, yağmurlu bir Paris akşamına belki, belki dumanlı bir kahvede yudumlanan bir kadeh kırmızı şarabın burukluğuna. Cazibe, ne de olsa Paris görmüş kadın, elbette farkında olan bitenin, bense hayal ediyorum. Buna karşılık Fransızca bilen benim. Şarkının anlamını bana sormadan başlıyorum çevirme-

ye. Zaten önceden bildiğim, teneffüslerde Paris'e gitme hayalleri kurarken kendi kendime mırıldandığım şarkının sözlerini bir çırpıda çeviriveriyorum. "Hadi ne olur bir kez daha söyle" diyor. Tekrarlıyorum.

"Pişman değilim hayır / Hiçbir şeyden pişmanlık duymuyorum / Ne bana yapılan iyilikten / Ne de kötülükten; vız gelir tırıs gider." Balkona açılan cam kapının önünde dikiliyor bir süre. Boğaz'a, giderek kararan sulara, karşı kıyının ışıklarına bakıyor. Kandilli iskelesine bir vapur yanaşıyor. Kıbrıslılar Yalısı'nı dövüyor akıntı, Göksu'ya karanlık çöküyor. Hisar'ın orada bir yerlerde lüfere çıkan teknelerin ışıkları parıldıyor. Vapurdan inen yolcuları göremiyorum uzaktan, ama oturduğum yerden Cazibe'nin siluetini çok iyi seçebiliyorum. Ayağında yüksek ökçeli iskarpinler yok bu kez, terlik giymiş. Bu durum boyunu kısaltıyor biraz ama endamından hiçbir şey eksiltmiyor. Arkası bana dönük. Kısa mı kısa, o zamanın modasına pek de uymayan beyaz bir etek giymiş, üzerinde bluz, lacivert şal var. Bana doğru dönünce göğüsleri çarpıyor gözüme. Sutyenden fışkıracakmış gibi duruyorlar. Ya da yarı karanlıkta bana öyle geliyor. Dizlerine dek bacakları uzun, sonra kısa biraz, kalçaları dar. Saçları ensesinin biraz üzerinde, genellikle evdeyken taktığı mavi kolye yerli yerinde. Birden ani bir kararla, neredeyse koşarcasına geliyor yanıma, koltuğa bırakıyor kendini. Yanı başımda kalbinin atışlarını duyuyorum. Genç bir kızın kalbi gibi çarpıyor diyeceğim ama emin değilim bundan. Genç bir kız kalbinin çarpışını o ana dek ne duydum ne hissettim. Peki ne olacak şimdi, Cazibe neden böyle gelip yanıma oturdu, neler geçiyor içinden? Aklında ne var? Sorular zihnimde geçit töreni yaparken elini başıma götü-

rüp saçlarımı okşamaya başlıyor. Sonra, belki de bir şey demiş olmak için, "Saçların uzamış" diyor. Bununla da yetinmeyip, "Benimkilerden daha uzun" diye fısıldıyor kulağıma ve öbür eliyle omzumdan tutup kendine doğru çekiyor beni. Derken dudaklarımız birleşiyor.

İzin verirseniz burada bir soluk alayım. Hatta, yine izninizle, gerisini anlatmayayım. "Hadi anlat! Anlat be adam! Bize ne öncesinden, bize bundan sonrası gerek!" diye sabırsızlandığınızı görür gibiyim. Haklısınız. Ama, bir süre için de olsa, merakınızı bastırmalısınız. Cazibe'nin beni merdivenlerden yukarıya çıkarıp yatak odasına doğru nasıl sürüklediğini, giysilerimi teker teker çıkarıp kendisi de çırılçıplak kaldıktan sonra üzerime geldiğini, kasılan gövdemi gevşetmek için önce yavaş, sonra sert okşayışlarıyla masaj yaptığını, büzülüp küçülen erkekliğimi elleriyle diriltemeyince o etli, şehvetli dudaklarıyla öpmeye başladığını, inci dişleriyle ısırdığını, sonra da ağzına aldığını, erkekliğim o ıslak, sıcak yerde büyürken aklıma yine Fırlama'nın yırtık peştamaldan fırlayan takım taklavatının geldiğini ve onun gibi yaratılmadığım için nasıl kahrolup hayıflandığımı, yine de Cazibe'nin mat tenli gövdesiyle birleşebildiğimi, içine girdiğimde kendimi onunla bütünleşmiş, sanki ondan bir parçaymışım gibi hissettiğimi, Elif'i saymazsak hayatımın bu ilk kadınının delikanlı duyarlılığımda açtığı o kapanmaz yarayı anlatmayacağım, hayır. Ama şunu söyleyebilirim. O günden sonra okul bana cehennem oldu, fırsat buldukça seviştiğim hafta sonlarıysa hayatımın en güzel günleri.

12

Gün kesin saat dilimlerine bölünmüştü, kışla düzeninden farksız ama disiplinden pek nasibini almamış bir tempo tutturmuş, yuvarlanıp gidiyorduk. Sabah altı otuzda çalan zille uyanıyorduk, eski zamanlarda tamburla uyandırılırmış ihvan, ben o günleri görmedim, ne var ki abilerimden çok dinledim. *Tambur* adını koyduğumuz okul gazetesine yazı yazdığım da oldu. Cazibe'ye duyduğum gizli sevdayı dile getiren dizeler de. Benim şiirlerimi okuyanlar bunu olağan karşıladı, edebiyat öğretmenimiz Küfe'nin övgüleri dışında pek aldıran da olmadı. Ama Fırlama, o kendine özgü üslubuyla Abanoz serüvenlerini anlatan bir diziye başlayınca, ortalık karıştı. O yazılara benim de katkıda bulunduğum anlaşıldığı için disiplin kuruluna verildik ve bir daha *Tambur*'da görülmememiz emrolundu. Yine de, kendi aramızda aşk deneyimlerimizi paylaşıyorduk. Benimkisi yasak aşktı, dolayısıyla başımdan geçenleri, hayaliymiş gibi anlatıyordum Fırlama'ya. Ve çevremdekilere, hatta Cımbız'a bile. Özellikle de Cımbız'a bittabii.

Sabah altı otuzda uyanıyorduk dediysem sözgelişi elbette; mevsim kışsa, kaloriferler çoktan sönmüş ya da hiç yanmamışsa, yatakta kalabilmek için büyük çaba harcıyorduk, ta ki etüt abisi üzerimizden yor-

ganı çekip sona kalan ama dona kalmayanları ite kaka kaldırana dek. Millet tuvaletlerin önünde kuyruğa giriyordu; lavaboların aynaları ya hiç yoktu ya da kırıktı. Sabahın köründe aynaya yansıyan yüzümü, aradan yıllar geçmesine rağmen, hâlâ görür gibi olurum. Düşlerimde mi? Hayalimde mi yoksa, orası belli değildir. Bir ergenin yüzüne de hiç mi hiç benzemez. Beyaz bir maske, ancak evliya hikâyelerinde ya da *Binbir Gece Masalları*'nda karşınıza çıkabilecek bir surettir. Hâlâ yüzümde taşırım o maskeyi, bilen bilir, gören görür. Karnaval kalabalığına karışmak, maskeli baloya yetişmek için değil, o sabah alacalarının etkisinden hâlâ kurtulamadığımdan. Sahi yatakhanede her uyanışımda bir ecinni miydim, yoksa çilehaneden yeni çıkmış bir derviş mi? Sahi ben neydim yuvalarına gömülmüş gözlerim, o yorgun yüz çizgilerimle? Uykusuzluktan beti benzi atmış o ablak suratımla. Şimdiki gibi akça pakça olmasa da hep birkaç günlüktü sakalım, saçlarımsa her defasında etüt abisinin uyarılarına rağmen kirli ve uzundu. Okulda külhanı haftada bir yakıyorlardı ne de olsa. Daha sonraları Cımbızların evinde yıkanmaya başladım ama o zaman da, kayık biçimindeki küvette köpüklerle oynamaktan saçlarımı yıkamaya vakit bulamıyordum. Bazen, bir zamanlar Elif'in yaptığı gibi Cazibe de yıkamaya kalkışıyordu beni, ama olay her zaman yatakta bitiyordu.

Sabah etüdü yedide başlardı. Ne var ki etüt abisine posta koyanlar ya da çift dikişler kapıdan şöyle bir görünüp ön bahçeye iner, orada parmaklıklara yanaştırdığı arabasıyla poğaça börek satan Arnavut'la sohbeti koyulaştırır, ondan son pavyon haberlerini alırlardı. Arnavut her gece pavyonda sabahlamazdı belki, ama yosma-

ların işten dönüşlerini yakından izler, kimin nereye ve kiminle gittiğini bilirdi. Sabah etüdünü asan öğrencilerin ondan gazete aldıkları da olurdu kimi zaman. Oysa eğer iyi uyumuşsanız, kendinizle ve çevrenizle barışıksanız, zihnin en açık olduğu sabah saatleri çalışmanın da en verimli zamanıdır. Dünyayla barışıksanız demiyorum dikkat ederseniz, dünya bizler için bir başka gezegendi çünkü. Yatılı okul hayatının, o sıralarla sınıfların, karatahtalarla duvarların, o karanlık koridorlarla soğuk yatakhanelerin, üst üste yığıldığımız yemekhanelerin dışında, yeşil parmaklıkların ötesinde erişilmez bir yer, bir uzak hayaldi.

Sabah etüdünde anında ezberime girerdi dersler, şiir ya da okuma metinlerini sular seller gibi ezberler, ne var ki kahvaltıda tümünü unuturdum. Saat sekiz otuzda yemekhaneye inerdik. Kırık fincanda soğumuş çay ve bir dilim Sana yağıyla gül ya da ayva reçelinden ibaretti kahvaltımız. Onu da çoğu kez önceden gelen çift dikişler kapar, öğle yemeğine dek aç kalırdım. Evet, yatılı okulda tanıştım açlıkla. Haksızlık ve zorbalıkla da. Ama bu inadı, direnme gücünü, bu sabahları erken kalkma alışkanlığını da yatılı okula borçluyum. Hayal kurma yeteneğimle şu banda döktürdüğüm incileri de. Küfe'den, kompozisyon yazma kuralları da dahil, az şey öğrenmedim. Retoriğim de iyidir, mesleğimde sözden çok görüntü toplamış, dünyada olan bitenleri milyonlarca izleyiciye ulaştırmış olsam da. Kırılganlığımı, yalnızlıktan olduğu kadar sürekli başkalarıyla olmaktan duyduğum nefreti de yatılı okula borçlu olduğumu itiraf etmeliyim. Yine de siz bakmayın böyle konuştuğuma, aslında yalnızlık iyidir. Ama baştan öyledir, sonra rutubet gibi içine işler adamın, lodosta savrulur gider-

siniz tutunacak bir dal bulamadan. Sabahın seher vaktinde yanınızda yakınacak kimse olmadan.

Öğle yemeğine dek dört ders görürdük, ilk teneffüs beş, ikincisi yirmi dakikaydı, üçüncüsünün ne kadar olduğunu anımsamıyorum şimdi, çok da önemli değil. Peki, önemli değilse neden öteki teneffüslerin ne kadar sürdüğünü üzerine basa basa söylemek gereğini duyuyorsun diyecek olursanız, şundan: Okulda zaman dışarıdaki zamana benzemiyordu. İki ayrı zamanda yaşıyordum, hafta sonları ne kadar hızlı, göz açıp kapayana kadar geçiyor idiyse okul günleri de o ölçüde uzuyor, zaman geçmek bilmiyordu. Hem teneffüslerde gocuğuma sarınıp sınıfın bir köşesinde ya da boş bir sıranın üzerinde uyumaya çalışırdım, bu nedenle, daha önceden de söyledim, Jean Valjean'dı lakabım, Sefil dedikleri de olurdu, neyse ki unutuldu gitti sonradan. Bir ara Yüzbaşının Oğlu da dediler ama o da pek tutmadı. Oysa Fırlama hayatta hâlâ, onun da benim gibi bir ayağı çukurda olsa da kendini hâlâ lakabına layık sanıyor. Cımbız desen o da öyle. Bizim dönem yemeklerinde bir araya geliyoruz bazen, onların lakapları unutulmadı evet, benimkiniyse anımsayan yok. İyi ki de yok. Bir de Sefil lakabının yükünü taşımak zorunda kalırdım yaşlılık yetmiyormuş gibi. Ya da, babam albay rütbesiyle öbür dünyayı boylamış olsa da, Yüzbaşının Oğlu olarak kalırdım. Bana sorarsanız asıl sefil başbakanın ta kendisi. Siz öyle her gün televizyon ekranlarında iki dirhem bir çekirdek boy gösterdiğine kanmayın, evde terlik giyip takke taktığından eminim. Vişneçürüğünden abanoza tüm kravatlar kamuoyuna yönelik, aslında kendisi yakasız gömlek sever. Ve elinden gelse mes giyer. Bu siyasetin sefaleti değilse nedir sorarım size. Her neyse ben

sevgili okuluma döneyim yine. Mekteb-i Sultani'nin de günleri sayılı diyorlar, doğru değildir umarım. Bizimkiler böyle ikide bir balon uçurmayı pek severler. Ama endişeliyim açıkçası, Batı kültürü aldık ya, Fransa ile de aramız limoni, bakarsın Galatasaray'ı İmam Hatip'e çeviriverirler kaşla göz arasında. Başbakan görgülü, çağdaş, dil bilen imamlar yetiştirmek istediklerini açıklamadı mı geçenlerde? Öyleyse endişelenmekte haklı sayılırım. Deniliyor ki, aklına koymuş bir kez, bizim okulu da İmam Hatip Lisesi yapacakmış. Canı cehenneme, ne halt ederse etsin demek geliyor içimden ama okuluma kıyamıyorum. Yüreğim kan ağlıyor. Ve bu duruma en çok da Fırlama üzülüyor, bugünleri de mi görecektik diye iç çekerek. Sonra da Cımbız'ın babası Halim Bey'i suçluyor. Bu işin ucu Demokrat Parti'ye dek dayanıyormuş, Fırlama'ya bakarsan onlarmış bu durumun ilk sorumlusu, ezanı Arapça okutmakla yetinmeyip İmam Hatip'leri de onlar çoğaltmışlar ülkede. İçlerinden üçünün darağacında sallandırılması da pek bir şey değiştirmemiş. Hiç kimse, en ödlek siyasetçiler bile, ders almamış olan bitenden. Ne gelir elden, boynumu büküp öyle sessiz, dinliyorum sofranın bir köşesinde. Rakı kadehlerini peş peşe yuvarlayıp efkârlanıyorum. Fırlama da, benim gibi, başbakana verip veriştirmekten çekinmiyor. Ne de olsa fırlamalık var serde, o lakabı boşuna hak etmemiş, korkuyu yüreğinden söküp atmış bir kez. Doğrusu aşkolsun oğlana. Onun sarf ettiği küfürleri burada tekrarlamaya terbiyem müsait değil ama babam Kel Hasan gibi "durumdan vazife" çıkarmaya da ne gücüm yeter artık ne de ömrüm.

Dördüncü dersin ardından öğle yemeğine iner, saat on üçte beşinci, tam kırk beş dakika sonra da altın-

cı ve son derse girerdik. Arada, bir teneffüs daha vardı ama onun da süresini sormayın artık, çünkü gerçekten anımsamıyorum. Ya beş ya on dakikaydı, ama uykunun iyice bastırdığı bu son teneffüste yerimden dahi kıpırdayamadığımı çok iyi anımsıyorum. Başımı sıranın üzerine koyar, dalar giderdim. Ve ne tuhaf, dersler bittikten sonraki en uzun teneffüste, o bir türlü geçmeyen zaman diliminde, uykum açılır, ne yapacağımı, nasıl vakit geçireceğimi bilemezdim. Ne Grand-Cour'da peş peşe yaktığım sigaralar, ne son sınıftayken arka bahçede ya da koridorda volta atmalar, ne de okuyup yazmalar bir türlü gideremezdi sıkıntımı. Sabah altı otuzda başlayan günün son teneffüsü üzerimden atamadığım bir ağırlık, içime çöreklenen ve soktukça acıtan bir yılan, pas tutmuş dev bir gülleydi. Cazibe'yle yaşadıklarımdan sonra daha da dayanılmaz bir hal almıştı. Çünkü yalnızca onu düşünüyor, salondaki koltukta, Halim Bey'in bürosundaki masanın üzerinde, hatta evin önünde demirlemiş teknenin alt kamaralarından birindeki sevişmelerimizi gözümün önüne getirdikçe önce mutluluktan uçuyor, derken utancımdan kahroluyordum. Derslerde de bir an olsun çıkmıyordu aklımdan. Tüm denklemlerin sonucu onu veriyor, laboratuvarda kimya deneylerinden o çıkıyor, üçgenden trapeze geometride ne varsa Cazibe'nin yüz çizgilerini andırıyor, edebiyat dersinde romanlar, Allâme'nin bire bin katarak betimlediği şanlı tarihimizdeki savaşlar hep onu anlatıyor ve teneffüsler, uykuyla uyanıklık arasında, yine onun imgesiyle uzayıp gidiyordu. Akşam yemeğinden sonraki gece etüdünde Cımbız'la aynı sırada ders çalışırken Cazibe çeliyordu aklımı, arkadaşıma bir şey belli etmemek için her çareye başvuruyor, endişe ve suçluluk duygusu

içinde ezildiğimi hissediyordum. Cımbız'sa her şeyden habersiz, dalgasını geçiyordu benimle. Kimi zaman dalaşıyor, aradan çok geçmeden barışıyorduk. Ve o, basket antrenmanında topu maharetle fileden geçirirken ben, annesinin yatağında... Hadi neyi nereden geçirdiğimi söylemeyeyim, yoksa darağacında can veren Menderes ve arkadaşları gibi beni de ipe çekerler bir gün. Makabline şamil yeni bir yasa çıkarıp canıma okurlar.

Durun daha bitmedi. Günüm Cazibe'nin hayaliyle geçiyordu ya, gecem de öyle. Yatakhanede yine o çeliyordu aklımı, çadır kurup doyuma varır, uykuyu kovalarken de. Her defasında kayıp gidiyordu ellerimin arasından. Cazibe değil uyku. Ama kimi kez, Cazibe'yi kovaladığım da oluyordu. Dört dönüyorduk salonda, piyanonun çevresinde bir iki tur attıktan sonra merdivene yöneliyordu, ben de peşinden. Ayaklarına sarılıp yakalamayı başarıyordum ama bir silkinişte kurtuluyordu. Yüksek ökçeli iskarpinlerinden biri kalıyordu elimde, bazen de ipek çorabı. Halim Bey'in bürosuna sığınıp arkadan kilitliyordu kapıyı. Derken, rüya bu ya, ön bahçede görünüyor, kovalamaca ağaçların gölgesinde sürüyordu. Bahar gelmiş, erguvanlar açmıştı. Silme mora kesmişti Bebek Korusu. Ağaçlar çiçeğe durmuştu. Kırmızı tahterevallide bir inip bir çıkıyor, her yükselişte, ağaçların gövdesine yürüyen özsuyun donuma da bulaştığını hissediyordum. O da karşımda, her inişte çığlık atıyor, "Hadi yine uçur beni!" diye bağırıyordu. Ayaklarımın toprağa her basışında daha da yükseğe çıkarıyordum onu, önümde bacaklarını açmış, kendini oyunun giderek hızlanan temposuna bırakmış oluyordu. Benim de açıktı bacaklarım, tahterevalli aramızda gemi azıya al-

mış bir attı. İkimizi de yalayıp geçiyordu sıcak soluğu. Derken inip bir koşu kat ediyordu ön bahçeyi, bu kez de kendini denize bırakıyordu. Ben de ardından. Bir türlü yakalayamıyordum Cazibe'yi. Ve ona ulaşamayacağımı bilsem de, bu koşmaca hiç bitmesin istiyordum.

* * *

Ölümün gerçek yüzüyle tanışınca bile Cazibe'yle Boğaz'da kalkıştığım hayali intihar saplantım sona ermedi. Daha önceden annem de, cenaze namazım kıldıran imamın deyimiyle, "her canlı gibi eceli tatmıştı". Allah'ın rahmetine kavuştuğu, hatta babaannemin zulmünden kurtulduğu söyleniyordu ama, ben bir yere kadar gittiğini, bir gün mutlaka çıkıp geleceğine inanıyordum çocukluğumda. Nasılsa gelecekti. Bugün değilse yarın, belki öbür gün, ama mutlaka gelecek, onun dönüşüyle kerevet yine şenlenecek, serviler hışırdarken çıplak, boz tepelerin ardından ay doğacaktı.

Oysa Sofu'nun intiharıyla ölümün yüzünü gördüm. Korkunçtu. Yine de Cazibe'yle birlikte Boğaz'ın karanlık sularına gömülme dürtüsü yakamı bırakmadı. Sofu sınıfın en sessiz öğrencisiydi. İçine kapalıydı. Konyalıydı. Biz Baudelaire okur, Edith Piaf dinlerken, o Mevlana'nın rubailerini ezberler, Yunus'tan ilahiler söylerdi. Ramazanda sahura kalkıp, sayıları iki elin parmaklarını geçmeyen öğrencilerle birlikte oruç tutardı. Bir akşam yatakhanede geç vakit, herkes uykudayken namaz kıldığına bile tanık olmuştum. Aramızda alay konusu olan, kan kırmızısı bir seccadesi vardı. Fırlama paraya kıyıp bir tespih de hediye etmişti Sofu'ya.

Ve “Biz otuz bir çekerken sen de tespih çek bakalım” demeyi unutmamıştı.

Hafta sonları akrabalarına çıktığını sanıyorduk, meğer Kocamustafapaşa’da bir şeyhin cezbesine kapılıp gizlice tarikata girmiş, şeyhe mürit olmuş. Ben nasıl Cazibe’nin evinde kalıyorsam o da şeyhin evinde kalıyor, ışığın çevresinde dönen pervane gibi mürşidinin yanından ayrılmıyormuş. Zikir ve semaya katılıyor, hatta yanağına şiş soktuğu bile oluyormuş. Meğer şeyhle aralarında mürşit-mürit ilişkisinin ötesinde bir ilişki, derin bir aşk varmış. Bu gerçek, intiharından sonra anlaşılınca savcılık olaya el koydu, soruşturma başlattı. Şeyh ve diğer müritler tutuklandılar, Sofu’nun cenaze namazını kıldıracak imamsa güçbela bulunabildi. Fırlama’yla Sümbül Efendi Camii’nden kalkacak cenazeye gittiğimizde arkadaşımızı son bir kez görmek istedik. Gasilhanedeydi. Çırılçıplak uzanmış yatıyordu. Mosmordu yüzü. O yüzde kendi ölümümü gördüm o an, başucumuzda dikilen imamın, “Müslümanlıkta en büyük günah intihardır. Allah’ın verdiği canı ondan başkasının almaya hakkı yoktur. Onlar cehennemi boylayacaklardır ” dediğini duydum. Ya annem? Eğer intihar ettiyse o da Sofu gibi cehenneme gitmişti demek ki. Geri dönmeyişi bundandı. Yerinden memnun olanlar da dönmüyordu gerçi ama işin içinde bir de kabir azabı, sonra zebanilerin eline düşmek, sonsuza dek işkence görmek vardı. Ama yılmadım. Kollarımda Cazibe, Boğaz’ın çağrısı dayanılmazdı, ne var ki bu çağrıya karşı koymayı becerdim. Allâme’nin Cımbız’a, “Metin ol!” demesi gibi metanetle katlandım acıya. Hangi acıya mı? Öksüzlüğün acısına elbette, ama bu kez aşk da vardı. “Ah kıyamam!” laflarından sonra Hilton’da dans-

lı çay partilerinin bir tekini bile kaçırmayan Cazibe'nin orada da arkadaşlarına, "Aşkolsun! Aşkolsun!" dediğini duyar gibiydim. Aşk da olacaktı tabii, başka ne olabilirdi ki?

Şimdi Sofu'yu düşündükçe son sınıftayken Grand-Cour'da yaptığımız maç geliyor aklıma. Ben kaledeydim, Cımbız da rakip takımın kalesinde. Basketbolcu olduğu için ayağından çok eline çabuktu, bu nedenle geçmişti kaleye, benimse gerekçem başkaydı. Babam vatan savunmasındayken ben de rakip forvetin hücumuna karşı, takım savunmasının merkezinde olmalıydım. Ama ilk golü yiyince –hem de bacak arasından– gözümün yaşına bakmadan çıkardılar, Fırlama'yı koydular yerime. Bir daha da gol yemedik. Maçın son dakikaları oynanırken bir gol bile attık ama hastabakıcı hakem Ayı Şaban, ofsayt gerekçesiyle golü saymayarak karşı takımı galip ilan etti. Bunun üzerine bizim taraftarlar harekete geçtiler. Önce Sofu'nun seccadesiyle başını örttüler Şaban'ın, sonra koskoca adamın üzerinden bir kova su döküp çamura yuvarladılar. İşte tam o anda Sofu'nun, "Yapmayın, günahtır!" diye bağırdığı duyuldu. Yıllardır sesini yükseltmek şöyle dursun ağzını açıp da bir söz söylemeyen Sofu, "Seccademi pisleteceksiniz pis herifler!" diye feryat figan ediyordu. Derken dayanamayıp bizim taraftarların üzerine yürümeye bile kalktı. Sahadan yaka paça uzaklaştırılırken, "Hepiniz cehennemliksiniz!" diye bağırıyordu hâlâ. Hazırcevap Fırlama'nın, lakabına yakışan cevabını hâlâ anımsarım: "Asıl cehennemlik sensin cenabet!" Taraftarlar Sofu'nun seccadesini Ayı Şaban'ın başından alıp boğaya tutar gibi yaparak aralarında başka bir maça başlamışlardı bile. Olay futbol olmaktan çıkmış, boğa güre-

şine dönmüştü. Burnundan soluyan Ayı Şaban, ayı değil boğaydı artık, matadorlarsa birden fazlaydı. Seccade bayrak gibi elden ele geçiyor, Sofu bir köşede sessizce ağlıyordu.

13

Son sınıftayken Küfe Sabahat, Halit Ziya'nın *Aşk-ı Memnu* romanı üzerine bir ödev hazırlamamı istemişti, bunu daha önceden de söyledim. Ama bu nedenle neler çektiğimi, Fırlama'yla nasıl yüz göz olduğumu, hatta onun gibi konuşmaya başladığımı söylemedim. Romanda olup bitenlerle Cazibe'yle yaşadıklarım arasındaki benzerlikten de söz etmedim. Küfe'nin hangi amaç ya da art niyetle bana böyle bir eziyeti layık gördüğünü hâlâ kendime sorar, bir yanıt bulamam.

"İşte şimdi ayvayı yedin" diyordu Fırlama.

"Nedenmiş o?"

"Havva Anamız gibi elma yiyip cennetten kovulacak halin yok ya. 'Aşk-ı memnu' bu, yasak ayva. Bir yedin mi bin pişman olursun."

O anda Cazibe geliyordu gözümün önüne. Yaptıklarımızı anımsıyordum. Daha yapmadıklarımız ve şimdengerü yapacaklarımız da köpükle dolu bir küvet, davetkâr bir döşek, ipek bir Acem halısı gibi seriliyordu önüme. Derken içime bir kurt düştü. Fırlama bir şeylerden kuşkulanıyor muydu acaba? Yoksa Cazibe'yle aramda olan bitenleri tahmin ediyor da, her zamanki gibi çaktırmadan dalgasını mı geçiyordu? Ya Küfe? Neden bu belayı sarmıştı başıma? Yasak aşkı anlatan bir

roman üzerine ödev vermekle bana imada mı bulunmak istemişti? Yoksa beni cezalandırmak mı? "Şeytan azapta gerek" diyerek boynuma geçirmişti yağlı urganı. Ya asılacak ya da başaracaktım. Bu arada, beni tefe almak için fırsat kollayan Fırlama'ya da rezil olacaktım.

"Ayvayla elmayı karıştırmak doğru olmaz" diyordu, "elma bahsinde suçlu kadındır, erkek değil. Şeytana uyan da o, domalıp çocuk yapan da. Ağaçtan koparıp ısırdığının gerçekte elma olduğunu kimse yutmaz."

"Ya ne öyleyse?"

"Ne mi? Âdem Babamızın babafingosu elbette."

"Bu iş senin bildiğin gibi değil. Romanda aşk baştan aşağı bir duygu seli gibi akıyor olsa gerek."

"Önce bir oku bakalım, sonra konuşuruz. Duhul zuhur edince haber verirsin."

Romanı özgün metinden okumamı şart koşmuştu Küfe. Halit Ziya'mn dili gerçekten de bir azap, hatta azaptan da öte bir işkenceydi. Yalnızca dili mi? Özellikle kadın kahramanların giyim kuşamları, alışveriş yaptıkları mağazalarla ilgili ayrıntılar, yalıdaki eşya kalabalığı ve sayfalarca süren manzaralar da en sabırlı okurun bile dayanamamayacağı kadar sıkıcıydı. Osmanlıca terkipler kadar seyrana çıkmalar ve temaşalar da o bitmez tükenmez manzara tasvirlerine tüy dikiyordu. Bir elimde kitaplıktan aldığım Osmanlıca sözlük, öbür elimde kalem, "takarrüp", "tebeddül", "teşeddüt", "tetabuk", "tenakuz"larla, "ihtira", "imtizaç", "intişar", "ikraz"larla boğuşuyordum. Hele o "m" harfiyle başlayan sözcükler yok mu, asıl onlar okuyordu canıma. "Müdevver"ler, "müsemmim", "mülevves", "müşevveş", "müsteni", "münteha", "müteaccip", "müstevi", "müdekkik", "mücasele", "mücella", "müşevvik"ler uykularımı bölüyor, der-

ken m'lerden sonra gelen u'larla "muttarit", "muavenet", "muannit", "mukaret", "muavveç", "muaheze"ler tam bir "mudhike"ye, yani günümüz Türkçesiyle güldürüye dönüşüyordu.

Oysa Frenkçesiyle "komedi"den çok bir "trajedi" söz konusuydu romanda. Boğaziçi'ndeki bir yalıda Fransız mürebbiyelerle büyüyen öksüz Nihal'in yalnız ve kederli çocukluğu, anne özlemi ve üvey anneyle çatışmaları, ol üvey annenin aynı yalıda yaşayan çapkın yeğenle kocasını aldatması, giderek bu yasak aşkın yazarın deyimiyle "ehemmiyet kesp etmesi", derken çapkının hiç utanmadan, yine yazarın deyimiyle, küçük kıza "mutasavver bir izdivaç" teklif etmesi, yani onunla "teehhül" etmeye kalkışması olayların güldürüden çok trajediye yakın bir kıvamda seyretmesine yol açıyordu. Ve ancak sözlüğe bakarak anlayabildiğim bütün o konuşmalar, nezaket gösterileri, Göksu'da kayık gezintileri kabak tadı vermeye başlıyordu. Pera'ya gidip gelmeler, düğünler, Heybeli'de mehtaba, Boğaz'da seyrana çıkmalar da vardı tabii. Üvey anne Bihter'le çapkın ve hovarda Behlül arasındaki yasak aşk, bu aşkı izleyen arzu, ihtiras, kıskançlık, aldatma ve intihar, zamanın ahlak anlayışına göre olağan değildi kuşkusuz. Öte yandan şefkatli baba ve aldatılan yaşlı koca Adnan Bey'le biricik kızı Nihal de çok ilginç karakterler değildiler ama roman yine de kendini okutuyordu. Eğer bitmez tükenmez giysi, eşya ve manzara tasvirlerine dayanabilir, "tavassut", "tecessüs", "tacil", "teşrik" gibi sözcüklerin, o telaffuzu imkânsız "mütevaggıl", "ıttırad", "istiğrak"ların anlamım kavrayabilirseniz. Bir de "kavs-i kuzah", "şetaretinin ratıp nesimi", "ciddal şemmesi" gibi terkipler, uyurgezer anlamına gelen "sairfilmenam"lar vardı ki yeme de yanında yat. Zaten

Behlül de, çok uzun süre, yasak meyve Bihter'i yemeden yanında yatıyor, beni akşam etüdünde romana dalmış, kan ter içinde çalışırken gören Fırlama ikide bir yanıma gelip, "Daha duhul olmadı mı, bu ne biçim aşk-ı memnu lan!" diye sormadan edemiyordu. Ben de pek memnun değildim gidişattan. Bihter Adnan Bey'e Tarabya'daki yalıya sahip olmak, zamanın İstanbul sosyetesinde bir yer edinmek, asıl önemlisi de annesi Firdevs Hanım'ın gizliden fingirdemek istediği adamın yatağına girmek için varmıştı. Varmıştı ama evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Sevmiyordu kocasını, kocası da genç ve güzel karısım *honoré* edecek yerde (Fırlama bu Frenkçe deyimin Türkçesini "duhulle şereflendirmek" olarak zapta geçirmişti) hayatım ilk eşinden olan çocuklarına, özellikle de kızı Nihal'e adamış görünüyordu. Yazar evlilerin gerdek gecesini bile anlatmıyor, buysa yalnızca Fırlama'yı değil beni de çileden çıkarmaya yetiyordu. İkimiz de "duhul"e kilitlenmiş bekliyorduk. Daha doğrusu Fırlama bekliyor, bense Fecr-i Ati'nin dil dalgalarıyla boğuşarak Osmanlıcanın okyanusunda güçbela ilerlemeye çabalıyordum.

"Eee ne haber? Daha duhul zuhur etmedi mi?" diye soruyordu Fırlama. Ona kendi üslubuyla cevap veriyordum:

"Ne duhulü oğlum, değil düzüşme, henüz derin bir öpüşme bile yok."

"İyi o zaman, sen sayfa sayfa ilerle, hiçbir şeyi kaçırma sakın, duhul olunca bana haber ver."

Romanın ortalarına doğru, Bihter'in Behlül'e gerçekten teslim olduğu ya da Behlül'ün Bihter'i gerçekten teslim aldığı, Fırlama'nın deyimiyle Bihter'in Behlül'e "verdiği" bölüme gelene dek akla karayı seçtim. Osmanlıca deryasında "menhus"lardan "mebzul"lara, "zemze-

menin muhteriz mevceleri"yle savrulup durdum. Kahramanların ruhsal durumlarını yansıtan derin psikolojik çözümlemelere ve ilk cümleden itibaren bıktıran doğa tasvirlerine katlandım. Çapkın yeğen Behlül'ün Beyoğlu'nda bir Hollandalı şarkıcıyla düşüp kalkmaları da dahil, hiçbir şey sıkıntımı gidermeye yetmedi. Hatta bir cümlede "kasr-ı basar" terimiyle karşılaşıp Fırlama'ya, "Acaba ne basar?" diye sorduğumda aldığım cevap bile ("Ne basar anlamış değilim, kasrı, yani köşkü mü basıyor herif?") beni güldürmedi. Sözlüğe bakıp bu terimin "miyop" anlamına geldiğini öğrendikten sonra içimden Fırlama'ya şöyle seslenmek geldiyse de ("Hayır canım, adam miyop. Yazar onu kastediyor, yoksa ne asrı ne kasrı ne de Bihter'i basan var!") susmayı yeğledim. Duhul bölümüne gelinceye dek yalıya mavnayla taşınan ama duhulün bir türlü gerçekleşmediği, Fırlama'nın dediği gibi "adamın karısına bir kez bile yumulmadığı" yatak başta olmak üzere bütün o avizeler, ağır perdeler, oyma XV. Louis ceviz sandalyeler, iri kalpaklı lambalar, maun masalarla maun kayıklar, aynalar, dolaplar ve Habeş köle Beşir'in elinden düşmeyen mumlarla tanışmak, yaşmaklarından feracelerinin renk ve biçimine, mücevherlerinden eldivenlerine dek kadın kahramanların giyim kuşamını, dolayısıyla zamanın modasını bellemek zorunda kaldım. Artık sabrım taşmak üzereydi ki, Bihter'in bir gece yalıdaki odasında çırılçıplak soyunup Boğaz'a karşı kendini aynada seyredişini anlatan o uzun, uzun olduğu ölçüde de "derin psikoloji içeren" (ödevimde aynen böyle yazmıştım) sahneden sonra çok şükür duhul de gerçekleşti. Hem de Fırlama'yı bile şaşırtacak, yazarın deyimiyle "mütehayyir" edecek biçimde.

Doğrusunu söylemek gerekirse o narsistik sahne arzu dolu ve tatminsiz bir kadının şehvet duygularını yeterince içeriyordu ama yazar bu durumu okura yansıtmakta sanki güçlük çekiyor, bin bir dereden su getiriyor, manzaradan medet umuyordu. Derken sadede geldiğini müthiş bir önseziyle fark ettim. Aslında önseziye falan da gerek yoktu ama öncesinde öylesine bunalmıştım ki, o ünlü cümleyi okuyunca yerimden kalkıp Fırlama'ya doğru koşarak, "Tamam, artık duhul yakındır!" diye bağırdığımı ve etüt abisinden güzel bir zılgıt yediğimi anımsıyorum. İzin verirseniz o cümleyi sizlerle de paylaşmak isterim:

"Öyle bir muanaka düşünüyordu ki onu ta hüviyetinin amakına kadar titretsin, hırpalasın, ezsin; öyle bir aşk istiyordu ki onun ruhunda mest eden baygınlıklar bıraksın."

Şimdi diyebilirsiniz ki, "Nasıl aklında tutabiliyorsun bu cümleyi? Romandan alıntıladığın bütün o Osmanlıca sözcükleri bir çırpıda söylemen de olağan değildi zaten." O zaman ben de her zamanki gibi size, "Haklısınız" diye başlayıp şu cevabı verebilirim: "*Aşk-ı Memnu* üzerine hazırladığım ve Küfe Sabahat'tan tam not alan ödevim arşivimde saklıdır. Çok şey kaybettim şu ömrümde, ya benden aldılar ya ben verdim. Ama bu ödevimi kimselere vermem, anlıyor musunuz? Ya da, bilmem, anlatabiliyor muyum? O ödev benim gizli aşkımla, hayatımın son demeyeceğim ama ilk göz ağrısı Cazibe'yle ilgiliydi, nasıl unuturum."

Yanına telaşla gidip önüne koyduğum cümleyi dikkatle okudu Fırlama. "Bu iyi işte" diye söylendi, "durum anlaşılmıştır. Bihter sonunda Behlül'e verecek. İyi de bizim hımbıl Halit nasıl anlatacak bunu çok merak

ediyorum. Adı üstünde, Bihter hep 'daha' diyecek Behlül girdikçe. Artık duhul mukadder demektir, değil mi Mukadder!" Sahi Mukadder diye kendi halinde, sessiz ve kederli bir arkadaşımız vardı, ailevi nedenlerle son sınıfta ayrılmıştı okuldan, şimdi aramızdan da ayrılmış mıdır acaba? Neyse ben Bihter'e döneyim yeniden, Mukadder'in kaderi bu bahiste söz konusu olmamalı. Hem sizlerin de duhulü en az Fırlama kadar merak ettiğinizi tahmin edebiliyorum. İşte o sahne:

"Kendi tabirince bu nefis kadında sevdanın bir zevk nefaseti eksikti; muaşakalarında Bihter o kadar maddileşiyor, Behlül'ün bütün haris arzularına öyle mağlubiyetle muvafakat ediyordu ki, belki bir fedakârlık olan bu şeyler, aleyhine çevrilerek onu bayağılaştıracak, muhteremiyetten düşürecek zilletler hükmüne geçmiş oluyordu. Behlül'e hiçbir şey reddedilmiyordu, onun hiçbir arzusu fazla bulunmuyordu; halbuki o reddedilmeye, yalvarmaya, istenen şeyin zor istihsal edilmiş olmasından lezzet almaya muhtaç idi."

Fırlama bu cümleleri duyunca, "Helal olsun hımbıl Halit'e, adama haksızlık ettik" diyerek görüş bildirdi. Ona, Behlül'ün çok değil yüzyılın başında bizim de dirsek çürüttüğümüz sıralardan, çadır kurduğumuz yataklardan, kafa patlattığımız sınıflardan geçtiğini, onun da bizim gibi Mekteb-i Sultani'de okuduğunu söylediğimde, "Hiç şaşırmadım" dedi, "bütün zamparalar Galatasaray'dan çıkar."

Sonunda, amcasının karısı Bihter'i baştan çıkarıp düzmeyi ve kendine bağlamayı, kul köle etmeyi başaran Behlül bu gizli aşkın meyvesini yedikten ve çekirdeğini tükürdükten sonra kendini bir yandan İstanbul'un sefahat hayatına kaptırırken öte yandan da on beş ya-

şındaki yeğeni Nihal'e göz koyup onunla evlenmeye kalkışınca kıyamet kopuyordu. Ve bu olan bitenleri Fırlama'ya anlatırken o da en az benim kadar heyecanlanıyor, romandaki bir cümleye atıfla, "Anlat anlat! O iğfal eden bulutlardan esinlenen Behlül kızı da iğfal etti mi?" diye soruyordu. "Yazar bulutların değil ufukların iğfalinden, yani aldatmasından söz ediyor" diye yanıtlıyordum, "senin anladığın iğfal başka." "O zaman boş ver, öyle olur olmaz rahatsız etme artık. Duhul oldu ya, ölsem de gam yemem" diyordu.

Küfe Sabahat'tan tam not almak öyle her yiğidin harcı değildi. Diyeceğim tüm çabalarıma, çektiğim leksikoloji işkencesine değdi bu *Aşk-ı Memnu* meselesi. Hatta kendimi romana öylesine kaptırdım ki, hızımı alamayıp Bihter'i bir de Madam Bovary'yle karşılaştırmaya kalktım. İntihar etmeleri de dahil aralarında pek çok benzerlik vardı. Biri tabancayla kıymıştı canına, öteki zehirle. Hayallerinin, romantik düşlerinin kurbanı olmuş, Fırlama'nın deyimiyle "tokmakçıları" tarafından terk edilmeden önce kocalarını aldatmışlardı. Bu karşılaştırma sayesinde Küfe'den tam not aldım yine. Ama bütün bu olan bitenleri, çok istememe rağmen, cesaret edip de Cazibe'ye anlatmayı göze alamadım. Şimdi size anlatıyorum işte.

14

Ana yapının sütunlu giriş kapısının hemen üzerinde bir balkon, daha yukarda, sarı kırmızı dev GS armasının hemen altındaysa saat vardı. Sekiz yıl bir büyüğümüzün gelip bu balkondan nutuk atmasını bekledim ama bu beklentim gerçekleşmedi. General De Gaulle bile, herhalde güvenlik gerekçesiyle, koyu kırmızı perdeli Tevfik Fikret Konferans Salonu'nu balkona tercih etti. Gazi okulumuzu şereflendirdiklerinde bu balkondan nutuk attı mı bilmiyorum ama şimdilerde, seçim kazandıktan sonra zafer sarhoşluğu içinde balkondan nutuk atan bir başbakanımız var. Meydanı dolduran kalabalığı eliyle uzaktan selamlıyor. Biz de okulun avlusunu doldururduk pazartesi sabahları. Bayrak çekilirken İstiklal Marşı'nı söylerdik. Cumartesi öğleyin bayrak indirilirken de biz yine İstiklal Marşı'nı söylerdik. Şimdi ezan sesi geliyor her yerden. Tanrı'nın ulu olduğu cami hoparlörlerinden günde beş vakit hepimize hatırlatılıyor. Tanrı'nın ulu olduğunu biliyoruz zaten, Allah elbette büyüktür, ona eş koşmaya kimsenin gücü yetmez. Ama, o malum fıkrada Yahudi'nin dediği gibi, kayık küçük neyleyim. Neyse daha fazla günaha girmeden eski günlere döneyim.

Ben okuldayken balkondan nutuk atan kimse olma-

dı ama saatin kadranında yelkovanla akrebin yarışı sürdü gitti. Kâh akrep öne geçti, kâh yelkovan. Üst üste binip çiftleştikleri de oldu ama bu ilişkiden akan zaman, geçen dakikalardan başka çocuk doğmadı. Dakikalar, saatler, haftalar, saymakla bitmez aylar ve yıllar geçti evet, son sınıfa geldiğimde ergenlikten sıyrılıp delikanlı olmuştum, ne var ki ne Cazibe farkındaydı bunun ne İstanbul. İstanbul da değişmiş, "istimlak"tan fazlasıyla nasibini almıştı. İstanbul'a inat ben bu değişimin farkındaydım. Bebek'te Boğaz boyunca elimi kolumu sallaya sallaya yürüyebiliyor, yol genişletilirken yıkılan, artık yerlerinde yeller esen yalıların ruhlarına Fatiha okuyarak karşı kıyıyı seyredebiliyordum. Şimdiki deyimle söylemem gerekirse, "tarihsel yarımada" da değişmiş, Vatan ve Millet caddeleri vatan ve milletin canına okuma pahasına trafiği rahatlatmıştı. Bir Beyoğlu'ydu değişmeyen. Tramvaylar İstiklal Caddesi'nde yine peş peşe diziliyor, çan çalarak, demir tekerleklerinden kıvılcımlar saçarak seyrüsefer eyliyorlardı. Otobüsler de öyle, siyah, kocaman lastikleri ve ayakta bir o yana bir bu yana sallanan yolcularıyla homurdanıp duruyorlardı. Karpuz yüklü bir atlı arabanın trafiğe girdiği de oluyordu bazen. Arabacı ezilmemek için, hayatından bezmiş, açlıktan bir deri bir kemik kalmış zavallı atı kamçılamak zorunda kalıyordu. Kaldırımlardan taşan kalabalık itiş kakış, vitrinler tıka basaydı. Ara sokaklar, özellikle de yokuşlar, bir aşağı bir yukarı tüm semti arşınlayan satıcıların egemenliğindeydiler. Simitçi başında tablası, yoğurtçu omuzlarında dev bir teraziyi andıran iki adet kalaylı kabıyla, nohutlu pilavcı üç tekerlekli arabasıyla belki Beyoğlu'na yakışmıyorlardı ama köyden kente göçün

temsilcileri sıfatıyla ortalıkta dolanıp duruyorlardı. Bir papazı kiliseden çıkar, bir imamı Ağa Camii'nin avlusunda aptes alırken görebilirdiniz. Biz daimi yatılıların mekânıysa hafta içi parmaklıkların ardı, hafta sonları Çiçek Pasajı ya da sinemalardı.

Sinemalar, tiyatrolar, mağazalar kalabalık, geceleyin ara sokaklar tenhaydı. Uğultulu yapıların cepheleri sahtiyan gibi karanlık, korkutucuydu. Pavyonlarla geç saate dek açık kalan manavların, balıkçıların, bakkalların şavkı vuruyordu kaldırımlara. Ve hep yağmur yağıyordu. Arada bir sulusepkenin atıştırdığı da oluyordu ama Beyoğlu'nu yaz sıcağında hiç görmedim. Gördüğüm paltolar, yağmurluklar, kapkara şemsiyelerdi. İlkyazda güneş de açıyordu tabii, derken sağanak indiriyor, hava bir öyle bir böyle, lodosa dönüyordu hep. Rüzgâr şapkaları uçurur etekleri savururken kalp atışlarını da hızlandırıyordu. Okulda geceler uykusuz geçiyordu. Çatıda çiftleşen kedilerin çığlıkları en az martılarınki kadar sinir bozucu, İstanbul'un ahmak ıslatanı kadar bıktırıcıydı. Yatakhanede çadır kurarken kocaman, ıslak erkeklik organlarıyla "vurulan" Abanoz'daki kadınlar düşüyordu aklıma. Değil vurmak, bir tekinin elini bile tutmamıştım. Buluşma evlerinde kadınlar hep yarı çıplaktı hayalimde, müşterilerse dut yemiş bülbül gibi sessiz ve çekingen.

6-7 Eylül olaylarında dükkânları yağmalanan ekalliyet göçe zorlanmış, onların yerini Anadolu'dan gelen köylü kılıklı ve palabıyıklı Türkler almıştı. Yine de, kozmopolit görünümünden fazla bir şey kaybetmemişti Beyoğlu. Kiliseler gece gündüz açıktı. Meyhanelerle büfeler de. Şimdiki gibi sıkma başlı kadınlar, ak sakallı hocalar, tinerci çocuklar yoktu. Artık özlemin de eski

tadı yok ama ben yine de özlüyorum ergenlik yıllarımı. Ve İstanbul'a geldiğinde Park Otel'de, bizim Yahya'nın odasının yanındaki süitinden İstanbul'a bakan Başvekil Menderes'in nasıl olup da buraya el atmadığına şaşıyorum. "Ömrü yetmedi rahmetlinin" diyorlar. Ya bir de yetseydi! İşte o zaman görürdünüz Hanya'yı ve Konya'yı. Beyoğlu herhalde takunya cenneti olur, Yeni Konya namını hak ederdi.

Ergenlik yıllarımın İstanbul'u, siyah beyaz, solup sararmış fotoğraflardan ibaret. Bazen, düşlerimde harekete geçiyor donuk görüntüler. Bazen de insan manzaralarının içinde dolaşıyorum. Eminönü'nde partal giysili, kasketli, poturlu delikanlıların, kahve köşelerinde pinekleyen sakalları uzamış adamların arasında. Tek kelime bile konuşmuyoruz. Öylesine uzaklar ki dünyama. Kalafata çekilmiş mavnalar gibi yorgun ve kederliler. Aralarında Köprüaltı'nda kıvrılıp yatmış, uyuyan çocuklar da oluyor. Unkapanı'nda tahtaları çürümüş, yer yer çökmüş iskelelere yanaşan kayıklardan yük boşaltanları görür gibiyim. Çiçek Pasajı'nda üzerine meze tabaklarını dizdiğimiz, arjantin biralarımızı koyduğumuz devasa fıçılardan birini sırtında taşıyor iki büklüm bir hamal. Köprü'ye vapurlar yanaşmıyor sadece, yüzlerce küçük kayıktan kirli suya olta sarkıtılıp balık da tutuluyor. Izgarada yellenip kızartılacak istavritler, uskumrular, barbunyalar, palamut ve lüferler ki, hiçbirini yemedim okulda. Orospu da olsalar bunca kadın bolluğunda kadınlardan nasıl yoksun kaldıysam, her yanı denizle çevrili İstanbul'un orta yerinde balıklardan da öyle yoksun kaldım. Kuru fasulye pilava talim ettim sekiz yıl. Balığı, hem de en iyisini, Cazibe'de yediğim oldu elbet, bir kadın tenine de ilk kez o evde dokundum.

Balıkları ve kadınları sevmem bundandır. Feministleri kızdırmak pahasına da olsa söylemeden geçmeyeceğim. Hele balıketi kadınlara bayılırım.

Ergenlik yıllarımın İstanbul'unda sur dışında bitiyor kent, bostanlar başlıyor. O bostanların birinde hurda arabalar da var. Boyaları dökülmüş, kolu kanadı kırık, atsız arabalar. Nasılsa terk edilmişler, belki de getirilip bırakılmışlar oraya. Artık ne tekerleri döner ne yol giderler. İyice çürüyüp dağılmayı, yok olmayı bekleyip dururlar bir ağacın altında. Sur dışında kent biter, mezarlıklar başlar. Yakınlarımdan hiçbirinin yatmadığı mermer kabirler. Ya da sarıklı, çarpık mezar taşları. "Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul." Ben yalnızca tepeden bakmadım İstanbul'a, ondan uzaktayken özlemiyle yanıp tutuştuğum da oldu, unutmak, bir daha geri dönmemek için her çareye başvurduğum da. Tek parti döneminde milletvekili olan Yahya Kemal'in başkent Ankara'da tek sevdiği İstanbul'a dönüşlerdi, Başvekil Menderes'se, bir toprak adamı olduğu için, galiba İstanbul'dan daha çok seviyordu Ankara'yı. Ama Park Otel'den kente her bakışında yeni "istimlak" hayalleri kuruyordu. Benim hayallerimde İstanbul ergenlik yıllarımın donuk fotoğraflarından ibaret. Ve hep öyle kalmasını isterdim. Ama gel gör ki öyle olmadı. Önce Beyoğlu'ndan başladılar, çünkü Beyoğlu onların gözünde kentin Müslüman kimliğiyle bağdaşmayan, hâlâ fethedilecek bir kaleydi. İstanbul yüzyıllar önce fethedilmiş, ne var ki Pera direnmişti. Bu nedenle kuşattılar önce, sonra sokak sokak, ev ev ele geçirdiler. Artık ne Abanoz var ne de eski sinemalar. O sinemaların localarında teşrik-i mesai eyleyen fahişeler de tövbekâr oldular çoktan. Her kitabını olmasa bile bazılarını severek

okuduğum, ne yazık ki şimdi adını anımsayamadığım İstanbul'a sevdalı o yazarın bir cümlesiyle bitireyim bu tatsız konuyu:

"İstanbul 1453'te değil bugün düştü."

* * *

Bazı geceler, uykuyla uyanıklık arası, düşlerle gerçeğin ayrışmaya başladığı saatlerde derin bir kuyuya doğru çekildiğim sanısına kapılıyorum. Kaynağı belirsiz bir güç havada yaprağa çeviriyor gövdemi, rüzgârın önü sıra sürükleyip kıpırdayan her şeyi karanlığına çeken o kör kuyuya itiyor. Düştükçe düşüyorum, bir türlü sonu gelmiyor bu düşüşün. Derken yine o sesi duyuyorum. Bu kez, "Nerdesin?" diye sormuyor, hayır. "Derine, hep daha derine düşeceksin!" diyor. Oysa ben Beyoğlu'na çıkacaktım, felekten bir gece çalmaya. Bu "çıkmak" sözgelişi elbette, "inecektim" desem daha doğru olurdu. Haliç'in öte yakasında oturanlar gibi Köprü'den geçip Beyoğlu'na neden çıkayım, kentin eğlence yerinin, fuhuş yuvalarının tam göbeğindeyim zaten. Mekteb-i Sultani'de, yatılı okula kapatılmış yüzlerce ergenle birlikteyim. Ve akşam yatakhanede çadır kurmalar, sağa sola pandik atmalar doyurmuyor cinsel açlığımı. Derken Beyoğlu'nun ara sokaklarına dalıyorum.

Buluşma evlerinin birinde salondaki aynanın karşısındayım. Loş ışıkta, aynanın içinde bir görünüp bir kayboluyor yarı çıplak, allı morlu, pudralı, vesikalı genç kadınlar. Müşterileri önlerine katıp taş merdivenlerden yukarıya bir inip bir çıkıyorlar. Vızır vızır işliyor ev, mama mutlu. Kadınlar da. Müşterilerin suratla-

rı asık ama onlar da mutlu olmalı. Yoksa ne diye gelsinler bu rutubetli, köhne yere. Bu eski yapının dar merdivenlerinden, yüksek topuklu ökçelerin eşliğinde neden inip çıksınlar. Yukardaki basık tavanlı odaların kirli yataklarına uzanıp neden yatsınlar o "malum" kadınlarla. Onların üzerine çıkarken, pistonları son hızla çalışan lokomotifler gibi ne diye soluyup dursunlar.

Derisi yer yer eprimiş geniş koltukta tek başıma oturuyorum ve hiçbir yerde olmadığım kadar rahatım. Sanki hep bir buluşma evinde yaşamışım da yeni fark ediyorum bunu. O çıplak kadınlardan biriyle aynı yatakta değilim ama. Cazibe'nin yanı başındayım. Bebek'teyim. Köpüklü küvette, okulun camları buz tutmuş yatakhanelerinden birinde, annemin kanaviçe dokuduğu kerevette, bir otel odasının uzaktan deniz gören balkonunda, trende pencerenin yanındayım. Uçakta bulutlarlayım. Sahi ben nerdeyim? Bu kez, "Nerdesin?" diye soruyor ses, hep o aynı ses, geceleri uykularımı bölen. Cevap vermek için ağzımı açıyorum ama sesim çıkmıyor. Bir anda kesiliyor kentin uğultusu. Ne otobüs homurtuları, ne sokak satıcılarının haykırışları, ne tramvay gıcırtıları, ne vapur düdükleri duyuluyor. Ne de martı çığlıkları. İstanbul sessiz. Sonra bir ses – o şiirdeki ses, hep aynı ses: "Nerdesin?" İçim ürpermeyle dolarken uyanıyorum. Evimde, sonunda bana mezar olacak apartman katında yatağımdayım. Ama eski bir buluşma evinin en dipteki odasındayım aynı zamanda. Benden küçük sınıftaki zengin çocuklarından birine özel Fransızca dersi verip yolumu bulmuşum. Ve fazla uzağa gitmeden, Galatasaray Hamamı'na çıkan sokaktaki o buluşma evlerinden birine anında damlamışım.

Abanoz'dakileri olmasa bile, Beyoğlu'ndaki buluşma

evlerinin dip odalarını bilirim. Salonda, derisi aşınmış geniş koltukta otururken gözünüze kestirdiğiniz yosma, daha Galata ya da Ziba'ya düşmemiş, genç, güzel ve pahalı bir kadındır. Esmerdir aslında ama saçlarını sarıya boyatmış, kaşlarını aldırmıştır. Yapmacık bir gülüş gelip durmuştur ağzının kıyısına. Ön dişlerinden biri hafif çarpık, burnu kalkık, yanakları pudralı, bakışları yorgundur. Hep bu maskeyi takacaktır artık ve pazar günleri hariç, uzun süre, yaşlanıp da aşağı genelevlerden birine düşene kadar, yerini kimseye kaptırmayacaktır. Odaya birlikte girdiğinizde tavan üzerinize yıkılacak gibi olur. Pencere kapalı, perdeler çekilidir. Bir köşede duran leğen ve ibriğe aldırmadan yatağa bırakırsınız az önce şehvetle titreyen ama şimdi heyecandan gerilmiş, yalnızca kalp atışlarını hissedebildiğiniz gövdenizi. Sonra soyunur, "anadan doğma" olursunuz yeni bir doğuma hazırlanmak için. Küçük odun sobası çoktan sönmüştür ama oda ılıktır. Kırmızı ışıkta kirini belli etmeyen yatak da, iki kişilik gibi görünse de, dardır. Çünkü aşk bu yatakta tek kişiliktir. Önünüzde, az sonra içine gireceğiniz kadının vazelinli apışarası kadar derin, gizemli, endişe verici bir boşluk, ardınızda yüzbaşı babanızın başı gibi çıplak, boz tepelerle çevrili bir kışlanın bulanık görüntüleri vardır.

Buluşma evlerinin aynalı salonlarıyla dip odalarını Cazibe beni terk ettikten sonra öğrenmiştim ama o sokağa, anlatılanlardan, özellikle de bir zamanlar Fırlama'nın belden aşağı serüvenlerinden tanıdığım ve bir kez olsun girmediğim o "malum" sokağa bir ağacın adının verildiğini bilmiyordum. Abanoz deyince Fırlama'nın "vurduğu" kadınlar düşüyordu aklıma. Sanki orada sevişilmiyor, vuruşuluyordu. Bu vuruşma-

lardan hep zaferle çıkıyordu Fırlama, kadınların gövdeleriyse her vuruşta bir parça daha hırpalanıp yıpranıyordu. Abanoz adında bir ağacın varlığından zerre kadar haberim yoktu. Bu ağaçtan yapılan, sofaları, odaları, koridorları, tahtaboşları dolduran eşyadan da. Abanozdan dolaplar, masalar, komodinler, sandıklar belki hâlâ tozlanıp duruyordur bir yerlerde, ama o sokakta kadınlar, Beyoğlu gecelerinin yalnızlığında müşteri beklemiyor artık. Genelev çoktan kaldırıldı, bir adı kaldı yadigâr, bir de Fırlama'nın anlattıkları. Orada neler olup bittiğini hiçbir zaman gerçekten bilemeyeceğim!

Buluşma evleri, girişte bekleyen yaşlı ve şişman mamaları, ışığı boğan kırmızı kadifeden abajurları, bekleme salonlarındaki esmer, sarışın, kızıl saçlı dilberleri ve onların eşliğinde yürek çarpıntısıyla çıkılan merdivenleriyle biz yeniyetmeler için, tabii paranız varsa, ulaşılması kolay alanlardı. Oysa Abanoz devletin denetimindeydi. Sokağın girişinde polis beklerdi, davetkâr bir mama değil. Bu nedenle, merakla birlikte yasak endişesine de yol açıyor, ergenliğin tüm yoksunluklarını, kadınsız ve uykusuz gecelerin soğukluğunu, tek kürek yolculukların boşalmayla gelen pişmanlıklarını pekiştiriyordu. "Abanoz'a gitmeyen gece yatakta tek kürek gider!" diye dalgasını geçiyordu Fırlama. Bense elim kamışımda donakalıyordum. Cazibe'den önceydi bütün bunlar. Ama Cazibe'den sonra da devam ettiğini söylemeliyim. Beyoğlu deyince "fuhş-i atik" de dahil alınıp satılan, sürekli el değiştiren, sevilip okşanmadan içine girilen, örselenip aşağılandıktan, "vurulup" hırpalandıktan sonra da terk edilen kadınları anımsamam bundandır. Belleğimin labirentinde arnavutkaldırımlı, parke taşlı, dar ve ıslak sokakların tümü, Roma'ya

çıkar gibi fuhuşa çıkıyor, birbirlerinin üzerlerine abanmış, o kirli yataklarda çiftleşenler gibi neredeyse iç içe geçmiş, küf kokan karanlık yüzlü yapılar çürümüşlüğün, gizli ve sessiz bir çöküşün, şimdilerdeyse ölümün varlığını, sürekliliğini, mutlak egemenliğini anımsatıyorlar. İsli çatılarla çan kulelerine, çamaşır asılan taraçalara, arka bahçelere, güvercinlerin gelip konduğu, sıçanların yuva kurduğu kiremitlere, kuytu avlulara, merdivenli dar sokaklara, yarı aydınlıkta yollarını bulmaya çalışan pavyon yosmalarının boyası akmış yorgun yüzlerine ve onların Anadolu'dan şalvarla gelmiş hovarda müşterilerinin kara şapkalarına hâlâ yağmur yağıyor. Göğü kapatan, Meşrutiyet'ten mi yoksa mütareke günlerinden mi kaldıkları belli olmayan o taş yığını yapıların oluklarından sızan sular yokuş aşağı denize doğru akıyor, çöp tenekeleriyle kusmukları da sürükleyerek Beyoğlu'na felekten bir gece çalmaya gelenlerin çamurlu ayakkabılarını yıkıyor. Ergenlik yıllarımın Beyoğlu'su, Cadde-i Kebir'in kaldırımlardan taşan iyi giyimli kalabalığıyla vitrinleri dolduran bin bir çeşit maldan, neon ışıklarla aydınlanan film afişlerinden ibaret değildi yalnızca. Melek Sineması'nın balkonunda bir yandan iç çekerken bir yandan çekirdek yiyen, sakız çiğneyen liseli kızlardan da ibaret değildi. Ara sokaklarda o filmlerde oynayan artistleri görebileceğiniz dumanlı kahveler, külhanbeyleriyle yankesiciler, dilenciler, okuldan kaçıp Abanoz'a sığınan leyli meccaniler de vardı. Ve dar geçitlerle izbe meyhaneler.

"Nerdesin?" diye ısrarla soruyor ses. Fırlama keyfince cevap versin, umurumda değil artık. İsterse yalnızca tüm sınıf değil Küfe Sabahat bile gülsün. Ben susuyorum. Dilim damağıma yapışmış bir kez, istesem de hay-

kıramam. Hem, haykırsam bile, kim duyar beni kadınlar katından. Bu kez "kadılar" değil "kadınlar" dedim dikkat ederseniz. "Nerdesin?" diye bıkıp usanmadan, utanıp arlanmadan soruyor ses. Nerde miyim? O ara sokaklarda, dar geçitlerde, "yolluk" verildikten sonra okula postalanan koltukçu meyhanelerinde ve buluşma evlerindeyim hâlâ, başka nerde olabilirim ki? Kel başlı çatık kaşlı, yüzbaşı babamın erbaşlara hitaben, "Burası ana kucağı değil asker ocağı" dediği kışladayım belki de. Bozkırda, Mekteb-i Sultani'nin karanlık koridorlarında voltada, karatahtanın önünde sözlüdeyim. Yani sorguda. Ses, "Nerdesin?" diye soruyor hâlâ. Küfe Sabahat bir yanıt bekliyor benden. Sınıf arkadaşlarım da. Hatta Fırlama bile, yalancıktan da olsa, dikkat kesilmiş, bir yanıt bekliyor. Bense susuyorum. Değil bir ses, bir fısıltı bile çıkmıyor ağzımdan. Çenemi kapatıp mendille bağlamışlar. Kefene koymadan önce ölüye yaptıkları gibi. Oysa gözlerim açık, ölmedim daha. Dünya her zamankinden daha güzel, kadınlar çekici, hayat başucumda. Yatağımdayım, düşlerle gerçeğin ayrışmaya başladığı saatlerde geçmiş günlerle baş başayım.

Beyoğlu çok uzak değil buraya ama sanki aramızda gitmekle bitmeyen yollar, uzun mesafeler var. Bir kuyunun dibine düşmem gerek oraya varabilmem için. Aramızda kanatlanmış uçan yıllar, ayrılık, hasret ve ölüm var. Benim yaşlılığım, şu yatağa çakılmışlığım, onun göz açıp kapayana kadar değişmesi, yenilenmesi, eski giysilerinden soyunup yenilerini giyerek küreselleşmesi var. Ergenlik yıllarımın Beyoğlu'su anılarımda yaşıyor artık. Okuldan çıkıp karşı kaldırıma geçiyorum. Bir tramvay da benimle birlikte geçiyor karşıya, demir tekerleklerinden kıvılcımlar saçarak Meşruti-

yet Caddesi'ne sapıyor. O yoluna devam ededursun ben Narmanlı Yurdu'nun, bir kilisenin demir kapısındaki merdivenlerde biten çıkmaz sokağın, serin han girişlerinin, karpit lambalarıyla aydınlatılmış tezgâhların, tuhafiyecilerle antikacıların, lokantalarla mağazaların önü sıra Tünel'e doğru yürüyorum. Şairler Baylan Pastanesi'ne oturmuş, hafiften bir türkü tutturmuşlar. İçlerinden biri, kırmızı yün atkısı boynunda, buğulu camların ardından, "Ne olur kim olduğunu bilsem Pia'nın / Bana böyle uzak uzak seslenmese!" diye başlayan bir şiir okuyor. Ben de bilmiyorum Pia'nın kim olduğunu, bana da uzaktan seslenen biri var. Daha doğrusu bir ses, o ürpertici, "Nerdesin?" diye soran ses. Tünel'deyim. Galata'nın inişli çıkışlı yokuşlarında, eski Ceneviz'den kalma sokaklarında, bir kilisenin avlusundayım. Fesleğen ve günlük kokuları içinde güvercinlerleyim. Azizlerin ışıyan yüzlerinde, yumuşak bakışlarında, adak mumlarının yakmayan alevinde, cehennemde zebanilerleyim. Meryem'in kucağındaydım bir zamanlar, şimdi çarmıhtayım. Cazibe'nin kollarındayım belki ama o Bebek'te, ben Beyoğlu'ndayım.

15

Hafta sonları Çiçek Pasajı'na dadanmadan önce, küçük sınıflardayken harçlığım el verdiği ölçüde başka eğlencelerin, zararsız tesellilerin peşine düşmüştüm. Her seferinde Abanoz'un kapısından döndüğüme göre ne olabilirdi bu eğlenceler? Hilton beş çayları olamazdı elbette, Boğaz'da vapur gezintileri olabilirdi belki, ama Maksim'de Zeki Müren'in pazar konserleri hiç olamazdı. Dolmabahçe Stadı'nın arkasındaki lunaparkta çarpışan arabalara binmek ya da tombala çekmek de bana göre değildi. Saçmalı tüfekle tavşan maketlerini vurmak da. Babam sayesinde, meşin topa hariç, nefret ediyordum her türlü vuruştan. Fırlama, Abanoz'da kadınlara vururken ben *Vurun Kahpeye* filmini görmekten bile çekiniyordum. Derken bir iki sinemaya gitmeye başladım, aslında aklım tiyatrodaydı ama öğrenci indirimine rağmen pahalıydı tiyatro, gerçi harçlığıma oranla sinema da ucuz sayılmazdı ama hafta boyu dersler, denklemler, işlemlerle dolan kafamı boşaltmam gerekiyordu.

Kısa sürede *Fosforlu Cevriye*'den *Üçüncü Selim'in Gözdesi*'ne, *Drakula İstanbul'da*'dan *Görünmeyen Adam İstanbul'da*'ya öylesine çok yerli film görmüştüm ki, konularını karıştırmaya başlamıştım. Oyun-

cularını da. Zaten hep aynı oyunculardı. Muzaffer Tema, Ayhan Işık, Belgin Doruk, Muhterem Nur... Hiçbirine bayılmıyordum. Daha sonra parlayan Türkân Şoray bile umurumda değildi. Bazen Fırlama da oluyordu yanımda. Onu tek ilgilendiren "oğlanın karıya nasıl yumulduğu"ydu, buysa yabancı filmlerde mümkündü ancak, ama *İstanbul Kan Ağlarken*'de muradına ermiş, işgal yıllarında Tatavla'nın fuhuş yuvalarında geçen filmdeki "toplu seks" sahnelerini –tabii bugünkü gibi değil, yanlış anlamanızı istemem, o zamanın usulünce balıketi, baldır bacak çıplak orospuların palabıyıklı kabadayıların kucaklarına oturduğu sahnelerden söz ediyorum– ağzı sulanarak izlemişti. Gerçi filmde kahraman komiser rolündeki Muzaffer Tema, mahalleyi haraca kesen Rum çetenin başı Hrisantos'un elinden aftosunu (Gülistan Güney) kapmış, aralarında duygusal bir aşk başlamıştı ama çetenin diğer haydutları Tatavla batakhanelerinde sabahlayıp vur patlasın çal oynasın soygunlarına devam ediyorlardı. Sonunda, gerçekten de, Komiser Muharrem, Hrisantos'u vuruyordu. Ne tuhaf, gördüğüm onca filmin içinde, herhalde geceleyin yatakhanede Hrisantos'un aftosu ve Muharrem'in sevgilisi Eftimia'nın dolgun göğüslerini hayal ederek çadır kurduğumdan, bir tek *İstanbul Kan Ağlarken* belleğimde kalmış. Bir de *Dokunulmaz Bu Aslana.*

Bir yüzbaşının oğlu olmasaydım herhalde merak edip gitmezdim bu filmi görmeye. Ama Kore Savaşı biteli çok olmamıştı. Orada, çeltik tarlalarına gömdüğümüz şehitler, yad ellerde bıraktığımız vatan evlatlarının acısı ve büyük bir zafer olarak kutladığımız Kunuri faciası gündemdeydi hâlâ. Ben çocukken, babamın Kore'ye gideceği haberiyle kahrolmuştu babaannem,

savaş nedir biliyordu çünkü. Babamsa kahraman Türk askeri rolündeydi ama bir büyük rakıyı tek başına devirdikten sonra, "Kaderde çeltik tarlalarında ölmek de varmış" diye ağladığını çok iyi anımsıyorum. Allahtan, son anda dil sınavından çakınca başka yere tayini çıktı da Kore'ye gitmekten kurtuldu. "Ah! Kahpe felek ah!" diye yakınmaya başladı bu kez de, "Gidemedim şu Kore'ye. Olamadım oralarda şehit!" Annesini çileden çıkarmak için onun gibi konuşuyor, bıyık altından da gülüyordu. Ne gülmesi, uçuyordu sevinçten. Çeltik tarlalarında akbabalara yem olacağına anneciğiyle kalmıştı ya, daha ne isterdi. Şimdi diyeceksiniz ki, "Türk askeri cesurdur, kahramandır. Düşmandan korkmaz. O çekik gözlü, yassı yüzlü, bodur yecüc mecüc taifesinden hiç korkmaz. Vatan uğruna canını feda etmekten de asla kaçınmaz. Vatan Kuzey Kore de olsa, gözünü hiçbir şeyden sakınmaz." *Dokunulmaz Bu Aslana* tam da bu konuyu işliyordu işte. Film Kore sahneleriyle doluydu ama aslında orayla hiç ilgisi yoktu. Yönetmen İkinci Dünya Savaşı'nda Japonlarla Amerikan conileri arasındaki çarpışmaları sokuşturmuştu araya. Bu çarpışmalarda şehit olan Bülent'in nişanlısı Selma'ya acı haberi ulaştırmak da Binbaşı Suat'a nasip olmuştu. Yanında bir Yunan yüzbaşıyla İstanbul'a gelip, acı haberi şehit subayımızın nişanlısı Selma'ya vermeden önce kentin altını üstüne getiren, gitmedik gazino girmedik delik bırakmayan Binbaşı Suat'ın gerçeği söylemeye dili varmıyordu bir türlü. En sonunda, ezile büzüle baklayı çıkarıyordu ağzından. Nasıl mı? Genç kadına şu itirafta bulunarak: "Söyleyemedim, çünkü söyleyemedim. Söyleyemedim, çünkü söyleyemezdim."

Buna benzer incileri, son sınıfta da olsam Fransız-

cam yetmediği için belki de tümüyle anlayamadığım bu tür laf salatalarını, *Hiroşima Sevgilim*'den de anımsıyorum. Felsefe ve Fransızca hocalarımız başta olmak üzere Fransa hayranlarını kırıp geçiren bu filmde de savaş söz konusuydu. Ve zaman ile mekân birbirine karışıyordu. Fransız kadın Japon sevgilisine, "Ne güzel öldürüyorsun beni" diyordu. Gerçi Japon, kadına iyi yumuluyordu ama şak diye plan değişiyor, kendimizi Nevers'de yine aynı kadınla, bu kez bir Alman askerinin kucağında buluyorduk. Kadın ona da, "Ne güzel öldürüyorsun beni. Bana iyilik ediyorsun" diyordu. Sonra da, Japon'la Hiroşima'da bir güzel sevişiyordu. "Çirkinleştirinceye kadar boz yüzümü!" Ne var ki yüzü bozulmuyordu, güzel ve çekiciydi hâlâ. Bu kez de Alman yumuluyordu kadına. Nevers'de ırmak akar Hiroşima'da gün doğarken kadın konuşup duruyordu: "Sana rastlıyorum. Anımsıyorum seni. Kimsin? Öldürüyorsun beni!"

Rastlantı bu ya, filmden çıkışta Saray Muhallebicisi'nde tavuk suyu çorbamı kaşıklarken Orhan Amca'yı görmüş, onunla Duras'nın filmini tartışmış, çocukluğumda olduğu gibi bu son karşılaşmamızda da ondan pek çok şey öğrenmiştim. *Hiroşima Sevgilim* anlaşılması pek kolay olmayan ama son derece özgün bir filmdi. Alışılmadık ve yeniydi. Savaş karşıtı bir mesaj içeriyordu. Tabii anlayana. Sabırla anlatıyordu Orhan Amca. Onun gerekçelerine kulak veriyor, görüşlerine katılıyor, gel gelelim film boyunca çok sıkıldığımı da gizlemiyordum. "Müthiş bir sinema dili var" dediğini anımsıyorum Orhan Amca'nın. İlk kez ondan duyduğum bu terimi çok sık kullanacaktım sonradan. Ama çok sonradan. Ve *Hiroşima Sevgilim*'in bir başyapıt olduğunu, Marguerite Duras karşıtı meslektaşlarının yüzüne haykıracaktım.

O yıllarda sinemaya çok gittim ama hiçbir zaman beyazperdenin esiri olmadım. Son sınıftayken Cımbız, gelecek vaat eden bir basketbolcu olma yolunda ilerliyordu, annesiyse bir süredir Hilton beş çaylarını kaçırmaz olmuştu. Arkadaşları, belki de sevgilisiyle orada buluşuyor, artık ne oğlu ne de benimle fazla ilgileniyordu. Cumartesiler tam bir işkenceye dönüşmüştü. Bebek'e gitmek gelmiyordu içimden, param yetiştiği kadar pasajda bazen yalnız, bazen de Fırlama'yla bira-votka içiyordum. Fıçı masaların üzerindeki dev bardaklarda at sidiği gibi köpürüyordu arjantin biralarımız. Garson votka dökmekte oldukça cömert davranıyor, yanında bedava fındık fıstık da veriyordu. Birkaç yudum içtikten sonra kafayı bulunca rahatlıyordum. Derken iç sıkıntım da hafifliyordu biraz. Cazibe'yi başka bir adamın kollarında düşünmek acı veriyordu ama ikinci biradan sonra her şeyi unutuyordum. Pasajın kalabalığı dalgalanmaya başlıyordu gözümde, koskoca yapı üzerime çökecek gibi oluyordu. Sesler, renkler, içkiler birbirine karışıyordu. Akordeoncu da, tansiyoncu kadınla tam bu sırada zuhur ediyordu. Kadın, sarhoşların nabzını ölçedursun, başlıyordu Napoliten şarkılara. Nasıl oluyor da o berbat sesi acımı yatıştırıyordu hâlâ şaşarım. "Sorrento'ya Geri Dön"den girip, "O Sole Mio"dan çıkıyordu. O da, Muhtar'ın Yeri'ndeki fasıl heyeti gibi, canına okuyordu şarkıların ama kimin umurunda! Bazen o kafayla sinemaya gittiğim de oluyordu. *Hiroşima Sevgilim'e* de pasajdan çıkıp gitmiştim, az önce söylemeyi unuttum. Yeri geldi, söylüyorum işte. Yoksa Orhan Amca'nın beğenisine ihtiyaç duymadan da, kendi birikimimle sevebilirdim bu filmi. Evet, severdim mutlaka ama o kafayla beğenmek şöyle dursun, sıkıntıdan patlamıştım.

Sinemadan çıkışta canım kazandibi çekti. Baktım cebimdeki para bir hayli suyunu çekmiş, okula dönmeye karar verdim. Akşam yemeğine çok vardı daha, karnım da acıkmıştı. Kapıya yaklaşınca adımlarımın geriye gittiği hissine kapıldım. Cumartesi akşamları, parasız yatılılar kendilerine ayrılmış küçük yemekhanede yerlerdi akşam yemeklerini. Ertesi gün de öyle. Pazar kahvaltıları hayatımda yaptığım en kasvetli kahvaltılar olarak kaldı belleğimde ve o soğuk, kızarmış yağ kokan yemekhaneyi hiç unutmadım. Pazar kahvaltısından sonra hamamda sıkıntım dağılır gibi olurdu biraz, keselenirken bedenimden lime lime kir çıkardı. Ve pazar akşamı yine aynı yemekhanede yine aynı kasvet çökerdi üzerime. Bebek'teki evi, Cazibe'yi, onunla yaptığımız banyo sefalarını neredeyse unutmuştum.

Kapıdan gerisingeriye dönüp Saray Muhallebicisi'ne daldım, tavuk suyu çorbaya yetecek kadar param vardı. Dipteki masalardan birine oturdum. Çorbamı kaşıklarken bir de ne göreyim, Orhan Amca da orada değil mi! Gözlüklerini alnına kaldırmış kitap okuyordu. Rahatsız etmemek için masasına yanaşmadım. Ama o, bir sigara yakmak için bakışlarını okuduğu kitaptan kaldırıp elini masanın üzerindeki sigara paketine uzattığında gördü beni. Ve hemen yanına çağırdı.

"Vay! Ne arıyorsun burada bakalım?"

"Çorba içmeye gelmiştim."

"Çorbayı boş ver şimdi, bir kazandibi ye."

İçimden geçeni nasıl da anlamıştı! Müthiş bir sezgi gücü vardı Orhan Amca'nın. Yalnızca sezgi gücü mü? Sonsuz bir hoşgörüsü de. Benim soyadım Hoşgör'dü ama asıl oydu her şeyi hoş gören, *Hiroşima Sevgilim* hakkında söylediklerimi bile sineye çeken. Kendisi iki

kez görmüş, çok beğenmişti. Vakit bulursa gidip üçüncü kez görecekti.

Epey yaşlanmıştı. Kıvırcık saçlarına ak düşmüş, alnında kırışıklıklar oluşmuştu. Ama mavi gözleri hâlâ ışıl ışıldı. Babamı, babaannemi sordu. Ankara'da olduklarını söyledim. Onun da tayini, neden sonra İstanbul'a çıkmıştı. Çapa Eğitim Enstitüsü'nde Fransızca öğretmenliğine devam ediyordu. Galatasaray'da parasız yatılı okuduğumu söyleyince, "Ne mutlu sana!" dedi. "Ben de Nedim'i Mekteb-i Sultani sınavına soktum ama kazanamadı." Çocukluk arkadaşımın şimdi nerde okuduğunu sormama fırsat vermeden ekledi: "Atatürk Lisesi'ne gidiyor. Dersleri iyi ama bir yabancı dil öğrenmesini isterdim." Peki Leyla, o nerelerde, hangi âlemlerdeydi? Büyümüş, güzel bir kız olmuştu. Yere bakan yürek yakan cinsten. Bunu Orhan Amca mı böyle söylemişti, yoksa ben mi öyle olduğunu hayal etmiştim şimdi pek iyi anımsamıyorum. Ama Nedim'i, liseyi bitirdikten sonra, Fransızca öğrenmesi için Paris'e göndermek istediğini çok iyi anımsıyorum. Bu hayali gerçekleşti çok geçmeden. Nedim de, benim gibi Paris'e kapağı attı ama orada hiç karşılaşmadık. Leyla'yı da hiç görmedim. Hayat daha o taşra kentindeyken ayırmıştı bizi. Orhan Amca'nın ölüm haberini de çocuklarından almadım, gazetede okudum. Karşılaşmamızdan birkaç ay sonra bir otobüs kazasına kurban gitmişti. "Nur içinde yatsın." Babaannem hayatta olsaydı böyle derdi. Belki, hemşeriliğin, muhacirliğin yüzü suyu hürmetine, "Toprağı bol olsun" diye de eklerdi. Ben ikisini de demiyorum, diyemiyorum. Çünkü kabir azabı düşüyor aklıma. Her ölenin, nedense, sırattan geçmeden önce toprakta yılan ve çıyanlarla tanışacağına, böcekler tarafın-

dan kemirildikten sonra bir iskeletten ibaret kalacağına inanıyorum. Bütün bunlar olup biterken bir ışık düşer mi mezara, gövde toprak olmadan önce nur içinde yatar mı, orasını bilemem. Ama bilmek isterim.

O gün Orhan Amca'nın ısmarladığı kazandibinin bir başkaydı tadı. Yetişkin bir insanmışım gibi bana değer verip Duras'nın filmini açıklaması da bir sabır ve hoşgörü örneğiydi. *Hiroşima Sevgilim*'i üçüncü kez gidip gördü mü bilmiyorum. Gidip görmüştür herhalde, yoksa Orhan Amca, benim bildiğim, hâlâ sevgiyle andığım Orhan Amca olmazdı.

* * *

Yalnızca boş geçen, canımın hiçbir şey yapmak istemediği, arkadaşlarım top oynarken sırtımı duvara dayayıp derin düşüncelere daldığım teneffüslerde değil derslerde de sıkılmaya başlamıştım. Ne hocanın anlattığıyla ilgileniyor ne de esprilere gülüyordum. Pencereden dışarıya bakıyordum uzayan dakikalar boyunca. Zaman geçmek bilmiyordu. Dışarda akşam oluyor, Beyoğlu'nun gürültüsü yüksek duvarları aşıp bahçeye doluyor, çınarlar yapraklarını döküyordu. 1959'un sonbaharındaydık. Sonra kış geldi, günler kısalmaya başladı. İlk etütle birlikte karanlık çöküyordu artık; sınıflarda ışıklar yanıyor, yemekhanede kuru fasulyeyle pilav çok sık olmasa da yerini yoğurtlu ıspanağa, kimi zaman da yağı donmuş kapuskaya bırakıyordu. Derken kar da yağmaya başladı. İpek gibi yumuşak, insanın içine işleyen bir yağışı vardı ama benim içim içime sığmıyordu. Giderek daha derinden duyuyordum Cazibe'nin yokluğunu. Ona sarılmak, sıcaklığında erimek istiyor-

dum. Aşk böyle bir şeydi demek, hem kuşbaşı yağan kar kadar yumuşak, hem tipi kadar sert ve acımasızdı. Annenin yokluğuydu belki, bir uzun yoksunluktu. Ne var ki Cazibe annem değil, birlikte doyuma vardığım kadındı. Cımbız'ın annesiydi o, benimse sevgilim, bir tanem, hadi doğrusunu söyleyeyim, baştan çıkardığım yosmamdı. Şehvetle şefkat arasında gidip geliyordu duygularım, ama aslına bakarsanız, her ikisinden de tam alamamıştım nasibimi. Cazibe sanki daha başka bir yaratık, kadından ve annemden de öte bir varlık, her şeyimdi. Hem çok yakınımdaydı hem erişemeyeceğim kadar uzağımda. Onu unutmak, aklımdan çıkarıp atmak için çabalıyor ama her defasında hayaline teslim oluyordum. Evet, hayatımın ilk aşkı, ilk kadını, ilk acısı düpedüz teslim almıştı beni, düzüp batırmıştı. Ben ona vurmaya kalkınca vurulmuş, çoktan dibi boylamıştım. Vurgun yemiş bir sünger avcısından farkım yoktu.

Melankoli krizlerine kapıldığım da oluyordu. Kimseyi istemiyordum yanımda. Ne Cımbız'ı ne Fırlama'yı ne de bir başkasını. Arka bahçeden manzaraya bakıyor ama hiçbir şey görmüyordum. "Bana baktığında / Mavi bir alev yalıyor gövdemi / Dudaklarınla ıslat / Gözlerinle öp beni." Bir akşam etüdünde bu dörtlüğü yazmış, ertesi gün Küfe'den tam not olmasa da bir aferin almıştım. Ne var ki bu başarı bile dağıtmaya yetmemişti kederimi. Bugün aynı dörtlüğü yazsam son dizeyi Cemal Süreya'dan yürütürdüm: "Beni öp, sonra doğur beni."

Cazibe'nin yokluğu içimde onulmaz bir yaraydı. Nedense uzaklaşmıştı benden, araya mesafe koymuştu. Ben de ona soğuk davranmaya çalışıyor ama beceremiyordum. Ne zaman okula Cımbız'ı görmeye gelse yelkenleri suya indiriyordum. Eskisi gibi fazla gelip gitti-

ği de yoktu zaten. Cımbız büyümüştü. O büyümüştü de, sanki ben küçülmüş, Cazibe'nin gözüne görünmez olmuştum. Yeni bir sevgili bulmuş olmalıydı kendine, benimse tek avuntum saman kâğıtlara karaladığım dizeler, hafta sonları devirdiğim kadehlerdi. Bebek'teki eve gitmiyordum artık. Çünkü Cazibe'yi orda bulamayacağımı, antrenman dönüşü Cımbız'la baş başa kalacağımı, birlikte *Playboy* dergilerinin sayfalarını çevirirken içimin parçalanacağını biliyordum. Cımbız'la okulda her gün beraberdik zaten, bir de hafta sonlarını, annesinin yokluğunda onunla geçirmek istemiyordum. Terk edilmiştim, evet. Bu, annemin ölümünden sonra ikinci terk edilişimdi ve yara çok taze, çok daha derindeydi. Zürafa'nın neler hissetmiş olabileceğini yıllar sonra anlıyordum. Uzun boyu, o taşra delikanlılarına özgü melankolisiyle gözümde canlanıyordu. Zürafa'nın yaptığı gibi aşktan ölebilirdim. Aşk bir vuruşta cana kıyabilir, ezip geçebilirdi. Fırlama beni böyle sessiz, kederli görünce, "Karadeniz'de gemilerin mi battı?" diye sormuyordu artık. "Sen âşıksın ama kime? Kimeyse kime, siktir et gitsin!" diyordu. Ona kalırsa kadın kısmına vuracak ama âşık olmayacaktın. Olursan vurulurdun çünkü.

Bir gece geç vakit, Cazibe derin uykudayken onu kucaklayıp sessizce aşağıya inmek, ön bahçeyi bir solukta geçtikten sonra onunla birlikte kendimi Boğaz'ın akıntısına bırakmak istiyordum. Kollarımda can vermeli, birlikte boğulmalıydık. Zürafa yanlış yapmış, sınıf öğretmenimizi zahire tüccarının koynundan kaptığı gibi Muhtar'ın Yeri'nden onunla birlikte göle yürüyeceğine yapayalnız boğulmayı tercih etmişti. Âşıksan kendi canına kıymak yetmez, sevdiğini de öldüreceksin. Ya-

ni, şaka değil, düpedüz cinayet işleyeceksin. Bunu göze alamazdım. Boyumdan büyük işlere kalkışacağıma Cazibe'yi yeniden kazanmaya karar verdim. Ama buna hiç gerek kalmadı. Cazibe kendiliğinden geri döndü bana. Özlediğinden değil babam sayesinde. Okulda lakabım, pek tutmamış da olsa, "Yüzbaşının Oğlu"ydu hâlâ, ama kel babam Ankara'da albaydı artık. Ve ihtilalin eli kulağındaydı.

16

"Hikâyeni ilgiyle dinledik, eksik olma içini döktün bize. Kalbini açtın. Anneni, babanı, babaanneni, çocukluğunu anlattın. Yatılı okul yıllarını da. İstanbul aşkını paylaşıyoruz, keşke uzun süre yaşadığın Paris'ten de söz etseydin biraz. Yalnız kadınlar değil kentler de kıskançtır. Paylaşılmayı pek sevmezler. Babanın sofra arkadaşlarıyla kendi sınıf arkadaşlarını da tanıttın bize. Kimini sevdik, kimine güldük, kiminden de nefret ettik. Çizdiğin Orhan Amca portresini de, doğrusu, pek beğendik. Komşun Nigâr Hanım'ın rolünün daha bitmediğini, onu bir kez daha sahneye çıkaracağını tahmin edebiliyoruz. İlk aşkın acısını, bir türlü kabuk tutmayan yarasını, gerçi herkes bilir ama, bir de senden dinledik. Ne var ki fazla bir özelliği yok hayatının. Hikâyende de aksiyon yok" diye yakındığınızı duyar gibiyim. Doğru söze ne denir, haklısınız. Ama durun bakalım, hikâyem bitmedi daha. Sıkılmadıysanız devam etmek isterim.

Hayatım sıradan olabilir, anlattıklarım da. Ama ne demiş Malraux? Olağanüstü bir hayat yaşamış, serüven düşkünü o büyük yazar? İzin verirseniz hatırlatayım: "Bir hayatın hiçbir değeri yoktur belki ama hiçbir şey bir hayattan daha değerli değildir." Evet, aynen böyle demiş. Bunu da huzurunuzda kayda geçmiş olayım. Hep bizim Yahya'dan örnek verecek değilim ya!

"Bu ne samimiyet, Yahya da kim?" diye sorabilirsiniz, Vaftizci Yahya değil elbette, Yahya Kemal. On iki yıl Paris'te kalıp da şiirlerinde Paris'ten neredeyse hiç söz etmediğine göre bu konuda onu hoş gördüğünüz gibi, soyadıma hürmeten beni de hoş görürsünüz umarım.

Aksiyona gelince, onun da sırası gelecek elbet. Olayların ivme kazandığı 1959 yılındayız çünkü. O yıl benim için en önemli olay Cazibe'yle ilişkimdi. Gözüm ondan başkasını görmüyordu. "Ah kıyamam!" diye diye satırla doğradığı canıma kendi ellerimle kıymalıydım, ama onunkiyle birlikte. Boğaz'ın karanlık sularına gömülürken kollarımda olmalı, sırattan birlikte geçmeli, cehenneme aynı anda düşmeliydik. Günahkâr gövdelerimizi aynı anda teslim almalıydı zebaniler. İşte ben bu duygular içerisinde kıvranırken olaylar da hızlandı birden. Aksiyon mu istiyorsunuz, buyrun öyleyse!

"Buyur buradan yak" derdi Fırlama, Yenice paketini uzatıp, "Menderes de bundan içiyor." İçki ve tütünde cömert, kadınlarla sertti. Beni böyle melül mahzun, köşemde acı çekerken görünce işin içinde bir kadın olduğunu anlamış, "Koy ver ipini gitsin!" diyebilmişti. Kimseye açamıyordum ki derdimi. Hele, Cımbız'ın kulağına gider diye ödüm kopuyordu. Suçluluk duygusu da cabası. Sıra arkadaşımın annesini düzmüştüm. Aslında o düzmüştü beni ama ne fark eder. Aynı yatağa girmiştik bir kere, aynı dala tünemesek de. Fırlama, o zaman çok sık kullanılan bir deyimle söylemem gerekirse, bu "halet-i ruhiye"den çıkamazsam intihar edebileceğim endişesine kapılmıştı. Yine de, bana çaktırmadan, dalgasını geçmekten vazgeçmiyordu. Belki de, her şey gibi aşkı da alaya alarak, kendi derdini, kendi çaresizliğini örtmeye çalışıyordu.

Akşam son etütte, abiden izin alıp, münazara yapardık bazen. Üçer kişilik iki gruba ayrılır, sıraları karşı karşıya koyup maç yapar gibi, önemli gördüğümüz bir sorunu tartışırdık. Etüt abisinin ve sınıfın hakemliğinde, kazanan taraf kaybeden tarafı kovalar, yakalarsa sırtına binerek zaferini kutlardı. Ve uzuneşek oynar gibi, çökertirdi yenileni.

Uzuneşek oldukça sert bir oyundu ama daha beteri de vardı: turnuva. Ortaçağ'da şövalyelerin, elde mızrak kolda kalkan, birbirlerine girip rakiplerini attan düşürdükleri, çoğu kez de kafa göz yardıkları turnuvalardan pek farkı yoktu. At yerine sağlam birinin sırtına binmek, mızrak ve kalkan yerine de uzunca bir sırık edinmek, iç avlu ya da yatakhanede yaptığımız turnuvalar için yeterliydi. Benim atım Fırlama'ydı her zaman, rakibimse Cımbız. Fırlama, soylu bir şövalyeyi taşıyormuş gibi kişner, dehleyince anında şahlanıp saldırırdı.

Cımbız da, cüssesi gereği, Fransız Edebiyatı dersinde Matmazel'in dilinden düşmeyen Lancelot benzeri gözü pek bir şövalye konumunda olurdu her zaman. Onun binekleri sürekli değişirdi. Ve nasılsa, ilk vuruşta düşerdi. "Bok çuvalı gibi düşüyor herif!" diye övünürdü Fırlama. Cımbız'da, babası Halim Ağa'dan miras kendini beğenmişlik vardı biraz, bunu yıllar sonra kayda geçirmekte bir sakınca görmüyorum. Kuşkusuz bu nedenle Cımbız'ı alaşağı etmek özellikle benim için başlı başına bir keyifti. Fırlama, iri gövdesiyle, Abanoz'da kadına vurur gibi, bodoslama giydirirdi Cımbız'a. Ve birlikte zafer çığlıkları atmaya doyamazdık.

Nasıl da enerji doluyduk Tanrım! Ergen gövdelerimizde biriken enerjiyi boşaltmaya ne top oyunları ye-

terdi, ne uzuneşek ne de turnuva. Yatakhanede çadır kurup tek kürek gitmeler de boşunaydı. Futbolda meşin toptan, turnuvada insan binmiş düşmandan alıyorduk hıncımızı. Maç yaparken bir değil birkaç top birden patlattığımız oluyordu. "Senin pederinkilerden beter bu toplar" diye dalgasını geçiyordu Fırlama, "buna harçlık mı dayanır!" İşte o zaman top gibi patlayan bir kahkaha çınlıyordu kulaklarımda. Babamın kel kafasını şutlarken onun halâ, son bir çabayla, "Maksat iktisat" dediğini duyar gibi oluyordum.

Hiç unutmam, bir defasında münazara konusu, kitabın iyi ya da kötü etkileri üzerineydi. Kitabın insanlığa zarar da verebileceği görüşünü savunan takımın kaptanıydım. Gerekçem de aşağı yukarı şuydu: Kitap bir insanın hayatına son verebilir. Gençliği kötü yola sokmakla, kötü alışkanlıklar aşılamakla kalmaz, intihara bile neden olabilir. Örnekse Werther. Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları*'nı okuduktan sonra intihar edenlerin sayısının bir hayli kalabalık olduğunu biliyoruz.

Fırlama taraf değildi ama yakından izliyordu münazarayı. Sonunda biz kazanmıştık. Kovalamaca başlamadan önce yanıma gelip ciddi bir edayla, "Gerekçelerin çok iyiydi" dedi, "şu Werther de kim sayende öğrenmiş olduk." Övülmekten pek hoşlanmam ama o an nedense, "Kitap okunmak içindir, sen de al oku" deyiverdim. Sen misin diyen. "Ben kendi Werther'imi yazıyorum" diye karşılık verdi. "Goethe'den bana ne. Adını telaffuz etmeye bile terbiyem el vermez." Ertesi gün "Genç Kerter'in Acıları" başlıklı bir yazı getirdi. Şöyle bir göz attım, tipik Fırlama zırvalamalarıydı. Mekteb-i Sultani'de öğrenci genç Kerter kadınsız kalmanın, beylik

deyimle "abazanlığın" doruklarında gezinirken hepimiz gibi yatakhanede çadır kurmakla da yetinmeyip çok acı çekiyordu. Duygusal ve kırılgandı. Ama, bir yandan da, yaratıcısı gibi fırlamanın tekiydi. İple çekiyordu hafta sonlarını. Cumartesi gelir gelmez de, İstiklal Marşı'ndan sonra Beyoğlu'na atıyordu kendini. Abanoz'a gitmek için değil, kalabalık bir otobüse binip kadın kertmek için. Galatasaray durağından, motoru şoför mahallindeki o külüstür Skoda'lardan birine biniyor; biletçinin, "Ön tarafa beyler!" uyarısına uyup ön tarafa doğru ilerleyerek, sıkışmış durumdaki kadınlara yer açmak bahanesiyle gözüne kestirdiği kadının kalçasına yapıştırıyordu elini. Tepki görmezse el daha ileriye uzanıp başka bölgeleri de keşfedebiliyordu. Akşam yatakhanede, otobüste kerttiği olgun kadınları hayal edip çadır da kurduğu oluyordu genç Kerter'in, intihar saplantısına kapıldığı da.

Bense genç Werther gibi çocuklu bir kadına âşık olmuş, onun yüzünden yine genç Werther gibi intiharın eşiğine dek gelmiştim. Bir an meselesiydi ölüm ya da bir adım meselesi. Ama o adımı atamıyordum. Fırlama nasıl genç Werther'in umutsuz aşkını genç Kerter'in umutsuz ergenliğine ve müzmin abazanlığına dönüştürdüyse ben de kendi acılarımı usta bir taktik harekâtıyla başka tarafa yönlendirdim. Ve bu davranışım sayesinde eski sevgilime yeniden kavuşabildim.

* * *

Ülkede olan bitenler pek umurumda değildi aslında ama Cazibe'nin benden uzaklaşması, nedenini tam da anlayamadığım ani bir kararla araya mesafe koyması karşısında çaresiz kalmıştım. Çiçek Pasajı'nda, be-

yazperdede, Fırlama'nın esprilerinde aradım teselliyi, ama olmadı. Bana sarılışlarını, içine girerken kıvranışlarını, çıkarken sızlanış ve yakarışlarını, sonra yeniden sarılışlarını bir türlü unutamıyordum. Her an aklımdaydı. Onu aklımdan çıkaramadığıma göre hiç olmazsa bir başkasından öfkemi çıkarmaya karar verdim. Ve Cazibe'nin kocasını hedefe yerleştirdim.

Halim Kırımlı hükümetin en gözü kara, o ölçüde de etkili bakanlarından biriydi. Darbeden önce faaliyete geçen ve düpedüz anayasayı çiğneyen Tahkikat Komisyonu fikri de onun başının altından çıkmıştı. Oğlu Cımbız, sanırım babasının bu konumundan ötürü, siyasetle ilgilenmeye başlamıştı. Ben de onlara karşı tavrımı, şimdiki başbakanın ağzından düşmeyen ve aslında "malumun ilanı" olan deyimle, "çok açık ve net" muhalefetten yana koydum. O günkü başbakan "sabık" ve "sakıt" oldu, bakalım bu ne olacak? Sonu iyi olmayacak gibime geliyor, yine de ben bilmem, Allah bilir. Her neyse konu o değil ama benim de elimde değil, bıyıklıya dokunmadan ilerleyemiyorum. Evet, muhalefetten yana tavır koydum, İnönü'den, gençlikten ve o günün başbakanının deyimiyle, "kara cüppeliler"den, yani üniversite profesörlerinden yana. Bizim hocalar silme demokrattı, sınıfta siyasetle ilgilenen öğrencilerin çoğunluğuysa iktidara karşı. Ama, tartışmaya cesaret edemiyorduk. Mekteb-i Sultani'de siyaset yasaktı. Oysa, babamın konumundan dolayı, benim de bir şeyler yapmam gerekiyordu. Onun darbe hazırladığından haberim yoktu ama ordu mensubuydu. Orduysa cadı kazanından farksızdı. Gidişatın çok kötü olduğu söylentileri yüksek duvarları aşıp bizim kulağımıza dek geliyordu. Evet, ben de bir şeyler yapmalıydım, Halim Bey'e

ve iktidara karşı. Çünkü terk edilmiş, kapıya konulan bir kedi gibi okulun bir köşesine bırakılmıştım. Cazibe ne arıyor ne de soruyordu. Unutmuştu aşkımızı, bense her zamankinden daha fazla hissediyordum yokluğunu. Gece rüyalarımda hamamcı oluyorsam onun yüzündendi. Gündüz derste dalıp gitmelerim, karanlık koridorlarda kimse görmeden hıçkıra hıçkıra ağlamalarım da. Cazibe'nin benden hevesini aldıktan sonra kendine doğru dürüst, meşrebine uygun, muhatap olabileceği bir sevgili, olgun bir erkek bulduğu vehmine kapılmıştım. Kıskançlıktan içim içimi yiyordu ama belli etmiyordum çevreme. Atatürk'ün Cumhuriyet'i biz gençlere emanet ettiğini, ulu öndere layık olabilmek için Halim Kırımlı gibilerin zorbalığına karşı sokağa dökülmemiz, meydanlara çıkmamız gerektiğini, içimizdeki hürriyet ateşinin ebediyen sönmeyeceğini söylüyordum. Daha ilkokuldayken varlığımızı Türk varlığına armağan eden bizler değil miydik? Şimdi de, nice hürriyet âşığı ve taraftarı yetiştirmiş Mekteb-i Sultani'nin son sınıf öğrencileri olarak Atamızın emanetine sahip çıkmalı, ordu gençlik el ele vermeliydik. Kurtarıcımız, "naçiz vücudunun elbet bir gün toprak olacağını ama Cumhuriyetimizin ilelebet payidar kalacağını" söyler, Cumhuriyet'in bekçileri olduğumuzu yedi düvele ilan ederken bugün olanları önceden haber veriyor, bizi uyarıyordu. Babamın Ankara'da ne haltlar karıştırdığını bilmiyor, ama bir şeyler olacağını seziyordum.

Dışardan fazla haber alamıyorduk. Gazeteler boş sayfalarla çıkıyordu. Radyoda Vatan Cephesi'ne katılanların isimlerinden başka bir şey duymuyorduk. Sabah etüdünden önce üç tekerlekli arabasıyla ön bahçenin parmaklıklarına gelen Arnavut börekçi artık pav-

yon yosmalarından değil siyasetten konuşuyordu. Sapına kadar demokrattı ve ne olursa olsun Menderes'i yarı yolda bırakmayacaktı. Başvekilin gerilimi iyice yükselten nutuklarının bir tekini bile kaçırmıyor, bizlere de anlatıyordu. Bu arada, sansüre inat, fısıltı gazetesi tam gaz çalışıyordu. Radyo haberlerine de sansür konmuştu. Cımbız evden getirdiği transistorlu radyodan, daha çok da yabancı istasyonların Türkçe ve Fransızca yayınlarından olup bitenleri izlemeye çalışıyor, beni de bilgilendiriyordu. Ama tarafsız değildi, olamazdı. Babasının akıbetinden endişe duyduğunu hiç kimseye, bana bile belli etmemeye çabalıyordu.

İşte bu ortamda beklenmedik bir şey oldu. Cımbız'ın babası oğlunu görmeye geldi okula. Sekiz yıl boyunca Cazibe üstlenmişti bu görevi, Halim Bey'in yalnızca adını biliyor, duyuyorduk. Ama günün birinde okulumuzu teşrif edeceğini, doğrusu, aklımızın ucundan bile geçirmiyorduk.

Halim Bey'in bahar sıcağına rağmen, üzerinde devetüyü paltosu ve siyah fötr şapkasıyla, kostüm kravat, ön bahçeden sütunlu kapıya doğru yürüyüşü hâlâ gözümün önündedir. Çok değil bir ay sonra, yargıç önünde süklüm püklüm hesap verecek bu adam sanki küçük dağları kendisi yaratmış gibi bir görünüm sergiliyordu. O ne heybet, ne kibir, ne tafra! Ve abrakadabra! 27 Mayıs ertesi, elleri kelepçeli olarak Yassıada'ya gönderilenler arasında onun da olabileceğini sihirbaz Zati Sungur tahmin edebilirdi ancak. Ya da bir falcı.

Akşam etüdündeydik. Sınıfın ön bahçeye bakan pencerelerinden görmüştüm onu. Bir zamanlar Cazibe'nin yüksek ökçeli, siyah iskarpinleriyle yaptığı gibi sekerek geçmiyordu çınarların altından, kendinden emin, ağır

ve ölçülü adımlarla, parke taşlarını eze eze ilerliyordu. Sütunlu kapının önüne gelince göndere pazartesi sabahları çekilen ay yıldızlı bayrağa baktı bir süre, sonra içeriye daldı. Cımbız'a babasının az sonra sınıfta olacağını söylediğimde şaka yapıyorum sandı. Ülke kargaşa içindeyken, hükümet köşeye sıkışmış, halk yönetimden ümidini kesmişken, babasının İstanbul' a gelip böyle apar topar onu ziyaret etmesini beklemiyordu elbet. Daha önceden birkaç kez Bebek'te gördüğüm, az buçuk gazete haberlerinden tanıdığım Halim Bey de, genelde Cazibe'nin yaptığı gibi, camda göründü önce, ama eliyle işaret etmeyip kapıyı çalmadan içeriye girdi. Bunun üzerine etüt abisi de dahil hepimiz, sanki okul müdürü ya da müfettiş gelmiş gibi, ayağa kalktık. Oturmamızı bile söylemeden oğluna doğru yürüdü, kulağına bir şeyler fısıldadı. Birlikte dışarıya çıktılar. Hâlâ ayaktaydık. Neden sonra, etüt abisinin işaretiyle, yerlerimize oturabildik.

Bu onu son görüşüm oldu. Akşam yatakhanede Cımbız'a babasının geliş nedenini sordum. "Hiç" diye yanıtlamakla yetindi, "beni özlemiş de..." Halim Bey'in böyle sudan bir nedenle okula gelmiş olabileceğine inanmadığımı bildiği için de konuyu değiştirdi. Ben de ısrar etmedim. Cımbız'ın babasının oğluna rahat durmasını, üniversitede hazırlıkları süren, "nümayiş"lere katiyen katılmamasını tembih etmek için geldiğini tahmin edebiliyordum. Ama Cımbız'ın babasını bir daha çok uzun süre göremeyeceği, babam sayesinde ipten kurtulacağı aklımın ucundan bile geçmezdi. Gerçi babam 1959 yazında Erdek'teki son görüşmemizde bir şeyler olacağını söylemişti ama, ben sarhoşluğuna vermiştim. Hem daha ne olabilirdi ki? Kargaşa başını almış yürümüş, her kafadan bir ses çıkmaya, çıkan ses-

ler de susturulmaya başlanmıştı. Yine de olabilecekleri merak etmiyor değildim. "Herhalde babam paşa olacak" diye geçiriyordum içimden, "babaannem de muradına erecek." Terfi zamanı çoktan gelmişti. Ya emekli olacaktı ya paşa. Ne gariptir ki ikisini de olamadı. Meğer ordu içindeki gizli örgüte girmiş Ankara'da, meşru iktidarı silah yoluyla devirme çalışmalarına başlamış. Öyle özgürlük ve demokrasi yanlısı falan değildi. Hatta aşırı milliyetçiydi bana sorarsanız. Ama hırslıydı. Darbeden sonra Milli Birlik Komitesi'ne nasıl girdi onu da bugüne dek anlayabilmiş değilim. Birlik komutanı değildi, hep karavana atan bir topçuydu alt tarafı. Genelkurmay'da görevliydi, doğrudan vurucu güç yoktu emrinde. Tabancaya el koyup, kelle koltukta, şeref ve namusu üzerine yemin edecek cesareti de yoktu. Ya da benim fark edemediğim, yakınlarından gizlemeyi başardığı bir ikinci kişiliği vardı. "Yine mi Dr. Jekyll ve Mr. Hyde meselesi, kabak tadı verdi bu konu artık, babanın MBK'ye girmesinin bir başka açıklaması olamaz mı?" diye itiraz edebilirsiniz. Olabilir elbette.

Annesinin gözüne girmek içindir belki. Ya da, ne bileyim, yükselip bir yerlere gelme, bir şeyler yapma amacıyla darbeci olmuştur. O bodur boyuyla önemli işler becerebileceğini ele güne kanıtlamak için. Ya da, nasılsa Yargıtay üyeliğine kadar yükselebilmiş, Demokrat Parti'nin baş düşmanlarından, sofra arkadaşı savcının kışkırtmalarıyla bu işe kalkışmıştır. Yassıada'da siyasi iktidarın "sabık" ve "sakıt" üyeleri yargılanırken bizim atak ve çokbilmiş savcının iddia makamından "müdde-i umumi muavini" sıfatıyla Menderes'e bir kadın külotu sallayacağını, "Bebek Davası" adıyla başlayan ama kısa sürede "Don Davası"na dönüşen yargılamanın ka-

muoyunun tepkisiyle karşılaşacağını öngörmemiştir sanırım. Ne var ki babam, yalnızca bunun gibi eften püften davalardan sonra değil, üç kişinin idamıyla sonuçlanan anayasayı ihlal davalarından sonra da eski sofra arkadaşıyla aynı tabaktan yiyip aynı şişeden içmeye devam etti. Biri, Menderes'i "Don Davası"ndan beraat ettirse de on beş idam kararı veren Yüksek Adalet Divanı'nda başsavcı yardımcısı sıfatıyla görev yaptı; öteki, Milli Birlik Komitesi üyesi olarak o kararları, infazlar üçe indirilmiş de olsa, gözünü kırpmadan uyguladı. Ya da, kim bilir, belki de can sıkıntısıdır asıl nedeni babamın. Görünürde "ülkenin bölünmez bütünlüğü"ne sahip çıkmak, "Cumhuriyet'i koruyup kollamak" ama aslında annesinin nezdinde rüştünü ispatlamak için ihtilalci olmuştur. Ya da, beylik tabancasından çıkan kurşunla –artık cinayet mi, intihar mı, kaza mı orasını bilemeyeceğim– can veren anneciğime bir an önce kavuşmak arzusuyla. İhtilal başarıya ulaşmasaydı Menderes'in değil, onun kellesi gidecekti çünkü. Sonunda olan Menderes'e oldu. İki yakın arkadaşının infazlarının ardından intihara kalkıştı. Kurtardılar. Ve onu da, son arzusunu yerine getirip bir Yenice tüttürmesine izin verdikten sonra, İmralı'da astılar. Celladın ücreti o günün parasıyla 150 liraydı.

Hangi neden ya da nedenlerle olursa olsun Yüzbaşı Düztaban Hasan, Albay Asan'dı artık ve astığı astık kestiği kestik bir ihtilalciydi. Halim Bey'i elinden nasıl kurtarabildiğime hâlâ şaşarım. Evet, ne diyordum? Ülkede olan bitenler umurumda değildi diyordum, ama anlattıklarımdan tam tersi bir izlenim de edinmiş olabilirsiniz. Yine de, iddia ediyorum ki, siyaset sahnesine ilk ve son kez çıkışım aşk kırgınlığı yüzündendir. Ca-

zibe beni bırakmasaydı, üniversite gençliğiyle birlikte sokağa dökülüp bayrak sallamazdım. "Hürriyet! Hürriyet!" diye avazım çıktığı kadar bağırmazdım. Halim Bey'i kastederek, "Kahrolası diktatörler, bu dünya size kalır mı" demezdim.

Gelişmeler öyle hız kazandı, öylesine vahim olaylar yaşandı ki, Cazibe'nin acısını bir yana bırakıp ben de tüm muhalif gençler gibi havalar ısınır, ağaçlar çiçeğe durur, damarlarımdaki asil ve asi kan fıkır fıkır kaynarken, ilkbaharın gelişiyle birlikte hükümet karşıtı eylemlerin içinde buldum kendimi.

Yalnızca damarlarımızdaki kan değil üniversiteler de kaynıyordu. İhzariyi sayarsak biz Mekteb-i Sultani son sınıf öğrencileri de üniversite çağına gelmiştik çoktan. Ne ordu memnundu gidişattan ne muhalefet. Hatta iktidar bile erken seçim kararı almaya hazırlanıyordu. Gazetecilerin çoğu, solcuların tümü içerdeydi. İsmet İnönü meclis kürsüsünden, "Bu yolda devam ederseniz sizi ben bile kurtaramam" diye uyarmıştı iktidarı, ama Kayseri'ye sokulmamış, hatta Demokrat Partili taraftarların elinden zor kurtulmuştu. Derken ikinci ciddi uyarı, zamanın kara kuvvetleri komutanı Cemal Gürsel'den geldi ama ordunun sevilen "Cemal Ağa"sının savunma bakanına gönderdiği mektuba da kulak asan olmadı. Ok yaydan çıkmıştı bir kez. İstanbul Davutpaşa Kışlası'ndaki zırhlı tugay ve Ankara Harp Akademisi'ndeki, babamın da içinde bulunduğu gizli örgütlenme, yani küçük rütbeli subaylardan oluşan cuntalar, harekete geçmek için fırsat kolluyorlardı. Olağanüstü yetkilerle görevlendirilen Tahkikat Komisyonu'nun kurulması ve İstanbul'da sokağa dökülen gençlik onlara bu fırsatı fazlasıyla sundu. Ve olan,

Cımbız'ın babasıyla iktidardakilere oldu, benim babamın burnu bile kanamadı.

Hâlâ aksiyon beklediğinizi varsaydığım için doğrudan tanığı olduğum 28-29 Nisan olaylarına geliyorum şimdi. Şöyle ki:

28 Nisan sabahı kahvaltıdan sonra dersleri asıp, mendil gibi katlayarak cebime koyduğum küçük bir bayrakla birlikte Beyazıt'ta almıştım soluğu. Son sınıf öğrencileri dilediklerinde, eğer mazeret gösterirlerse, kapıdan ellerini kollarını sallayarak çıkabiliyorlardı. Mazeretim hazırdı: Cerrahpaşa Hastanesi'ne yatırılan babamı ziyaret. Oysa babam Ankara'da, elinde silah pusu kurmuş, puslu havayı seven kurt örneği ihtilal yapmak için fırsat kolluyordu. Zamanı geldiğinde tanklar kışladan çıkacak, topların namluları Çankaya'ya çevrilecek, iktidar devrilip ileri gelenler tevkif edilecekti. Direnen olursa da, elbette güme gidecekti. İhtilallerin değişmez kuralıydı bu ama o güne dek uygulanmamıştı. Bu bir ilk olacaktı ülkede ve Albay Hasan Hoşgör, paşa olamasa da, geçici bir süre en yüksek mevkiye oturacaktı.

Okul idaresinin babamın Ankara'da kurduğu pusudan haberi yoktu elbette. Benim de yoktu. Babamın İstanbul'a ameliyat olmak için geldiğini söyleyip okuldan tüymeyi başarmıştım. Üniversitenin bahçesine toplanmış öğrencilerin arasına karıştığımda gün ağarıyordu. Amacımız anayasayı ihlal ettiği gerekçesiyle Tahkikat Komisyonu'nu protesto etmekti. Bayrakları açtık. Ben de cebimden çıkardığım bayrağı bir sopanın ucuna takıp sallamaya başladım. "Gazi Osman Paşa Marşı"ndan girip "Harbiye Marşı"yla devam ettik. Atatürk heykeline doğru yürüyüşe geçtik sonra. Saf-

ları sıklaştırarak heykelin önüne geldiğimizde "İstiklal Marşı"nı söyleyip dağılacaktık. Bu arada bayrakları bir o yana bir bu yana sallamaktan da kendimizi alamıyorduk. Hatta ben, "Sağdan sola / Soldan sağa / Salla bayrağı / Düşman üstüne"yi söylemeye başlamıştım ki, yanımda Atatürk'ün büyük boy resmini taşıyan öğrenci tarafından uyarıldım: "Hayır, düşman değil onlar!" "Peki ne öyleyse?" "Kahrolası diktatörler." İyi o zaman, diye geçirdim içimden, "Kahrolsun diktatörler!" diye bağırmaya başladım. Göstericiler de katıldı bana: "Kahrolsun diktatörler!" Aralarında, "Menderes istifa!" diyenler de vardı. Bu slogan pek rağbet görmedi. Başbakanın istifası neyi değiştirecekti ki? Hızımı alamayıp bu kez de, "Hürriyet! Hürriyet!" diye bağırmaya başladım. Tam o anda ağaçların arkasına gizlenmiş polisler üzerimize saldırdı. İşin içine atlı polisler de karışınca gerilemek zorunda kaldık ama o kadar kalabalıktık ki, dağılmadık.

Bu atlı polisler de bir tuhaftı doğrusu. Sabah alacasında at binmiş İspanyol fatihlerine benziyorlardı. Zırhları yoktu ama miğferleri ve güneşte pırıl pırıl parlayan üniformaları vardı. Altlarındaki hayvanla bütünleşmiş, onun uzantısı olmuş gibiydiler. Hatta, diyebilirim ki, korkunçtular. O anda coğrafya hocamız Motor Kenan'ın Amerika'nın keşfini anlattığı ders düştü aklıma. Hayatlarında ilk kez at gören yerlilerin zırh giymiş İspanyol fatihlerini uzaydan gelen tanrılara benzettiklerini anımsadım. At binmiş insan, altındaki beygir gücünün de yardımıyla, Tanrı katına yükselebiliyordu demek. Bugün yok artık at binmiş o eski tanrılar, ama o gün son anda nalların altında ezilmekten kurtulduğumu anımsıyorum.

Atlı polisler ortalığı darmaduman ederken bir polis

cipinin üstümüze doğru geldiğini gördüm. Göstericilere çarpıp birkaçını ezdikten sonra durdu. Ve içinden çıkan, sonradan Yassıada'da yargılanacak Emniyet Amiri Zeki Şahin tabancasıyla rasgele ateş etmeye başladı. İçimizde yaralananlar oldu. Turan Emeksiz'in o ateş sonucu şehit düştüğünü öğrenecektim sonradan. "Şehit" sözcüğünü bilerek kullanıyorum, o bizim ilk "hürriyet şehidimiz"di çünkü, Nâzım Hikmet'in kendi sesiyle Leipzig'den yayın yapan Bizim Radyo'da okuduğu şiirindeki gibi "Beyazıt Meydanı'nda yatan ölü" değil. Şimdilerde Menderes ve onunla birlikte asılanlar için de "şehit" diyorlar, gel de çık işin içinden. "Şehit" olup olmadıklarını bilmem ama, neredeyse bir deri bir kemik kalmış gövdesine bol gelen siyah takım elbisesi ve kolalı beyaz gömleğinin yakasına özenle düğümlenmiş kravatıyla bir koltuğa çökmüş Menderes'i, yakasında infaz kararı, kelepçeli ellerine bakarken anımsarım. Bu fotoğraf gazetelerde yayımlandığında ona hiç kimse "şehit" demeye cesaret edemiyordu. Şimdi durum farklı. Cesedini İmralı'dan alıp, "istimlak" zoruyla açtırdığı Vatan Caddesi'nin orta yerindeki anıtkabire taşıdılar. Artık iki anıtkabirimiz var, biri Ankara'da Atatürk'ün, öteki İstanbul'da Menderes'in. O günleri yaşadığım için biliyorum. Eğer tarih tekerrürden ibaretse çok yakında bir üçüncü anıtkabirimizin olması mukadderdir. İçinde kim yatacak onu da siz tahmin edin artık.

Akşam okula döndüğümde heyecanım hâlâ yatışmamıştı. Ama kimseye bir şey söylemedim. Cımbız transistorlu radyosundan, haberlere sansür konulduğu için, ne rektörün tartaklanıp karga tulumba emniyete götürüldüğünü, ne vilayete doğru yürüyüşe geçen öğrencilerin süngü takmış askerlerce durdurulduklarında, "Ya ya

ya şa şa şa! / Türk ordusu çok yaşa!" diye bağırdıklarını, ne de meydanlara sığmayan göstericilerin Taksim'e ulaşmalarını engellemek için Galata ve Unkapanı köprülerinin açıldığını öğrenemedi. Ertesi gün, transistorluda İstanbul Radyosu'ndan başka istasyonlar ararken Nâzım Hikmet'in, "Bir ölü yatıyor / Vurdular / Kurşun yarası / Kızıl karanfil gibi açmış alnında / İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda" dediğini duyunca önce bana, sonra bütün sınıfa, "bu işte bir komünist parmağı" olduğu haberini verdi. O zaman, o günün koşullarında Turan Emeksiz'e "ölü" demeye dilim varmamıştı. İnançlı bir yeniyetmeydim. Sonradan, komünist Nâzım Hikmet'in de, hayatımda katıldığım tek gösteride polis kurşunuyla öldürülen gençten söz ederken "şehit" sözcüğünü kullandığına tanık olacaktım: "Beyazıt'ta şehit düşen / Silkinip kalktı kabrinden / Ve elinde bir güneş gibi taşıyıp yarasını / Yıktı şahmeranın mağarasını." 27 Mayıs darbesinden sonra yıkılan şahmeranın mağarası falan değil Demokrat Parti'nin sultasıydı. On yıllık iktidarın sonunda adından başka hiçbir demokrat yanı kalmamıştı bu partinin, ama Cımbız'ın babası da içlerinde yöneticilerinin yargılanıp hapse atılması, üçünün benim babam da içlerinde Milli Birlik Komitesi üyelerinin onayıyla asılması sanki çok mu demokratikti? Hem, ülke denetimden çıktığı için, erken seçime gitmek üzereydi Menderes ama bir türlü son kararı veremiyordu. Sonunda bu kararsızlığının bedelini canıyla ödedi. Şimdi Turan Emeksiz'in adını taşıyan vapur, suları yara yara gidip geliyor Boğaz'ın iki yakası arasında. Menderes'in Vatan Caddesi'ndeki anıtkabiri ziyaretçilerle dolup taşıyor. İkisi de devrim şehidi. Benimse, babamın, "Bak neler olacak" dediği Apostol'un dağın yamacındaki meyhane-

sine çıkıp, "Bu ne biçim meyhane!" yerine, "Bu ne biçim memleket!" demek geliyor içimden ama kime? Kim duyar sesimi haykırsam kadılar katından.

Burada aksiyon faslını kapatayım. Sırada başka olaylar, merakla beklediğinizi varsaydığım yeni gelişmeler var çünkü. 27 Mayıs'ı 28 Mayıs'a bağlayan gece olan bitenleri, ertesi gün radyodan okunan bildirileri, o zamanki deyimle, "Menderes'in Kütahya yolunda yediği tekmeyi", Celal Bayar'ın Çankaya'da çektiği çileyi burada ayrıntılarıyla anlatmama gerek yok. Bilen biliyor zaten. Bilmeyen de, Nasrettin Hoca fıkrasındaki gibi, bilenlerden öğrenir. Hem içinde değildim olayların hem de, fısıltı gazetesinin dışarda olduğu gibi okulda da yaydığı haberler umurumda değildi. Yalnızca, darbeyi izleyen günlerde *Milliyet*'in bir manşetini hâlâ ürpererek anımsarım. Buzhanelerden toplu halde parçalanmış cesetler çıktığını, bunların gösterilerde öldürülüp kıyma makinelerinde kıyıldıktan sonra morga kaldırılan öğrencilere ait olduğunu yazıyordu gazete. Bense gösterilere Cazibe'den öç almak için katılmıştım. Demek ki sevgilimin, "Ah kıyamam!" sözüne inat, az kalsın ben de kıyılacak, aşk yüzünden meçhul devrim şehitleri arasına katılacaktım.

O yıl bitirdim okulu. Cımbız tatili Bebek'te geçirmemi önerince hiç duraksamadan kabul ettim. Halim Bey içerdeydi, istese de evine dönemezdi artık. Bakarsın hüsran ve hicranla biten aşkım da, hal böyleyken, yeniden alevlenebilirdi. Ve öyle oldu. Yaz geldi geçti, sonbaharda günler kısalmaya yüz tuttuğunda Yassıada davaları da başladı. Bebek'e demir atmış, üniversitenin açılmasını bekliyordum. Cazibe bir Boğaz gezisinden dönerken, kocasının teknesinin alt kamarasında, lombo-

zun dışından kararan sular akıp gider, güneş Rumeli Hisarı'nın ardından batarken yine sarıldı bana. Bu kez Edith Piaf çalmıyordu plakta, radyodan Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol'un sesi duyuluyordu:

"Sanıklar getirildiler, bağlı olmayarak yerlerine alındılar. Müdafiler hazır. Açık olarak duruşmaya devam olundu."

Devam olunan duruşmanın sanıkları arasında, kollarımda kıvranan kadının, hakkında idam istenen kocası da vardı. Ve bu kez, beni beğendiği için değil kocasını ipten kurtarmak için seviştiğini, bana değil Yüzbaşının Oğlu'na bu amaçla teslim olduğunu biliyordum. Aşk teslim almak değilse teslim olmaktır. Cazibe'yi teslim almıştım sonunda. Halim Bey'den de öcümü almıştım. Alan taraf bendim artık ve keyfime diyecek yoktu. Babamın erke el koyması onları mağdur, beni mutlu etmişti. Bu gerçeği yıllar sonra, hayatımın sonbaharında itiraf etmekten utanmıyorum, hayır. Ama ne babamla ne de kendimle gurur duyuyorum.

17

Yassıada mahkemesinden çıkan idam kararlarından sonra ağzını bıçak açmıyordu Cazibe'nin. O şen şakrak, şuh hali gitmiş, üzerine bir durgunluk gelmişti. Gün boyu salonda oturuyor, mecbur kalmadıkça evden çıkmıyordu. Ön bahçeye iniyordu bazen.

Orada, dutun altında saatlerce oturduğu oluyordu. Sonra kalkıp, tahterevalliyi elleriyle dengede tutmaya çalışırken eteklerinde bir yığın yaprak, bir şey ararmış gibi çıplak dalların arasından gökyüzüne bakıyordu. Onu böyle endişeli, dalgın, pişman gördükçe daha çok seviyordum. Benimle fazla ilgilenmiyordu. Hatta bir an önce gitmemi bekler gibiydi. Benim de, konukseverliğinden daha fazla yararlanmak gibi bir niyetim yoktu zaten. İstanbul Üniversitesi'nin Fransız Filolojisi'ne kaydımı yaptırmış, kendimi derslere vermiştim. Ben farkında olmadan bir yıl geçivermişti. İkinci sınıfa devam etmeden önce Fransa'ya burs başvurusunda bulunmuştum. Oradan gelecek yanıta göre ya Paris'e gidecek ya da öğrenci yurduna taşınacaktım. Babamın tabii senatör olacağı söyleniyordu ama gönderdiği para bir yer tutmama yetmiyordu. "Maksat iktisat"tı hâlâ. Ben burs başvurusunun sonucunu bekliyordum, Halim Bey'se Yassıada'da asılacağı günü.

Ondan ve Cazibe'den öcümü almıştım artık. Buruk değildim. Cımbız da kendi köşesinde kara kara düşünüyordu. Basketi bırakmış, benim gibi o da üniversitenin ikinci sınıfına geçmeyi başarmıştı. Hem daha zor bir dalı, Hukuk'u seçmişti. İlerde doktorasını Fransa'da yapmayı hayal ediyordu. Cazibe arada bir, eve çöken ağır ve kederli havayı dağıtmak için, "İki oğlum da Fransız olacak, bir türlü öğrenme fırsatını bulamadığım Edith Piaf'ın diline bir ben Fransız kalacağım" diyordu ama gülmek gelmiyordu içimizden. Seyrek de olsa, Cımbız'dan gizli sevişiyorduk. İşte o zaman sanki kederini unutuyor, uysal bir kedi gibi hemen teslim oluyordu. Bense eskisinden daha çok arzuluyordum onu. Kocasını kurtarmaya kalkışmamın nedeni de buydu sanırım. Bana borçlu olsun istiyordum. Cazibe "gebe kalmalıydı" bana. Benden gebe kalsın demiyorum dikkat ederseniz, bana gebe kalmalı, yani istediğimi borcuna mahsuben yerine getirmeliydi. Parasında pulunda gözüm yoktu ama mat teni hâlâ en büyük hazinemdi. Diyeceğim, o hiçbir şey istemedi benden, Ankara'ya gidip babamla görüşme fikrini ben ortaya attım. Ana oğul her ikisi de desteklediler. Denize düşen yılana sarılır diye düşünmüşlerdir belki, oysa benim, inanın, sevgilimin dul, sıra arkadaşımın yetim kalmasını engellemekten başka niyetim yoktu. İnanmadınız değil mi? Öyleyse itiraf edeyim. Cazibe'nin dul kalıp kalmaması umurumda bile değildi, ama yanımda, daha doğrusu elimin altında olması, Fırlama'nın deyimiyle canım çektiğinde bana "vermesi" önemliydi. Bunu söylerken utanmıyorum, sevdiğiniz kadını elde etmek için her şeyin "mubah" olduğunu bilmenizi isterim. Siyasette olduğu gibi bu bahiste de araç değil amaçtır aslolan. Hedefe ulaşmak, ik-

tidarı ele geçirmek için hile ve şiddet de dahil her çareye başvurabilirsiniz. Ben hileye başvurdum. İşin şakaya gelir yanı yoktu. Öte yandan Cazibe'yi elimin altında tutabilmek için bir fırsattı Halim Bey'in akıbeti. Oysa yargılama boyunca pek oralı olmamıştım. Hatta çaktığı için hâlâ lise sona devam eden Fırlama'yla Çiçek Pasajı'nda buluştuğumda ona birbirini izleyen davaların ciddiyetten uzak olduğunu, "Don Davası"nın ardından Celal Bayar hakkında, kendisine Afgan kralı tarafından hediye edilen bir soylu tazıyı –tutanaktaki ifadesine göre, "mümtaz hayvan"ı– hayvanat bahçesinden aldırıp satarak hazineyi zarara soktuğu gerekçesiyle bir "Köpek Davası", yine aynı gerekçeyle Menderes aleyhine de bir "Cımbız Davası" açılmasını doğru bulmadığımı söylemiştim. Fırlama bu, hiç durur mu!

"Bırak Allah aşkına" demişti, "böyle kelek dava mı olur? Hadi Köpek'le Cımbız'ı anladık ama bu Don Davası da nerden çıktı şimdi?"

"Nerden çıkacak, Menderes'in soprano Ayhan Aydan'dan peydahladığı ve doğduktan hemen sonra öldürttüğü gayrimeşru çocuğun çıktığı yerden."

"İnanma bu palavralara. Kadın adamı sevdiğini, ondan bir çocuk istediğini söyledi mahkemede. Çocuk da ölmüş, konu bu kadar basit. Dinlerken gözyaşlarımı tutamadım."

Yine dalgasını geçiyordu çaktırmadan. Yüksek Adalet Divanı'nın prestijini zedeleyen şeylerdi bunlar. Halkta da olumsuz tepkilere yol açıyor, beklenenin tam karşıtı sonuçlar doğuruyordu. Başvekili rezil etmek, onu küçük düşürmek için açılan "Don Davası" ters tepmiş, Menderes halkın gözünde çapkın ama duygusal Türk erkeği mertebesine yükselmişti. Öte yandan onu iktida-

ra getiren muhafazakâr kitle, her gece yatsı namazından sonra uçan atına binip Eyüp Sultan'ı, hatta Kâbe'yi ziyaret ettiğine inanıyordu. Örtülü ödenekten yapılan yüklü harcamalar da dönüp dolaşıp bir cımbız olayına bağlanmıştı. Başbakanlık konutunda yapılan araştırmada bir cımbız faturası bulunmuş, bu cımbızın kasadan çıkan kadın donuyla –artık onu kim oraya koymuşsa– birlikte bizim etimoloji uzmanı savcı tarafından suç kanıtı olarak değerlendirilmesi de bir işe yaramamış, sonunda cımbızın kaz tüylerini yolmak amacıyla mutfakta kullanıldığı anlaşılmıştı. Gerçi devlet hazinesi de yolunacak bir kazdı ama, bu işi cımbızla değil daha başka bir suç aletiyle, sözgelimi kırkma makinesiyle yapmak gerekiyordu. Diyeceğim ne "Don" ne "Köpek" ne de "Cımbız" davalarında aradığını bulamamıştı savcı, Fırlama da bunu fırsat bilerek cevabı yapıştırmıştı:

"Sen bizim Cımbız'a söyle, hiç üzülmesin. Bir bok çıkmaz bu davalardan. Babana gidip, babasını cımbızla kıl çeker gibi çekip çıkarırsın yakında."

Ben de öyle düşünüyordum zaten. Ama "Don", "Köpek", "Cımbız" davalarından aklanmış olsalar bile Menderes ve arkadaşları anayasayı ihlal suçundan idam cezasına çarptırılmışlardı. Halim Bey de aralarındaydı. Kararın Milli Birlik Komitesi'nin onayına sunulduğu gün trenle Ankara'ya gittim.

Yolum ilk kez düşüyordu başkente. Trenden iner inmez bir taksiye atlayıp evin yolunu tuttum. Caddeler boş, sokaklar tenhaydı. Olağanüstü bir durum yoktu görünürde. Herkes işinde gücündeydi. Balkonlara asılı bayraklar bayram havası estirmekten uzaktı. 27 Mayıs'ın coşkusu yerini bekleyişe bırakmış gibiydi. Yapılacak infazların sessizliği çökmüştü kente, sanki her-

kes konuşmaktan, bir yorum yapmaktan çekiniyor ya da düpedüz korkuyordu. Astırmak isteyenlerle bağışlamak isteyenler arasında gizli bir mücadelenin olduğunu biliyor, sonucu endişeyle bekliyordum. Buraya geliş nedenim de bu konuyla ilgili değil miydi? Yoksa ne babamı göreceğim gelmişti ne de babaannemi. Onların da beni özleyip merak ettiklerini sanmıyordum.

Ulus'taki Atatürk heykelinin çevresinde dolandıktan sonra bir sokağa saptık. Şoför, eline tutuşturduğum adrese bakıp evi bulmakta zorlanmadı. Yıllar sonra, evimizi demeyeceğim ama babamın Ankara'daki evini görmüş oldum böylece. Bir bodrum katıydı. Çocukluğumun asker lojmanından daha küçük, karanlık bir yer. Eşyalar yenilenmemişti. Anneciğimin üzerinde gergef işlediği kerevet pencerenin yanındaydı yine. İçine saman doldurulmuş ayı başı hoş geldin der gibi konuk odasının büfesinden sırıtıyordu. Rakı sofrası da yerli yerindeydi ama kadeh tokuşturan kimse yoktu. Zürafa'nın "naçiz vücudu" toprak olmuştu çoktan, mal müdürünün ne olduğu belli değildi. Savcı, Yüksek Adalet Divanı'nın iddia makamındaydı, babamsa başbakanlıktan Milli Birlik Komitesi'nin otuz sekiz üyesiyle birlikte ülkeyi yönetiyordu. Öyle kadeh tokuşturacak zamanları yoktu. Eski çamlar bardak olmuştu ama bardakların dolup boşaldığı günler de geride kalmıştı.

Babaanneme sarıldım. "Şükür kavuşturana" bile demeden babamın evde olmadığını söyledi. Geliş nedenimi sanki sezmiş gibi, "Hiç merak etme" diye de ekledi, "baban büyük adam oldu artık. Elbette bir çare bulur derdine." Aslında paşa olamadığı için üzülüyor gibiydi ama belli etmemeye çalışıyordu. Sonunda dayanamadı. "Senatör mü ne yapacaklarmış... Artık ne demekse" di-

ye söylendi. Ona tabii senatörün ne olduğunu anlatmaya vaktim yoktu. Senatörlerin eski Roma'da beyaz çarşaf giyip nutuk attıklarını, kimi zaman da birbirlerini bıçakladıklarını söylemedim. Yarasını deşmemek, biraz daha üzmemek için, "Paşa olsaydı ordu yönetecekti, ne yazık" da demedim. "Memlekete hizmette her mevki kutsaldır" gibisinden yuvarlak bir laf ettim.

Başbakanlık konutunda, bir toplantıdan çıkmış, ikincisine girerken yakalayabildim babamı. Beni görünce pek şaşırmadı. Oysa, en azından, "Ne işin var burada?" ya da "Seni hangi rüzgâr attı bakalım?" demesini bekliyordum. "Sınavlara girmiyor musun yoksa?" diye sordu. Üniversite sınavlarının çoktan bittiğinden haberi bile yoktu.

"Sınavları geçtim ya..."

"İyi öyleyse. Peki neden benim haberim olmadı?"

Haber vermiştim oysa, buna karşılık ne bir cevap ne de bir tebrik alabilmiştim. Aslında İstanbul'da nerde kaldığım, neler yaptığım umurunda bile değildi.

"Bak baba" dedim, "sınavları konuşmak için gelmedim buraya."

"Ne için geldin öyleyse?"

"Vahim bir konuda yardımını istemek için."

"Şimdi toplantım var. Akşam konuşuruz."

"Akşam döneceğim."

Bir köşeye çekildik. Ayaküstü, bir çırpıda anlattım derdimi. Cazibe'yle yakınlığımı bilmiyordu elbette, ama Cımbız'la canciğer kuzu sarması olduğumuzdan haberi varmış gibi görünüyordu. Bebek'teki villada kaldığımdan da. Orada kalmamı doğru bulmadığını söylediyse de ben paramın bir ev kiralamaya yetmediğini söyleyemedim. O da fazla üstelemedi.

"Bak oğlum" dedi, biraz kasılarak, "biz kelleyi koltuğa alıp bir ihtilal yaptık. Başaramasaydık onlar bizi asardı. Anayasayı ihlal büyük suç. Cezası idamdır."

"Yenisini yapıyorsunuz zaten. Eskisinin hükmü kalmadı."

"Biz her şeyi hukuk kuralları içerisinde yapıyoruz."

"Halk pek öyle düşünmüyor."

"Sen nerden biliyorsun? Bebek'ten halkın nabzını mı tutuyorsun yoksa?"

Bir sessizlik oldu. İhtilalin kendi hukukunu dayatmasının anlaşılır bir şey olduğunu söylemeye çalıştım ama galiba pek beceremedim. Bu kadarı bile yumuşamasına yetmişti. Daha da kasılarak:

"Yaptıklarımızı yakından izliyorsun demek" diye devam etti. "Peki benimle gurur duyuyor musun?"

Bir an bile duraksamadan, o zamanki deyimle, "Bittabii!" diye yapıştırdım cevabı. Yalan söylediğim belli olmasın diye de yüzüne bakmamaya çalıştım. Cımbız'ın yetim kalmaması için, hatta kendi soyadına saygı gereği, Halim Bey'in cezasının müebbete çevrilmesi yönünde komite üyelerine baskı yapmasını rica ettim.

"Bak sen" dedi, "benim oğlan neler de biliyor, ağzı ne güzel laf yapıyormuş da ben farkında değilmişim. Elimden geleni yapacağım merak etme."

Babamla aramda geçen bu konuşmayı anımsadığım gibi değil, olması gerektiği gibi aktarıyorum. Bazen yalanı gerçekmiş gibi aktardığım da olur böyle. Oysa hiç de öyle olmadı. Babam neredeyse tek söz etmeden girdi ikinci toplantıya. Her şeyin bittiğini sanıyordum. Cazibe için olmasa da Cımbız için üzülüyordum daha çok, ama elimden geleni yapmıştım, vicdanım rahattı. O an babamın da, Halim Bey'i kurtarmak için elinden gele-

ni yapacağı aklımın ucundan bile geçmezdi. Ama öyle oldu. Bu kez gerçeği söylüyorum, inanın bana. Sonunda babaannem haklı çıktı yine, babam derdime bir çare buldu. Albay Hasan Hoşgör'ün hoşgörüsü Milli Birlik Komitesi üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul görünce, Cazibe'nin günahım kadar sevmediğim kocasına yeni bir hayat bağışlamış oldum.

Şimdi düşünüyorum da, sabık reis-i cumhur Celal Bayar da dahil, on üç idam hükmünün müebbete çevrilmesinde benim hiçbir rolüm olmadığı sonucuna varıyorum. Başka nedenler, çok daha önemli siyasi etkenler, beni ve babamı aşan dengeler söz konusuydu kuşkusuz. Ama o zaman bu kararda benim Ankara yolculuğumun da bir payı olduğundan emindim. Diyebilirsiniz ki, "Devlet baba bu, ne yapacağını sana mı soracak! Dilediğini asar, dilediğini bağışlar." Haklısınız. Başvekil Menderes ve iki vekilini asan devlet baba, babalığını gösterip, benim babam eliyle ve sayemde ötekileri bağışlamış oldu diyelim.

Bizim Kürt İhsan'a da başbakanlık konutunda rastladım.

"Ne arıyorsun burada?" diye sorguya çekti beni.

"Asıl sen ne arıyorsun burada? Ben seni hâlâ Şato'da biliyordum."

"O günler geride kaldı yavrum" dedi kasılarak. "Ben artık reis-i cumhur danışmanıyım."

Cemal Gürsel, kendi aşiretinden olduğu için, Ayı İhsan'ı danışman yapmıştı.

Bir an önce Cazibe'nin kollarına atılıp güzel haberi vermek için can atıyordum ama acele etmedim. Yıllar önce İstanbul'a ilk gelişimde yaptığım gibi bu sefer de başkentin altını üstüne getirdim. Çirkin taş ya-

pılar, anıtlar, banklar, bankalar, bakanlıklardan ibaret bir memur kentiydi Ankara. Gazi Anıtkabir'de ebedi uykusunu uyurken bürokratlar da bürolarında sinek avlıyorlardı. Bir tek babamdı sabahlara dek vatan millet uğruna ter döken. Bana, "Bu gece kal, yarın dönersin" bile dememişti. Ya da, demişti de, ben duymamış, belki de duymazdan gelmiştim.

Gece treniyle İstanbul'a döndüm. Ve sabaha karşı Haydarpaşa Garı'nın merdivenlerinde buldum kendimi. Deniz havasını doyasıya içime çektim. Martılar yine çığlık çığlığaydılar. Cazibe'yle Cımbız Bebek'teki evlerinde beni bekliyorlardı. O an, herkesin bir evi, benimse hiçbir yerim olmadığını fark ettim. Babamı mutlaka bir şeyler yapması için ikna ettiğime önce inanmadılar, sonra inanmış gibi göründüler. Kendilerini acı sona hazırladıkları belliydi. Yine de Cımbız, "Sağ ol Yüzbaşının Oğlu, bu iyiliğini hiç unutmayacağım" dedi, Cazibe ise gülümsemekle yetindi. Kadere boyun eğiş vardı bu gülümsemede, bana yönelik bir şükran borcu yoktu. Hâlâ da yok demek isterdim ama Cazibe olan bitenlerden birkaç yıl sonra kanserden öldü, Halim Bey'se Kayseri Cezaevi'nden çıkmış, genç bir kadınla evlenerek çoktan Ankara'ya yerleşmişti bile. Onun Yassıada'da çektiği çileyi Cımbız'dan değil, kendisinden de değil, ölümünden önce yayımlanan anı kitabından öğrendim. 27 Mayıs darbesinin ertesinde tutuklanıp uçakla İstanbul'a, oradan Yassıada'ya götürülmüş. Menderes ve Bayar gibi tecritte kalmış bir süre, sorguda çok yıpranmış. Kitabının bir yerinde, "Bunu yazmak kolay da yaşamak zor" diyordu yanlış anımsamıyorsam. Sorgular, itilip kakılmalar, hakaretler, hatta dayak gariban halkın bildiği şeylerdi ama bir eli yağda öteki eli balda Demokrat

Parti yöneticileri işkenceyle ilk kez karşılaşıyorlardı. Bu durum ada komutanının sert mizacından kaynaklanıyordu biraz da. Cazibe'ye de dilediği gibi aşk mektupları yazamadığı, onu ne kadar çok sevdiğini, özlemiyle yanıp tutuştuğunu haykıramadığı için üzgündü. Tutukluların mektup hakları elli kelimeyle sınırlandırılmıştı çünkü. O da, ailesine gönderdiği mektupları şiir biçiminde kaleme almaya başlamıştı. Aman Tanrım, nasıl da ucuz, riyakâr, idamla yargılanan bir siyasetçiye hiç de yakışmayan şeylerdi. Bunu yıllar sonra belirtmekte bir sakınca görmüyorum. Belki de, Halim Bey'i hâlâ kıskandığım için öyle söylüyorum. Bir bakıma hayatını babama, hatta bana, daha doğrusu Cazibe'ye borçlu olduğunu da biliyorum. Ama tarih bu gerçeği yazmayacak. Halim Bey'in Yüksek Adalet Divanı tarafından oyçokluğuyla idam cezasına çarptırılan diğerleri gibi son anda infaz edilmeyip müebbete mahkûm edildiğini, iki yıl yattıktan sonra afla serbest bırakıldığını yazacak.

O anı yaşamak istemezdim doğrusu. Halim Bey kitabında infaz edilmek üzere, Thompson'lu askerlerin refakatinde bir hücumbota bindirilip nasıl İmralı Adası'na götürüldüklerini, orada nemli, karanlık bir hücreye tıkılmadan önce üzerindeki tüm eşyaların, hatta kemeriyle cüzdanında taşıdığı Cımbız'ın çocukluk fotoğrafının bile alındığını kitabında yazdı. Ölümü beklerken Cazibe'yi, yalnızca onu ve biricik oğlunu düşündüğünü de. Yazdıklarında ne kadar samimiydi bilemem ama infazın yapılmayacağı kendisine bildirildiğinde neler hissettiğini tahmin edebiliyorum. Aynı durumda Dostoyevski'nin aklından geçenleri bir kitapta okudum çünkü. Ama Halim Bey büyük bir yazar değil, servetine daha çok servet katmaktan başka şey düşünmeyen açgözlü bir siyasetçi, muhafazakâr bir

toprak ağasıydı. Uçkuruna da düşkündü. Kitabında neler hissettiğini anlatmayı pek becerememişti.

Bebek'teki villa ne zaman satıldı, şimdi pek iyi anımsamıyorum. Cımbız'ın Fırlama'ya, "Bu iş de bitti işte!" diye yakındığını çok sonradan öğrendim. Hangi işti biten, villanın satılması mı, babamın babasına yaptığı kıyak mı, hâlâ bilmiyorum. Ben Paris'e gittikten sonra da uzun süre Cımbız'la yollarımız kesişmedi. Şimdi, çok seyrek de olsa, buluşup eski günleri anıyoruz. Bazen Fırlama da katılıyor bize. "Adın gibi metin ol oğlum Metin" diyerek dalgasını geçiyor yine, "Yüzbaşının Oğlu olmasaydı cımbızla kıl çeker gibi çekip alacaklardı babanı elinden, bok gibi ortada kalacaktın." "Hayır" diye yanıtlıyor o da, "küçük yaşta yetim kalacaktım." Susuyor bir an. Sonra, "Haklısın Fırlama" diyor, "öyle olsaydı bile yırtık dondan fırlayıp sen bulurdun çaresini."

Onların yıllar sonra hâlâ ergenlik çağından kurtulamamış olmalarına, okul günlerimizdeki gibi böyle ileri geri atışmalarına şaşırmıyorum. O zamanlar hayat önümüzdeydi, şimdiyse arkamızda artık. Ömrümüzün çoğu gitti azı kaldı. Umarım hikâyemden de, dinleyen olursa, bir şeyler kalır. Kalmasa da ne gam! İçimi döktüm ya, daha ne isterim.

18

Aklına nereden estiyse sabahın seher vaktinde kızım aradı. Uyanıktım ama yataktan kalkmamıştım henüz. Yıllar önce bir kış sabahı yatakhanede uyanmışım gibi bir his vardı içimde, üşüyordum. Oysa yazdı, birazdan güneş doğacak, Haliç'in kirli suyunu aydınlatmadan önce sisten sıyrılan Kızkulesi'nin beyaz duvarlarına vuracaktı. Bir gemi girecekti Boğaz'a, bir başkası Marmara'ya dümen kıracaktı. Topkapı Sarayı'nın küçük kubbeleriyle bahçeleri, Galata Kulesi'yle Galata Köprüsü ve vapurlar, vapurların peşine düşmüş martılarla Yeni Cami'nin güvercinleri rengârenk bir ipek hah gibi önüme serilecekti. Secdeye varabilirdim bu manzara karşısında, İstanbul'u temaşa benim için bir ibadetti. Belki de, şu ahir ömrümde yerine getirdiğim tek ibadet. İbadet demişken ekleyeyim: Balkonda bir rakı keyfi çekiyordu canım, hiç kuşkusuz hayatımda ilk kez –hani ne derler, "karga bokunu yemeden" mi?– sofra sabahtan donansın istiyordum. Bir ara öğle rakılarının müdavimi olmuştum ama, hiçbir zaman kahvaltıda ağzıma koymamıştım bu zıkkımı. Babamın da, sabah sabah rakıya başladığım hiç görmemiştim.

İçimden geçeni anlamış gibi:

"Kusura bakma, erken aradım" dedi kızım. "Nasılsın?"

"Nasıl olayım, içgüveyinden hallice."

"Tam da üstüne bastın. Ben de bu konuyu konuşmak için uğramak istiyordum."

"Uğra tabii, hatta akşam yemeğe de kalırsın. Görüşmeyeli çok oldu."

"Doğru, çok oldu ama akşam vaktim yok. İstersen öğle yemeğine geleyim."

"Peki gel ama öyle hemen gitme. Baba kız şöyle karşılıklı oturup bir güzel demlenelim."

Öğleyin alışverişi yapmış, sofrayı balkona kurmuştu. Bir de güzel donatmıştı ki masayı aşkolsun. "Ne de olsa babasının kızı" diye geçirdim içimden. Kırk yılın başında kızım ziyaretime gelmiş, soframı kurmuş, Apostol'un meyhanesindeki gibi tabağımda bulut, kadehimde gökyüzü olmasa bile karşımda sevgilim İstanbul, hafiften demleniyorum ya, memlekette ne olup bitiyor bir bakayım diye televizyonu açtım. Açmaz olaydım. Ekranda bizimki verip veriştiriyor yine. Bu kez hedef benim. Evet, yanlış duymadınız, düpedüz bana ve benim gibi ehlikeyiflere yükleniyor. Meğer alkollü içkilere zam gelmiş. Alışverişimi de yapan temizlikçi kadın bana söylemedikten sonra nerden bileyim. Başbakan zammı protesto edenlere veryansın ediyor, şarap içeceklerine üzüm yemelerini tavsiye ederek. Dionysos kültünü yeşerten Anadolu toprağından bu türler de yetişiyor artık. İnanılır gibi değil. Sen insanlığın binlerce yıllık şarap geleneğini, koskoca Yunan trajedisinin kaynaklandığı Dionysos ayinlerini elinin tersiyle it, hiç utanıp sıkılmadan, "İçmeyiverin siz de bu zıkkımı" dedikten sonra şarap yerine üzüm yemeyi tavsiye et. "Üzümü ye de bağını sorma" demeye getiriyor ama bu gidişle üzüm yiyeceğimize bağcıyı dövmeye kalkışacağımızı unutuyor.

Yetti be! İyi ki babam bugünleri görmedi. Babaannem hayatta olsaydı içki konusunda bu başbakanı bizden gizli desteklerdi belki, ama ben bir an önce başımızdan gitmesi için öğle rakılarından bile vazgeçmeye razıyım. Mademki gitmiyor öyleyse "şerefe".

Kızımla İstanbul'a karşı ilk kadehi tokuşturduğumuzda gözlerinin içi gülüyordu. Sözü fazla uzatmadan konuya girdi hemen.

"Bak baba, artık yaşın kemale erdi."

"Ne kemale ermesi kızım, bir ayağım zaten çukurda."

"Öyle deme. Önünde yaşanacak güzel günler var daha. Çok şükür sağlığın yerinde, keyfine de diyecek yok."

"Bu kız beni hiç anlamamış" diye düşünüyordum ki baklayı çıkardı ağzından.

"Ama bu hep böyle gitmez. Ben de her zaman yanında olmayabilirim."

"Ne zaman yanımda oldun ki?"

"Huysuzluğu bırak şimdi, nankörlük etme! Anladın sanırım. Sana bir eş lazım."

"Evi silip süpüren bir kadın var zaten. Yemeğimi de yapıyor. Hem biliyorsun ben annenle evliyim."

Bu cevabımı bekliyormuş gibi:

"Evet, annemle evlisin ama o ayrılmak istiyor senden" dedi. "Dün Fransa'dan aradı. Kendi akranı biriyle hayatını yeniden kurmak üzereymiş. Sana çok öfkeli hâlâ. Boşanma davası açacağını söyledi."

Donup kaldım. Karının bir gün bana döneceğinden öylesine emindim ki, gitti gideli hiç aramamıştım. Soğuk bir ter boşandı sırtımdan, ellerim titremeye başladı. Sabahki üşümem demek bundanmış. Aldırmaz gibi yaparak, "Ne hali varsa görsün" dedim. "Canı cehenneme. Siktir et!" Birden Cazibe düştü aklıma, beni ilk terk edi-

şinde Fırlama da aynen böyle demişti, "Siktir et!"

"Ağzını bozma lütfen! Umurunda değilmiş numarası da yapma. Annemi hâlâ sevdiğini biliyorum."

"Nerden biliyorsun bakalım?"

Sustu bir an. Yüzü ışıdı, gülümsedi sonra. Çantasından bir zarf çıkarıp uzattı.

"Az önce yemeği hazırlarken mutfakta, faturaların arasında buldum bunu. Açıp okudum."

Baktım geçende postacının getirdiği mektup. Üzerinde karımın adı yazıyor. Nasılsa göndermeyi unutmuşum. Daha dikkatli bakınca kendi yazımı tanıdım. Allah kahretsin! Yıllar önce, İstanbul'da evden otele çıktığımda, Bebek'ten gönderdiğim mektuptu. Nerden bilebilirdim böyle geç geleceğini. Karım Paris'e döndükten çok ama çok sonra o deyyus postacının kapıyı çalacağını. Postacı kapıyı iki kez çalarmış. Bu deyyus bir kez çalıp gitti, bir daha da gelmedi. Gençliğimizde karımla sevişmeye doyamazdık. "Bu kaçıncı posta?" lafı o günlerden kalmadır. Ne kötü! Nasıl da çabucak geçti zaman. Yaşlandık ve ayrıldık.

"Ne yapalım, artık çok geç" diyebildim.

Yahya'nın ağzından, "Bu son fasıldır ey ömrüm, nasıl geçersen geç!" diye de eklemek geldi içimden ama sustum.

"Neyse" diye devam etti kızım, "bu defteri kapatmanızda yarar var. Çok üzgünüm ama gerçekçi olman lazım. Sana buradan bir gelin bulalım."

Benimle dalga geçiyor sandım. Ne de olsa babasının kızı, bana çekmiş. En kötü zamanda bile paniğe kapılmayıp "durumdan vazife çıkarmasını" biliyor. Dedesi gibi.

"Bugünden tezi yok aramaya başla öyleyse."

"Çok ciddiyim baba."

"Ben de ciddiyim. Aklında biri varsa söyle."

"Var ama, kızarsın diye söylemeye korkuyorum."

"Kızmayacağım, söz. Kimmiş bakalım müstakbel gelin?"

"Komşun Nigâr Hanım. Seni pek beğendiğini, köşende yapayalnız ömür tüketmeni içine sindiremediğini bana itiraf etti."

Tepem attı birden. Meğer benden habersiz bu iki şıllık durumdan vazife çıkarmışlar da benim haberim olmamış.

"Bana bak sen" dedim. "Babanı hiç tanımamışsın. Bu saatten sonra ne yapayım ben o kaknem karıyı."

"Öyle deme, o da kendi halinde, iyi bir insan. Birbirinize destek olursunuz. Eve orospu çağırmaktan da vazgeçersin artık."

"Orospu" lafını duyunca gözüm karardı.

"Asıl sensin orospu! O Nigâr var ya, o da orospunun dik âlâsı!" diye bağırdım.

Öfkeden kudurmak üzereydim. Bu kadar sert tepki göstereceğimi, önerisini ciddiye almasam bile işin bu noktaya geleceğini beklemiyordu. Ağlamaya başladı. Sonra gözyaşlarını silip makyajını tazeledi banyoda. "Ben gidiyorum, ne halin varsa gör!" deyip kapıyı yüzüme çarptı. Hiç durur muyum, hışımla fırladım dışarıya. Nigâr'ın kapısına dayandım. Açtım ağzımı yumdum gözümü, karıyı bir güzel kalayladım. Daha o gün karakola gidip beni ihbar etmiş kaltak. Polisler gelip teybe el koyduklarında karıma Bebek Oteli'nden gönderdiğim mektubun kaydını yeni bitirmiş, bandı geriye sarıyordum:

Sevgilim,

Sana rastladığımda bir enkaz yığınıydım; beti benzi atmış, aynada kendi görüntüsünden korkan bir yalnız adam, serserinin biriydim. Palamarlarını çözmüş, açık denizde yalpalayan bir gemiydim. Yedi deryalar aşsam da görmeyen gözden, sevmeyen yürekten ibaret bir göçebeydim. Kahve köşeleri yurdum, otel odaları evimdi. Birçok kadın vardı hayatımda ama yalnızdım. Kimiyle bir sigara içimi sürmüştü birlikteliğim, kimiyle bir gece. Alışverişe çıkar gibi geliyorlardı yanıma, sonra çekip gidiyorlardı. Hep bir şeyler alıyor, hiçbir şey bırakmıyorlardı. Yağmalanıyor gibi hissediyordum kendimi. Hep ben borçlu kalıyordum onlara, onlarınsa bana verecek bir avuç sevgileri bile yoktu. Demem o ki, sen gelene ve kalana dek çoktan dibi boylamış bir batıktım. Bir bakıma hayatım seninle başladı, beni sen doğurdun, sen büyüttün. Kendi dilinde okuyup sevdiğin o şairin dizeleriyle söylemem gerekirse, "bir otel odasının dağınıklığı", "trenin basamağında biletsiz bir yolcu"ydum. Sana rastlamadan, senin olmadan, sana bağlanmadan önce.

Biliyorsun aşkı tasvirde sözcükler bazen yetersiz kalır. "Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel / Kelimelerinse bu kadar kifayetsiz olduğunu / Bu derde düşmeden önce." Bu dizeleri sana ilk kez söylediğim günü anımsıyor musun? Türkçe bilmiyordun henüz, bense bu sözlerin Fransızcada aynı etkiyi yaratmayacağından emindim. Düşündüğüm gibi olmadı ama. Derdimi hemen anladın, İstanbul'da Alaaddin'in sihirli lambasından fırlar gibi ansızın karşımıza çıkıp Fuzuli'nin ağzından, "Dert çok hemdert yok" diyen o meczubun halinden anladığın gibi. O anda, benim de bir gün aşk belasından mustarip olacağımı bilemezdim. Balayın-

daydık. Sevişen bütün çiftler gibi Venedik'te değil, ergenlik günlerimin kenti İstanbul'da. Sana bu kentten o kadar çok söz etmiştim ki, balayımızı İstanbul'da geçirmeyi önermiştin. Senin için bir ilkti, benim için de bir bakıma öyle. İlk aşkın, ilk kadının, ilk acının, ilk ayrılığın kentiydi ve hep öyle kaldı.

Mutluyduk. Yıllar önce ücra bir taşra kentinden İstanbul'a ayak bastığım günlerdeki gibi kentin altını üstüne getirmiştik. Şarkılar güzel, sözcüklerin tümü yetersizdi. Ama ben bu derde düşmemiştim. Daha düşmemiştim.

Sevgili karıcığım, bu sana yazdığım son mektup kuşkusuz. Anadoluhisarı'nda, kale içindeki o balık lokantasında tek başına, burçların gölgesinde kemanla fasıl söyleyen kör şarkıcının nağmelerindeki gibi bu son mektup ayıracak bizi. Evet, öyle olacak bana dönmezsen. Ve sanki burçların tepesinden çıkan hayalet elimden tutup beni cehenneme sürükleyecek. "Şeytan azapta gerek" diyerek gülümsediğini görür gibiyim. Keşke bu deyimi öğretmeseydim sana. Ama dilimin deyimlerini öylesine sevmiş, o kadar benimsemiştin ki, bana değil Türkçeye sevdalanmıştın sanki. Bu nedenle seni dünyanın en güzel dilinin inceliklerinden yoksun bırakamazdım. Dünyanın en ateşli sevişmelerinden de. İstanbul'da, Paris'te, bana eşlik ettiğin tüm yolculuklarda.

Er ya da geç, bir gün bana döneceğini umuyor, seni bekliyorum. Çünkü İstanbul'daki evimizi, eşsiz manzaralı bu apartman katını sen arayıp buldun, sen döşedin. Kızımız da yardımcı oldu biraz. Ülkeme kesin dönüş yaptıktan sonra burada seninle yaşayıp ölmekti amacım. Ama eski günlerden öç alırcasına, bir ada-

mın peşine takılıp gittin. Evliliğimiz boyunca hep ben gitmiş, ama her defasında dönmüştüm. Sen bir gittin gidiş o gidiş. Hayatı gitmelerle, gidip gelmelerle, bir kentten ötekine, bir kadından bir başkasına savrulmalarla geçmiş bir adama yapılabilecek en kötü şeydi, bilmem farkında mısın? Biliyorsun ben, sen de dahil, hiç kimseyi terk etmedim. Hep terk edildim. Ve hak ettim bunu, evet suçluyum. Mea culpa! Ne var ki artık bu ayrılığa bu yaşımda dayanamadığımı, seni kaybetmekten korktuğumu, cehennemden beter bu duyguyu, ne duygusu düpedüz kahrı, sözcüklerin anlatmakta yetersiz kaldığı bu derdin açtığı yarayı anlayabilmeni isterdim.

"Mademki gidiyorsun bırakıp burda beni / Bir daha seyredeyim ne olur dur da seni." Kör kemancı bu şarkıyı da söylemişti bilmem anımsıyor musun? Yazlık giysilerinin içinde nasıl da güzeldin. Hamlet'in hayaleti burçların tepesinden bizi gözetliyordu, sense Göksu'da açmış bir beyaz nilüfer, Ofelya'ya inat mutlu bir genç kadındın. "Vay anam!" diye haykırmak geliyordu içimden, "Ne kadar da beyazsın!" Tenin kumsalda yanmamış, göğüslerin büyümemişti henüz. Ufacık, sert ve diriydiler. Bacakların da dümdüz, uzayıp gidiyorlardı masanın altında. Ve kör kemancı artık, "Benim güzel manolyam"ı söylüyordu.

Bir süreliğine otele taşındım, eşyalarını toplayabilmen için. Sana Bebek Oteli'nden yazıyorum bu mektubu. Yıllar önce ilk aşkımı burada, az ilerdeki bir villada yaşamış, ayrılığın kahrını Bebek'te çekmiştim. Son aşkıma da burada veda etmek varmış kaderde. Boğaz'ın mavisi, yağmurdan sonra, her zamanki gibi küf yeşiline döndü. Karşı kıyı biraz daha yakında şimdi. Elimi uzatsam Anadoluhisarı'nın burçlarına doku-

nabilirim. Kör şarkıcının sözlerine de. Peşine martıları takmış bir gemi geçiyor. Özlem yüklü, beyaz mı beyaz bir gemi. Göksu'da açılan etekliğin kadar beyaz. Balkondan uzanıp gemiye dokunsam ellerim yanacak biliyorum. Sana dokunsam, dokunabilsem, daha da beter. Yangınlar, artık hep yangınlar olacak. Bu işin sonu neye varacak diye sormaya cesaretim yok artık. Düşün taşın ve kararını ver. Ya benimle ya bensiz. Orta yolu bulmamız imkânsız. Çünkü hâlâ seni çok seviyorum. Ve bir başkasıyla paylaşmak istemiyorum. Hepten gitsen, bir daha bana dönmesen de, şunu bilmelisin: Bir parçan burada, İstanbul'da kalacak. Ve öldüğümde benimle birlikte Göksu'nun toprağına karışacak.

Nasıl, fena döktürmemişim değil mi? Bu mektup sevgili karıcığımın eline geçseydi bana mutlaka dönerdi diye düşünüyorum. Daha doğrusu çekip gitmez, ilişkimize bir şans daha tanırdı. Böyle durduk yerde ayrılmaya kalkışmazdı. Yine de umudumu yitirmiş değilim. Mademki bu eline geçmedi, ona bir ikinci mektup daha yazmalıyım. Bu kez Anadoluhisarı'ndan değil, Paris'te geçen günlerimizden de değil, ilk kez göz göze geldiğimiz Limoges'dan söz etmeliyim. "Bu Limoges da nereden çıktı?" diyebilirsiniz. Anlatayım.

Türkiye gibi üç yanı denizlerle çevrili Fransa'nın, ardımda Cazibe'yi, sınıf arkadaşlarımla ailemi –aile bile diyemeyeceğim ihtilalci babamla muhacir babaannemi– bırakıp terk-i diyar eyledikten sonra bana kucak açan bu güzel ülkenin tam ortasında, denizden ve hızlı trenlerin güzergâhından uzak bir kenttir Limoges. Paris'ten üç saat çeker. Porselenleri, katedrali, eski yapıları ve küf yeşili istasyon binasıyla ünlüdür. Çok es-

ki, çok kemerli taş köprüsüyle de. İstasyona bitişik saat kulesi kibirli bir fallus gibi dikilir karşınıza. Başı kubbeli ve yeşildir, hemen altındaki taş çerçevede akreple yelkovanın yarışı hiç bitmez. Eski kentin taş sokakları kıvrıla büküle, küçük alanlarla kuytu avlulardan geçerek aşağıda akıp giden ırmağa iner. Ve Fransa'nın hemen tüm tarihsel kentlerini olduğu gibi Limoges'u da görmeye değer.

Ben kenti ziyaret etmeye değil o rengârenk porselenler üzerine bir belgesel çekmek için gitmiştim Limoges'a. İstasyonda trenden iner inmez de müstakbel karımı peronda beni beklerken bulmuştum. Belediyede çalışıyordu o zaman ve çekim ekibine yardım etmekle görevlendirilmişti. Kentin eski zamanlarından, belki Roma döneminden kalmış gibi gizemli, neredeyse benzersiz bir güzelliği vardı. Çok gençti oysa. Ne genci, düpedüz çocuktu. Güldüğünde gözlerinin içi de gülüyor, bakışlarından yalnızca Vienne değil sanki Fransa'nın tüm ırmakları geçiyordu. Loire'in okyanusa döküldüğü deltada doğmuş, o yağmurlu kentte büyümüştü ne de olsa. Kızımız gibi. O anda değil tabii, ama daha sonra, evlenip kızımız dünyaya geldikten sonra da, hep "deltalı kadın" olarak kaldı hayatımda. Ve onun sayesinde dayanabildim gurbetin çilesine, yalnızlığın kahrından onun sayesinde kurtuldum. Öksüzlüğün demir pençesinden de.

Akışı hızlı ırmaklar kadar hareketli, pırıl pırıl bir insandı. Onunla birlikteyken hep yeni sular dökünüyormuşum gibi duyumsuyordum kendimi. Öylesine duru, tertemiz, vadide açan bir zambak kadar beyazdı. Onu belki de, Fransa'mn tüm ırmaklarına, hayatın hızlı akışını anımsatan sulara benzediği, sayesinde bir çınarın

serin gölgesinde dinlenebildiğim, yolculuk dönüşlerinde özlemle sarılabildiğim için böylesine derinden, tutkuyla sevdim. Beyazdı evet, duru bir akarsu gibiydi ama kirlendi benimle. Her türlü kötülüğe demeyeceğim ama, benim yüzümden karışık işlere, ilişkilere de bulaştı. Sonrasını anlatmam gereksiz. Değerli vaktinizi almak istemem. Bir sonbahar günü Limoges İstasyonu'nda, o küf yeşili devasa çatının altında, masallardaki gibi ilk bakışta birbirimize sevdalandığımızı söylesem inanmayacaksınız biliyorum, ama gerçekten öyle oldu. Hâlâ kalbimin sızlaması bundandır. Gerçi romatizmalarım yüzünden de mafsallarım sızlıyor ama o başka. İstersen bir adım bile atama, gün boyu çakıl yatağa, yeter ki kalbin sızlamasın. O bir sızlamaya başladı mı hapı yuttun demektir.

Limoges'da, alları, morları, mavileri, yeşilleriyle, bin bir çeşit figürleriyle insanı alıp bambaşka, içinde yaşadığımızdan daha güzel bir dünyaya götüren porselenleri görüntülemedim yalnızca, müzede birbirlerine sarılmış aynı mezarda yatan bir çiftin, belki bir kralla kraliçenin heykelini de çektim. Ortaçağdan bu yana, soğuk mermerin içinde hâlâ yaşıyor gibiydiler. Kadın adama doğru yan dönmüş, elini onun kalbinin tam üzerine koymuştu. Kendi kalbi açıktaydı. Nabzını tutuyordu bir hayat boyunca sevdiği adamın. Eski zamanların içinden çıkıp gelmişlerdi ama aralarındaki bağ, mutlak aşk, saf ve katıksız sevgi, zamanı yenmişti onlar ölüme yenilmiş olsalar da.

Daha ne söyleyebilirim. Hikâyem burada bitiyor işte. Biliyorum Azrail kapımda bekliyor ama içeriye girmeye şimdilik çekiniyor. Komşum olacak o kaltak gibi pervasız değil çünkü, ne de olsa Allah'ın meleği. Artık iki tür

insan var benim için: ölenler ve ölecek olanlar. Hayatıma girenlerden çoğu birinci grupta, ben ölecekler arasındayım. Şairin dediği gibi, "kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın." Annemin öldüğü gün okumayı sökmüştüm. Ve ağlamamıştım ardından. Benim de ardımdan kimsenin gözyaşı dökmesini istemem. Mezar taşıma, "Geldi, güldü ve öldü" yazılsın yeter. Bir de bu ses bandını saklayın, gün olur bir dinleyen çıkar belki.

Polisler Nigâr Hanım'la birlikte kapıyı kırıp içeri girdiklerinde yaşlı adamı eski bir teybin başında buldular. Bandı geriye sarıyordu, hayata yeniden başlamak istermiş gibi. Sakindi. Dönüp bir kez bile bakmadı beklenmedik konuklarına. İstanbul manzarasına dalıp gitti bir an, sonra kendini boşluğa bıraktı.

Hikâyesini kaydettiği bant önce savcı, sonra yargıçlar tarafından dinlendi ve başbakana hakaret hem de müstehcenlik gerekçesiyle suçlu bulundu. Ama sanık bir sesti artık, hapsedilemez, ipe de çekilemezdi. Gök kubbede hoş bir seda olarak kalabilirdi ancak. Ve öyle kaldı.

Ekim 2012-Haziran 2013

Nedim Gürsel'in çok tartışılacak, çok ses getirecek yapıtlarından biri. Ve hiç kuşkusuz en pervasızı...

Ayağında yüksek ökçeli iskarpinler yok bu kez, terlik giymiş. Bana doğru dönünce göğüsleri çarpıyor gözüme. Sutyenden fışkıracakmış gibi duruyorlar...
Birden ani bir kararla, neredeyse koşarcasına geliyor yanıma, koltuğa bırakıyor kendini. Yanı başımda kalbinin atışlarını duyuyorum. Genç bir kızın kalbi gibi çarpıyor diyeceğim ama emin değilim bundan. Genç bir kız kalbinin çarpışını o ana dek ne duydum ne hissettim. Peki, ne olacak şimdi? Aklında ne var? Sorular zihnimde geçit töreni yaparken elini başıma götürüp saçlarımı okşamaya başlıyor. Sonra, belki de bir şey demiş olmak için, "Saçların uzamış" diyor. Bununla da yetinmeyip, "Benimkilerden daha uzun" diye fısıldıyor kulağıma ve öbür eliyle omzumdan tutup kendine doğru çekiyor beni. Derken dudaklarımız birleşiyor.

Galatasaray Lisesi'nde yatılı okuyan bir ergen. Lakabı Yüzbaşının Oğlu. Babası 27 Mayıs'ın karanlık atmosferinde ismi Asan Hasan'a çıkmış bir asker.
Sıra arkadaşları Beyoğlu'nun batakhanelerinde, arka sokaklarında cinselliği keşfederken o kendini yasak bir aşkın kucağında, en yakın arkadaşının annesinin kollarında buluyor...
Bu tek sesli ama çok katmanlı romanda yasak bir aşk yok yalnızca. Bir yaşlı adam geçmişiyle ve otoriteyle hesaplaşıyor. Toplumsal tabularla kurumları kökünden sarsarak. Baskıyla özgürlük ikilemi arasında sıkışıp kalmış insanın dramını anlatırken, okuru hem Anadolu'nun kışla kentlerinde hem eski Beyoğlu'nun büyülü dünyasında dolaştırıyor. *Yüzbaşının Oğlu* alaycı ve son derece samimi, sivri dilli bir roman.



DK DOĞAN KİTAP


ISBN 978-605-09-1823-6
9 786050 918236

sertifika no: 11940

Tavsiye Edilen Satış Fiyatı
₺ 20